

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

Ex. A

S. O. U.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1944:23
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

1940 ÅRS SKOLUTREDNINGS BETÄNKANDEN
OCH UTREDNINGAR

—
BILAGA III

FÖRHANDLINGARNA

VID

SAMMANTRÄDE DEN 15—DEN 17 JUNI 1943

MED 1940 ÅRS SKOLUTREDNINGS

RÅDGIVANDE NÄMND

Stenografisk uppteckning

S T O C K H O L M

1 9 4 4

Statens offentliga utredningar 1944

Kronologisk förteckning

1. Jordbruksbefolkningens levnadskostnader. Av E. Lindahl och L. Lemne. Marcus. 71 s. **Jo.**
2. Betänkande med förslag angående långtjänstunderbefäl m. m. Beckman. 91 s. **Fö.**
3. Betänkande angående nykterhetstillståndet under krigsåren, Marcus. 336 s. **Fi.**
4. Promemoria med förslag till lag med bestämmelser om allmänna behörighetsvillkor för vissa kommunala uppdrag m. m. Hægström. 66 s. **S.**
5. Betänkande med förslag till civilförsvarslag m. m. Beckman. 262 s. **S.**
6. Betänkande med förslag till byordningar och instruktioner för ordningsmännen i lappbyarna. Marcus. 85 s. **Jo.**
7. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 1. Marcus. 215 s. **Fi.**
8. Betänkande med förslag angående revision av riksdagens arbetsformer, Norstedt. 114 s. **Ju.**
9. Processlagberedningens förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken m. m. 1. Lagtext. Norstedt. viij, 192 s. **Ju.**
10. Processlagberedningens förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken m. m. 2. Motiv m. m. Norstedt. 500 s. **Ju.**
11. Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 4. Tiden juli 1942—juni 1943. Idun. 559 s. **Fo.**
12. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 2. Investeringsutredningens betänkande med förslag till investeringsreserv av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten för budgetåret 1944/45. Marcus. 272 s. **Fi.**
13. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 3. Bilagor till investeringsutredningens betänkande med förslag till investeringsreserv av statliga kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten för budgetåret 1944/45. Marcus. 77 s. **Fi.**
14. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 4. Marcus. 153 s. **Fi.**
15. Socialvårdskommitténs betänkande. 7. Utredning och förslag angående lag om allmän sjukförsäkring. Beckman. 360 s. **S.**
16. Socialvårdskommitténs betänkande. 8. Kostnadsberäkningar angående lag om allmän sjukförsäkring. Beckman. 91 s. **S.**
17. Betänkande med förslag till åtgärder för främjande av litteraturtjänsten inom de tekniska fackområdena. Hægström. 165 s. **E.**
18. Betänkande med förslag till vägtrafikstadga m. m. Beckman. 84 s. **K.**
19. Om inrättande av ett samhällsvetenskapligt forskningsråd. Hægström. 23 s. **E.**
20. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 1. Skolan i samhällets tjänst. Frågeställningar och problemläge. Idun. 138 s. **E.**
21. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 2. Sambandet mellan folkskola och högre skola. Idun. (2), 354 s. **E.**
22. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 3. Utredning och förslag angående vidgade möjligheter till högre undervisning för landsbygden ungdom. Idun. 104 s. **E.**
23. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. Bilaga 3. Förhandlingarna vid sammanträdet den 15—den 17 juni 1943 med 1940 års skolutrednings rådgivande nämnd. Idun. (2), 148 s. **E.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ekklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1944:23
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

1940 ÅRS SKOLUTREDNINGS BETÄNKANDEN
OCH UTREDNINGAR

BILAGA III

FÖRHANDLINGARNA

VID

SAMMANTRÄDE DEN 15—DEN 17 JUNI 1943
MED 1940 ÅRS SKOLUTREDNINGS
RÅDGIVANDE NÄMND

Stenografisk uppteckning

STOCKHOLM 1944
IDUNS TRYCKERI AKTIEBOLAG ESSELTE AB

416132

STATENS OFFENTLIGA TRYCKERIEN 1916
PÅ NORDENS BOKFÖRLAGS FÖRLAG

1916 ÅRS SKOLBUDGETENS
OCH FÖRBUDGETEN

BILAGA III

FÖRBUDGETEN

1916

SAMMANTRÄDE DEN 22 DEN 19 JULI 1916

MED 1916 ÅRS SKOLBUDGETENS

RÄDDANDE NÄMND

Samfundets utskott

STOCKHOLM 1916
DESS AVSEENDE FÖRUTGÅENDE FÖRLAG

1916

INNEHÅLL.

	Sid.
Inledning	3
I. Sammanträde den 15 juni 1943	5
A. Sammanträde med samtliga deltagare	5
B. Sammanträde med grupperna 1 och 4	25
1. Skolpliktsålderns början och slut.....	25
2. Anknytningen mellan folkskola och högre skola	33
3. Allmänna synpunkter på tillströmningen till och rekryteringen av realskola och gymnasium	45
II. Sammanträde den 16 juni 1943	54
A. Sammanträde med grupperna 2 och 3	54
1. Skolpliktsålderns början och slut.....	54
2. Anknytningen mellan folkskola och högre skola	63
B. Sammanträde med grupperna 1 och 4	83
1. Skolkursernas innehåll i folkskola och realskola	83
2. Det inre arbetets organisation i olika skolformer	90
III. Sammanträde den 17 juni 1943	110
A. Sammanträde med grupperna 2 och 3	110
1. Skolkursernas innehåll i folkskola och realskola	110
2. Formerna för intagning i realskolan	129
3. Arbetsbelastningen på olika skolstadier	133
B. Sammanträde med samtliga deltagare	138
1. Underlättande av studier för landsbygdens ungdom.....	138
2. Rationaliserings- och besparingsåtgärder rörande landsbygdens skolor	139
3. Fortsättningsskolans organisation och uppgift	140
4. Avslutande yttranden	147

INNEHÅLL

Innehåll

I. Sammanträde den 18 juni 1965

A. Sammanträde med medlemmar och ledare

B. Sammanträde med styrelsemedlemmar

C. Styrelsearbete

D. Arbetsutskottets rapport

E. Allmänna frågor

F. Beslut

II. Sammanträde den 19 juni 1965

A. Sammanträde med styrelsemedlemmar

B. Sammanträde med styrelsemedlemmar

C. Styrelsearbete

D. Arbetsutskottets rapport

E. Allmänna frågor

F. Beslut

III. Sammanträde den 17 juni 1965

A. Sammanträde med styrelsemedlemmar

B. Styrelsearbete

C. Arbetsutskottets rapport

D. Allmänna frågor

E. Beslut

IV. Sammanträde den 18 juni 1965

A. Styrelsearbete

B. Arbetsutskottets rapport

C. Allmänna frågor

D. Beslut

Inledning.

I sitt anförande till statsrådsprotokollet den 22 november 1940 vid föredragning av fråga om utredning genom en särskild kommitté rörande skolväsendets organisation m. m. anförde föredragande departementschefen, statsrådet Bagge, bland annat, att han funne det riktigt, att den föreslagna kommittén beredd tillfälle att enligt departementschefens bestämmande samråda med representanter för allmän lekmanauppfattning.

Sedan arbetet inom den av Kungl. Maj:t nämnda dag förordnade kommittén, som antagit namnet 1940 års skolutredning, på vissa områden nått fram till preliminära ståndpunkter, ansåg departementschefen tiden vara inne att beträffande de frågor, som sålunda behandlats, överlägga med »representanter för allmän lekmanauppfattning». Ienlighet härmed tillkallade departementschefen den 12 juni 1943 följande personer att biträda skolutredningen, nämligen: litografen Folke Allard, Örebro, fröken Gertrud Aulén, Sigtuna, landstingsdirektören Gustaf Oskar Laurentius Beijbom, Nyköping, teologie kandidaten Sonja Ehrnwall, Stockholm, fängelsedirektören Rut Grubb, Växjö, agronomen Uno Hanno, Övertorneå, fru Sigrid Hasselrot, Norrtälje, studierektorn Gunnar Hirdman, Stockholm, provinsialläkaren Nils Håkan Håkansson, Robertsfors, fru Agnes Ingvar-Nilsson, Isby gård, Karpalund, landstingsmannen Reinhold Kahlström, Lilla Attlings, Isums, skräddarmästaren Erik Victor Lund, Stockholm, sekreteraren Gösta Malmström, Stockholm, butiksföreståndaren August Nilsson, Strängnäs, fru Ilma Nilson, Tärnaby, fru Gunnel Nyblom, Bromma, fru Aina Nycander, Stockholm, lantbrukaren Gunnar Spetz, Spekeröd, landstingsmannen Olof Svärd, Lörstrand, Järvsö, fru Margareta Vestin, Stockholm, borgmästaren Iwan Wikström, Östersund, kyrkoherden John Yngve Åkeson, Hallsberg, disponenten Karl Hjalmar Åselius, Fagersta, och filosofie licentiaten Britta Åkerman-Johansson, Stocksund. Samtidigt kallades dessa personer, vanligen benämnda 1940 års skolutrednings rådgivande nämnd, att sammanträda tillsammans med skolutredningen i Stockholm den 15 juni 1943.

Till ledamöterna av nämnden hade tidigare överlämnats dels i förslags-tryck ett utkast till betänkande angående sambandet mellan folkskola och högre skola, dels ock en översikt av skolutredningens verksamhet och arbetsuppgifter jämte följande därtill hörande bilagor, nämligen: 1) avtryck av chefens för eklelesiastikdepartementet ovan omnämnda anförande till statsrådsprotokollet den 22 november 1940, innefattande direktiv för den planerade utredningen; 2) docenten U. Hjärnes tidigare av skolutredningen publicerade undersökning av hygieniska förutsättningar för skolarbetet; 3) utlåtanden om den psykologiska forskningens nuvarande ståndpunkt i fråga om den psykiska utvecklingen hos barn och ungdom m. m., avgivna av professorerna G. A. R. Anderberg, J. K. G. Elmgren, D. Katz och J. Landquist samt likaledes tidigare publicerade av skolutredningen; 4) utkast till plan för kommitténs betänkanden; 5) en översikt av de viktigaste frågorna

rörande realskolans inre organisation; 6) undersökning rörande lärjungarnas ålder vid avläggande av studentexamen samt 7) redogörelse för inhämtat upplysnings- och utredningsmaterial i fråga om studiehjälp åt ungdom på landsbygden. I samband med överlämnandet av nämnda handlingar hade nämndens ledamöter anmodats att vid sammanträdet tillkännagiva sin mening framför allt rörande sådana skolfrågor, i vilka utredningens förslagsutkast till betänkande och övrigt utredningsmaterial sålunda ställts till nämndsledamöternas förfogande.

Öppningssammanträdet hölls i skolöverstyrelsens sammanträdesrum, Hantverkaregatan 29, under ordförandeskap av statsrådet Bagge. Förhindrade att närvara voro herrar Beijbom, Hirdman och Åselius, vilken sistnämnde emellertid senare deltog i nämndens sammanträde. I sammanträdena deltog jämväl skolutredningens biträdande sekreterare, numera t. f. förste kanslissekreteraren T. S. Arén och assessorn N. O. H. Bruce.

Då det sammanlagda antalet av nämndens och skolutredningens ledamöter var jämförelsevis stort, ansågs det av praktiska skäl lämpligt, att vissa av de frågor, som skulle föreläggas nämnden, behandlades förberedelsevis inom en mindre grupp av deltagare. Nämndens ledamöter fördelades därför på fyra grupper på följande sätt: grupp 1 (vissa allmänna frågor): herr Allard, fru Grubb, herrar Lund, Malmström, Nilsson och Wikström; grupp 2 (föräldraintresset m. m.): fruarna Hasselrot, Nilson, Nycander, Åkerman-Johansson och herr Åselius; grupp 3 (landsbygdens önskemål m. m.): herr Håkansson, fru Ingvar-Nilsson, herr Kahlström, fru Nyblom samt herrar Spetz och Svärd; grupp 4 (ungdomsverksamheten m. m.): fröknarna Aulén och Ehrnwall, herr Hanno, fru Vestin och herr Åkeson. Genom överenskomelse grupperna emellan förenades emellertid grupperna 1 och 4 resp. 2 och 3, varigenom vid sammanträdena gruppernas antal i verkligheten reducerades till två.

Arbetet bedrevs sålunda: på förmiddagen den första dagen hölls överläggning med samtliga deltagare, varvid diskussionen rörde sig fritt inom det för nämnden bestämda ämnesområdet. Därefter sammanträdde grupperna 1 och 4 (i diskussionsinläggen benämnda grupp 1) tillsammans med skolutredningen i ecklesiastikdepartementets lokaler, medan grupperna 2 och 3 (i diskussionsinläggen benämnda grupp 2) hade förberedande överläggning, vid vilken även representanter för skolutredningen voro närvarande.

Den andra sammanträdesdagen, den 16 juni 1943, hade under dagens förra hälft grupperna 2 och 3 allmänt sammanträde, medan grupperna 1 och 2 hade förberedande överläggning. Under dagens senare hälft var ordningen ombytt.

Den tredje och sista sammanträdesdagen, den 17 juni 1943, höllo under förmiddagen grupperna 2 och 3 allmänt och grupperna 1 och 4 förberedande sammanträde, varefter samtliga deltagare på eftermiddagen ånyo samlades i skolöverstyrelsens lokal för gemensam överläggning och sammanträdet avslutande.

Av rubrikerna i de här återgivna tryckta förhandlingarna framgår, vilka ämnen som voro föremål för överläggning. Den ovan angivna fördelningen på grupper medför, att samma ämnen i vissa fall återfinnas två gånger.

I. Sammanträde den 15 juni 1943.

A. Sammanträde med samtliga deltagare.

Ordföranden, statsrådet Bagge. Jag ber att få hälsa er alla hjärtligt välkomna till detta sammanträde. Det är ju i viss mån ett experiment i svensk utredningsteknik, att vi försöka få in lekmannelementet, d. v. s. i detta fall representanter för målsmännen med deras erfarenheter och kunskaper från olika delar av landet och olika samhällsgrupper, på ett stadium av utredningen, där man ännu icke har kommit till några definitiva resultat men där dock fackmännen ha föranstaltat om de preliminära undersökningar, som äro nödvändiga, för att de olika möjliga linjerna skola kunna dragas ut och ligga klara för det vidare bedömandet. Vi ha alltså tänkt oss, att vi skola få hjälp av er på detta stadium av själva utredningarna. Det är låt mig säga individuella råd och framställningar, som vi inom skolutredningen för närvarande framför allt behöva.

Som ni sett av de utsända handlingarna, befinner sig utredningsresultatet ännu på mycket olika stadier. Somligt föreligger i korrektur och somligt ännu bara i skrift. Slutligen är det en hel del frågor, som ännu blott preliminärt eller icke alls ha behandlats av skolutredningen. Det gäller sådana frågor som exempelvis gymnasiet och den högre flickskolan, den praktiska utbildningens sammanknytning med det allmänna skolväsendet, frågan om examina och dylikt. Emellertid äro nämndens ledamöter oförhindrade att, om de vilja, beröra också dylika frågor.

Nu är ju det sammanlagda antalet av nämndens och av utredningens ledamöter ganska stort, och därför ha vi undrat, om det inte vore lämpligt, att en del frågor kunde förberedelsevis behandlas gruppvis. För det ändamålet har jag gjort upp ett förslag till fördelning av nämndens ledamöter på fyra grupper.

Jag hade tänkt mig, att vi här i dag skulle först ha låt mig säga en remissdebatt, d. v. s. en debatt angående allmänna frågor, som inte alls behöver vara anknuten till särskilda ämnen eller ämnesgrupper, utan där vi över huvud taget kunna ta upp sådant, som är av allmänt intresse och som ledamöter av nämnden redan i dag skulle vilja beröra. Sedan därefter grupp-sammanträdena ha avslutats, kommer ett gemensamt sammanträde återigen att hållas här i skolöverstyrelsens lokal för att bereda tillfälle för nämndens ledamöter att så att säga konfronteras med de resultat, som man har kommit till inom de olika grupperna, och ta upp frågor, som kunna vara av intresse i övrigt och som man vid dagens sammanträde icke haft tillfälle att komma fram med.

Fru Nyblom. Det är en speciell sak, som jag tänkte på, när jag läste igenom handlingarna. I någon av bilagorna talas om en undersökning av när barnen äro skolmogna — en del bli det vid sex, en del vid sju och en del vid åtta år.

Vad betyder egentligen skolmognad? Naturligtvis att barnen skola kunna följa med klassen utan svårighet. Men beror denna förmåga på intelligens eller tidig utveckling? Kommer det, i det senare fallet, inte så småningom ett bakslag, när utvecklingen så att säga stannat av? Min egen erfarenhet pekar nog närmast i den riktningen. Min pojke började skolan vid 7 år. Han arbetade faktiskt aldrig ett skvatt, medan han gick i folkskolan. Så kom han in i läroverket, även det utan några som helst besvär. Men därmed var också fröjden slut. Redan andra året började han upptäcka, att nu gällde det att arbeta för att klara sig. Det hade han aldrig varit van vid. Och han hade inte den minsta lust att vänja sig heller. För närvarande går min flicka i småskolan. Förhållandet är detsamma. Hon tittar knappast på en läxa, trots att hon är nära ett år yngre än många av kamraterna. Nu äro dessa ungar inte alls särskilt begåvade, bara ovanligt receptiva i småbarnsåldern. Bli inte sådana barn upphunna av mera sent utvecklade kamrater litet längre fram? Och få de det inte onödigt svårt högre upp i klasserna, om man låtit dem börja för tidigt?

Herr Hjärne. I min utredning har jag skrivit litet om detta. Det finns en svensk undersökning just om hur det går med barn, som börja tidigt i skolan, nämligen den som fil. lic. Ohlander gjort i Göteborg. Det har visat sig, att det går bra för dem i småklasserna, det går bra, när de skola in i läroverk, och det går bra för dem i fortsättningen. Om man väljer ut dem på ett förnuftigt sätt genom intelligenstests, är det inte någon risk för bakslag. Man hör också fordra, att den fysiska underbyggnaden skall vara i jämnbredd med den intellektuella, så att de orka med de strapatser, som äro förenade med skolgången.

Jag är glad över understrykandet av att det är felaktigt, att de tidigt skolmogna skola sitta i klasserna och inte ha något att göra och därigenom vänja sig vid att slöa. Benägenheten att sitta och slöa i skolan fortsätter sedan mycket gärna något eller några år, tills det kommer en katastrof. De ha aldrig lärt sig arbeta, därför att det som fordras av dem är för lindrigt i förhållande till deras krafter.

Undersökningen visar alltså, att man mycket väl kan låta en hel del barn börja tidigare, än vad den nuvarande intagningslagen anger.

Fru Vestin. Ett av de problem, där jag undrar, om det föreligger någon orientering, gäller arbetet i den delegation, som har hand om den praktiska utbildningen. Det förefaller, som om det vore mycket viktigt att få någon uppfattning om detta på ett tidigt stadium, eftersom avvägningen av praktisk utbildning och teoretisk utbildning kommer att inverka så kolossalt mycket på hur man sedan lägger skolväsendet i dess helhet. Det är nästan det svåraste problemet att på ett tidigt stadium avgöra, hur begåvningen ligger, om den är vad man kallar praktisk eller teoretisk. Det vore önskvärt att få veta, vilka de teoretiska och praktiska utbildningslinjerna komma att vara och framför allt hur de komma att socialt värderas. Den sociala värderingen av yrkena och yrkesutbildningsmöjligheterna är ju av stor betydelse i detta sammanhang.

Herr Jonzon. Den praktiska delegationen är på väg, men vi äro ingalunda färdiga med arbetet. Vad som hittills har gjorts är väsentligen en undersökning av de praktiska skolor och de inbyggda praktiska linjer, som vi för närvarande ha inom läroverksväsendets ram, hur de ha verkat och vilka lärdomar man kan vinna av den hittillsvarande erfarenheten. Det är den undersökning, som hittills har gjorts.

Avsikten är väl — det tror jag alla äro ense om — att man skall försöka fullfölja arbetet i den riktningen, att man ökar ut möjligheterna till praktisk undervisning speciellt för dem, som skola fortsätta studierna efter folkskolan. De skola ha vidgade möjligheter att välja. Det bör alltså inte bara bli fråga om en utvidgning av det egentliga yrkesutbildningsväsendet, utan man bör också i ökad omfattning upprätta skolor på mellanstadiet, som äro mera konkurrenskraftiga gent emot de teoretiska skolorna, alltså vad vi redan nu ha i våra praktiska mellanskolor. Vi ha därvidlag också tänkt på och talat om möjligheterna att skapa dels ett fortsatt inbyggande av praktiska linjer i de teoretiska skolorna, dels och inte minst möjligheter att tillgodose landsbygdens behov av en praktisk undervisning på mellanstadiet.

Det kanske kan bli tillfälle att under dessa dagar någon gång diskutera dessa frågor mera ingående, än man kan göra för ögonblicket.

Ordföranden. Vad dr Jonzon talade om är alltså frågan om de praktiska linjer, som vi ha inom det allmänna undervisningsväsendet. Den stora frågan om hur yrkesskolväsendet, både det lägre och högre, skall kunna ytterligare utvidgas, kommer inte denna utredning att ta hand om. Den är inte sammansatt för det ändamålet. Om riksdagen, som det nu ser ut, kommer att ta propositionen om en yrkesskolöverstyrelse, hoppas jag, att det blir denna, som närmast får ta hand om utvecklingen där. Det kunna vi inte säga mycket om för närvarande. Jag tror emellertid, att det är mycket gynnsamma betingelser över huvud att få fram både anslag och arbete på en utveckling av den praktiska utbildningen, såsom uppfattningarna nu äro både i riksdagen och litet varstans.

Fru Nycander. Jag fäste mig vid något, som står i bil. 5¹. Det säges, att det inte finns någon direkt anledning att ändra på realskolans mål. Det förefaller mig ledsamt att höra, ty man måste försöka få *ett* mål i realskolan. Nu är det två mål. Dels är det ju förberedelse för gymnasium, och dels är det ju avsett, att realskolan skall ge en allmän medborgerlig bildning. Det förefaller mig vara ganska olyckligt att försöka sammanföra dessa två mål.

Jag tycker det vore mycket roligt att så småningom få klart för sig, vilket mål som skall väljas. Själv anser jag, att realskolan bör ge en allmän medborgerlig bildning, då folkskolan ju inte ger språkundervisning och kanske inte heller räcker till för övrigt. Men då måste man helt lägga om utbildningen och inte ha det som nu, då man redan från början anordnar undervisningen med tanke på gymnasiet språkundervisning, matematikundervisning o. s. v., som snarare skall utgöra grund för en vetenskaplig bildning än omfatta det, som människor i det praktiska livet behöva.

I statsrådets direktiv till skolutredningen förekommer ju det mycket berömda uttalandet om karaktärsdanningen, att målet skall vara att skapa människor med kunskaper och med en karaktärsutveckling, som gör dem lämpade att leva i samhället. Det förefaller, som om det vore mycket, som borde ändras i realskolan. Först och främst bör det bli mindre klasser.

¹ Jämför sid. 3.

Med de stora klasserna är det oerhört svårt att göra någonting åt uppfostran. För all uppfostran är det ju nödvändigt med individuell behandling. Det finns visserligen en hel del karaktärsdrag, som kunna fostras fram med det nuvarande klasssystemet. Det blir sammanhållning, en viss klassanda och kamratanda, som kan vara mycket uppfostrande, men ofta blir det en sammanhållning, som riktar sig mot läraren — man får inte förråda en kamrat inför fienden-läraren. Detta verkar nog i högsta grad karaktärsdanande, men kanske inte så, som man avsett.

Ordföranden. Jag tror att vi alla äro ense om att det är ett oting att ha så stora klassavdelningar som för närvarande. Det är bland det första man måste försöka att komma ifrån, när vi få hyggliga tider igen.

Vad beträffar den första frågan, nämligen om realskolans mål, komma vi in på den i de olika grupperna, när det blir tal om kursplaner för de olika skolformerna. Det är givetvis alldeles riktigt, som fru Nycander säger, att ett av de största problemen för realskolan är den dubbla målsättningen. Det är svårt att veta, hur man skall komma ifrån det, då en del som gå ut ur realskolan skola fortsätta i gymnasium, under det att de andra sluta med realexamen. Detta får man på ena eller andra sättet taga hänsyn till, när man gör upp själva kurserna, om man inte vill helt och hållet dela upp det, så att man gör en realskollinje, som hänger samman med gymnasium, och en annan, som förbereder för den allmänna realexamen.

Fröken Aulén. Också jag hälsade med mycket stor glädje vad statsrådet skrivit om nödvändigheten att lägga mera vikt vid realskolans karaktärsfostrande syfte. Men i alla utredningar, som kommit, tycker jag inte man mött något alls av detta. Det är ett ofantligt stort problem, hur man skall kunna få mer av social anda i skolan och mer av karaktärsfostran. I alla skolor med examina blir det ju en tävlan och en sport att få höga betyg, vilket ofta icke befordrar den sociala känslan. Det skulle vara mycket roligt, om skolutredningen ville ta upp några linjer, där det skulle bli litet mera grupparbete och samarbete, så att det inte bleve en skola med examensmål och allas krig mot alla för att få högsta möjliga betyg.

Det är nog så, att vi äro allt för ensidigt inriktade på att uppfostra intelligensen. Vi lägga alldeles för litet an på karaktärens och hjärtats bildning. För mig har det under de senare åren varit ett mycket stort problem, hur man skulle kunna i skolan föra in något av detta sista. Jag anser, att det hör till det allra viktigaste i denna tid att få in det mänskliga — just därför att det finns så mycket omänskligt i tiden, böra vi få in det mänskliga.

Det är det ena, som jag har på hjärtat.

Det andra är en sak, som också mycket sysselsatt mig, nämligen övergången mellan folkskolan och de högre skolorna. Den föregående talaren sade, att realskolan har ett dubbelt mål och att det är farligt, men jag tycker, att det skulle vara ännu farligare, om folkskolan lades så, att de högre folkskolklasserna skulle motsvara de första realskolklasserna och alltså avse att förmedla övergången till realskolan. Det är naturligtvis mycket nödvändigt, att denna övergång finnes och att den finnes också på ett högt stadium, så att barn på landsbygden kunna via folkskolan komma upp i realskolan i icke allt för låg ålder. Men å andra sidan skall folkskolan meddela en allmän, folkligt avrundad bildning, lämpad för vanligt folk, som inte skall gå studievägen, och det få vi aldrig släppa ur sikte.

Det skulle vara mycket intressant att höra, om det finns någon möjlighet att lösa dessa båda frågor, så att vi få en trappstege till realskolan men samtidigt ha en absolut avrundad och helt och hållet på allmän medborgerlig bildning inriktad undervisning, som ju bör utmärka folkskolan.

Fröken Ehrnwall. Jag skulle vilja anknyta till vad fröken Aulén nyss sade. Jag har här antecknat »Demokratisk fostran», och därvid har jag tänkt på något, som fröken Aulén sade, nämligen att skolan som den nu är faktiskt många gånger bidrar till att frambringa strebrar i stället för samarbetsmänniskor. Jag tror att det vore oerhört värdefullt, om vi kunde få skolan lagd på sådant sätt, att den både teoretiskt genom kunskapsmeddelelse och praktiskt genom själva arbetsformerna verkar så, att den skapar ett gott medborgarsinne. Jag är inte så rädd för den teoretiska fostran, som kanske en del tyckas vara. Jag tror att det gått upp för oss litet var under senare tid, att det är oerhört viktigt, att människor ha en teoretisk bakgrund, när det gäller att bedöma de ting, som möta i omvärlden. Jag vet inte, hur det skall gå till, men jag har en mycket stark känsla av att det är nödvändigt, att vi få fram en ungdom, som förstår att sovra, som fått en verklig livsåskådningsfostran och fått sitt tänkande skärpt på något sätt, så att de inte falla till föga för vad som möter dem i världen.

I det sammanhanget har jag antecknat en annan sak. I professor Landquists utredning i bil. II till skolutredningens betänkande framhåller han på tal om karaktärsfostran, att han vill vidga fostran till att även skapa ett nordiskt sinnelag. När man på det sättet spränger gränserna kring oss i vår isolering, varför skall man inte då vidga uppgiften ännu en bit, så att vi kunde se även vår uppgift som svenskar i världen? Jag har ofta en känsla av att de unga man möter äro oerhört okunniga och likgiltiga inför vad som sker utanför våra egna gränser. Jag var med om en stor ekumenisk ungdomskonferens i Amsterdam 1939, och jag hade där en intensiv känsla av att många av de svenska delegaterna sutto som på parkett inför allt det som så brännande engagerade ungdomen från världens alla hörn. Det var i juli — augusti 1939, strax före krigsutbrottet.

Det är ett par andra saker, som jag kanske även får nämna på samma gång. Obligatorisk yrkesvägledning i skolan för alla barn tror jag skulle vara något oerhört värdefullt. Det är många människor, som hela livet få lida av att de valt fel, valt för hastigt, valt inte efter egen önskan utan exempelvis efter föräldrarnas uppgjorda planer, och som därför komma att sakna arbetsglädje livet igenom.

Ännu en sak — ett litet ord för den gamla flickskolan. Jag har sett i de skrifter, som vi fått, ett förslag om en femårig flickskola. Jag tror, att därmed skulle definitivt det gamla flickskoleidealet vara uppgivet, och jag tror, att vi därmed skulle ha förlorat ett oerhört stort värde. Jag vill gärna, att vi kunde få behålla den flickskola, som vi ännu ha i form av den kommunala flickskolan, som dock bevarat så mycket av den gamla flickskolan, av kultur och karaktärsfostran. Jag tänker att det kanske är några här, som läst vad Ivar Harrie skrivit i »Tjugutalet in memoriam» om den svenska flickskolan och dess oerhörda värde som skapare av ideal och kultur.

En liten detalj till! Skulle inte vår skola kunna hjälpa ungdomen att uppträda och tala på ett annat sätt? Det har påpekats från affärsmannahåll och även från arbetsgivarhåll, att den ungdom, som kommer till dem från skolan, är oerhört tafatt och saknar förmåga att självständigt handla och upp-

träda. Jag tror, att många svenska ungdomar själva beklaga detta på det allra livligaste och känna sig oerhört plågade av att de inte kunna framträda och uttrycka vad de verkligen ha på hjärtat. Vi skulle kanske på något sätt kunna få in detta i vår uppfostran och alltså på samma sätt, som man gör på anglosachsiskt håll, införa en övning i att framträda och tala. Det gäller inte precis att skapa fram stora talare, utan det gäller helt enkelt att befria ungdomen från tafatthet och hämningar.

Herr Allard. Först vill jag framföra några synpunkter på själva denna konferens och det material vi ha fått. För oss, som stå i fabrik mellan sju och sex på dagarna och sedan ha händerna fulla med det kommunala och föreningsuppgifter, har det varit svårt att tillräckligt tränga igenom hela det material, som vi ha fått. Min uppfattning är, att det hade varit önskvärt, att vi, som skola representera lekmannaintresset, något tidigare hade kunnat få detta material. I all synnerhet som vi nu ha stått i en säsongavslutning i det kommunala och i föreningsarbetet, har tiden, åtminstone för mig och, som jag vet, även för en hel del andra, inte räckt till för att tränga igenom det hela.

Vad som speciellt intresserar mig är ju sambandet mellan folkskolan och högre utbildningsanstalter. Jag tycker inte, att man gör vad som bör göras i ett demokratiskt samhälle som vårt för att ta vara på de begåvningar, som samhället har. Det finns ju i teorien möjligheter för den, som är mindre bemedlad, att studera vidare, men i praktiken ställer det sig helt annorlunda. Då det gäller folkskolan som bottenskola, har jag den uppfattningen, att alla svenska barn böra gå igenom en bottenskola eller gå där ett visst antal år. Det är inte bra för vår demokrati, att en del barn skola ryckas bort efter två och tre år, att man redan i folkskolan eller vid tidig barnålder skall dela upp barnen i olika samhällsskikt. Man skall låta alla barn gå ett visst antal år. Sedan bör samhället tillvarataga och stödja de bästa begåvningarna. Detta måste vara en angelägen uppgift för en demokrati som vår. Vi få inte misshushålla med vad som finns där, såsom vi ha gjort tidigare.

Det har här talats om det karaktärsdanande i skolan, och man har talat om realskolan som karaktärsdanande. Jag vill framhålla som min uppfattning, att hela skolan, folkskolan inräknad, bör utföra ett karaktärsdanande arbete. Detta skall inte komma först i realskolan, utan det skall förekomma redan från skolans början.

Beträffande skolans arbetsformer skulle man naturligtvis kunna ha en hel del att anföra, men det kommer väl under konferensens gång. När det gäller den fostran till samarbetsmänniskor, som vi skulle önska få till stånd, beror naturligtvis mycket på läraren och lärarinnan. Det är ju något individuellt, vilken förmåga vederbörande har i det fallet.

Sedan en sak till, som jag mycket har tänkt på. Det gäller dem, som fortsätta studierna och t. ex. läsa på studentexamen: finns det ingen möjlighet att införa en sådan ordning, att man samtidigt med studierna kan ha något förvärvsarbete? Det kanske kan förlänga skoltiden ett år eller så, men jag undrar, om det inte är nödvändigt för våra studenter att inte bara läsa in sig i sina studiekamrar och många gånger bara bli skrivbordsteoretiker. Jag tror det skulle vara bra, om de finge någon kontakt med arbetslivet också. Jag vet inte, om detta berörts i något sammanhang, men jag för min del tror, att det skulle vara bra, om man, i likhet med vad jag tror är fallet i Amerika, samtidigt som man studerar också kan syssla med annat arbete.

Herr Åkeson. Jag vill knyta an till vad herr Allard yttrade om tillvaratagandet av de bästa begåvningarna. Jag tror inte, att det är klassynpunkterna, som äro avgörande i detta sammanhang, utan det är nog ännu mer en fråga om stad och landsbygd. Det har ju också i utredningen kommit fram, att man har uppmärksamheten riktad på detta. Uppmärksamheten var riktad därpå redan 1927, och då kom det fram förslag, men det förvänar mig på det högsta, att det i mycket hög grad stannat vid förslag, t. ex. beträffande inrättande av internatskolor. Jag vet inte, om det blev något mer än en vacker tanke. Ute på landsbygden vänta vi fortfarande på detta.

Det är kanske svårt för städernas och samhällenas befolkning, där det finns skolor antingen på platsen eller i dess närhet, att förstå, vilket problem det är med landsbygdens barn. Jag kan ta ett exempel från ett ganska tätt bebyggt område, från Örebro län. Där resa barn till Hallsbergs samrealskola från ett samhälle, som heter Hasselfors och som ligger mer än 4 $\frac{1}{2}$ mil från skolan. De få resa klockan sex på morgonen och komma hem klockan sex på kvällen. Under den tid, som blir över, skola de sedan läsa sina läxor, de skola ha tid över för hemlivet och för den utveckling, som kamratskapet ger. Detta är ett fruktansvärt svårt problem, och ännu värre blir det när vi komma upp i Norrland, till Norrbotten och Västerbotten.

Det har gjorts försök att åstadkomma en lösning, exempelvis genom Robertsforssystemet. Det innebär, att man får studera per korrespondens. Men eleverna skola då ta sina examina som privatister och utsättas för extra gnuggning. Det blir inte bara en strängare kunskapsprövning utan också en fruktansvärd psykisk påfrestning. De komma i en särklass. Önskvärt vore, att dessa korrespondensinstitut, som ha en utmärkt ledning och duktiga lärare, kunde få en annan ställning och sättas i jämbredd med de övriga skolorna. Varför kan man inte giva dem examensrätt också och på det sättet hjälpa landsbygdens barn, så att de slippa denna särställning. Jag vet, att detta problem varit föremål för övervägande, men jag tror det är ett av de allra viktigaste.

Det har talats om karaktärsfostran som en av skolans viktigaste uppgifter. Den meningen vill jag livligt understryka, men en förutsättning är här en intim förbindelse mellan hemmet och skolan. Jag undrar, om man på vederbörande håll har tänkt på att göra föräldramöten obligatoriska. Det finns ju platser, där man har föräldramöten regelbundet, så att lärare och föräldrar inte blott mötas under relativt kordiala former utan också diskutera olika problem, som gälla skolan och hemmet.

Förbindelsen mellan skola och skolmyndighet ute i bygderna är inte som den bör vara. Visserligen skall det vara ett s. k. lagstadgat sammanträde, men jag vet att det slarvas oerhört med de lagstadgade sammanträdena. De ha blivit en form utan innehåll, och våra skolrådsledamöter äro i allmänhet ganska okunniga om vad skolan är och vad skolan gör.

Så ett litet personligt önskemål beträffande skolan och skolmyndigheterna! Varför är det så fruktansvärt litet kvinnor med i våra skolråd? Jag har glädjen att vara ordförande i ett skolråd. Bland ledamöterna är det icke en enda kvinna, och där skola vi besluta om skolkök, den kvinnliga slöjden och annat sådant. Jag tycker det är avvita, att karlar, som begripa bra litet av det där, skola besluta om det. Det står i fattigvårdslagen, att det skall vara minst en kvinna i nämnden, men om skolråden finns ingenting sådant stadgat. Det bör absolut sägas ifrån, att i skolråden skall det vara en fördelning, så att där skola finnas både män och kvinnor. På det sättet skulle vi komma ifrån det nuvarande »manlighetssystemet», som är mycket ovist.

Fru Grubb. Vad beträffar frågan om karaktärsdanning, tror jag att vi i vår tid allt för mycket överskatta intellektet. Det är klart, att intellektet har stor betydelse, men när människor skola handla, är det inte intellektet som är vägledande, utan känslolivet. Därför är det nödvändigt, att vi lägga lika stor vikt vid att fostra känslolivet hos barnen. Sedan jag blivit fängelse-direktör, har jag bland dem, som blivit dömda till ungdomsfängelse, haft många med ett alldeles förstklassigt intellekt; det har varit på känslolivets område, som felet legat. Man kan möjligen säga, att det är föräldrarna, som borde fostra känslolivet hos barnen. Det böra de naturligtvis göra, men när nu skolan och läxläsningen ta nästan hela dagen för barnen, blir det inte så mycket tid över för föräldrarna att ägna åt denna fostran. Därför är det viktigt, att skolan verkligen medvetet tar sig an barnens karaktärsfostran. Det är ju så, att skolan inte kan undgå att fostra karaktären, men många gånger sker detta icke medvetet. Det är ju en karaktärsfostran, t. ex. om barn se att det lönar sig att fuska i skolan eller att det inte lönar sig o. s. v.

Karaktärsfostran kan nu ske antingen i samband med kristendomsundervisningen eller vid undervisningen i medborgarkunskap, men mest sker det genom personligheten hos de lärare, med vilka barnen dagligen umgås i skolan, och genom den anda, som är rådande i skolan.

Man kan också fråga sig, om vi inte borde försöka att i skolan bibringa barnen mera levnadskunskap.

Vidare bör man tänka på samarbete mellan hemmet och skolan. Ett sådant borde etableras, bara man kunde hitta på någon förnuftig anordning av det. Många gånger är det väl så, att det hos föräldrarna finns en viss rädsla, om det är något fel med barnen, för att det skall komma fram i skolan. Föräldrarna kunna inte förtroendefullt gå till skolledningen och tala om, att i det och det fallet finns det något karaktärsfel hos barnet, utan hoppas i stället, att det inte skall bli upptäckt. Jag menar, att det vore bättre, om man kunde hjälpas åt att fostra barnen.

Jag vill också säga, att barn, som sluta skolan, äro alldeles för litet orienterade i nutiden. De äro orienterade i vad som har skett för många hundra år sedan, men orienteringen i nutiden skulle jag vilja efterlysa. Jag tänker på litteraturen och mycket annat. Många gånger hinna inte lärarna fram till nutiden, därför att de sysselsätta sig så mycket med vad som har skett förut.

Så var det ytterligare en sak. Som kvinna borde jag kanske egentligen framhålla kvinnosakssynpunkter, men för mig har det telt sig som en orättvisa, att för pojkar, som inte blivit godkända vid inträdesprövning i realskolan, har det inte funnits någon skolform motsvarande flickskolorna. För flickorna har man haft två möjligheter till högre utbildning, men för pojkarna har man inte haft det. Pojkarna ha t. ex. inte kunnat få någon språkundervisning i någon skola, när de inte kommit in i realskolan, men för flickorna har flickskolan stått öppen. Jag har frågat mig, om det inte vore rättvist att få en examensfri skola också för pojkar, motsvarande den som man har för flickor i flickskolan.

När det gäller speciellt gymnasiet, men kanske även realskolan, vill jag säga, att jag tycker bättre om den gamla studentexamen, som gav ett visst mått av allmänbildning och inte började med någon specialisering i gymnasiet. Att t. ex. ge som hemarbete i gymnasiet medicine kandidatkursen i fysiologi anser jag vara något felaktigt. Det är bättre, att man får allmän orientering i gymnasiet och låter specialiseringen anstå till de fortsatta studierna.

Fru Nyblom. Kyrkoherde Åkeson nämnde något om korrespondensundervisningen. Den är alldeles givet ett framsteg, men jag är för min del inte riktigt tillfredsställd med den. Jag tycker, att om landsbygdens barn till övervägande del skola undervisas per korrespondens, komma de ändå i en undantagsställning. I skolan får man dock mycket, som korrespondensinstituten såvitt jag förstår aldrig kunna ge. Som en etapp på vägen kan man naturligtvis välja korrespondensmetoden, men som slutmål tror jag inte att den är idealisk.

Det har också talats om föräldramötena. Jag vet inte, hur det är i småstäderna, men vid våra skolor här i Stockholm ha de inte så stor betydelse, såsom de nu äro ordnade. Min egen pojke går i Bromma läroverk, där det är 13—14 hundra elever. Gemensamma föräldramöten i en så stor skola ge naturligtvis ganska litet. Om vi kunde få föräldramöten klassvis, bleve det säkerligen en förbättring, ehuru detta naturligtvis kan vara svårt att ordna.

Det är klart, att hemmet skall fostra ungarna. Alla vilja vi vara goda uppfostrare, och de flesta av oss känna, att vi äro mycket dåliga. Ungarna komma i skolan. Min flicka kom hem häromdagen och berättade, att hädanefter tänkte hon inte klippa sig. Varför det? Jo, klassen hade beslutat att de skulle låta håret växa. Hon är sju år. Än så länge kan jag få henne att lyda. Men om tio år är hon sjutton år. Om klassen då »beslutar», att det inte är så noga, om man slarvar med sig själv, om man går på ackord med sig själv, ja, kommer jag att kunna inverka på henne då också? Detta är ett av de stora problemen. Vi måste få ungdomen att vilja det goda. Föräldraauktoriteten räcker inte långt, om den inte stämmer överens med ungdomens egen inställning. De unga äro rädda för att avvika från mängden.

Min fjortonårige pojke berättade här om dagen, att en del i klassen rökte. Jag tyckte, att det var fruktansvärt: Röker du också? — Nej. — Det var skönt. Har du verkligen så stor hänsyn för din mamma? — Nej, det har jag visst inte. — Varför röker du inte då? — Därför att jag vill behålla min kondition. Och det förstår du väl, säger ungen, att det är ett skäl som håller. Att göra saker av hänsyn till någon annan går inte bra i längden. — Han har inte alldeles orätt. Vi få försöka få i våra ungar, att det faktiskt lönar sig bäst att bli hederliga och bra människor.

För att fortsätta med denne unge skall jag tala om något som förekom för ett par år sedan. Han avskydde tyska. På min fråga, varför han inte läste läxorna, svarade han, att de var så tråkiga. — »Du får mobilisera litet vilja», sade jag. — »Var skall jag få den ifrån?» frågade han. — »Men vilja har du väl», säger jag. — »Var skulle jag ha fått den ifrån? Både hemma och i skolan säger ni ju, att det och det ska jag göra. Och det och det får jag inte. Det är bara förordningar överallt. Var ska man då få någon egen vilja ifrån?»

Det är möjligt, att det ligger någonting i detta. Det kan hända att vi ha för litet plats för barnens egna initiativ både i hemmen och i skolan.

Herr Malmström. Det är några saker, som jag särskilt tänkt på, när jag studerat de handlingar vi fått. I dessa är det relativt litet tal om det inre arbetet i skolan, om hur studiearbetet skall organiseras. Det har gjorts stora utredningar, nu liksom tidigare, om vilka ämnen man skall studera och hur anknytningen mellan olika skolformer skall ordnas, men det har sagts ganska litet om hur arbetet i skolan skall bedrivas. Det problemet är oberoende av vilka ämnen man skall studera och hur många år man skall

ägna åt den ena eller andra skolformen. Jag undrar om inte en av de väsentligaste uppgifterna för oss, när vi i detta sammanhang skola ta hela skolfrågan under övervägande, är att på något sätt söka komma åt arbetsformerna i skolan.

Jag känner inte folkskolan tillräckligt, men jag har ett allmänt intryck av att man där i större utsträckning än i andra skolformer har intresserat sig för de psykologiska problemen. Åtminstone i vissa skolformer har man under gynnsamma betingelser skapat de riktiga pedagogiska förutsättningarna för skolarbetet. Men jag har samtidigt det intrycket, att man i realskolan liksom i gymnasiet ägnat föga uppmärksamhet åt sådana frågor. Jag grundar den uppfattningen på erfarenheter från min egen skoltid och på resonemang jag nyligen haft med både lärare och elever i realskolan, att undervisningen där mången gång går rätt slentrianmässigt. Man är ganska litet intresserad av eller har ganska liten förståelse för att organisera arbetet inom klasserna så, att det förverkligar idéer och synpunkter, som väl i stort sett äro vägledande för skolutredningen. I många anföranden här har man framhållit behovet av en karaktärsdanande fostran, behovet av att lägga arbetet så, att det mera framhäver samarbetssidan och mindre framhäver tävlings- och konkurrenssidan. Jag tror, att dessa synpunkter äro några av de väsentligaste, som böra beaktas vid en organisation eller reorganisation av skolarbetet.

Jag har på de sista åren mött studiearbetet i form av det fria och frivilliga bildningsarbetet. Jag har därvid gjort ganska intressanta iakttagelser, eftersom den grupp jag haft mest att göra med i huvudsak består av f. d. elever i realskolor och gymnasier. Jag har där mött mycken tafatthet, som det här talats om förut, och en påtaglig oförmåga att ta itu med studiearbetet i denna friare form. Man har inte alls vetat, hur man skulle bära sig åt. Ibland har man sökt lägga arbetet precis så, som man minns det från skolan, och då ha ganska få haft intresse för det. Många frukta för själva tanken på att sitta på en skolbänk igen. Jag har det intrycket, att realskolan hos väldigt många — jag antar att det framför allt är hos dem, som inte voro de mest klart skinande ljusen — har lämnat efter sig olust inför ett organiserat studiearbete. Man tycker om att läsa och man intresserar sig för det ena eller andra, men man vill inte bedriva studier i egentlig mening, därför att sådant arbete i och för sig är förknippat med en olustkänsla. När man ser sådana resultat av skolundervisningen, måste man säga, att den misslyckats i ett väsentligt avseende.

Det är kanske reaktionen hos den, som nyss sluppit ifrån skolan, som tar sig sådan form. Det beror naturligtvis också mycket på lärarens individuella förmåga. Men å andra sidan tror jag, att det i viss mån är en organisationsfråga, att det alltså skall vara möjligt att lägga studiearbetet inom alla olika skolformer på ett sådant sätt, att det blir mer plats både för individuellt arbete och för samarbete i mindre grupper, ja, varför inte i de högre skolformerna ett föreningsmässigt bedrivande av studiearbetet. När man läser om det amerikanska skolväsendet, får man åtminstone det intrycket, att de där lyckats skapa en självverksamhet och en individuell ambition i studiearbetet, som det tycks vara mycket svårt för oss här i Sverige att få till stånd.

Jag tror att de allt för stora klassavdelningarna är en viktig hämmande faktor. Det är nästan orimligt att tro, att man skulle kunna bedriva någon verkligt effektiv individuell undervisning, när man har 30—35, ja till och med 37—38 elever i klassen. Jag undrar, om man över huvud kan åstad-

komma en sådan skola, som flertalet av oss vill ha, om klassavdelningarna ha avsevärt mer än 20 elever. Ett genomförande av starkt minskade klassavdelningar skulle väl föra med sig betydligt ökade utgifter, men jag tror det är svårt att komma från den konsekvensen av de krav, vi ställa på skolan.

Någon av de kvinnliga talarna här bekräftade vad som sagts ifrån affärsmanhåll och från folk, som tar emot realskolans elever, att dessa ungdomar i allmänhet äro förfärligt ovana vid att tala och uppträda. Jag tror också att detta beror på den undervisningsform, som hittills varit den vanliga, speciellt i realskolan och gymnasiet. Om man i det avseendet jämför exempelvis en nybliven student med en folkskolepojke, som varit med något enda år i studiecirkelarbete eller gått igenom en folkhögskola, så ser man skillnaden omedelbart. Gymnasisten eller studenten är ovan att handskas med andra ting än dem han haft att göra med i skolan. Han är rädd för att ta itu med uppgifter som ligga utanför det ordinära studiearbetet. Jag antar, att det har gjorts åtskilligt på de sista åren — och jag har fått det bekräftat från något håll — för att få litet mera levande material i undervisningen även i realskolan och gymnasiet, men jag tror att man här måste gå avsevärt mycket längre än man tidigare har gjort.

Jag fäste mig också vid vad som här sagts om korrespondensundervisning. Man har pekat på Robertsforssystemet som en möjlighet. Men jag tror också, att det är möjligt att kombinera korrespondensundervisning och ordinär undervisning. Jag tror att man också här kan göra mycket mer, än man tidigare har gjort. Jag är på det klara med att uteslutande korrespondensundervisning icke är någon lycklig form av undervisning för att ge en elementär skolunderbyggnad. Jag tror det är möjligt att kombinera korrespondensundervisning med koncentrerad undervisning i den ordinära skolformen.

Jag tror också, att det är möjligt att tillgodose det önskemål, som framförts av herr Allard, om att kombinera förvärvsarbete med studiearbete. Om vi tänka på de många ungdomar, som tagit sina ingenjörsexamina efter kvällsstudier, kunna vi konstatera, att det alltid är möjligt att åstadkomma en rätt grundlig elementär utbildning samtidigt med förvärvsarbete. Det är många av våra dugligaste ingenjörer, som skaffat sig sin underbyggnad på det sättet. Där betyder visserligen rutinen mer än i en mindre tekniskt betonat undervisning, men jag ser i varje fall ingen omöjlighet i att på liknande sätt kombinera förvärvsarbete med aftonskolor eller, där sådana icke finnas, med korrespondensundervisning och med korta koncentrerade kurser i skolans form. Det har framgått av de utredningar, som gjorts, att det icke ens med mycket stora ekonomiska uppoffringar är möjligt att lösa den egentliga landsbygdens skolproblem så, att landsbygden uppnår fullständig likställdhet med de större samhällena. Man kan göra mycket mer än man hittills gjort, men det finns alltid en gräns, och därför måste man tillgripa en annan metod. Därvid tror jag, att korrespondensundervisning och mera koncentrerade preparandkurser, eller vad de skola kallas, måste komma till.

Jag vill sluta, där jag började, med att säga, att det vore av intresse att ta upp en grundlig diskussion angående skolans inre arbete. Detta problem är enligt min mening lika viktigt som de organisatoriska anordningarna, vilka givetvis också i detta sammanhang fordra sin uppmärksamhet.

Ordföranden. Det står upptaget här på föredragningslistan. Under grupp 4 står det ju i punkt 4: »Det inre arbetets organisation i olika skolformer.»

Jag skulle vilja framhålla, att denna utredning har ett så omfattande arbetsfält, att man inte kan ta allt på en gång, utan man måste ta itu med de olika problemen undan för undan, och vi ha ganska nyligen kommit in på det inre arbetet. Man har gjort upp förslag till kursplaner, men beträffande de saker, herr Malmström var inne på, föreligger det ännu icke någon promemoria.

Fru Nycander. Med anledning av vad som sagts om föräldramöten vill jag nämna, att man börjat bilda föräldraföreningar. Jag tror att sådana så småningom skulle kunna få en uppgift att fylla för åstadkommande av samarbete mellan föräldrar och lärare. Både beträffande läroverken och folkskolorna gäller det, att det är en plikt för lärarna att etablera samarbete. Det är deras skyldighet, men det finns inte någon tid för detta avsatt i tjänsten, utan det blir helt beroende på lärarens egna önskningar. Nog vore det väl lämpligt, att lärarna finge en tid utsatt, en viss tid i veckan, vilken beräknades såsom lektion både schematekniskt och med hänsyn till avlöningsförmånerna, och läraren borde även ha skyldighet att anordna föräldramöten för sin klass, vare sig han är klasslärare i en folkskola eller klassföreståndare i ett läroverk. Detta skulle som sagt ingå i hans arbete, och lönen skulle beräknas med hänsyn även till detta ökade arbete.

Så kommer jag in på en sak, som jag anser vara mycket väsentlig. I vårt land ha vi byggt på traditionsskolan, men vi ha aldrig gett oss på att pröva olika pedagogiska metoder. Det har funnits olika försöksskolor, bl. a. Olofskolan, som ju fick sluta, därför att det var ekonomiskt omöjligt att fortsätta. Där tog man in barn, som stodo ganska lågt i fråga om begåvning och som voro problembarn, varför man inte kan bedöma resultaten med samma mått, som man använder för vanliga skolor. Såsom försöksskola var den alltså misslyckad. Men skulle inte vårt land ha råd att ha en försöksskola, där olika pedagogiska metoder prövas ut, där det verkligen lades ned mycken kärlek och omtanke och där de största förmågorna på det pedagogiska området i vårt land finge arbeta? Det skulle vara en skola, där små barn började i första klassen och sedan fortsatte utan avbrott, låt mig säga tills de voro sexton år. Därefter skulle det vara en påbyggnad med ett treårigt eller fyraårigt gymnasium, som vore lagt mera som ett mellanstadium mellan det nuvarande gymnasiet och universitetet.

Jag har länge tänkt mig, att vår skola så småningom skulle komma fram till någonting sådant, så att hela undervisningen sker i ett sammanhang. Nog är det riktigt, att detta verkligen blir prövat i en provskola och att därvid olika metoder försökas, så att man icke blott bygger på vissa uppfattningar; en person har sin uppfattning om en viss metod, och en annan person har en motsatt uppfattning, men utan vetenskaplig forskning på området kan man ej få någon hållbar ståndpunkt. Man kunde tänka sig en lång period av försök, innan man går till att omdana vår skola, och denna omdaning skulle då byggas på erfarenheter, som vi gjort i vårt land.

Ordföranden. Jag kanske får lämna en upplysning med anledning av det sista, som fru Nycander talade om och som särskilt intresserade mig. Frågan om hur man skall bevara möjligheten till nya initiativ och försök inom det svenska skolväsendet har ju skolutredningen ganska ingående sysslat med i samband med det förslag, som låg till grund för en kungl. proposition 1942 rörande indragning av högre lärarinneseminarier och vad som skulle

komma i stället för detta seminarium. Jag föreslog då på grundval av utredningens arbete, dels att man skulle i stället för högre lärarinneseminarier få ett pedagogisk-psykologiskt institut, som skulle ledas i samarbete med professorerna i psykologi här i landet och med en direktor, som skulle sköta verksamheten. I samband därmed resonerades det åtskilligt om huruvida det skulle vara förståndigt att bara ha en sådan där provskola eller om det inte vore riktigare att försöka få prov och initiativ i de olika skolorna. Man var rädd för att om man bara hade *en* sådan skola skulle den bli av en ganska underlig försökskaninskaraktär, och man fruktade, att lärarna kanske inte skulle stå ut med att vara så där initiativrika hela sitt liv undan för undan. Det har faktiskt varit så med de provskolor vi haft; nya elementarskolan har ju numera alldeles förlorat sin karaktär.

Därför föreslago vi, att prov skulle få förekomma i vanliga skolor, där lärare och lärarinnor äro intresserade för saken. Men dessutom tänkte vi oss, att de nuvarande övningsskolorna, som högre lärarinneseminarier haft, skulle kunna få en speciell karaktär av försöksskolor, framför allt därför att de ju så att säga innehålla alla de olika skolformerna.

Nu har riksdagen ju gått med på förslaget om övningsskolor; det gick inte förra året, men det gick i år. Vad åter beträffar det pedagogisk-psykologiska institutet, avböjde riksdagen att uttala sig om det förra året, och jag vet inte hur stämningen kan vara i det fallet nu.

Den där tanken tror jag att vi få försöka att på något sätt hålla levande och komma fram med igen.

Herr Åkeson. Doktor Grubb efterlyste en examensfri skola också för pojkar, i likhet med vad som finns för flickorna. Jag efterlyser en examensfri skola över huvud taget. Det sorgliga i utvecklingen är ju, att nu skall det anläggas examens- och prövningssynpunkter på allting, till och med i folkskolan, där det är en prövning under särskilt högtidliga former med två vittnen, som skola övertvara något slags konstig examen. Det är inte roligt, om folkskolan blir en dålig kopia av läroverket.

Men det finns faktiskt en examensfri skola för pojkar, som mig veterligt inte är omnämnd i utredningen. Jag tänker på folkhögskolan. Folkhögskolan har visserligen inte fått den plats i svenskt folkmedvetande, som den är värd. För en åtta, tio år sedan gjordes en undersökning om folkhögskolan i Sverige, Norge och Danmark, och det var oerhört vad Sverige stod långt efter. Om jag inte misstar mig, var det ungefär 10 procent av landsbygdens ungdom i Sverige inom en viss åldersgrupp, som besökt en folkhögskola, medan det i Danmark var omkring 40 procent och i Norge omkring 25, 30 procent. Där ha vi emellertid en skolform, som inte är förenad med examen, som är karaktärsutvecklande i allra högsta grad, som fostrar medborgarsinne, som tar hänsyn till ungdomens egenart och lämnar mycket stort utrymme för självverksamhet.

Jag talar här uteslutande som lekman. Jag känner folkhögskolan endast så, som jag mött den i folkbildningsarbetet. Jag har blott haft tillfälle att följa den under kortare tid, men jag har fått en oerhörd respekt för folkhögskolan och för det arbete, som nedlägges där. Ett önskemål vore, att folkhögskolan kunde få en starkare ställning i vårt land och att det bereddes större möjligheter för landsbygdens ungdom att bevista ett- eller två-åriga folkhögskolekurser. Jag tror att de skulle medföra större nytta än fortsättningskolan, som man tvingar ungdomen till. Jag tror alltså det vore

bättre, om de pengar, som läggas ned på vår fortsättningsskola, finge användas till stipendier för intresserade och begåvade ungdomar för beivrande av folkhögskola.

Jag tror också, att vi genom folkhögskolan skulle kunna få en kombination med korrespondensundervisningen. Jag kan inte ange vad som är den praktiska vägen, men möjligheter skulle nog finnas. Man skulle t. ex. genom språkundervisning ge den praktiska och rent språkliga skolning, som är alldeles nödvändig, för att det skall bli ett gott resultat. Det har ju gjorts försök i den vägen genom Hälsingborgs samgymnasium. Det är ju ingen folkhögskola, utan det är ett gymnasium, men där läsa eleverna delvis hemma och delvis på skolan.

Vad jag anser vara så betydelsefullt hos folkhögskolan är den ständiga kontakten mellan elever och lärare, genom att eleverna i allmänhet bo på skolan, och vidare den anda, som präglar folkhögskolan. Och så är det detta: skolan är inte till för lärarnas skull, utan den är till för barnens skull. Det är förunderligt, hur våra folkhögskollärare räcka till för eleverna. Det räknas inte med timmar, om de ha lön för det och det eller om det står på schemat, utan de ha nästan alltid tid för eleverna, för deras bekymmer och deras frågor.

Genom folkhögskolorna kunna vi i mycket hög grad främja hela vårt skolväsende, men jag har ännu inte sett något om dem från utredningen.

Herr Håkansson. I de utredningar vi fått i docenten Hjärnes utlåtande framhålles, att barn redan i tioårsåldern uppnått en mognad, som möjliggör undervisning i främmande språk. Under sådana förhållanden finner jag det riktigt, att en viss språkundervisning förekommer i folkskolan. Som motiv för införande av språkundervisning i femte och sjätte klasserna har anförts, att barnen därigenom få lättare att klara språkstudierna i realskolan och även att man på så sätt skulle kunna förkorta denna till tre år.

Jag vill för min del framhålla ännu ett skäl, varför språkundervisning bör meddelas redan i folkskolan. Det är, att även de, som inte fortsätta, alltså folket i gemen, ha ett visst behov av språkkunskaper. Det gäller framför allt kunskap i engelska. Jag har under beröring med landsbygdens folk träffat många både arbetare och bönder, som haft vissa språkkunskaper. I allmänhet har det varit i engelska; däremot tror jag, att jag aldrig träffat en arbetare eller bonde, som talat tyska, vilket språk åtminstone denna del av befolkningen betraktat som ett lyxspråk, låt vara att det finnes skäl för att lära sig även det. De ha rent praktiskt genom sina yrken och sin sysselsättning lärt sig engelska. En del ha kanske även varit ute i Amerika, och en särskild arbetargrupp, som jag inte nämnt, nämligen sjöfolket, kan ju också engelska. Om vi tänka på idrottsmännen, kunna de ju litet engelska, från vilket språk de få en massa låneord.

Jag tror att det vore mycket bra, att vi införde språkundervisning på folkskolestadiet och att den infördes från femte klassen, då barnen äro tio eller elva år, att det blir två års språkundervisning och att denna språkundervisning inte bara anordnas för dem, som skola fortsätta sina studier i andra skolformer.

Jag kanske också bör yttra några ord om korrespondensundervisningen, eftersom det är genom mitt initiativ som korrespondensundervisningen har tagits upp på ett mera effektivt sätt än förut. Det har ju förekommit korrespondensundervisning i många år. Jag skulle tro, att det är omkring tjugufem år, som Hermods ha haft korrespondensundervisning för real- och stu-

dentexamen, men jag har ju på känn, att de inte kunna ha haft bara de elever, som förts fram till realexamen och studentexamen, utan jag tror, att de genom sin reklamverksamhet ha fått oändligt många fler att nappa på kroken, så att det ute i landet är många ungdomar, som betalat en korrespondenskursavgift men som inte haft energi eller möjligheter för övrigt att fullfölja studierna. Det var därför jag tog upp saken och försökte binda ett institut, så att det påtog sig ansvaret för att få fram en grupp till realexamen med sina korrespondenskurser. För att det skulle bli mer ordnad undervisning och dagliga studier, ville jag ha fram, att de skulle studera per korrespondens samlade i en skolsal under en handledare.

Efter vad jag kan förstå har denna form visat sig mycket lycklig och användbar. Den har nu tillämpats i två år. Det är två skolor, en i Robertsfors och en i Lövånger. I år ha de första eleverna varit uppe i realexamen. Det var fyra stycken, och de ha avlagt sina prov med gott resultat.

Jag tror att man de första åren bör låta examen efter denna korrespondensundervisning ske vid vanliga läroverk. Jag tror alltså inte, att man bör bevilja korrespondensinstitutet examensrätt för tidigt, utan man bör nog ha a litet kontroll över verksamheten.

Det gäller här att icke gå för brådstörtat fram. Enligt min mening bör målet icke vara att på varje ort i landet, som har en något tätare befolkning men där högre läroanstalt ej finnes, upprätta en skola av den typ vi här diskutera. Jag tror dock, att statsmakterna böra giva denna undervisning sitt stöd och samtidigt utöva kontroll över den. Men man bör som sagt inte gå fram för brådstörtat utan lugna sig litet, så att man till en början får erfarenhet av vad som kan uppnås på denna väg. När inom en rätt snar framtid effektiviteten av undervisningen vid Robertsforsskolorna börjar visa sig, i form av ett större antal examina, förefaller det mig uteslutet, att statsmakterna skulle kunna underlåta att ekonomiskt stödja dessa skolors elever.

Det är ett annat problem, som jag vill beröra. Det har talats om att anordna en yrkesskola, en praktisk skola, när barnen slutat folkskolan. Jag vill nämna en iakttagelse, som är av intresse i det sammanhanget. Då man är bosatt i ett mindre industrisamhälle, ser man, att barnen äro intensivt sysselsatta i folkskolan ända tills de fyllt tretton, fjorton år, men sedan går det ett par år, då de äro absolut sysslolösa och inte ha någonting att göra. Det ställer sig litet annorlunda på den rena landsbygden, där föräldrarna ha gårdar och där barnen givetvis bli sysselsatta i jordbruket. Men i ett industrisamhälle kommer den ungdom, som inte absorberas av yrkesskolor, realskolor och folkhögskolor, att gå sysslös i ett par, tre år. Det är något, som inte kan annat än inverka menligt på deras framtid och på deras inställning till arbetet, och det måste få ett skadligt inflytande på deras karaktär.

Även i detta avseende är det ju en stor skillnad mellan städerna och landsbygden. I städerna finns det aftonskolor och folkbildningsinstitut, och där har man i alla avseenden större möjligheter. I städerna är det också lättare för föräldrarna att skaffa arbete åt barnen, när de slutat folkskolan.

Därest frågan om att bereda studiebegävad ungdom möjlighet att studera efter folkskolan inte skulle kunna lösas på korrespondensvägen utan man skulle komma att bygga skolhem vid läroverk eller kommunala mellanskolor, skulle jag vilja framhålla vikten av att, när det gäller barn och ungdom från landet, dessa skolhem icke byggas i de större städerna vid läroverken utan att de byggas på landsbygden. Det finns ju köpingar och municipalsamhällen, där det redan nu finns kommunala mellanskolor. De skolhem,

som byggas i städerna, skulle uppföras för dem, som bedriva gymnasiestudier, men icke för dem, som studera till realexamen.

Fröken Aulén. Jag vill säga några ord med anledning av vad som yttrades om folkhögskolorna. Jag anser visst, att de ha en uppgift att fylla, fast jag tyckte, att det var väl vackra ord, som sades om dem.

Det är sant, att folkhögskolorna i Danmark äro mer inarbetade på landet än hos oss. De äro äldre där, och det har blivit en given sak, att ungdomen på den danska landsbygden går i folkhögskola. I Danmark har man inte fått med industriens ungdom i folkhögskolorna, utan man har andra kategorier av ungdom där. I vår folkhögskola ha vi faktiskt alla samhällsklasser representerade. Det är en sann demokratisk skola med elever från de högsta till de s. k. lägsta samhällsklasserna. I det fallet ha vi alltså kommit längre. Vad beträffar Norge, kunna vi inte göra någon direkt jämförelse. Där har man jämte rätt fåtaliga folkhögskolor s. k. ungdomsskolor, som inte äro fullt jämförbara med våra folkhögskolor. Jag tror, att på sätt och vis börjar den svenska folkhögskolan få en mer stark ställning, därför att den anknyter till alla samhällsklasser. När det däremot gäller den rena bondebefolkningen, står den danska folkhögskolan som sagt före. Den är föregångaren, och i Danmark liksom även i Finland har man procentuellt flera folkhögskolor än vi i Sverige.

Herr Åkessons tanke att kombinera korrespondensundervisning med folkhögskolan finner jag olämplig, ty när ungdomen äntligen har ett tillfälle att få muntlig undervisning, skola vi inte använda den tiden till korrespondensundervisning, utan sådan bör komma efteråt. Vi bruka ofta säga till elever som visa studieintresse i någon viss riktning: »Fortsätt nu med en korrespondenskurs i det och det ämnet!» Vad jag tycker är det torftiga med korrespondensundervisningen är, att eleverna inte få någon muntlig undervisning. De få inte det levande ordet och röna inte samma inflytande av människor som vid muntlig undervisning, utan de få bara tryckta och maskinskrivna saker. Därför tycker jag det är synd om dem, som skola få hela sin skolutbildning per korrespondens. Men att man däremot efter att ha gått igenom folkhögskolan bygger på med en korrespondenskurs, anser jag vara utomordentligt lyckligt.

Så vill jag säga en sak till. Det är, att folkhögskolorna ha sitt stora värde genom att de icke äro obligatoriska. De äro fria. Det är många som sagt: »Folkhögskolorna borde göras obligatoriska.» Men jag anser, att i den stund de bli obligatoriska, ha de förlorat mycket av sitt stora värde. De böra vara fria, men de böra få ekonomiskt understöd.

Vi märka nog också i folkhögskolan, hur examenstendensen tränger på. Ungdomarna bli mycket besvikna över att inte få några betyg. Det är en allvarlig sak, och det kräves verklig karaktärsfasthet för att hindra betygen att komma in i folkhögskolan. Skolutredningen borde ta upp frågan om examensjäktet och vad det för med sig, hur det ofta bryter sönder studielugnet och samarbetet med kamraterna, därför att eleverna skola överglänsa varandra och jaga efter betyg. Jag hoppas, att folkhögskolan aldrig skall ta upp betyg, men det är en kolossal press för närvarande för att få in sådana där också.

Fröken Ehrnwall. Jag tror att språkundervisning i folkskolan i viss mån skulle komma att verka i demokratisk och klassutjämnande riktning. Jag har råkat många människor, som inte haft tillfälle att få någon språkunder-

visning och vilka känt det som ett slags klassmärke. Och det är tyvärr så. Någon kan möjligen invända, att detta är snobberi och ett falskt bildningsideal. Även om så skulle vara, kan man inte komma ifrån, att dessa människor känna det som jag sade. Jag tror för övrigt, att de också ha en känsla av att vara utestängda från en massa värdefulla, roliga och intressanta ting. I samvaro med människor, som fått skolutbildning, känna de sig olyckliga, och de undra för sig själva: »Tänk, om jag skulle uttala det ordet fel!»

Jag vill ta upp en annan sak, som också sammanhänger med frågan om frivillig och obligatorisk undervisning, som fröken Aulén talade om. När jag hörde sekreterare Malmström, tänkte jag på att man i det frivilliga studiearbetet och i viss mån även i folkhögskolan har lättare att få fram de metoder, det fria arbete, som vi skulle vilja ha i skolan, just därför att de förstnämnda formerna äro frivilliga. Eleverna komma dit självmant. Jag har själv undervisat på olika håll och funnit, vilken skillnad det är. De som komma självmant äro bildningshungrande och bildningstörstande, de vilja någonting och äro mera inställda på att ta på sig mödan och besväret för att lära sig någonting än de, som ännu inte fått klart för sig vad kunskaperna skola tjäna till. Det måste ändå vara ett slit och ett knog med minnesplugg, det komma vi inte från, och det är inte gott för en mycket ung människa att förstå, vad det skall tjäna till.

Det har talats åtskilligt här om examenstvång och tvånget över huvud i skolan, men jag undrar, om man kan komma ifrån det. Det vore underbart, om trycket kunde lättas, men jag tror inte det är möjligt att alldeles komma bort ifrån betygen. Tvånget behövs också för att lära barnen, vad livet är.

Det har också sagts mycket här om skola och hem, och det är naturligtvis en viktig sak att få ett samarbete till stånd. Men vi böra kanske också tänka på hur barnen ställa sig till den saken. Jag vet åtminstone många ungdomar, som plågas av denna tanke: »Skall nu skolan dras in i hemmet också, och skola vi inte få vara i fred någonstans? Skola de tala om mig med mamma också?» Detta är också en synpunkt. Jag tror inte det alltid är så roligt att vara ung!

Ordföranden. Beträffande examina får jag kanske dra fram en synpunkt.

Det är en underlig motsättning här. Å ena sidan vill man ha bort examina och önskar få skolan så fri som möjligt. Å andra sidan är det tydligt, att ju mer skolan blir öppen för alla, desto nödvändigare blir det med någon form av prov. Alla kunna ju inte gå fram till de högsta platserna, utan man måste ha något slags urval, och detta kan ju endast ske genom en examen eller en individuell prövning. På något sätt måste det ske en gallring. Den mest demokratiska skola jag känner till, nämligen den danska, utmärkes ju av ett fullkomligt mandarinväsen med ett övermått av examina av alla möjliga slag. Jag tror, att det sammanhänger med att ju mer demokratisk man gör skolan, i desto högre grad behöver man examina och prov av ena eller andra slaget. Jag vet inte, hur man skall kunna reda sig utan sådana.

Herr Lund. Liksom flera föregående talare har jag stannat inför vad statsrådet uttalade om karaktärsdaningen. Där ha vi en av de största bristerna i den svenska skolan för närvarande. Det lägges an för mycket på teori och för litet på danande av karaktären. När riksdagen och kyrkomötet träffades för något år sedan, präglades detta slagord: »Den svenska linjen är den kristna linjen.» Jag har en känsla av att kristendomsläraryna vid våra

läroverk inte ha den möjlighet, som de borde ha, att utöva ett karaktärsdanande inflytande på den svenska skolungdomen. Jag tror även, såsom förut flera talare framhållit, att det vore synnerligen viktigt att skapa en förbindelse mellan hemmet och skolan. Den ordning man infört genom bildande av föräldraföreningar tror jag är mycket lycklig, men jag tror, att man skulle komma längre genom intimt samarbete klassvis mellan lärarna och föräldrarna. Jag tror också, att skolläkarnas bistånd i detta sammanhang skulle vara av stort värde.

Av betydelse för karaktärsdaningen är även ungdomens egna insatser. I vissa skolor har man gjort försök med disciplinråd. Vi ha i norra latin i Stockholm haft ett sådant experiment, som i många år fungerat till synnerligen stor belåtenhet. Jag tror det är en anordning, som det skulle vara lyckligt att införa i den svenska skolan, så att ungdomen själv får vara med om att skapa disciplin och ordning i skolan och själv ta ansvaret för vissa förseelser, som kunna begås.

En annan sak, som ligger mig varmt om hjärtat, är förhållandet mellan yrkesutbildningen och den teoretiska utbildningen. Jag tänker härvid även på yrkesutbildningen hos enskilda yrkesutövare. Tyvärr är det nog så, att yrkesutbildningen inte i allmänna medvetandet har samma anseende som den teoretiska utbildningen. Den har kanske ofta blivit en avstjälningsplats i stället för att vara en skolform, som anses likvärdig med den teoretiska utbildningen.

Man talar om differentiering på ett tidigt stadium genom testning o. s. v. Jag undrar, om det inte skulle finnas möjlighet att genom testning på ett tidigt stadium utvärdera lämpligheten för praktiska yrken. Barnen borde sättas i tillfälle att se yrkesskolor och kanske även studera praktisk verksamhet inom olika branscher. Från skolans sida kunde mycket göras för att inpränta, att det ena yrket är lika gott som det andra.

Fru Ingvär-Nilsson. Skolan bör meddela en medveten fostran för hem och familjeliv. Samhällets viktigaste fråga just nu är befolkningsfrågan. Denna kan naturligtvis inte vara något särskilt undervisningsämne, men den borde komma in i övriga ämnen. Det kan ske på många olika sätt. Jag tror att våra ungdomar komma att få en för svag uppfattning om hemmet, vad hemmet har betydelse under alla tider och vad det betyder just nu. Hemmet är dock samhällets grundval, den sockel varpå hela samhället reser sig. I hemmet uppbygges och förarbetas hela samhällsorganismen. Jag tror att ungdomarna få alldeles för litet reda på vad hemmet betyder. De ha mycket mer uppfattning om vad som göres i fabriken och i de olika offentliga inrättningarna, än vad som utföres i hemmet. Man borde medvetet betona, vad hemmet betyder för samhället. Vi ha ju sett från diktaturstaterna, hur man kan meddela en viss moral till ungdomen, ifall man bara medvetet arbetar på det, och när nu denna fråga är så viktig för Sverige, borde undervisningen genomsyras av en medveten fostran för hem och familjeliv.

Jag är ju representant för landsbygden, och jag tror det skulle behövas en bättre upplysning angående landsbygden i våra skolor. Det svenska folket har sina rötter i landsbygden i stor utsträckning, men det är industrien och städerna som fånga intresset. Det är viktigt, att dessa saker få genomsyra undervisningen, så att intresset för hem- och familjelivet utvecklas och alla ungdomar få en verklig uppfattning om vad landsbygden har betydelse och allt fortfarande betyder för det svenska samhället.

Fru Vestin. När man ser på de papper man fått, förefaller det att vara en alldeles enorm uppgift, som skolutredningen fått. Man måste från lekmanna-håll konstatera, att det är en helt enkelt skrämmande uppgift, som föreligger. Det är t. ex. frågan om hur olika slag av begåvning skall komma till sin rätt på olika stadier i skolan. Vi ha olika slags begåvning, vilket tar sig det uttrycket, att somliga åka lokaltåg och andra åka snälltåg i fråga om utveckling, och hur skall man kunna ta hänsyn till det i skolan? Detta hör till det, som skolutredningen måste kämpa med.

Så ha vi en annan sak, nämligen skolans anknytning till yrkesundervisningen. Herr Lund nämnde just, att man behövde en metod för att på ett så tidigt stadium som möjligt få korn på elevernas olika anlag. Hur kan detta tillgodoses inom skolans ram?

Hur skall man få ett samarbete mellan skola och hem, mellan skola och arbetsliv, så att praktisk och teoretisk begåvning värderas lika? Hur skall man kunna ordna skolan så, att den är fullt demokratisk? Hur skola alla få råd att skaffa sig den skolutbildning, som de anse sig behöva med hänsyn till sina anlag?

Alla dessa jättefrågor skall skolutredningen alltså lösa. Vad jag särskilt undrar över är: kan skolutredningen komma med något slags idealprogram och i detta idealprogram så att säga trycka med fetstil det, som är genomförbart inom rimlig tid, eller kan skolutredningen endast komma med sådana ting, som det inom överskådlig tid är finansiellt möjligt att genomföra. Detta är något, som intresserar en lekman, och man får kanske i diskussionen ta en annan inställning till principfrågorna, om man vet vad skolutredningen har för program på lång sikt.

Ordföranden. De olika sakerna hänga ju samman, och man får försöka tänka igenom dem ur olika synpunkter. Vad beträffar de finansiella hänsynen, har vi tänkt lägga fram förslaget med utgångspunkt från normala förhållanden och utan tanke på det just nu rådande läget.

Herr Allard. Jag vill yttra något med anledning av en del, som anförts under diskussionens gång.

Jag vill understryka behovet av samarbete mellan hemmet och skolan, men däremot ställer jag mig litet skeptisk till de s. k. föräldraföreningarna. Jag tycker, att vi ha ett så vitt utbrett föreningsväsende i landet, och man bör inte bilda föreningar för allting. Jag tror inte det är nödvändigt med föräldraföreningar för att lösa frågan om samarbete mellan hemmet och skolan, och jag är också rädd för att dessa föräldraföreningar skulle komma att ta upp andra saker, som kanske ligga utanför skolans arbete. Det kan hända, att deras verksamhet inte skulle bli så hälsosam för skolan. Detta är åtminstone min personliga syn på denna sak. Frågan har varit aktuell i min stad, och där har jag framfört samma synpunkter.

Så har det talats här om skolans inre arbete. Jag understryker vad herr Malmström framhöll, nämligen att man nog bör titta litet på skolans inre arbete och skolans arbetsmetoder. Han nämnde särskilt de högre undervisningsanstalterna, men jag undrar, om man inte också får titta litet på folkskolans arbetsmetoder. Jag tänker på det förhållandet, att det är folkrörelserna, som senare få fortsätta bildningsarbetet, där skolan slutar. Skolan kunde underlätta vår uppgift att sedan ta hand om de unga. Utan att rekommendera den och den folkrörelsen bör man understryka behovet av att de söka kontakt med någon folkrörelse.

Detta sammanhänger nog mycket med utbildningen av våra lärare. Jag hade en gång tillfälle att vara med om en sammankomst, där det också uppträdde en nybakad lärare. Vi diskuterade en hel del om folkbildningsrörelsen och bildningsarbetet. Jag måste säga, att han stod fullkomligt främmande för allt svenskt folkbildningsarbete och svenska folkrörelser. Jag tänkte genast: »Han kommer säkerligen inte att meddela sina lärjungar något alls om detta, då han inte själv fått reda på något därom i den utbildningsanstalt, där han gått.» Jag tror, att om vi skola se på skolans inre arbete och skolans arbetsmetoder över huvud taget, böra vi också se på de utbildningsanstalter, där man utbildar dem, som sedan ska undervisa barnen.

Det har också talats mycket här om folkskolan. Det kommer mig att tänka på en sak, som jag varit med och diskuterat vid ett tillfälle, nämligen en obligatorisk medborgarskola. Det förekom ju på sin tid en undersökning av värnpliktiga rekryter, som gav verkligt skrämmande resultat. Man kan fråga sig, om det inte finns behov av en obligatorisk medborgarskola. Att realisera en sådan idé möter kanske ekonomiska och organisatoriska svårigheter, men frågan skulle kunna lösas åtminstone för den manliga ungdomens del genom att man under den långa rekryttjänstgöringen försökte organisera något arbete, som man kanske kan kalla för andlig utbildning, vid sidan av den militära utbildningen. Det blir naturligtvis inte den lösning man skulle vilja ha, men man skulle åtminstone komma en bit på vägen.

Så ser jag i mina anteckningar, att jag skrivit något om kvinnor i skolstyrelserna. Det har ju sagts här, att det bör sättas in kvinnor i skolstyrelserna. Min mening är, att vi inte böra spalta upp folk i kvinnor och män, utan vi böra välja de dugligaste. Äro kvinnorna dugliga för ett uppdrag, skall man låta dem sköta det. Man bör alltid försöka få de personer, som äro bäst skickade för de olika uppdragen.

Herr Åkeson. Fröken Aulén missuppfattade vad jag sade om kombination av korrespondensundervisning och folkhögskola. Det var inte min mening, att eleverna skulle syssla med korrespondensundervisning, medan de voro vid skolan.

Med anledning av vad som sagts om språkundervisning i folkskolan, vill jag som min uppfattning framhålla, att det skulle öka det mångsyssleri, som redan nu finnes även inom folkskolan, och medföra en förskjutning av folkskolans huvuduppgift. I folkskolan bör det meddelas en grundlig undervisning i modersmålet; därigenom skapas förutsättningar för att i studiecirklar inhämta kunskap i främmande språk. Om man genom att införa språkundervisning i folkskolan skjuter tillbaka de övriga ämnena, livsåskådningsfrågorna, religionsundervisningen, räkning och modersmålet, så få eleverna icke i folkskolan den grund, som de behöva.

B. Sammanträde med grupperna 1 och 4.

1. Skolpliktsålderns början och slut.

Ordföranden, statsrådet Bagge. Vi börja med att tala om skolpliktsålderns början och slut. Kanske kanslirådet Sandberg vill redogöra för vad som säges därom i översikten.

Herr Sandberg. Det heter här: »Vad frågan om intagningsåldern beträffar, ha uttalanden gjorts av de av skolutredningen tillfrågade professorerna i pedagogik och psykologi. Tre av dessa representanter för den teoretiska sakkunskapen ange 7-årsåldern såsom den för genomsnittligt utvecklade barn lämpligaste intagningsåldern. Den fjärde åter anser, att från psykologisk utgångspunkt ingen invändning skulle kunna göras mot att vissa barn under bestämda förutsättningar finge börja skolan redan vid 6 års ålder. Ingen av de sakkunniga förordar generell sänkning av skolpliktsåldern från 7 till 6 år. Såsom synnerligen viktigt framhålles dock, att utvecklingsåldern i stället för den kronologiska åldern blir avgörande för frågan om intagningen i skolan. En utvecklingsålder på 7 år anses normalt råda vid en kronologisk ålder av mellan $6\frac{1}{2}$ — $7\frac{1}{2}$ år. För flertalet barn sammanfaller skolmognadsåldern med en levnadsålder på 7 år. Avvikelser förekomma dock såväl uppåt som nedåt, vilka motivera hänsynstagande vid inskrivningen av nybörjarna. Sålunda borde i kroppsligt och intellektuellt hänseende skolmogna barn få börja skolan redan vid en levnadsålder av 6 eller $6\frac{1}{2}$ år, liksom sent utvecklade barn borde beviljas uppskov med skolgången något år. Den av de sakkunniga hävdade uppfattningen om en utvecklingsålder på 7 år såsom avgörande för intagningen i skolan, sammanfaller icke helt med för vårt land gällande intagningsbestämmelser.»

Vidare erinras om att »enligt § 35 moment 1 folkskolestadgan räknas skolplikten från det kalenderår, under vilket barnet fyller sju år. Undantagsstadgandet i moment 2 ger dock en viss möjlighet till något tidigare eller något senare intagning. Enligt nämnda moment må nämligen vederbörande lokala skolmyndighet kunna bestämma, att barns skolgång, där så prövas lämpligt, får begynna vid början av det *läså*r, under vilket barnet fyller sju år, liksom att skolgångens början får uppskjutas, dock icke längre än till det kalenderår, under vilket barnet fyller åtta år.»

Ordföranden. Vi skulle då gärna vilja höra, vad nämnden säger om detta.

Från flera håll har ju ansetts, att den nuvarande intagningsåldern är för hög och att man skulle kunna sänka den, bland annat ur den synpunkten, att det är en allmän uppfattning, att ungdomen för närvarande kommer för sent ut i livet, varför det är ett viktigt önskemål att försöka avkorta skolgången både till realexamen och till studentexamen.

Å andra sidan har gjorts gällande, att en sänkning skulle kunna vara olämplig ur olika synpunkter.

Fröken Aulén. Jag har aldrig undervisat små barn men minns från min egen barndom, att jag började läsa vid 6 års ålder, och det hade varit svårt för mig att bli hindrad. Jag fick läsa hemma och kom på det sättet direkt in i tredje klassen.

Jag tror att det är viktigt att inte hejda barn, som ha förmåga att lära

sig läsa tidigare än normalt. Varför skola de hållas tillbaka? Över huvud taget anser jag, att det är viktigt, att begåvade barn hjälpas fram litet fortare.

Fröken Ehrnwall. Det är en sak till jag i detta sammanhang vill understryka, nämligen att det ur karaktärsfostrans synpunkt säkerligen är viktigt, att barnen få börja, så snart de nått sin skolmogna ålder, ty det är farligt, om de få känna sig överlägsna och se ned på sina kamrater. Jag tror att det är synnerligen farligt att fostra små jagiska individer på det sättet. De tappa därigenom också bort förmågan att arbeta och få inte känna det nyttiga motstånd, som barn behöva.

Det vore därför önskligt, om man kunde genom någon psykologisk mätningssmetod konstatera varje barns skolmogna ålder och låta barnen börja, när de uppnått den — det är ju inte heller lämpligt, att någon kommer med för tidigt, som inte orkar med det utan skulle ha mått bra av att vänta något år.

Fru Grubb. I allmänhet kan det nog anses önskvärt, att barnen få komma in i skolan det år, då de fylla sju år. Men man får göra undantag, och det vore bra, om man kunde pröva skolmognadsåldern på ett fullt objektivt sätt. Men jag tycker inte, att vägarna böra vara stängda vare sig för att få börja tidigare eller senare, när detta är lämpligt — i förra fallet vinner man ju lätt ett år.

Herr Nilsson. Min erfarenhet grundar sig på ett sextonårigt arbete i en skolstyrelse. Jag har därvid kommit till den slutsatsen, att intagningsåldern för barnen i folkskolan är bra avvägd som den är för närvarande. Det finnes ju också möjlighet för mera begåvade barn att tidigare än vid sju års ålder få börja skolan. Jag för min del tycker således, att det på den punkten inte finnes någon anledning att göra några större reformer.

De prövningar man här talat om att varje barn skulle få underkastas, för att man skulle utröna deras skolmognadsålder, tycker jag skulle innebära en alltför stor apparat och medföra alldeles för mycket besvär för de lokala myndigheterna i skoldistriktet.

Ordföranden. Man får kanske också tänka på, när det gäller landsbygden, att skjutsningsproblemet komplicerar det hela, ty vanligen är det väl på det sättet, att de små barnen få vänta, tills alla skola skjutsas tillbaka, och det kan ju inte vara lämpligt för sexåringar att behöva gå där och göra ingenting, medan de vänta på de andra.

Å andra sidan är det naturligtvis också av synnerlig vikt, att inte tidigt utvecklade barn hindras att komma in i skolan.

Herr Nilsson. En synpunkt, som sammanhänger med den sak statsrådet berört, är ju att vi ha barn, som ha över en halv mil att gå till skolan varje dag, och det skulle väl inte vara lämpligt, att barnen redan vid 6-årsåldern skola köras i väg hemifrån klockan 7 på vintermorgnarna och komma fram frusna till skolan.

Fröken Ehrnwall. Kunde det inte vara möjligt, om ett barn visar sig före sina klasskamrater, att det kunde flyttas och få hoppa över en klass, kanske redan första terminen?

Herr Nilsson. Det förekommer redan nu. Barn ha fått hoppa över första klassen, om de ha haft tillräcklig mognad, och i småskolan händer det många gånger, att de bara behövt gå en termin i första klassen.

Fröken Ehrnwall. Man kan också göra, som när det gällde en tös i en mig närstående familj. Hon var så begåvad, att hon kunde läsa vid 5 års ålder, och det år hon fylldes 7 år, kom hon direkt in i andra klassen.

Herr Wellander. Man skulle gärna vilja veta, om de närvarande ha någon bestämd mening om hur man över huvud taget bör taga hand om barn i förskolåldern.

Det är klart, att det är mycket gynnsamt, om barnen komma in i en förskola eller kindergården ur den synpunkten, att man då får tillfälle att iaktta dem och kan gallra dem, när det gäller att skicka över dem till folkskolans första klass o. s. v. Men här i Sverige är ju hela förskoleväsendet så litet utvecklat; det vore därför intressant att höra, om det finnes några erfarenheter i det avseendet.

Man har också det intrycket, att begåvade barn från hem, som inte ha något nämnvärt att ge barnen i bildningshänseende, skulle vinna mycket på att få gå i en förskola av något slag, där de finge lära sig icke minst att tala och behärska vanligt hyfsat talspråk.

Ordföranden. Jag vill erinra om att denna sak är aktuell också på det sättet, att frågan om statsbidrag till denna verksamhet ju väckts.

Fröken Aulén. Jag har inte så mycken egen erfarenhet på detta område, men jag har en vän, som intresserat sig för frågan om förskolorna i olika länder, och jag tror att vi ligga efter i det avseendet här i landet och att det vore ofantligt betydelsefullt, om dessa förskolor eller kindergartenskolor kunde få litet mer understöd från det allmänna.

Emellertid kan det aldrig komma i fråga, att sådana förskolor skola finnas annat än i större samhällen. Just därför att föräldrarna nu för tiden äro mer upptagna än förr av förvärvsarbete, är det ännu nödvändigare att barnen få litet umgänge med andra än jämnåriga, så att de lära sig att tala svenska helt enkelt, såsom professor Wellander påpekade.

Jag hoppas därför, att vi här i landet snart skola få ett utbildat förskolesystem.

Herr Allard. För att anknyta till vad som nu sist yttrats, kan jag nämna, att vid det senaste sammanträdet i Örebro folkskolestyrelse beslöto vi ingå till stadsfullmäktige med hemställan att få överta denna förskoleverksamhet, när det gäller Örebro. Tidigare ha enskilda bedrivit den, men vi tycka, att detta är en fråga, som hör samman med folkskolans arbete och att verksamheten därför lämpligen borde ligga under folkskolestyrelsens regi.

Vi veta ju inte, vilket beslut stadsfullmäktige komma att fatta, men jag tror, att de skola acceptera vårt förslag. Frågan har varit föremål för en särskild utredning inom den s. k. pedagogiska nämnden, där man enhälligt var av den uppfattningen, att folkskolestyrelsen borde leda sådan verksamhet.

Vad sedan gäller frågan, om barnen skola börja skolgången vid 6 eller 7 års ålder, så anser jag, att man inte bör sträcka sig längre än till det år, då de fylla 7 år. Jag anser, att de undantagsbestämmelser, som finnas, äro tillräckliga.

Herr Nilsson. Jag har inte någon bestämd erfarenhet om kindergartenskolornas verksamhet. Hemma i min kommun bedrivs sådan verksamhet av en privat förening. Denna tar emellertid ganska höga avgifter, vilket haft till följd, att endast bättre situerade familjer kunna lämna in sina barn i kindergarten.

Då det utremitterade förslaget rörande kindergartensverksamheten behandlades av våra kommunala myndigheter, voro vi enhälligt av den uppfattningen, att staten borde ta hand om denna verksamhet och bevilja medel till den, så att den kunde bli tillgänglig för samtliga barn i skoldistriktet. Vi uttalade också den meningen, att denna verksamhet borde förläggas under skolstyrelsen, så att det inte blev någon särskild organisation för denna gren av undervisningen.

Tanken var då också, att man i dessa förskolor skulle kunna få en viss ledning, när det gällde att bedöma, om några barn skulle kunna flyttas över till folkskolan tidigare, än skolstadgan som regel medger.

Fröken Ehrnwall. Jag har en viss erfarenhet från sådana kindergartensskolor, som understötts av kommunen — det gäller Göteborg och Mölndal — och jag vill säga, då det här talas om att de böra lyda under skolstyrelsen, att det visserligen är bra, om skolstyrelsen är kontrollerande myndighet, men jag tycker nog, att det är lyckligast, om denna verksamhet får behålla den form den nu har, med statligt eller kommunalt understöd, så att man utnyttjar de organ — med personal och lokaler — som redan nu bedriva sådan verksamhet.

Fru Grubb. I den kommun jag tillhör, har barnavårdsnämnden planerat att ordna en kindergarten, och jag tror också, att det vore lyckligt, om det kunde lämnas större understöd från det allmännas sida åt denna form av skolväsendet, där man skulle ha tillfälle att sovra barnen med tanke på den ålder, då de böra börja den egentliga skolgången.

Fröken Cardell. Om man tänkt sig behålla de nuvarande intagningsbestämmelserna, hur ställer man sig då till en något liberalare tillämpning av undantagsbestämmelserna i så måtto, att psykiskt och fysiskt tidigt utvecklade barn — för majoriteten av barnen skulle det ju inte komma i fråga — skulle kunna få börja skolan under det läsåret, då de fylla 7 år? Genom särskilda undersökningar skulle det konstateras, att barnens intellektuella mognad vore tillräcklig men också att de fysiskt kunde stå ut med skolarbetet liksom att de hade förmåga till koncentration etc.

Ordföranden. De, som först yttrat sig här i diskussionen, äro naturligtvis med därpå. Men vad säga herrar Allard och Nilsson, som varit litet betänksamma?

Herr Nilsson. Ja, visar det sig, att de fysiska och psykiska förutsättningarna föreligga, bör man väl inte resa något hinder mot att barnen börja tidigare.

Ordföranden. Vi skulle väl sålunda kunna anteckna, att alla äro överens om att det vore lämpligt med en liberalare tillämpning av undantagsbestämmelserna? (Svar: Ja.)

Då återstår frågan om skolpliktiga ålderns slut, alltså närmast, om man

skall förbereda införandet av ett åttonde år för folkskolan, sedan det sjunde folkskolåret blivit genomfört. Därmed sammanhänger också frågan om fortsättningsskolan och över huvud taget frågan om hur länge ungdomen bör kvarstanna i skolan.

Herr Hanno. Vad landsbygden beträffar, ha vi ju inte samma problem, som man har i städerna, där man inte vill, att ungdomen skall gå sysslolös en tid, sedan den slutat skolan, ty på landet finnes det alltid arbete för de unga i hemmet.

Kyrkoherde Åkeson talade i dag om lämpligheten av att ungdomen först vid mognare ålder får genomgå folkhögskola, och det tyckte jag var en synnerligen god tanke, ty jag har träffat och talat med många ungdomar, som lämnat skolan och sagt, att de då äro så leda på allt vad skolgång heter, efter att ha gått i skola sex, sju år. Därför tror jag, att mycket vore vunnet, om de då kunde få göra ett uppehåll och först vid litet mognare ålder — 17—19-årsåldern — tack vare stipendier kunde få tillfälle att gå igenom folkhögskola eller lantmannaskola.

För landsbygdens vidkommande är det således nog ingen nackdel, om de unga få sluta skolgången vid 14-årsåldern.

Ordföranden. Ur allmän bildningssynpunkt vore det ju fördelaktigt, om man vågade sig på att genomföra ett åttonde folkskolår. För min personliga del skulle jag tro, att en hel del av de brister, som det talats om i förmiddags i samband med undersökningarna av värnpliktiga, som stavade så illa o. s. v., skulle undanröjas genom ett åttonde skolår.

Jag skulle för min del tro, att frågan om det åttonde skolåret nog mycket snart blir aktuell, och det är ju redan infört i en hel del skoldistrikt på frivillighetens väg.

Herr Allard. I min hemstad ha vi beslutat införa ett obligatoriskt åttonde skolår, då det var så stor anslutning till det frivilliga åttonde skolåret.

Personligen skulle jag tycka, att det vore bra, om ett åttonde skolår kunde genomföras, i fall det går att göra det av ekonomiska skäl under dessa tider.

Jag vill påminna om vad som sades under förmiddagen angående språkundervisningen. Den begynner ju nu redan i det sjunde skolåret, och skulle man få ett åttonde skolår, skulle folkskoleleverna kunna få litet säkrare grund i detta avseende.

Jag kan däremot inte ansluta mig till kyrkoherde Åkesons ståndpunkt, då han ville, att man först och främst skulle ta sikte på undervisningen i svenska. Jag har den uppfattningen, att börjar man att studera främmande språk, tvingas man samtidigt att lära sig svenska bättre. Jag tror därför, att det vore bra, om man kunde få in språkundervisningen i folkskolan, även för dem, som sedan bara skola ha vanligt förvärvsarbete — de ha bara nytta av en ökad allmänbildning — och är det möjligt att snart genomföra ett åttonde skolår, är åtminstone jag för min del varm anhängare därav.

Ordföranden. Det kan inte vara tal om att införa det omedelbart, ty där till fordras många ekonomiska förberedelser. De ekonomiska bekymren kunna vi för närvarande inte skjuta åt sidan, utan vad som just nu är aktuellt, är frågan, om vi så att säga över huvud taget skola sikta på ett

åttonde skolår. Jag vill i detta sammanhang påminna om att det sjunde skolåret, som nu håller på att genomföras, ju också förbereddes under många år.

Herr Wikström. Vid Jämtlands folkbildningsförbunds folkbildningsting i fjol, där mycket ungdom var närvarande, dryftades ungdomsbildningsproblemen i allmänhet, och det var intressant att höra många bondsöner vittna om hurusom de saknade möjligheter till utbildning, sedan de slutat skolan. »Här gå vi omkring och bli betraktade som vuxna, som lärt allt vad de kunna för livet, något som vi inte gjort», sade de, och de önskade, att det skulle kunna finnas någon möjlighet för dem att tidigare komma in i folkhögskola eller någon möjlighet till fortsatt obligatorisk skolutbildning.

Detta tycker jag talar för att det på vissa håll skulle föreligga önskan om ett ytterligare åttonde skolår.

Fröken Ehrnwall. Jag tycker också, att tanken på ett åttonde skolår är mycket sympatisk. Det skulle väl innebära, att fortsättningsskolan skulle försvinna, och det tycker jag vore en vinning, ty jag har en känsla av att den tyvärr varit ganska misslyckad. De två åren ha inte kunnat få någon fostrande betydelse för barnen, därför att de ofta haft förvärvsarbete på förmiddagarna, varigenom de förtjänat pengar, och därför ha de känt sig färdiga och mogna för livet, något som gjort, att disciplinen ofta varit synnerligen dålig i fortsättningsskolan.

Ordföranden. Jag tycker mig känna igen de där tonerna, som hörts särskilt från Stockholms förorter.

Fröken Ehrnwall. Jag har inte mina erfarenheter från Stockholm.

Fröken Aulén. Jag vill gärna säga i anledning av tanken att ungdomarna skulle kunna komma in tidigare i folkhögskolan, att vår erfarenhet är, att det är en ofantlig skillnad mellan dem, som äro 16 år, och dem, som äro 18, 19 år; de, som äro 18, 19 år, tillgodogöra sig undervisningen dubbelt så bra, och denna ålder är den bästa man kan tänka sig, när det gäller ungdomsskolorna.

Tanken på ett åttonde folkskoleår vill jag däremot livligt ansluta mig till. Jag har också den erfarenheten från landsbygden, att fortsättningsskolorna äro i ganska stor utsträckning misslyckade och att man från de ungas sida hyser föga intresse för skolarbetet, som tvärtom känts mycket betungande. Om dessa fortsättningskurser kunde ersättas med ett åttonde skolår, vore det därför bra.

Vad sedan beträffar språkundervisningen i folkskolorna, kan jag inte hjälpa, att jag är rädd för att den kommer att inkräkta på undervisningen i svenska. Jag har nu i 20 års tid tagit emot elever i folkhögskolorna och konstaterat, att utvecklingen gått framåt och att ungdomarna nu kunna mera svenska än tidigare, men man får ibland ändå en skrämmande inblick i hur litet de kunna, och om de skulle börja läsa främmande språk, medan de ännu äro så svaga i svenska, undrar jag, om det inte skulle så att säga skjuta undan svenskan ännu mer. Jag är därför mycket skeptisk mot tanken att de skola lära sig främmande språk, när de äro så dåliga i svenska.

Herr Lund. Hos många yrkesrepresentanter tror jag, att det råder en rätt stor skepsis mot tanken på ett åttonde skolår. Det är nämligen så, att utbildningen inom vissa hantverk är lång och omfattar både tre och fyra år.

Skulle man då få ytterligare ett obligatoriskt skolår, är jag rädd för att utbildningstiden blir för lång och att ungdomarna inte gärna vilja ägna sig åt något, som fordrar så lång utbildning.

Vi ha i Sveriges hantverksorganisation resonerat om lärlingsfrågan, och det har därvid framhållits, att man inte bör glömma bort, att dessa ungdomar även behöva en hel del teoretisk underbyggnad, och vi ha undrat, om det inte skulle finnas någon möjlighet att inom yrkesskolornas ram kunna så att säga lägga in detta åttonde obligatoriska skolår. Det finnes ju redan nu en del teoretisk undervisning i yrkesutbildningen. Den teoretiska och praktiska undervisningen borde kanske kunna på något sätt förenas.

Ordföranden. Jag skulle tro, att de betänkligheter, som herr Lund nu uttalat, nog i stor utsträckning delas av lantbrukarna. De bli nog mycket bekymrade för en förlängning av skoltiden just på grund av att man, såsom herr Hanno påpekade, inom jordbruket har användning för de ungas arbetskraft så fort som möjligt.

Herr Nilsson. För min del tror jag, att det åttonde skolåret skulle hälsas med ganska stor tillfredsställelse åtminstone i städer och större industrisamhällen. I min hemort hade vi förut ett folkskoleseminarium, som tyvärr nu är nedlagt, där man i övningsskolan hade en sjunde och åttonde klass. Det var en sådan tillströmning till denna övningsskola, att det hände, att man redan vid ett barns födelse anmälde det för genomgång av skolan. (Munterhet.)

Jag tror att det åttonde skolåret skulle ha en ganska stor mission att fylla, i all synnerhet som det sista skolåret nu inte ger, vad det borde ge, så som fortsättningsskolan nu på många håll är organiserad, då man har kvällskurser. Barnen skola alltså först gå i förvärsarbete cirka åtta timmar, och sedan arbetet är slut, skola de sitta på skolbänken i två timmar, och många ha kanske inte ens hunnit få i sig en matbit, innan de skola gå dit. Man kan alltså inte begära så stora resultat av denna undervisning.

Ordföranden. Skolutredningen har ju kommit till det resultatet, att det knappast finns något land, där man har så kort skolpliktstid som här i Sverige — i varje fall är den mycket längre i de stora kulturländerna. Jag föreställer mig således, att få vi råd att under de kommande åren också tänka på vår kultur, är detta väl en av de punkter vi främst måste inrikta oss på, även om man mycket väl kan förstå de betänkligheter, som kunna resas, och de svårigheter, som möta.

Herr Persson. Då det här talas om erfarenheter från fortsättningsskolan, är det tydligt, att saken gestaltar sig mycket olika, allteftersom fortsättningsskolan är organiserad på olika sätt. Jag tror också, att frågan ligger till på ett helt annat sätt i städerna än på landsbygden. På landsbygden är ju fortsättningsskolan den enda skola, där flickorna under skoltiden få undervisning i husligt arbete. Min erfarenhet grundar sig till stor del på förhållandena i Skåne, och jag har aldrig hört annat än det varmaste erkännande åt denna undervisning. Den undervisning, gossarna få vid den ettåriga fortsättningsskolan, är också just sådan, som tidigare efterlystes av herr Allard, eftersom undervisningen först och främst syftar till att meddela medborgerlig bildning.

Jag kan därför inte tro annat än att de erfarenheter, som här framförts rörande förhållandena på vissa håll, avse speciella fall.

Fröken Ehrnwall. Det är nog ingen ovanlig företeelse, att elever, som, medan de ännu gå i skolan, visa sig intresserade och flitiga, när de komma till fortsättningsskolan uppträda på ett helt annat sätt och visa sig trotsigt inställda mot skolan, något som i viss mån nog sammanhänger med att undervisningen är förlagd till kvällarna — flickorna ha t. ex. arbetat som springflickor på dagarna och ha därför ingen tid över till läxläsning och bry sig inte om skolarbetet.

Herr Persson. Det var just ett sådant exempel jag tänkte mig, att man kunde åberopa, och jag är fullt medveten om att en sådan inställning förekommer, men jag tror inte, att man får generalisera dessa fall. Jag skulle emellertid vilja framställa den frågan, om det inte, när det gäller husligt arbete, vore lämpligt, att denna undervisning kom att meddelas just i fortsättningsskolan, åtminstone när det gäller landsbygden.

Herr Nilsson. Kan det inte ske under det sjunde skolåret?

Herr Persson. Jo, men i små skolor av B-form, med ett ringa antal lärjungar, är det svårt att lägga in denna undervisning i folkskolans ram — man skulle då få undervisning av två lärare samtidigt och skulle behöva samla ihop elever från olika skolor för att få det hela att gå ihop.

Det är för övrigt nu ordnat mycket olika i olika delar av landet. I Norrbotten åtnjuta *alla* flickor sådan undervisning, medan de t. ex. i Skåne göra det i mindre utsträckning och i Kronobergs, Skaraborgs och Gotlands län endast i ringa utsträckning. Det synes alltså behövas några reglerande bestämmelser.

Det vore också intressant att få reda på, hur lång tid man anser bör anslås till denna undervisning.

Fru Grubb. Jag tycker att det är alldeles nödvändigt, att det införes undervisning i husligt arbete för alla flickor, och jag skulle nästan vilja ifrågasätta, om det inte också behövdes för pojknarnas del — de kanske inte behöva undervisning just i matlagning men väl i annat husligt arbete såsom snickeri- och handräckningsarbete, som kan behöva utföras i hemmet.

Jag satt just och tänkte, när jag hörde talas om det åttonde skolåret, som jag också ur läkarsynpunkt tycker är viktigt, då det inte är bra att lämna barnen åt sig själva i 14—15-årsåldern: kunde man inte göra detta år mera praktiskt betonat, så att det bleve en förberedande yrkesskola, genom att man dit förlade en del praktiskt arbete — för flickornas vidkommande alltså husligt arbete och för pojknarnas del något annat praktiskt arbete — så att man finge en övergångsform från skolan till det praktiska livet?

Fru Vestin. Jag vill i detta sammanhang säga, att jag anser att det vore oerhört viktigt, om någonstans inom folkskolans ram kunde ges en yrkesorientering i en del praktiska riktningar på ett mer grundligt sätt, än som nu sker i sjunde klassen. Jag förstår inte alls, hur detta tekniskt skall anordnas, men vill bara framhålla att det vore mycket önskvärt.

Ordföranden. Vi kunna nu kanske anse oss ha slutbehandlat denna första punkt och kunna övergå till punkt 2.

2. Anknytningen mellan folkskola och högre skola.

Herr Sandberg föredrög sammanfattningen i slutet av förslagstrycket.

Fröken Aulén. För min del tycker jag, att det nuvarande systemet är bra. Linjen med den 4-åriga grundskolan ger en lugnare studietid i realskolan och flickskolan, och de flesta elever tyckas ju föredra att gå 5 år i realskolan. Men å andra sidan behöves den 4-åriga realskolan för barn till sådana föräldrar på landsbygden, som inte vilja ha barnen inackorderade så lång tid på annat håll.

Varför anser då skolutredningen den nuvarande ordningen olämplig?

Ordföranden. Skolutredningen har inte tagit bestämd ståndpunkt i frågan, utan det har resonerats fram och tillbaka om saken, och ännu så länge förefinns inte någon majoritet för det ena eller andra alternativet.

Fröken Aulén. Det står dock här: »Då från många håll gjorts gällande, att den dubbla anknytningen medförde allvarliga olägenheter, har även dess utbytande mot en anordning med alltigenom enkel anknytning gjorts till föremål för övervägande.»

Herr Sandberg. Detta är bara ett referat av olika framkomna meningar.

Ordföranden. Vi ha i alla fall inte bestämt oss för någondera linjen, utan bara lagt upp de olika alternativen. Vi vilja ha en överläggning med nämnden först, innan vi fatta definitiv ståndpunkt.

Fröken Ehrnwall. Jag har fått en känsla av, när jag läst detta förslag, att om man bortser från att det skall kunna förekomma 2-årig eller 1-årig undervisning i differentierad folkskola med ibland gemensam och ibland särskild undervisning för dem, som tänka fortsätta, enda skillnaden mellan detta och nuvarande system är, att på detta sätt kommer undervisningen att bedrivas inom folkskolans ram så mycket längre, och det verkar, som om detta skulle anses vara en fördel.

Ordföranden. Jag är i varje fall fullständigt opartisk i denna sak, men jag tror, att man menat, att det har sina sidor ur barnens synpunkt att allt för tidigt skilja ifrån dem, som skola fortsätta i den högre skolformen, dels därför att det kan vara olämpligt ur arbetssynpunkt att splittra klasserna i folkskolan, dels därför att man är rädd för att folkskolan skall så att säga bli berövad alla barn, som kunna göra framsteg i studiehänseende. När det gäller landsbygden, kommer till det skälet, att det är bra, ju längre man kan ha barnen kvar i närheten av hemmet. Det är alltså uppenbart, att den 6-åriga bottenskolan har sina företräden.

Å andra sidan talar för den dubbla anknytningen väsentligen, att det visat sig, att föräldrarna i mycket stor utsträckning vilja ha in barnen i den 5-åriga realskolan, för att de på det sättet skola få en chans att sluta skolan ett år tidigare.

För övrigt är det en rad mindre väsentliga skäl, som anförts för och emot.

Fröken Ehrnwall. Jag tycker att det hela, med denna sammanblandning, skulle bli synnerligen komplicerat, när det gäller lärarutbildningen o. s. v.,

om det skall bli folkskollärarna, som väsentligen skola överta undervisningen, så att det egentligen bara blir 3 år, barnen skola gå i realskolan.

Ordföranden. Jag föreställer mig, att när det gäller språkämnen, det i varje fall måste anställas lärare med särskild kompetens utöver folkskollärarkompetensen.

Fröken Ehrnwall. Också när det gäller historia och andra ämnen, har det ju föreslagits en differentiering.

Fröken Aulén. En mycket viktig principiell fråga, som bör avgöras först, är, om folkskolans mål skall vara att förbereda till realexamen eller om den skall så att säga vara sig själv nog. Jag anser att folkskolan bör sikta på en allmän folklig bildning, vilket skulle förryckas, om man skulle lägga in realskolans två första klasser i den. Undervisningen måste bli lidande på detta, och de barn, som inte skola gå över till realskolan, måste också bli lidande därpå. Jag tycker att denna sammanblandning av uppgifterna icke är lycklig. Folkskolans mål måste i första hand vara denna allmänna folkliga bildning, och först i andra rummet bör folkskolan vara en förberedelskurs till realexamen. Men med en sådan anordning, som föreslagits, kan det inte hjälpas, att lärarna komma att inrikta sig huvudsakligen på att driva fram de barn, som skola komma att gå över till realskolan, till goda resultat och ägna mindre intresse åt de andra.

Därtill kommer, att man kan fråga sig, om icke en 3-årig realskola med ett nytt skolsystem och nya lärare kommer att innebära en hård press på barnen. Jag tror därför, att systemet inte är lyckligt vare sig för folkskolans eller realskolans barn. Jag tycker, att det är bra som det nu är med den dubbla anknytningen och dess variationer för olika förhållanden.

Ordföranden. Det finnes här tre huvudalternativ, fastän det uppräknats flera. Det ena är den 6-åriga bottenskolan och 4-årig realskola, det andra är den dubbla anknytningen, och det tredje är en nedskärning för att få en förkortning av studietiden.

Herr Malmström. Efter att ha försökt tränga in i detta problem, har jag slutligen kommit till den uppfattningen, att det är svårt att inte ställa sig på en konservativ ståndpunkt i detta fall och anse, att det system, vi för närvarande ha, i stort sett tillfredsställer de önskemål, man kan hysa.

Man har ju undersökt, om man inte med längre tid än 4 år i folkskolan, skulle kunna komma fram till en realexamen efter en 9-årig studiegång, alltså med 5-årig grundskola och 4-årig realskola. Jag anser inte, att det kan ske utan en sänkning av realskolans bildningsmål. Om man vill behålla den nuvarande nivån kan jag inte se, att man kan komma ifrån det nuvarande dubbla systemet.

Det är väl ett önskemål främst hos dem, som sedan skola fortsätta sina studier, att komma fram till realexamen relativt tidigt. För dem är en minskning av studietiden betydelsefull, och dessa elever komma väl i stor utsträckning att tillhöra samma kategori, som nu går över från den 4-åriga folkskolan, alltså sådana, hos vilka större begåvning för studier kan konstateras på ett tidigare stadium. För dessa är det värdefullt att också för framtiden ha möjligheter att komma fram till en realexamen redan efter 9 år och därmed till studentexamen efter 12 år. Vi äro väl alla överens om att det är önsk-

vårt, att personer med högre utbildning komma ut i förvärvslivet någorlunda tidigt. För de elever, som skola sluta med en realexamen, är det kanske inte av så stor betydelse, om utbildningstiden blir ett år längre. Det kanske rent av kan sägas, att den mera lugna takt, vari de få studera, är värdefull. De hinna då låta sina skolkunskaper mogna.

Då vi också måste räkna med en avsevärd skillnad mellan landsbygden å ena sidan och större städer och samhällen å den andra och då det måste anses vara ett legitimt landsortsintresse att få behålla barnen hemma så länge som möjligt, kan jag inte se att man kan komma ifrån systemet med den dubbla anknytningen. Jag har den uppfattningen, att det under sådana förhållanden inte är mycket vunnet med försöken att lägga in 2 realskolor i folkskola. Må inte folkskolan och realskolan bäst av att få byggas ut var och en ifrån sina särskilda förutsättningar? Den omständigheten, att en del ungdomar komma att lämna folkskolan redan efter 4 år, är väl inte av så avgörande betydelse, att det nämnvärt kan rubba folkskolans arbetsmetoder. Det gäller ju framför allt de större städerna, och där måste man under alla förhållanden göra om folkskoleklasserna, i varje fall efter det differentierade systemet, som ju ändå bryter sönder de enhetliga klasserna.

Jag anser inte, att man vinner något genom en ändring annat än i terminologiskt avseende, varför jag tycker, att det är bättre att söka bevara det nuvarande systemet. Kan man dessutom, vilket ju ändå är meningen, så småningom få flera realskolor på landsbygden och genom förbättrade kommunikationer och utveckling av skolskjutssystemet m. m. ge ökade möjligheter åt landsbygdsbefolkningen att låta sina barn gå i realskola, har man väl därmed gjort vad man över huvud taget kan göra.

Fröken Ehrnwall. En viktig detalj här är, att med det föreslagna systemet skulle praktiskt taget alla barn få byta lärare de två sista åren, något som man så mycket som möjligt försöker undvika ur pedagogisk synpunkt. Först skola eleverna i folkskolan nämligen ha samma lärare de första 4 åren, sedan komma de visserligen att ha samma lärare i vissa ämnen, om det nu skall bli en differentierad linje, men i andra ämnen, huvudsakligen språk, få de särskilda lärare, om jag inte missuppfattat saken.

Herr Kärre. Man har diskuterat olika möjligheter härvidlag, men närmast har man tänkt sig, att folkskollärarna alltjämt skulle undervisa i den inbyggda linjen med undantag just för det främmande språket, eventuellt också modersmålet; de båda ämnena böra ju helst hållas ihop på en hand. Men i övrigt har man nog inte tänkt sig, att det skulle bli lärarbyte.

Herr Malmström. Det är väl ändå så, att man, om det i vanliga fall finnes ett flertal avdelningar av varje klass, tänkt sig samla dem, som skola fortsätta, i en särskild klass, och för dem blir det i alla fall lärarbyte men däremot icke för de andra.

Herr Kärre. Ja de som ivra för i folkskolan inbyggda linjer ha väl tänkt sig att i så fall ordna det exempelvis som man har det i Stockholms folkskolor för närvarande, där man har gjort ett försöksarrangemang i denna riktning. Där har man en klass, som är helt och hållet renodlad, och där har man, vill jag minnas, en och samme lärare i alla ämnen, vilken är kompetent att sköta även språkundervisningen. Men man kan också, som jag nyss antydde, tänka sig, att en folkskollärare undervisar i alla ämnen utom det främmande språket och eventuellt modersmålet.

Fru Vestin. Jag undrar, om det inte skulle ha någon inverkan på tillströmningen till de teoretiska studiebanorna, hur man ordnar anknypningen. Det är tänkbart, att om det bara finnes en anknypning till den 4-åriga skolan, många föräldrar för säkerhetens skull så att säga placera sina barn där, under det att många, om det också finnes en 6-årig linje, lugna sig för att avvakta barnets utveckling och sedan eventuellt inte bry sig om att låta det fortsätta. Vill man ha en avlastning av gymnasiet, är det därför kanske klokt att ha båda möjligheterna kvar.

Ordföranden. Detta är mycket riktigt, och det är också ett skäl, som anförts till förmån för den 6-åriga bottenskolan, att man därigenom kan skjuta upp valet till en tidpunkt, då det är lättare att göra det.

Fru Vestin. Man måste i varje fall bibehålla en möjlighet att välja, när det gäller sådana barn, som äro sena i sin utveckling.

Fröken Ehrnwall. Jag vill i detta sammanhang också påminna om att den kommunala flickskolans 7-åriga linje bygger på en anknypning till fjärde klassen i folkskolan, och skulle det bara förekomma anknypning till sjätte klassen i folkskolan, skulle flickskolorna förlora sin egenart. Möjligheten till anknypning till fjärde folkskoleklassen är alltså av vital betydelse också för den kommunala flickskolans framtid.

Ordföranden. Det föreligger just ett förslag, som gått ut på att man skulle bygga den kommunala flickskolan också på 6-årig folkskola.

Herr Nilsson. Här har talats om nackdelarna av en 6-årig bottenskola, och röster har höjts för bibehållande av det nuvarande systemet. Men jag skulle för min del vilja ifrågasätta, om inte införandet av den 6-åriga folkskolan över lag som bottenskola skulle medföra en betydligt högre bildningsnivå, även när det gäller folkskolans lärjungar, om man redan på ett tidigt stadium skulle kunna plocka ut de psykiskt efterblivna och mindre begåvade barnen och sätta dem i hjälpklasser, medan de övriga finge arbeta vidare efter den riktlinjen, att sjätte klassen blir en övergång till realskolan? Skulle det inte också innebära, att man vann betydande värden genom att låta den 6-åriga folkskolan bli bottenskola för högre skolor?

Fröken Aulén. Vilka värden?

Herr Nilsson. Folkskolans bildningsvärde skulle omedelbart stegras, om alla skulle gå där i 6 år, innan de gå över till realskolan, och om man på ett tidigt stadium fick plocka undan de barn och sätta dem i hjälpklasser, som nu hålla igen arbetstakten.

Fröken Aulén. Dem kan man ändå plocka undan.

Herr Nilsson. Ja, men det är mycket svårt att göra detta för närvarande. Utbildningen av lärare för hjälpklasser ligger nere fullständigt, såvitt jag har mig bekant.

Ordföranden. Men hjälpklasser ha vi ju redan nu.

Herr Nilsson. Ja, men det är mycket svårt att få utbildade lärare till hjälpklasserna.

Fröken Cardell. Från skolutredningen har avlämnats ett betänkande, som vunnit riksdagens bifall och där vi föreslagit särskilda anslag till utbildning av hjälpklasslärare, och under detta läsår har både i Stockholm och Göteborg hållits särskilda utbildningskurser för hjälpklasslärare. Utbildningsverksamheten har legat nere en tid men kommit i gång på nytt på initiativ från skolutredningens sida.

Herr Nilsson. Det har åtminstone tidigare varit synnerligen svårt att få utbildade hjälpklasslärare.

Fröken Cardell. Ja, det tar naturligtvis sin tid, innan tillräckligt antal lärare hinner utbildas.

Ordföranden. Den fråga vi nyss voro inne på, var, om man inte med den differentierade linjen får lov att skapa nya klasser och ge barnen nya lärare.

Fröken Dahr. Det föreligger här en hel del alternativ, och ett alternativ är att på ett tidigt stadium, alltså efter genomgången fjärde klass eller ännu tidigare, utdifferenciera en elitavdelning, som anslutes till realkurserna, ehuru barnen fortfarande undervisas i folkskolan. I varje fall får man räkna med att det i en sådan elitavdelning kräves specialutbildade lärare i språk.

Sedan har också talats om det alternativet — som närmast är avsett att förverkligas i mindre samhällen i landsorten — att en och samme lärare skulle undervisa inom ramen av samma klass både mer begåvade, alltså sådana som sedan skola gå över till realskolan, och de andra eleverna, men då skulle det finnas en speciell grupp inom klassen, som finge särskild utbildning. Man får då förutsätta, att lärarna inom ramen av seminarieutbildningen skola kunna vara skickade att klara en sådan uppgift. I den mån detta icke är möjligt, har man tänkt sig försöka lösa frågan med hjälp av kringresande språklärare eller genom att komplettera undervisningen med korrespondensundervisning eller undervisning av andra krafter, som kunna finnas på orten och som kunna åtaga sig en sådan undervisning.

Slutligen har man tänkt sig, att differentieringen bara skulle ske, när det gäller språkundervisningen, och det innebär alltså, att alla barn skulle undervisas i samma klass i alla ämnen, utom att en viss grupp skulle erhålla speciell språkundervisning, och det har också talats om att folkskollärarna vid seminariet skulle erhålla sådan undervisning, att de skulle bli skickade att meddela elementär undervisning i främmande språk.

Ordföranden. Jag vill i detta sammanhang understryka, att vi ju ännu inte alls hunnit komma in på frågan om lärarutbildningen. Vi ha också sagt oss, att vi först måste ha klart för oss de olika skolformerna och rätta lärarutbildningen därefter och inte tvärtom.

Herr Fredriksson. Jag vet inte, om jag vågar svara, när det gäller förhållandena i Stockholm, men jag har fått den uppfattningen av doktor Jonzons redogörelse, att man här ville taga ut speciellt sångbegåvade, men så var det så många sådana, som ville fortsätta i realskolan, att det skulle spoliera sångklasserna, om man bröt ut dem. Därför bildade man en särskild grupp, som svarade mot realskolans båda lägsta klasser. Denna grupp har, såvitt jag fattade undervisningsrådet Kärre rätt, undervisats av folkskolans vanliga lärare, och språkundervisningen har också skötts av samme folkskollärare, men

en som har haft kompetens därtill — det finns många sådana nu för tiden både i Stockholm och på andra håll.

Det har också gjorts andra försök med tanke på frågan, om man skulle behöva lösa upp klasserna. I Göteborg har man, när det gäller språken, försökt ordna saken på det sättet, att de barn, som önskade läsa språk under sjätte folkskolåret, fått anmäla sig och hänförts till en språkgrupp med särskild undervisning en del timmar i veckan, medan de följt den vanliga undervisningen i folkskolan för övrigt. I ett annat fall har man satt in språkundervisningen i sjätte klassen för *alla* elever, men dessa ha då varit uttagna så, att de varit litet mer begåvade än genomsnittet.

I båda fallen har man nått goda resultat utan att behöva upplösa någon klass.

Herr Allard. Naturligtvis är det synnerligen svårt för en lekman att uttala sig om de olika alternativen. Redan i förmiddags gav jag emellertid till känna mitt intresse för ett ordnande av sambandet mellan folkskolan och högre utbildningsanstalter, och jag sade redan då, att jag tyckte att *alla* barn här i landet borde gå i bottenskolan ett visst antal år, och för min personliga del anser jag, att alla böra gå igenom en 6-årig bottenskola. Varför skall man redan i den tidiga barnåldern börja dela upp barnen i olika skikt? Jag har själv smärtsamma minnen från min egen barndom, då de, som hade gott om pengar, kunde taga sina pojkar från skolan och ge dem en dyrbarare utbildning än arbetarpojckarna fingo. Man skall inte från början skilja på barnen, ty de få ju ändå samarbeta längre fram i livet. Därför anser jag det mycket betydelsefullt för hela samhällsarbetet, att man har en bottenskola, där alla barn få gå under 6 år.

Fröken Ehrnwall. Det är om den 6-åriga bottenskolan, jag vill säga några ord.

Jag förstår så väl synpunkten på bottenskolan såsom ett demokratiskt krav, men jag vill bestämt protestera emot att det skall betyda en klassuppdelning, om man låter begåvade barn i en tidigare ålder gå till högre skolor. Det sker uteslutande för tillvaratagande av begåvningarna. Jag är överens med den siste talaren om att detta förut varit en ekonomisk fråga, och det är naturligtvis något mycket olyckligt. Men det är ingen anledning till att vi skola förhindra en tidigare övergång, om en sådan av pedagogiska skäl är värdefull.

Med all respekt för folkskolan och den utomordentliga folkskollärarkår, vi ha, måste man dock konstatera, att undervisningen för begåvade barn icke i folkskolan kan fortgå i den takt, som skulle bli möjlig, om de lösöras från folkskolan. Även om de klenaste föras till hjälpklasser, så finns det i folkskolan kvar ett mellanskikt, barn, som icke äro studiebegåvade utan att därför på något sätt vara debila. Jag tror därför, att det är en mycket stor lättnad för de begåvade barnen, om de komma från folkskolan så fort som möjligt, och jag tror, att resultatet av realexamen blir gedignare på det sättet. Jag har många år arbetat i en 4-årig realskola, som alltså byggde på folkskolan, och jag känner folkskollärarna personligen och uppskattar deras kunnsighet och bildning på många sätt, men det kan inte hjälpas, att det i vissa ämnen var ett fruktansvärt slit att ta igen sådant, som egentligen skulle ha gått in i folkskolekursen. Min uppfattning är naturligtvis begränsad, men jag vet, att den delas av många andra.

Jag tror alltså, att det vore mycket olyckligt, om 6-årig folkskola skulle bli obligatorisk för alla människor. Det är ingen, som vill kämpa för demokratin mer än jag vill, men jag tror man kan tillgodose den på annat sätt.

Herr Allard. På vad sätt?

Fröken Ehrnwall. Genom stipendier, skolhem, sänkta terminsavgifter, avskaffade terminsavgifter o. s. v. Genom olika sådana anordningar får man se till, att begåvade barn över huvud skola kunna gå denna väg.

Herr Malmström. Om man ser saken på det sätt, som herr Allard ville göra, blir det bara en skillnad i tid. Frågan är, om det orättvisa valet skall ske efter fyra folkskolår eller efter sex folkskolår, så länge man över huvud låter den fortsatta utbildningen vara beroende av ekonomiska synpunkter. Vad man kan göra åt den ekonomiska frågan, kan man göra lika väl med den ena formen som med den andra. Det avgörande är alltså inte, på vilket stadium uppdelningen äger rum, utan det är frågan om på vilket sätt såväl folkskolan som realskolan kunna bäst lösa sina problem. Det är väl snarast en belastning för en folkskoleklass, om det är allt för stor differens mellan de duktigaste och de sämsta. De duktigaste bli mindre intresserade av att arbeta, och de lära sig ingenting, emedan de veta, att det går så lätt ändå, medan de sämre tycka, att det är meningslöst och hopplöst, emedan de måste slita så mycket, utan att de dock nå samma resultat som de bästa kamraterna. Ur rent pedagogisk synpunkt är det väl lyckligast, om man på ett någorlunda tidigt — inte alltför tidigt — stadium kan göra en uppdelning, så att man kan ta de duktigaste till en annan skolform, där de så att säga få konkurrera med varandra och där de äro tvungna att spanna sina krafter mer än förut.

Man kan mot detta invända, att det nu inte är så idealiskt ordnat, att det är bara de allra duktigaste, som föras över från den 4-åriga skolan. Men vi kunna i alla fall säga, att vi skola arbeta i den riktningen, och vi skola väl inte partout kräva, att alla skola gå i den 6-åriga folkskolan och därigenom få sin studiegång förlängd med ett år, därför att vi inte kunna lösa problemet att ge samma startmöjligheter åt alla. Man kan dessutom räkna med att den ständigt ökade konkurrensen om platserna i läroverken och då även i den 5-åriga realskolan leder till att urvalet blir allt mer beroende av begåvningen och allt mindre beroende av ekonomiska förutsättningar, ty i den mån konkurrensen blir starkare, komma kunskaperna att vara avgörande. Man kan dessutom, som skolutredningen tycks vara inne på, förhindra det system, som ibland tillämpats, nämligen att låta den, som icke lyckats vinna inträde i den 5-åriga realskolan, gå ytterligare ett år i folkskolan och sedan tertera in i den 5-åriga realskolans första klass. Man kan säga att det nu tolererade systemet premierar uthålligheten, särskilt den ekonomiska uthålligheten. Om man på något sätt hindrar den ekonomiska uthålligheten att göra sig gällande, får man ett ännu bättre urval.

Man bör inte se på denna fråga så, som herr Allard vill göra. Man får då en känslomässig bakgrund till det hela, som inte är lycklig. Jag tror inte att man i andra länder, som vilja vara demokratiska, kräver särskilt lång tid i botten skolan för att freda sitt demokratiska samvete. Jag anser, att detta bör bedömas som en praktisk pedagogisk fråga. Ur den synpunkten vore det av intresse, om representanter för folkskolan ville säga någonting, utöver vad som här är sagt, om de problem, som uppstå, när man har elever

med mycket skilda begåvningsgrader och kunskapsgrader inom samma klass. Det är naturligtvis sådana erfarenheter, som böra vara avgörande, när man tar ställning till frågan.

Herr Fredriksson. Jag tänkte ställa en fråga här, nämligen vilka man åsyftar, när man talar om begåvade barn. Det är ju så, att kvarsittningen är mycket stor inom realskolan och underbetygen äro många, men det säges ändå, att man tar emot begåvade barn där. Hur kan det komma sig att förhållandet är sådant? Nu veta vi också, att det är så, att man inom realskolan, vare sig man tar in på betyg eller tar in på prov, får hela begåvningskalan representerad i klassen. Undersökningar, som ha gjorts, visa det.

När det nu frågas, hur det ställer sig för folkskolorna att ha alla, från de bästa till de sämsta begåvningarna, i en klass, vill jag svara att det är besvärligt. Det är precis lika svårt i en folkskola som i en realskola. Därför strävar man efter att i folkskolan avskilja de svagast begåvade genom hjälpklasser. Det är nog önskvärt, att dessa få växa ut mer och mer, och det komma de väl att göra. Man har även strävat efter att göra en längre gående begåvningsdifferentiering och att skilja ifrån i särskilda avdelningar dem, som komma närmast, i B-klasser eller extraklasser. Man har numera vissa möjligheter till sådant genom testning.

När man talar om begåvade barn, händer det ofta, att man tänker på helt olika saker, eller kanske rent av att man innerst inne tänker på samma sak, fast man har olika benämningar för den.

Jag vill samtidigt lämna en upplysning, som kan ha ett visst intresse i detta sammanhang, nämligen beträffande förhållandena i Danmark och Norge. I Norge har man en fullständig 7-årig folkskola, där man lagt in främmande språk i de högsta klasserna. I Danmark har man byggt in hela mellanskolan i folkskolan, och man säger, att det går bra. Nu förstår jag, att fröken Ehrnwall har rik erfarenhet från skolundervisning, och jag har kanske också någon fast från annat håll, men jag har inte uppfattat saken så, att ledamöterna av utredningen skola yttra sig om sådant här, så jag vill avstå därifrån.

Ordföranden. Beträffande begåvningsurvalet vill jag lämna en upplysning. Ätminstone jag — de andra ha kanske vetat det förut — blev mycket förvånad, då jag såg statistiken från den 4-åriga och den 5-åriga linjen. Jag trodde det skulle vara sämre resultat från den 4-åriga, men det är inte så, utan det är sämre i den 5-åriga. Därav ha vi kommit till det resultatet, att man måste få ett bättre begåvningsurval över huvud taget och således bli strängare just i fråga om betygsfordringar och sådant. Man skall inte lura folk att sätta sina barn i en viss skolform, därför att de tro, att barnen därigenom skola slippa ett år, medan resultatet kanske bara blir, att de få sitta kvar.

Det bör alltså bli ett kraftigare begåvningsurval. Men där möter den vanliga stora svårigheten: hur skall man åstadkomma detta begåvningsurval? Då har man examensfrågan och betygsfrågan med allt vad detta innebär, det kommer man nog inte ifrån.

Man får alltså resonera från den utgångspunkten, att man på ett eller annat sätt får åstadkomma ett sådant begåvningsurval, att man får dem, som lämpa sig för den kortare studietiden, och inga andra.

Herr Persson. Herr Fredriksson talade om vilka möjligheter man har till differentiering inom folkskolan. Jag skulle vilja komplettera det med en an-

nan synpunkt: den utveckling, som försiggått i metodiskt avseende inom folkskolan och som går ut på att man skall kunna differentiera undervisningen inom klassens ram.

Själv gick jag som pojke i en 5-klassig folkskola på landet. Där hade läraren fem olika klasser att undervisa samtidigt. Under sådana förhållanden går det inte att behandla alla barn lika, utan det gäller att finna en arbetsform, som gör det möjligt att man kan sysselsätta barn i olika åldrar. Det ha vi lärt oss i landsbygdens skolor ganska tidigt, och nu har man också börjat tillämpa individualiserande undervisningsmetoder i A-skolorna, där man egentligen borde ha större förutsättningar att tillämpa ett rationellt arbetssätt än i flerklassiga folkskolor. Om man ser på folkskolans böcker i vissa ämnen, t. ex. räkneböcker, finner man uppgifter, som kallas gemensamma övningar och som alla skola vara med om, men dessutom är det fyllnadsuppgifter för barn, som orka med mera. Det är meningen, att de skola arbeta fullt ut efter måttet av sina krafter. Läraren skall utföra det konststycket att föra fram medelmåttigt begåvade barn, samtidigt som de begåvade få arbeta friskt, så gott som de någonsin kunna.

Fru Grubb. Om jag förstod herr Allard rätt, menade han, att fördelen med den 6-åriga bottenskolan skulle vara, att klassen skulle komma på en högre allmän nivå genom att de, som vore bättre utvecklade, skulle draga de andra med sig. Men skall detta kunna ske, förutsätter det, att man inte differentierar ut en elitklass — man kan visserligen ta bort hjälpklasserna, men inte någon elitklass.

Herr Allard. Jag har blivit anklagad för att lägga känslostämningar på denna fråga. Jag vet inte, om jag gjort det. Jag tror, att man kanske har svårt att förstå mina synpunkter i detta fall, därför att man inte har samma erfarenheter som jag.

Jag är litet förvånad över fröken Ehrnwalls lättsinniga syn på frågan, hur man skall ta vara på de bättre begåvningarna. Hon uppräknade en hel del saker, som man borde ha. Men dem har man ju inte i vårt nuvarande samhälle.

Jag tyckte också, att det är ett väl kraftigt underkännande av folkskollärarkåren, då man säger, att man i realskolan har mycket besvär med de barn, som komma från folkskolan, därför att de inte äro tillräckligt utbildade. Jag är ju lekman och saknar där egen erfarenhet, men man blir en smula förvånad, när man hör sådant.

Jag har den uppfattningen, att folkskollärarkåren i stor utsträckning är mycket intresserad av den gemensamma bottenskolan för alla barn. Anledningen därtill är väl, att man anser, att det är en god anordning, och jag kan inte på grund av de argument, som anförts här, frångå min uppfattning, att det ur demokratisk och social synpunkt är önskvärt, att alla barn gå i en gemensam bottenskola. Man kan, såsom här mycket riktigt påpekats, lägga undervisningen så, att man tar vara på de bättre begåvningarna. Det blir ju då lärarna, som få göra detta. Jag förstår inte, varför just den synpunkten skulle tala emot den 6-åriga bottenskolan. För min del är jag mycket glad över att det framhållits, att man kan lägga undervisningen så, att de bättre begåvningarna bli tillvaratagna.

Det är vidare riktigt, att man kan gallra ut dem, som böra föras till hjälpklasser, men gör man det på ett tidigt stadium, tror jag inte den 6-åriga bottenskolan skall bli till hinder för dem, som sedan vilja studera vidare. Herr

Malmström talade om att det skulle skilja på ett år. Jag tror det skulle vara hälsosamt att vara kvar detta år i bottenskolan.

Det var visst också herr Malmström, som efterlyste folkskollärarkårens syn på dessa ting. För min del skulle jag vara intresserad att höra, om icke folkskollärarna ställa sig sympatiska gent emot den 6-åriga bottenskolan och vilja arbeta för den.

Ordföranden. Det vilja de visst; det är känt att de arbeta för den.

Det är bra, att det ställes frågor. Annars är det nämndens ledamöter vi vilja höra här och inte utredningens, såvida det inte gäller några särskilda saker, som man önskar veta.

Fröken Ehrnwall. Jag skall svara herr Allard, fast jag inte tror, att jag kan övertyga honom.

Jag vill absolut avvisa den tanken, att jag skulle ha anklagat folkskollärarkåren. Jag garderade mig tvärtom mycket noga mot en sådan uppfattning genom att framhålla, hur kunnig och begåvad folkskollärarkåren är. Men de otillfredsställande resultaten bero på de stora klasserna och på arbetssättet i folkskolan, som jag känner väl till. Vad jag därvidlag talade om är nog ett faktum, som man inte kommer ifrån, och vi kunna ju också peka på de erfarenheter, som göras i läroverken med elever, som komma från folkskolan. Det gäller inte alla, men åtskilliga av dem. De ha inte läst svensk språklära så mycket, som det från början behövs för tyskan o. s. v.

Min syn på problemet, hur man skall tillvarata begåvningarna, var kanske inte så lättsinnig, som herr Allard menar. Jag förstår, att skolutredningen varit inne på frågan om de åtgärder, som böra vidtagas för att öka studiemöjligheterna för landsbygdens barn. Jag tror fortfarande, att lösningen av dessa svåra frågor och genomförandet av en demokratisk fostran icke uppnås genom att man till varje pris bibehåller en viss skolform, ett visst antal år. För övrigt har man ju dock gemensam skola under fyra år, vilket är rätt mycket.

I de små kommunala mellanskolorna ute i landet är det precis samma barn, som fortsätta sida vid sida till realskolan. Det är ju en ganska demokratisk ordning.

Herr Lund. Herr Allard sade, att det vore bra, om barnen vore kvar ytterligare ett år i den 6-åriga bottenskolan, men det tycks i någon mån strida mot de uttalanden, vi läsa i betänkandet om den lämpliga tiden för barnens avläggande av examina. Det har från många håll påpekats, att den ålder, vid vilken realexamen och studentexamen för närvarande kan avläggas, är den lämpliga. Skulle man obligatoriskt genomföra 6-årig bottenskola, måste resultatet bli, att tiden framflyttas ett år, och det har visat sig, att detta icke är önskvärt.

Jag får nog lov att instämma i vad herr Malmström sade om de båda linjerna. Ehuru man kan förstå herr Allards synpunkter beträffande det demokratiskt lyckliga i en bottenskola, måste man väl även och framför allt tänka på barnen själva. Är det rätt att hindra begåvade barn, bortsett från de ekonomiska synpunkterna, att komma fram tidigare till sitt mål?

Herr Wikström. Man tänker sig ju möjligheten av ett års språkundervisning i folkskolan som grundval för det fortsatta studiet i realskolan, på samma sätt som i Norge, där man har undervisning i engelska i folkskolan.

Jag skulle vilja fråga, huruvida det kan tänkas, att det i samband med en sådan reform skulle komma att införas allmän undervisning i främmande språk i folkskolan.

Herr Fredriksson. Uttalandena i betänkandet äro så många, att de äro svåra att överblicka, men av dem framgår, att utredningen i olika sammanhang varit inne på tanken att få in främmande språk i folkskolan även för folkskolans egen skull. Det har tidigare framhållits av doktor Håkansson, och jag tror, att man också på alla håll inom utredningen är inställd på att tiden ridit så långt, att folkskolan för sin egen del kan behöva språkundervisning. Däremot är det icke min mening, att en sådan undervisning skall vara obligatorisk, ty jag tror inte man är mogen för detta överallt i landet ännu. Men överallt, där så kan ske, skulle möjlighet till språkundervisning beredas alla dem, som ha förutsättningar att följa en sådan.

Då kommer frågan i vad mån språkundervisning i folkskolan, om den göres frivillig, kan ersätta begynnelse-språkundervisningen i realskolan. I Danmark och Norge har man ju försökt det, och jag tror att man har goda erfarenheter därav. De begåvade skulle naturligtvis kunna utnyttja sina kunskaper i en högre skola, även om språkundervisningen infördes i folkskolan för folkskolans egen skull. Jag tror det är en allmän önskan att göra det möjligt att gå fram snabbare för de verkligt begåvade, som ha förutsättningar för att göra det utan kvarsittning, ferieläsning och allt sådant. I den mån man håller sig till de verkliga begåvningarna, tror jag inte det behöver vara några meningsskiljaktigheter. I varje fall tror jag för min del att det skulle gå mycket väl att ordna detta även med 6-årig grundskola, och tanken har väl varit, att man skulle på det sättet öppna en snabbare väg för de verkligt studiebegåvade.

Fröken Aulén. Det är alldeles klart, att bottenskolan är av den allra största sociala betydelse och att det enda riktiga är, att barnen skola gå gemensamt i skolan, men man får akta sig för att låsa sig fast vid detta och bli doktrinär, ty skolan är till för barnens skull och inte för en politisk idé skull. Många av dessa barn, som man vill hålla kvar i den 6-åriga bottenskolan, äro inte av någon särskilt högre samhällsklass, utan det kan vara vilka barn som helst.

Jag vill påminna om ett uttalande, som citeras av professor Landquist: »Ett långvarigt fasthållande av den långt över genomsnittet stående begåvningen i en enklare och långsammare skolgång är en orätt mot dessa begåvade, gentemot vilka vi också ha plikter. Ja, vi ha icke blott plikter mot de begåvade individerna, utan vi ha också den allmänna plikten att sörja därför, att dessa värdefulla anlag på bästa sätt tillvaratagas.» (Bil. II sid. 71.) Jag tror det är viktigt, att vi ha många möjligheter. Vi böra inte ha någon absolut enda linje. Det är växlande lokala förhållanden och växlande begåvning, och vi böra bereda så stora möjligheter som vi kunna för de olika människobarnen. Därför tror jag, att det är bra, att det finns både 4-årig och 6-årig anslutning. Jag kan inte förstå, att det ur demokratisk synpunkt kan göra någonting, om barn ibland gå över ett år tidigare, när det ändå blir en differentiering. Skulle man vara konsekvent, borde man kräva precis lika utbildning för alla, men det kan inte någon mena, utan det måste bli en differentiering. Jag förstår då inte, att det kan strida mot demokratin, om det blir både en 4-årig och en 6-årig anslutning.

Professor Landquist anser, att 11-årsåldern är en övergångsålder psyko-

logiskt sett, och jag tror det är lyckligare för barnen, att de då få komma i en skolform, där de få behålla samma lärare, än att de senare skola få en forcerad läsning i en 3-årig realskola. Ur pedagogisk synpunkt tror jag verkligen inte, att detta är så bra. Därför tror jag det är utmärkt, om man kan ha dessa båda anknytningslinjer.

Vad beträffar möjligheten att bygga in ett par klasser i folkskolan, tycker jag det kommer att medföra en massa problem. Det är lärarproblemet; det är inte säkert, att alla folkskolor kunna klara detta. Det är folkskolans eget problem. Jag kan inte låta bli att misstänka, att huvudintresset för läraren blir de begåvade barn, som skola gå vidare, och att han försummar de andra. Jag tror inte detta kan vara nyttigt för folkskolan i dess helhet. Det skulle vara intressant att höra av någon folkskollärare eller folkskollärlarinna, vad de tänka om den saken.

Herr Fredriksson. Det är synd att inte doktor Jonzon är här. Det är han, som sysslat med den här saken, och jag kan egentligen endast ge ett referat av de resonemang, som ha förts.

Vi ha ju inte bundit oss på något sätt, som ordföranden också påpekat, utan det diskuteras här olika linjer, hur det skulle bli, om man ginge den ena vägen eller den andra vägen. Det råder mycket olika meningar, det kan jag gott deklarerera här, inom folkskolan själv om differentieringsproblemet, d. v. s. om det är riktigt eller inte att differentiera utöver hjälpklassdifferentieringen. Så långt har man kommit, att beträffande denna äro alla ense. Men jag tror jag vågar säga, att det har blivit en mer och mer utbredd mening, att även en fortsatt differentiering är motiverad, i samma mån som man med någon säkerhet kan konstatera, att barnen ha olika anlag. Nu har man ju gått en god bit på vägen med dessa intelligenstests, för att använda ett förkättrat ord — det vore kanske bättre, om man använde något annat. Faktum är i varje fall, att man lyckats nå kanske väl så goda resultat med testning som med betygsurvalet.

Om det kan skada eller icke skada med differentiering i folkskolan för barn, som icke skola fortsätta, vågar jag inte svara definitivt på. Men jag vill nämna, att i Göteborg har man i tjuu år hållit på och differentierat barnen i hjälpklasser, extraklasser, normalklasser. Det har man gjort med hjälp av testning, och resultatet härav är, kan jag säga, nästan uteslutande gott. När lärarkåren för ett par år sedan ställdes inför frågan, om man önskade fortsätta eller icke, blev därför svaret, att man ansåg, att systemet utfallit så bra, att man önskade fortsätta.

Man kan naturligtvis, om man vill, i de klasser, som har det bästa urvalet, sätta in även en språkundervisning i hela klassen. Det är en mycket obetydlig skillnad på begåvningsstandarden i de klasserna och de klasser, som man tar ut till läroverk efter betyg.

Kan man göra på det sättet, vill jag bestämt svara, att det är ingen olägenhet med en sådan differentiering i folkskolan. Hur doktor Jonzon tänker sig saken i sitt speciella fall här, vågar jag inte svara på, men inte kan det vara farligt, att sådana barn, som inte kunna med utbyte deltaga i språkundervisningen, få någon annan undervisning under den tiden. Det föreskriver skolöverstyrelsen, när den ger tillstånd till språkundervisning i skolorna. Jag tror för min del, att med en förständig anordning kunde man kanske, i större skoldistrikt åtminstone, genomföra en sådan differentiering, som här är på tal, men något slutomdöme därom vågar jag inte uttala.

Fröken Aulén. Detta gäller således endast skolor, där man har parallellklasser. Där man inte har det, tycker jag det skall vara svårt.

Herr Fredriksson. Om differentieringen, som jag tror doktor Jonzon tänker sig, inskränker sig till undervisning i främmande språk, kan det väl inte vara någon särskild risk. En del vilja läsa ett främmande språk, om de ha förutsättningar för det. Varför skall man förbjuda dem det? Jag tror för min del, att kraven på folk i allmänhet med åren ha stigit och komma att stiga ännu mer, så att folkskolan blir nödsakad att anordna undervisning i främmande språk för dem, som önska det, och för dem, som ha förutsättningar att läsa sådana. Och då får man ta olägenheterna, om några sådana skulle följa med denna differentiering.

Herr Karnell. Jag vill konstatera, att 5-årig realskola endast förekommer på platser med parallellklasser i folkskolan.

3. Allmänna synpunkter på tillströmningen till och rekryteringen av realskola och gymnasium.

Ordföranden. Jag har ingen mer antecknad beträffande anknytningsfrågan.

Fröken Ehrnwall. Någon har här framställt frågan, vad man egentligen menar med begåvade.

När man talar om begåvade så där i största allmänhet, tänker man väl på de AB-mässiga och däröver. Är det meningen att underlätta inträdet bara för dem, som på detta stadium visa en sådan särskilt stor begåvning — man vet ju aldrig hur det blir sedan — eller skall man tänka sig att alla, som över huvud taget kunna och vilja skaffa sig en högre bildning, skola få lov att göra det?

Långt innan jag hade hört talas om denna utredning, hade jag en älskingsidé. Jag tyckte det skulle vara så underbart ur demokratisk synpunkt, om alla människor här i landet finge åtminstone den bildning, som skänktes genom realexamen. Det är tjugu år sedan jag tänkte på det. Det är kanske en utopi och någonting otänkbart, men jag tror att det skulle vara ur demokratisk synpunkt värdefullt, om inte bara en liten elit utan över huvud taget alla skulle kunna bli delaktiga av en högre bildning.

Ordföranden. Ja, därmed komma vi naturligt över till nästa punkt: Allmänna synpunkter på tillströmningen till och rekryteringen av realskola och gymnasium.

Det gäller flera olika frågor. För det första vad fröken Ehrnwall nyss berörde, nämligen om man skall göra någon skillnad beträffande tillträdet till realskola och gymnasium. Förut har riksdagen haft den uppfattningen, att till realskola skulle det vara skäligen obehindrad tillgång, medan man däremot skulle stänga av gymnasiet. Jag har också haft den tanken. Men vid förra riksdagen blev det en omsvängning, och det deklarerades mycket bestämt från riksdagsmajoriteten — inte från någon partimajoritet, utan från en allmän majoritet i andra kammaren — att man också fick lov att stänga till för realskolan, emedan tillströmningen blev så stor och kan tänkas bli större, om, såsom sannolikt är, realskolornas antal ökas. Man ser

med mycket befogad ängslan detta förhållande, att folk allt mer och mer drages över till teoretisk utbildning, och i stället vill man ha dem över till praktisk utbildning.

Den stora frågan är alltså: skall man stänga till eller inte? Jag tror att majoriteten, som nu ändrat sin uppfattning i fråga om tillträdet till realskolan, nog har drivits av en lättförståelig fruktan för de ekonomiska konsekvenserna, som otvivelaktigt kunna bli besvärliga. Vad alla äro ense om tycks vara, att man skall stänga av tillträdet till gymnasiet.

Då kommer jag över till den andra frågan, som också gäller en eventuell avspärrning av realskolan, nämligen hur detta skall ske. Såvitt jag kan se, är det väl på tre olika sätt som det är möjligt. Det första är en individuell, subjektiv bedömning av de lärare, som haft med barnen att göra i den avlämnande skolan. Det andra är ett betygssystem, således att kräva en viss betygstandard, så och så många Ba eller vad det skall vara. Det tredje är slutligen, att man anordnar en inträdesprövning från det upptagande gymnasiet eller realskolans sida.

Herr Malmström. Det är en synpunkt, som väl spelar en viss roll här. Vi voro i förmiddags inne på frågan om den praktiska realskolan. Frågan blir, när man skall bereda ökade möjligheter för praktisk utbildning, om man skall utnyttja realskolan eller om man skall gå andra vägar. Herr statsrådet sade, att utredningen varit inne på den tanken, att man genom att öka intresset för yrkesutbildning och göra yrkesutbildningsvägarna mer effektiva och lättillgängliga skulle åstadkomma en minskad tillströmning till realskolan. Man kan naturligtvis delvis vinna samma syfte, om man gör realskolan mera praktiskt betonad.

Det är många av dem, som skola tjäna affärslivet på kontor, butiker och lager, som ta realexamen. Kanske är det därför lämpligast att göra realexamen mera praktiskt betonad. Man måste nog säga, att en folkskola, även en 7-klassig folkskola, är en allt för svag underbyggnad för dessa yrken och att den därför bör kompletteras med kurser av olika slag. Dessa kurser äro för närvarande av mycket olika kvalitet. De bedrivs mestadels av privata institutioner. Åtskilliga av dem äro föga effektiva. Frågan är då, om man skulle kunna lätta på tillströmningen till de klart teoretiskt betonade yrkena genom att redan i realskolan göra de praktiska linjerna dominerande. De skulle inte bli enstaka företeelser här och var i landet utan kanske hälften av alla realskolavdelningar skulle tillhöra den praktiska realskolan. Man kanske rent av kunde tänka sig något sådant som en praktisk realskola med lantbrukslinje, liksom man nu har en teknisk linje, en handelslinje och en hushållslinje. Man kunde då räkna med att en betydande del av ungdomen skulle gå till realskolan, men den skulle i realskolan få en rätt gedigen och grundlig utbildning, både ett slags medborgarskola och en liten smula yrkesutbildning. Under sådana förutsättningar behöfde man kanske inte vara så rädd för att släppa in de stora skarorna i realskolan. I stället skulle man försöka få differentieringen så riklig som möjligt.

Det vore bra, om man så att säga kunde ge de praktiska linjerna samma värde som de teoretiska. Det få de kanske, om de medföra samma titel. Man vet, att sådant spelar en roll för folks uppfattning.

Det vore av visst intresse för den fortsatta diskussionen, om vi finge klart för oss, om utredningen tänkt ge dessa praktiska realskolor en verklig tyngd eller om man mer tänkt sig dem som experiment och som kompletteringar till den vanliga realskolan.

Ordföranden. Vi se här, hur alla frågor hänga samman med varandra.

Det är en särskild delegation med doktor Jonzon som ordförande, som sysslar med frågan om de inbyggda praktiska linjerna och över huvud kanaliseringen till den praktiska utbildningen. Vi borde alltså ha honom med, när vi tala om denna sak.

Så pass mycket kan man emellertid säga, att det har varit olika meningar om de inbyggda praktiska linjerna. Särskilt från yrkesskolehåll ställer man sig skeptisk mot dem. Man säger, att det inte blir tillräckligt, det blir varken hackat eller malet, man får varken tillräcklig praktisk eller tillräcklig teoretisk utbildning, och samtidigt är det otvivelaktigt en mycket lång arbetstid som barnen få, längre än på de andra linjerna.

Nu skulle jag tro, att kritiken mer gäller de tekniska inbyggda linjerna än handelslinjen, som herr Malmström närmast tänkte på. Så till vida är det i varje fall inte meningen annat än att försöka utveckla dessa linjer. Sedan är det ju klart, att det finns möjlighet att från folkskolan gå över till det mer utvecklade yrkesskolesystem, som vi hålla på att preparera särskilt, med verkstadsskolor och annat. Och så har man kvar problemet, hur man skall se till att eleverna inte komma in i en återvändsgränd utan kunna komma över i de tekniska läroverken, som ge s. k. teknisk studentexamen och från vilka de kunna gå vidare till de tekniska högskolorna, som jag förmodar med vissa kompletteringar.

Herr Arén. Delegationen ville först få reda på vart de tagit vägen, som avlagt praktisk realexamen. Man har velat se, om de verkligen hamnat på de områden, som man tänkt sig skulle rekryteras från praktiska realskolor och inbyggda linjer.

Den utredning, som verkställt, tycks visa, att de ha kommit till sådana tjänster, där de ha nytta av sin examen. Vad beträffar den hushållstekniska linjen, ha dock kanske eleverna inte haft så särskilt stor användning av sin examen, om man tänker på att den skulle förbereda för vissa anställningar. De sakkunniga som framlade förslag om sådana linjer tänkte sig ju, att de som avlagt praktisk realexamen på hushållsteknisk linje skulle kunna bli ekonomiföreståndarinnor och få liknande befattningar. Det visar sig att en stor del av dem, som tagit praktisk realexamen på hushållsteknisk linje, ha gått till kontor eller över huvud taget affärsverksamhet av olika slag. Man kan ju då ställa sig något undrande, om de då fått den lämpligaste utbildningen. Men varje kvinna och kanske även man bör ju kunna både sy och laga mat, och därför har nog inom delegationen den meningen gjorts gällande, att den hushållstekniska linjen har sin uppgift att fylla och kanske är värdefullare för ungdomen än den vanliga realskollinjen.

Vi ha talat med representanter för affärslivet särskilt beträffande den tekniska linjen, och jag tror jag vågar säga, att de vi träffat — representanter för L. M. Ericsson, Asea, Holmens bruk i Norrköping och andra större företag — över lag ha varit mycket nöjda med den ungdom, som de hade fått. Jag måste tillägga, att de voro särskilt intresserade för de praktiska mellanskolorna. De tekniska inbyggda linjerna äro för närvarande fåtaliga. Vi ha en inbyggd teknisk linje i Stockholm vid Vasa realskola och en teknisk linje vid samrealskolan i Höganäs. Vi ha även gjort några undersökningar om elevrekryteringen, och det har visat sig, att av de elever, som intogos i den inbyggda linjen vid Vasa realskola 1941, hade över 50 % tidigare varit kvarsittare någon gång. Det tyder ju på att åtminstone den tekniska linjen har fått ta emot mindre studiebegärade elever, och de industrimän, som vi

hade konferens med, ställde sig skeptiska mot linjen i Stockholm. Den betygsstatistik, som skolutredningen framlagt, visar ju också, att gossrealskolorna över huvud taget ha dåligt elevmaterial. De allra flesta, som avlagt teknisk realexamen, äro sådana, som utexaminerats från praktiska realskolor, och omdömet om dessa var mycket gott.

Jag tror, att delegationen som sådan är mycket intresserad för en fortsatt utbyggnad av dessa praktiska linjer, och vi ha även tagit upp tanken på att man skulle inrätta nya linjer, bl. a. då en särskild jordbrukslinje, som sekreterare Malmström talade om. Denna linje skulle naturligtvis, liksom våra lantmannaskolor och lantbruksskolor numera, inte endast ge undervisning i jordbruk utan även en elementär undervisning i skogsbruk.

Ordföranden. Vi kunna alltså säga, att man på alla håll och kanter vill både utvidga den praktiska utbildningen, höja dess sociala värde, i den mån det kan gå, och kanalisera över från det allmänna skolväsendet till den praktiska utbildningen, så mycket som över huvud taget är möjligt. Det kommer man nog säkert att arbeta på, men att det kommer att ta tid är alldeles självfallet, och inte vet man heller, om denna avdränering är tillräckligt kraftig för att lösa det problem, som vi voro inne på nyss.

Herr Kärre. Jag vill som ett slags inledning till denna diskussion hänvisa till översikten i förslagstrycket över vart de, som tagit realexamen under ett visst år, ha ämnat sig. Denna översikt kan tjänstgöra som en utgångspunkt, när man försöker bilda sig en mening om hur man bör organisera realskolan och även i vad mån man bör dela upp den på allmänna linjer och praktiska linjer samt i vad mån realskolan bör tillgodose gymnasiets behov, som det var tal om på förmiddagen, eller endast meddela medborgerlig bildning.

Man ser i förslagstrycket, att det är praktiskt taget hälften, som går till gymnasier av olika slag eller andra utbildningsanstalter, och man kan ju säga, att grovt sett ger för alla dessa den allmänna realskolelinjen den bästa förutbildningen. Sedan komma de, som gå till annan sysselsättning. För dem blir då den av herr Malmström framställda frågan aktuell, nämligen i vad mån en praktisk realskola skulle kunna täcka deras behov i större utsträckning. Så är det inte för alla, som komma under den senare rubriken, men det gäller otvivelaktigt för åtskilliga av dem.

Fru Vestin. Vad som gör det svårt att bedöma frågan om tillströmningen är, att realskolan har sitt dubbla bildningsmål, dels är en självständig skolform och dels är en mellanhand mellan folkskola och gymnasium. Såvitt jag kan se, beror det också på vad barnen och deras föräldrar sikta på, när eleverna gå in i skolan. Är det så att de, som söka annan sysselsättning, göra detta, därför att de inte kommit in i gymnasiet, ställer det sig annorlunda, än om de tänkt göra det från början.

Varje elev har sitt problem, men man får kanske ändå lov att ha en invecklad procedur för att välja ut dem, som skola ha rättighet att fortsätta. När det gällt frågor rörande tillströmningen till de akademiska studiebanorna, har den bästa metoden ansetts vara den s. k. barriärmetoden, d. v. s. att vederbörande själv genom sin duglighet avgör, om han kan fortsätta vidare. Det är svårt att tillämpa denna metod så individuellt, som man kan göra vid högskolan, men frågan är, om inte tätare prövningar av ett annat slag än de rena betygsprövningarna vore någonting att tänka på.

Ordföranden. I form av skrivningar?

Fru Vestin. Ja, olika för olika ämnen, skulle jag tro. Man kunde möjligen ha några begåvningsprov. Någon testning för barn i denna ålder förekommer väl praktiskt taget inte, men den möjligheten borde kanske undersökas.

Herr Kärre. Jag vill bara tillägga, att när eleverna börja i realskolan, veta de i det stora flertalet fall inte, om de skola gå i gymnasiet eller om de blott skola ta realexamen och sedan gå ut i praktisk verksamhet. Det är väl det, som är en huvudanledning till att man föredragit att gå till läroverk, som bestå av realskola och gymnasium, framför att gå till ett lyceum, där man skulle inrikta sig direkt på studentexamen. Man är inte beredd att från början ta ståndpunkt till frågan om fortsatta studier.

Ordföranden. I utredningen ha vi ju närmast talat om betygskvalifikationer både i realskolan och gymnasiet?

Herr Kärre. Ja, men naturligtvis skulle det vara en mildare spärr till realskolan och en något strängare spärr till gymnasiet. Som fröken Ehrnwall sade, kunde man ju önska, att praktiskt taget alla skulle få den bildning, som meddelas i realskolan, men detta kan knappast anses möjligt för närvarande. Så länge man måste räkna med att vi av praktiska ekonomiska skäl icke kunna giva alla realexamen, får man ha något slags begåvningsurval, och man får kanske göra urvalet en aning strängare än nu.

Herr Wellander. När det gäller gallring, har man dels den avlämnande skolans omdöme att bygga på, och dels kan man anordna inträdesprov. Men därutöver finns det ännu en möjlighet, nämligen testning, och det skulle vara av stort intresse att höra, vad man anser om denna metod. Hittills har den mottagits med stor misstro. Skolkommissionen på sin tid vågade icke framlägga något sådant förslag, därför att den allmänna misstron mot metoden ute i landet var så stark. Det skulle vara av stort värde att höra, om stämningen nu har slagit om så pass mycket, att man skulle våga använda testning — naturligtvis icke uteslutande, det skulle jag inte ett ögonblick vilja sätta i fråga, men så där hjälpsvis, under förutsättning att den kunde bli förnuftigt och väl utförd.

Det skulle som sagt vara roligt att höra något om detta. Mötes testningen från den stora allmänheten med misstro, är det inte värt, att man försöker använda den i avsevärd utsträckning som gallringsinstrument. Däremot har man naturligtvis alltid den möjligheten att gå fram försöksvis. Men det är ju tänkbart, att stämningen under de gångna tjugu åren har slagit om. Man har ju börjat få en del erfarenheter av testning, låt oss säga, när det gällt att pröva lämpligheten till flygtjänst, till arbete som lokomotivförare o. s. v. Det finns inom industrien icke så ringa erfarenhet härav. Det kan ju hända att den allmänna uppfattningen nu har blivit en annan, och jag tror att denna metod skulle kunna bli till hjälp vid sidan om de andra möjligheter, som stå till buds.

Fröken Aulén. Min egen erfarenhet om testning är inte så stor, men jag har på skilda håll mött mycket intresse för denna metod, och jag tror, att den skulle bli ett gott komplement till de personliga omdömena om de inträdessökande.

Att alla skulle gå igenom realskolan, tror jag inte vore så lyckligt. Det finns dock andra former av medborgerlig fostran. Just där ha folkhögsko-

lorna sin oerhörda betydelse. Man behöver ett fritt bildningsarbete, och detta behov kan icke realskolan fylla. Man bör också ha en skola, som icke är någon pluggskola men som siktar på medborgerlig bildning och utvecklande av en livsåskådning genom samtal o. s. v. Min erfarenhet är, att de som gått igenom realskolan sedan inte vilja gå till enkelt bildningsarbete, och så länge realskolan uppfattas så, att de som genomgått den skulle vara för fina att syssla med enkelt praktiskt arbete, är den inte lämplig som en allmän medborgerlig skola. För att bli en sådan måste den läggas annorlunda än nu. Jag kan inte tycka, att realskolan, som den är lagd nu, är en god medborgerlig bildningsskola, utan nu är den väl snarare en skola, som leder till vissa yrken eller till gymnasium.

Därför tror jag nog, att det är bra, som det nu ligger till, om tillströmningen inte blir allt för stor. Vad man skall ha i stället är naturligtvis praktiska skolor, vare sig man kallar dem realskolor, yrkesskolor, folkhögskolor eller något annat. Jag tror alltså, att det är önskvärt, att man inte tar emot elever, som äro allt för dåliga, i realskolan. Frågan, om de skola få sitta kvar hur mycket som helst, är väl också av stor vikt.

Ordföranden. Det var också en synpunkt som framhölls i riksdagen, att sedan man en gång tagit realexamen, är man för fin till vanligt manuellt arbete, och att vi få för mycket folk i de andra yrkena. Jag börjar också för min personliga del svänga och undrar, om man inte måste börja täppa till också för realskolan.

Herr Karnell. Man bör i det sammanhanget undersöka, om ej klasserna sju och åtta i folkskolan kunde fylla behovet av en medborgerlig bildningsskola. Om undervisningen i dessa klasser skulle kunna anordnas så, att det behov av ökad allmänbildning, som stora grupper av befolkningen har och bör ha, kunde tillfredsställas, så skulle kanske tillströmningen till realskolan minska. Lärjungar, som genomgått 8-årig folkskola med språkundervisning och yrkesorientering, borde efter något års uppehåll på ett utmärkt sätt kunna tillgodogöra sig undervisningen i t. ex. folkhögskolor och lantbrukskolor. Folkskolan bör därför utbyggas även med tanke på att tillströmningen till realskolan bör minska.

Jag skulle gärna vilja höra, om damerna och herrarna i nämnden verkligen anse, att den nuvarande realskolan, vars kurser huvudsakligen äro så lagda, att de preparera för inträde i gymnasiet, bör genomgå av svenska folket i ännu större utsträckning, än vad nu är fallet.

Fröken Ehrnwall. När jag förut talade om realskolebildning, tänkte jag inte, att realskolan skulle vara den absolut obligatoriska vägen, utan jag menade en bildning, som ungefär motsvarar realexamen. Jag håller gärna med fröken Aulén om att folkhögskolan ger den bildningen bättre och att realskolan inte är idealisk på något sätt. Men valet kan inte stå mellan realskola och folkhögskola, emedan det därvid är fråga om så olika åldersklasser.

Ordföranden. Om vi gå ut ifrån att man måste täppa till både för realskolan och framför allt för gymnasiet, vad anse ni då vara det bästa medlet?

Herr Nilsson. En överbyggnad på den allmänna folkskolan.

Ordföranden. Det hjälper kanske ändå inte, i varje fall inte för gymnasiet. På vad sätt skall man då åstadkomma den där spärren?

Herr Karnell. Skulle det kanske hjälpa med examen efter åttonde klassen?

Ordföranden. Med mössa!

Fröken Aulén. Jag tror inte det hjälper med bara det negativa att skärpa kraven. Jag tror att det enda möjliga är att bygga ut de praktiska linjerna på olika sätt, och kanske också med en mössa på de olika linjerna. I varje fall måste man även ha andra medel, samtidigt som man skärper de teoretiska kraven. Vi ha alldeles för litet på det praktiska området.

Fru Vestin. Om man utbygger den praktiska utbildningen, måste man samtidigt se till att det inte anses diskvalificerande att gå på en praktisk linje. Ett av felen med den inbyggda linjen är, att mammorna och papporna tycka, att det är synd att deras barn skola vara så obegåvade, att de måste gå till en sådan linje. Det är fullständigt vansinnigt, att det skall vara så. Nu äro de, som gå på de linjerna, mindre begåvade för de teoretiska ämnena, men det säger ju inte att de äro mindre begåvade för andra yrken. Om man över huvud taget skall lyckas med att på lång sikt minska tillströmningen till de teoretiska studiebanorna, måste den allmänna opinionen i dessa frågor påverkas. Jag tror inte det går på annat sätt än genom att man övertygar folk om att det inte är det finaste som finns, att man studerar.

Herr Karnell. Realskolans inbyggda praktiska linjer bli säkerligen ej populära, förrän de i större utsträckning få mottaga begåvade lärjungar. Det torde f. n. vara så, att till de praktiska mellanskolorna, som äro fristående skolor och bygga på folkskolans sjätte klass, komma procentuellt sett flera begåvade lärjungar än till de i realskolorna inbyggda praktiska linjerna. De yrkesmän, som vi inom skolutredningens praktiska sektion samrätt med, befarade också detta. De framhöllo mycket starkt, att man borde se till, att ej bara avskrapet kom in i dessa praktiska linjer. Det är beklagligt, att man till de nuvarande praktiska realskolelinjerna får in många elever, som varken borde gå i en sådan linje eller i en vanlig realskola.

Kanske jag åter får ta upp frågan om anknytningen mellan folkskolan och realskolan. Ett starkt skäl för övergång från folkskolans sjätte klass är, att både föräldrar och barn då säkrare kunna välja fortsatt studieväg. Man vet bättre i sjätte klassen än i fjärde vad ett barn duger till. De, som redan efter fjärde folkskoleklassen komma in i realskolan, försöka att hänga med så länge som möjligt, även om de äro olämpliga för studier. Skulle sådana barn i stället fortsatt i folkskolans femte och sjätte klasser, skulle sannolikt en stor procent av dem ej hamnat i realskolan, särskilt om de haft möjlighet att erhålla en vidgad allmänbildning i en sjunde och en åttonde klass.

Fröken Ehrnwall. Jag håller med om att vi böra höja de praktiska linjernas prestige o. s. v. och att det är synnerligen önskvärt, att de begåvade eleverna gå dit. Men det finns en mycket farlig tendens i denna tid att se ned på det intellektuella och det teoretiska. Vi ha kanske haft för mycket av det, och utvecklingen går i pendelsvängningar. Faran är, att vi slå över.

Det är så mycket i tiden, som påverkar människor. De falla utan vidare offer för alla möjliga rörelser, både politiska och religiösa, och ha litet eller ingenting att sätta emot. Nu tror jag visserligen inte på realexamen som något slags universalmedel. Jag vet ganska väl vad den leder till, men jag tror ändå, att man genom en teoretisk utbildning och utveckling av intellektet skapar förutsättningar för att gå vidare, för att kunna läsa rätt innan-till i skrifter och tidningar och förstå vad man hör. Det tror jag är ett oerhört viktigt krav på vår uppfostran för vår ungdoms skull, för framtidens skull och för demokratiens skull.

Det är en kähäst hos mig, att detta är en viktig sak.

Fru Vestin. Jag tror på ett sätt att pröva folk, som studentexamensbetänkandet diskuterar, nämligen att poängbedöma och ta hänsyn till flera moment vid poängbedömningen, dels fysiska förutsättningar för intensivt studiearbete, dels läraromdömen och dels större begåvning och liknande. Det skulle alltså vara flera olika moment för poängsättningen, så att det blir flera faktorer än bara en, som avgöra elevernas öden. Jag tror det är nödvändigt, att den som blir utestängd känner, att det är ett rättvist utestängande, i den mån det går att skapa en känsla av att det är rättvist.

Det är en sida av saken. En annan är, vilket också visats av den diskussion som förts här, att det är nödvändigt att veta vad näringslivet fordrar av folk, som skall ha anställning där.

Ordföranden. Det ha vi försökt att få reda på genom att skicka ut frågor.

Fru Vestin. Jag förstår det. Det är svårt att bedöma tillströmningen till realskolan och vilka som böra tagas in eller inte, innan man vet vad näringslivet och gymnasiet fordra av de elever, som skola komma in.

Herr Kärre hänvisar till ett till nämndsledamöterna överlämnat sammandrag av de önskemål, som framförts till skolutredningen från det praktiska livets män.

Fru Vestin. Jag menar, att det måste allmänheten veta, inte rådet.

Herr Persson. Det var bara en fråga, som jag ville framställa till herr Malmström.

Herr Malmström uttalade sitt gillande av den tanken, att man skulle hindra en övergång från femte eller sjätte folkskoleklassen till den 5-åriga realskolan. Jag vill gärna veta, vad detta yttrande har för innebörd. Skulle man helt enkelt hindra dem från att komma in och mottagas i 1⁵, eller skulle man göra särskilda svårigheter? Jag tolkade det så, att herr Malmströms mening var, att de inte hade där att göra utan finge inrikta sig på att från sjätte klassen övergå till 1⁴.

Herr Malmström. Ja, det var min mening.

Herr Persson. Av handlingarna får man närmast den uppfattningen, att de barn, som söka inträde i 1⁵ från högre klass än folkskolans fjärde, skulle tentera i alla ämnen. Det tycker jag vore en egendomlig anordning. Ha dessa barn gått genom högre klass i folkskolan, än som fordras för att komma in i realskolan, vinner man inte mycket genom att söka på detta sätt försvåra inträdet. Jag ansluter mig till herr Malmströms mening i denna fråga.

Herr Malmström. Det är en fråga som vi böra gå in på i detta sammanhang, innan vi avsluta diskussionen: vad skall man göra med dem, som bli kvarsittare i första klassen i 5-årig realskola? Jag anser att det inte är lyckligt, att de kommit dit, men det är inte lätt att placera dem i folkskolan igen. Man är alltså tvungen att ha dem kvar så lång tid, som svarar mot folkskolan.

Detta är egentligen ett argument emot den dubbla anknytningen, men det vore intressant att få höra, hur man tänkt sig lösa detta problem, om man är inställd på att i fortsättningen vara mer restriktiv i fråga om den 5-åriga linjen. Man har en gång fått dem i fel fälla, och det blir då ett problem, vad man skall göra med dem. De, som gått endast några år i realskolan, ha fått en mycket sämre utbildning än de, som gått igenom den ordinarie folkskolan.

Ordföranden. Det är en följd av felbedömningen från början.

Herr Malmström. Det komplicerar naturligtvis realskolans fortsatta arbete.

Herr Kärre. Jag får kanske svara på detta sista.

Om man tänker sig, att man i någon mån skärper fordringarna för inträde i realskolan, skulle man minska kvarsittarnas antal över huvud taget. På Kungl. Maj:ts bord ligger ett förslag från skolöverstyrelsen, alltså skolutredningen förutan, som går ut på att minska kvarsittningen. Förslaget går modest fram, men det är i alla fall en skärpning, och jag förmodar, att skolutredningen kommer att bli rätt restriktiv över huvud mot kvarsittning. Den, som inte visar sig lämplig för en skolform, får väl avstå från den och söka sig fram på andra utbildningsvägar.

II. Sammanträde den 16 juni 1943.

A. Sammanträde med grupperna 2 och 3.

1. Skolpliktsålderns början och slut.

Ordföranden, undervisningsrådet Kärre. Den aktuella frågan är väl här närmast, i vad mån man kan tänka sig möjligheten, att ett större antal barn kunde börja skolan vid sex års ålder.

Herr Åkeson. Eftersom jag hade äran att vara ordförande vid gruppehandlingen av denna fråga, kan jag meddela, vad som förekom vid våra överläggningar där.

Man diskuterade ganska ingående den första punkten, och man var ense med skolutredningen om att det är normalt att börja det år, då barnen fylla sju år, icke minst därför att det skulle tillmötesgå önskemålen på föräldrahåll.

I samband med diskussionen om skolålderns början framkom frågan om lekskolan såsom en lämplig form för de yngre barnen. Dock anfördes det från landsbygdshåll, att lekskolan har mindre intresse för landsbygdens förhållanden, dels på grund av de långa skolvägarna och dels också därför att man i hemmen kan börja bereda mer sysselsättning åt barnen. För samhällena har lekskolan en betydligt större uppgift att fylla.

Så påpekades i samband med frågan om skolpliktsålderns början och slut, att det är omöjligt att få bestämmelser som täcka förhållandena både på landsbygden och i städerna. Det vore bra, om man kunde få det litet tänjbart, så att det inte blev absolut lika för landsbygden och städerna.

Ordföranden. Detta var alltså en punkt, där gruppen hade en enhetlig ståndpunkt. Kan man säga, att den innebär, att man normalt skulle börja under det *läsåret*, då barnen fylla sju år?

Herr Åkeson. Ja, men med möjlighet i enskilda fall att uppskjuta skolgången eller börja den något tidigare. I enskilda fall skulle alltså skolstyrelsen ha rätt att bestämma härom.

Ordföranden. Jag tänker på i vad mån detta kan innebära någon skiftning i förhållande till den ståndpunkt, som deklarerades här under gårdagen. Jag fick snarast det intrycket, att de ledamöter av rådet, som då voro här, hade den uppfattningen, att man i stort sett borde ha de nuvarande bestämmelserna men frikostigare tillämpa rätten att börja ett år tidigare. Det förefaller, som om ni skulle vilja gå längre.

Herr Åkeson. Vår mening är, att skolgången normalt skall börja det redovisningsår, under vilket barnen fylla sju år.

Ordföranden. Om vi äro färdiga med denna sak, ha vi alltså klarat första hälften. Då återstår den senare hälften: skolpliktsålderns slut. Den inrymmer en hel del. För närvarande är det ju 7-årig folkskola. Den är visserligen inte ännu fullt genomförd men blir det under de närmaste åren, och så kommer spörsmålet om den 8-åriga folkskolan som huvudpunkt under den rubriken.

Herr Åkeson. Även på denna punkt voro vi i det stora hela eniga och ansågo, att det sjunde skolåret bör vara det avgörande för landsbygdens förhållanden. Innan tanken på ett åttonde skolår föres fram, bör i varje fall anordningen med sju skolår prövas först. Skolpliktsåldern bör då sträcka sig från sjunde till och med fjortonde eller femtonde året. Om ett åttonde skolår skulle införas, borde undervisningen få en praktisk inriktning; men det sattes i fråga, om lärarkrafterna på landsbygden räcka till, så att det verkligen kan bli en praktisk inriktning.

För städer och samhällen ligger det annorlunda till. Där kan ett åttonde skolår vara befogat ur social synpunkt. Landsbygdsrepresentanterna voro eniga om att det för landsbygdens vidkommande var mycket svårt med detta åttonde skolår, då barnen ha sysselsättning i hemmet.

Även på denna punkt rådde alltså enighet.

Ordföranden. Diskuterade ni i det sammanhanget också frågan om fortsättningsskolan ur den synpunkten, att i den mån det i städer och större samhällen blir ett åttonde år, detta skulle ersätta fortsättningsskolan?

Herr Åkeson. Ja, liksom nu det sjunde skolåret ersätter det första året av fortsättningsskolan, skulle det åttonde skolåret komma att ersätta fortsättningsskolan helt och hållet. Men det framskymtade, att fortsättningsskolan bör komma så tidigt, att det i realiteten blir ett åttonde skolår.

På vissa håll gör man försök med fortsättningsskola redan sommaren efter det barnen ha slutat i sjunde klassen.

Fru Nycander. Jag tycker inte, att man får dra någon bestämd gräns mellan städer och större samhällen, ty även på landsbygden äro förhållandena mycket olika. I vissa delar av landsbygden kan ett åttonde skolår även ur sociala synpunkter vara mycket lämpligt, men i trakter med lantbruksbefolkning, t. ex. där det finns många självägande bönder, kan det vara olämpligt att sätta in ett åttonde skolår som obligatoriskt. Avgränsningen bör alltså inte ske mellan landsbygden och samhällen utan på ett mjukare sätt, så att även en del av landsbygden kan få ett åttonde skolår.

Ordföranden. Under alla förhållanden bör man givetvis ändå överväga, i vad mån man, om man ser frågan på lång sikt, bör generellt sikta mot ett åttonde skolår. Det är ju statsmakternas sak att avgöra detta, men under de ekonomiska vargatider, som vi leva i just nu, är väl frågan knappast av omedelbar aktualitet. Frågan är, om man bör sikta åt det hållet. Det kan spela en viss roll för organisationsförhållandena på olika områden, om man anser, att så bör ske, så snart det blir möjligt.

Vad beträffar landsbygdsförhållandena, vare sig man fattar begreppet

landsbygd mjukare eller strängare, var alltså uppfattningen den, att man först skulle pröva det sjunde skolåret ordentligt?

Herr Åkeson. Ja.

Herr Persson. Ett av de två första samhällen, som fingo tillåtelse att införa 8-årig folkskola, var ett landsbygdssamhälle. I den bygd, där jag växt upp, har den 7-åriga skolan gamla traditioner. Jag har själv gått i en sådan. Det är inte uteslutet, att man i en trakt, där man mer än ett halvt sekel haft 7-årig skola, skulle vara beredd att ta ett steg till.

Det kunde kanske tänkas, att det åttonde skolåret infördes regionalt, och inte bleve obligatoriskt för hela landet på en gång. Det skulle då tills vidare ligga i distriktens fria val att besluta, om det åttonde skolåret skulle bli obligatoriskt.

Herr Åkeson. Jag fick det intrycket under diskussionen i gruppen, att när det talades om landsbygden, avsågs därmed rena lantbruksdistrikt. När vi talade om städer och samhällen, togo vi även med samhällen på 900—1 000 personer, smärre köpingar och municipalsamhällen. I mitt grannskap ligger ett samhälle med en ny förnämlig skola. Samhället har inte mer än sju, åtta hundra invånare, men det är en industribefolkning som bor där, och där blir alltså läget ett annat.

Fru Nycander. Jag förstod det mycket väl, men man kan gå ännu litet längre. Det finns även vissa delar av lantbruksbefolkningen i Sverige, som kunna behöva möjligheter till längre skolgång. Det gäller t. ex. orter, där man har stora herrgårdar med statarbefolkning och det alltså inte är självägande bönder. Det är de sistnämnda, som vilja ha hem sina barn så snart som möjligt, men det finns mycket olika sociala förhållanden även bland landsbygdsbefolkningen.

Fru Hasselrot. Jag har klart för mig, att även om man är mycket medveten om att det är en massa ekonomiska, sociala och rent geografiska förhållanden, som spela in här, så måste man hålla fast vid den rena principfrågan: önska vi att barnen i Sverige över huvud taget skola få gå i skola, tills de äro fjorton eller tills de äro femton år? Min uppfattning är givetvis, att det vore mycket lyckligt, om vi kunde se fram emot en sådan utveckling, att det så småningom blir en 8-årig skolplikt. Jag anser, att ungdomarna behöva få den ledning, som skolan ger, tills de äro femton år, och att det vore lyckligt för vårt folk, även med tanke på befolkningsutvecklingen, att den ungdom, som finnes, blir omhändertagen ett år längre. Därför tycker jag det är glädjande, om skolutredningen tar sikte på ett förlängande av skolplikten, även om man inte kan tänka sig, att det under nuvarande förhållanden kan genomföras.

Herr Åkeson. Jag tänkte säga ungefär detsamma som fru Hasselrot slutade med, nämligen att det inte skall absolut bestämmas, att det skall vara sju skolår, utan möjlighet lämnas öppen att införa ett åttonde skolår, där så är lämpligt och befolkningen önskar det, men att då undervisningen får en praktisk inriktning.

Det uttalades under diskussionen i går, att kan man lägga detta åttonde skolår i anslutning till hushållningssällskapens konsulentverksamhet och få hjälp därifrån samt verkligen få folk, som kan undervisa i den jordbruks-

betonade åttonde klassen, är det ju bara bra, men undervisningen får absolut inte bli enbart teoretisk under namn av praktisk.

Sedan kommer det en sak till. Det är den viktigaste sidan av det hela. Barnen behövas. Flykten från landsbygden är en verklighet. Föräldrarna behöva i synnerhet pojkar hemma — även flickorna, men i särskilt hög grad pojkar. De äro i den ålder, då de kunna göra en god insats och hjälpa till hemma, när de annars skulle gå i åttonde klassen. Detta gäller också pojkar i stadarhemmen. Vi skola väl hoppas, att den ungdom, som växer upp där, skall stanna kvar ute på landsbygden och redan tidigt få anknytning till arbetet där. Givetvis skulle det lämnas frihet åt de enskilda distrikten att träffa avgörandet.

Jag hoppas, att när det blir ett åttonde skolår, skall detta icke genomföras över hela landet, såsom nu sker med det sjunde skolåret. Vad beträffar detta, är det i hög grad berättigat, att barnen skola studera ett år till, men det förhåller sig inte på samma sätt med det åttonde skolåret. Där får man nog vara mycket försiktig med kategoriska bestämmelser. Jag tror, att det finns platser, där man är intresserad av ett åttonde skolår, och lantbrukarna äro visst inte motståndare till att deras barn få så god utbildning som möjligt, men de se kanske saken på ett annat sätt än stadsbefolkningen.

Ordföranden. Får jag fråga en sak? När gruppen anser, att det åttonde skolåret, i den mån det införes, bör få en praktisk läggning, innebär det då också, att det skall gå en gräns i det avseendet just mellan sjunde och åttonde året, så att alltså det åttonde blir praktiskt men det sjunde året skall ha en teoretisk läggning? Man skulle alltså inte tänka sig, att gränsen sattes efter sjätte året och den praktiska inriktningen började med det sjunde?

Herr Åkeson. Det nämnes ingenting direkt om detta, men om jag får säga min personliga mening, tror jag inte det skadar, om det praktiska börjar det sjunde året med en övergång där. Till det praktiska räknar jag också medborgarbildningen. Jag tror, att man är ganska tvekan på sina håll beträffande det sjunde skolårets uppläggning.

Så är det en annan sak, som framföres i diskussionen: skola vi ordna med ett åttonde skolår vid våra små skolor? Hur skall det gå vid en B³-skola eller en B²-skola? Det är visserligen sant, att man kanske kan rädda en högre form genom ett åttonde skolår, liksom man kunnat rädda en högre skolform genom det sjunde skolåret, men det blir mycket svårt att praktiskt genomföra detta för skolorna i obygden. De få ta till skolskjutsarna, som vi hoppas få tillbaka, så att vi få centralskolor.

Fru Åkerman-Johansson. Jag ber att få instämma med fru Hasselrot i hennes formulering av sina synpunkter.

Jag vill ifrågasätta, om det inte är farligt att allt för mycket trycka just på jordbrukarbefolkningens behov av ungdomens arbetskraft i dessa åldrar. Det är ju alldeles klart, att ett sådant behov finnes och att man just då kan ge lämplig sysselsättning åt ungdomen samt att alla skäl därför tala för att man ingalunda skall bryskt genomföra ett åttonde skolår. Men det finns en fara för att jordbrukarnas ungdom skulle bli handikappad genom att de finge en sämre utbildning, sämre kunskaper än annan ungdom, om man allt för mycket trycker på hemmens ekonomiska intresse av att ha ungdomen med i förvärsarbete under de åren. Det är ju i alla fall så, att en stor del av jordbrukarhemmens ungdom inte stannar i hemmen utan söker

sig till samhällena och där konkurrerar med samhällenas ungdom, som då skulle ha fått en bättre grundskola. Jordbrukarnas ungdom skulle i sådant fall ha en sämre utbildning.

Jag skulle alltså vilja instämna just i den synpunkten, att man i alla fall bör ha som ett framtidsmål att ge en så fullständig skola som möjligt åt ungdomen, i den mån som det passar, men inte med något enhetligt eller något bryskt genomförande utan med hänsyn tagen till alla förhållanden i de olika bygderna.

Herr Kahlström. För närvarande finns ingen möjlighet att genomföra ett åttonde skolår på landsbygden. Som skolformerna äro i min socken, skulle det närmast vara meningslöst med ett åttonde skolår där.

Emellertid måste det naturligtvis framstå som ett synnerligen starkt önskemål från landsbygdens sida, att vår ungdom får en så stor och rik utbildning som möjligt, samtidigt som vi önska få behålla de unga på landsbygden. En fara är det ju, om landsbygdens ungdom får en lägre utbildning och sedan tvingas in till städerna för att där få sin vidare utbildning. Därvid lösryckas de på visst sätt från lantlivet och få smak för stadslivets nöjen och bekvämligheter. Det är ju beklagligt, om den bästa ungdomen drages från landsbygden.

Fru Nyblom. Vid diskussionen i går utgick jag från den förutsättningen, att de begåvade bland landsbygdens barn och de, som vilja fortsätta, skola erhålla bättre utbildningsmöjligheter än nu. De borde alltså, så långt det är möjligt, få samma tillfälle till utbildning som stadsbarnen.

Ordföranden. Men gruppen önskar, att det åttonde skolåret icke skall införas under alla förhållanden?

Fru Nyblom. Ja, om barnen sakna lust och begåvning, äro de säkert inte så intresserade av att få ett åttonde skolår heller.

Vad beträffar konkurrensen med ungdomen i samhällena, ha de inte så mycket nytta av det åttonde skolåret, om detta lägges jordbrukspraktiskt. Om en pojke eller flicka från landet skall ha plats på ett lager eller ett kontor, bry sig inte arbetsgivarna om att de gått ett åttonde skolår med jordbruksinriktning. Jag tror det är nyttigare, att de få sluta efter sju år och vara hemma ett par år för att sedan, när de äro mogna för det, gå i en yrkesskola, en jordbruksskola av ett eller annat slag, eller en folkhögskola, där utbildningen är frivillig. Jag tror, att de ha större nytta av detta, och jag har en stark känsla av att det är den vägen, som landsbygdens folk — här tänker jag på den direkt jordägande befolkningen, som är den som jag känner till — önskar för sina barn. Jag tror, att den vägen är den riktigaste.

Herr Fredriksson. Det är mycket intressant för oss, som inte fingo höra diskussionen i gruppen i går, att få del av dessa synpunkter i dag. Jag är i varje fall själv tacksam för att man yttrat sig i denna fråga så pass utförligt som skett, trots att det kanske känns obehagligt att upprepa sig själv från i går.

Jag fäste mig här särskilt vid att man önskar, att det åttonde skolåret skulle bli praktiskt. Nu är det så, att man talar om »praktisk» i två olika betydelser. En del tänka på det rent manuella arbetet, och andra på sådan undervisning, som vederbörande ha verklig nytta av i det praktiska livet, vilken plats man än kommer på.

Det framgick av kyrkoherde Åkesons inlägg, att t. ex. medborgarkunskap räknas som praktiskt ämne. Det är jag mycket glad för, ty jag tror det är i hög grad praktiskt även för landsbygden. En sådan sak som t. ex. jordbruksbetonad bokföring får väl också anses vara ett mycket praktiskt ämne. Svenska och räkning äro under alla förhållanden praktiska ämnen, på vilka platser i Sverige man än bor. När man på det sättet tar upp det ena ämnet efter det andra, kommer man faktiskt till sist dithän, att det manuella arbetet, om man skall arbeta i jordbruk eller med slöjd eller något annat, kanske ändå inte blir det värdefullaste ur praktisk synpunkt, när det gäller skolbildning, utan i stället just sådana ämnen, som en medborgare i landet, var han än blir ställd, har nytta av.

Jag vet, att det finns på landet den meningen, som jag tror att kyrkoherde Åkeson också haft kontakt med, att man redan i sjunde klassen borde lägga undervisningen på sådant sätt, att den finge denna praktiska innebörd. I det sammanhanget har det också kommit fram önskemål om centralskolor, som de kallades här, eller en centralisering av klasserna 7 och 8 för att bättre kunna utnyttja undervisningen i de åldrar, som barnen då kommit till. Nu undrar jag, om man får fatta önskemålet om praktisk undervisning på det sätt, som jag här försökt skissera, eller om man med praktisk undervisning menar, att eleverna skola arbeta med sina händer. Och så en fråga till: skulle det innebära någon förbättring, om det ordnades så, att landsbygdens barn så nära sin hemort som möjligt finge tillfälle till en något utvidgad frivillig undervisning? — Jag vill skjuta in, att hela tiden, då jag talat om ett åttonde skolår, har jag tänkt, att det skall vara frivilligt för kommunerna och distrikten att inrätta det. — Skulle det vara någon hjälp för dem att i en sjunde och åttonde klass få en utvidgad undervisning, så att kanske landsbygdens barn därigenom skulle slippa fara in till städer och andra större samhällen för att få en fördjupad allmänbildning, kanske också någon undervisning i främmande språk, som vi få tala om sedan?

Herr Åkeson. Det kanske är att föregripa den fortsatta diskussionen, t. ex. under punkt 3 om skolkursernas innehåll i folkskola och realskola, om man går in på det, som inspektör Fredriksson nu har talat om. Men på en direkt fråga kan jag också ge ett direkt svar.

Här kan jag endast säga, hur jag själv tänkt mig saken. När jag talar om en praktisk utformning av sjunde och åttonde skolåren, alltså med en övergång i sjunde och sedan mera fullständigt genomfört i åttonde, så blir det *både och* — både en allmän och en speciell praktisk inriktning. Den allmänna kommer nog att förläggas ner till det sjunde skolåret och den speciella till det åttonde skolåret. I den förra delen bleve det då t. ex. allmän medborgarbildning. Svenska och räkning äro givetvis alltid praktiska ämnen, och de måste förekomma båda åren; dem kan man aldrig få för mycket av. Men det åttonde skolåret, där det införes för landsbygdsbefolkningens barn, skulle få en speciell praktisk inriktning.

Vi skola komma ihåg, att det inte bara är fråga om jordbruk, utan vi ha ett annat område, trädgårdsskötseln. Varför det lämnats så litet utrymme åt den i vår folkskola, förstår jag inte, ty det är ett mycket viktigt område. Nu ha vi på frivillig väg åtminstone i våra bygder mer och mer fått till stånd en sådan ordning, att barnen ha sina egna odlingar. Som distriktsstudieledare inom J. U. F. har jag märkt, att om man börjar med en odling, alltså det praktiska, så komma genast de teoretiska frågorna. Man studerar en hel del teori, t. ex. kemi, lanbrukskemi i dess allra enklaste form. Om vi

börja med det praktiska, eller det manuella, kommer som direkt anknytning till detta det teoretiska med en praktisk inriktning.

När det gäller landsbygden, bör det alltså vara både den allmänt praktiska medborgarutbildningen och vidare en speciell undervisning i mycket enkel form, som kan ligga till grund, när barnen komma till lantmannaskolorna och folkhögskolorna, så att man inte behöver börja med elementa i folkhögskolorna utan där kan knyta an till ett visst kunskapsstoff. Flicorna har jag inte nämnt, ty för dem ligger problemet så oerhört självklart. Det blir litet hushåll — jag vill inte säga skolkök, utan lanthushåll.

Fru Nyblom. Jag är förekommen av kyrkoherde Åkeson. Jag vill bara svara på ett par frågor.

Jordbruk och medborgarkunskap äro naturligtvis i hög grad praktiska ämnen, men jag håller på att även de läras bättre vid sjutton års ålder än vid femton år. Femtonåringars jordbruksbokföring blir det inte så mycket med; eleverna få nog vara litet äldre för att kunna tillgodogöra sig undervisning i ett sådant ämne. Svenska och räkning tänkte jag inte alls på i detta sammanhang; det var närmast, därför att vi i gruppen voro ense om att det behövdes särskilda lärare i åttonde skolåret, och svenska och räkning trodde jag, att folkskolans vanliga lärare kunde klara. Vi tänkte nog i gårdagens diskussion direkt på jordbrukspraktiska saker.

Herr Persson. Detta är en så högviktig fråga för folkskolavdelningen, att jag hoppas ordföranden ger sig till tåls och låter oss fortsätta litet till.

Jag skall be att få återföra diskussionen till det, som står här: skolpliktsålderns slut. Såsom jag fattat det uttalande, som här gjorts, innebär det, att barnen skulle som regel börja det redovisningsår, då de fylla sju år. Detta innebär, att vissa barn skulle vid 7-årig skola kunna sluta sin skolgång redan vid tretton år. Vi ha ett halvt sekel haft skolplikt till fjorton år. Jag är något betänksam mot att barnen i vårt land skulle sluta folkskolan tidigare än i andra kulturländer.

Jag vill hänvisa till vårt grannland Danmark. Vi ha varit så noga med att räkna i klasser. I Danmark gör man inte det. Barnen börja där som hos oss. De kunna börja ett år tidigare, men de få ändå inte sluta förrän vid slutet av det läsåret, då de fyllt fjorton år. De måste gå i skolan till dess, oberoende av antalet klasser i skolan. Det är kanske för att vi Skåne bo så nära Danmark, som man allmänt levat i den föreställningen, att då det står i folkskolestadgan, att barnen skola gå i skolan, tills de bli fjorton år, man skall se till att de också göra detta. Det har hänt, att barn, som börjat skolan tidigt, gått åtta år i skolan och avgått först sedan de fyllt fjorton år.

Den, som arbetar på landsbygden, har märkt, att under senare år har en starkare självkänsla vuxit fram bland landsbygdens folk. Jag har svårt att tänka mig, att man i längden skall kunna upprätthålla olika stadganden om skolplikt för stad och land. Jag vet inte något kulturland, som gjort så. I sin djupaste förnedring efter världskrigets slut beslöto både Österrike och Tyskland att införa en 8-årig folkskola. Det beslutet verkställdes också. De hade en 7-årig skola förut, och denna utvidgning kunde de utföra under sin allra djupaste nedgångstid. Jag har talat om hur det är i Danmark; där har man även andra problem, som sammanhånga med skolplikten men som jag inte vill gå in på här.

Mig veterligt har man icke i något kulturland anordnat det åttonde skolåret som en jordbruksskola eller något sådant, utan man har nog gått in

för allmänbildning och yrkesorientering. Barnen skola få försöka sina krafter på olika områden för att på det sättet komma underfund med sina anlag. Är det en renodlad jordbruksbygd, så att man kan tro, att flertalet skall gå över till jordbruk, tror jag, att man mycket väl kan tänka sig en sådan ordning, som här varit på tal, men jag har också en känsla av att det bör finnas möjligheter till variation i kursernas innehåll, om vi skola ha en åttonde klass, så att de lokala skoldistrikten ha frihet att anpassa skolan efter olika mönster. Det torde vara skolutredningens uppgift att lämna exempel på kursplaner, som kunna passa för jordbruksbygder och för andra förhållanden, men utan tanke på att det skall bli en i sträng mening yrkesinriktad undervisning. Då skulle vi behöva ha yrkeslärare.

Bland befolkningen inom mitt inspektionsområde är det många lantbrukare, som låta sina barn gå i realskolan, men det är inte så ofta, som de gå tillbaka till jordbruket efter avlagda examina. Något slags praktisk mellanskola i anslutning till jordbruk finnes inte. Jag tror att många skulle med tillfredsställelse se en väl uppbyggd folkskola med rikare möjligheter att ge en fördjupad folkundervisning, som väcker de ungas intresse och i fortsättningen för dem till skolor för yrkesutbildning, som taga vid på ett högre åldersstadium.

Som kyrkoherde Åkeson framhöll, finns det skolformer, som inte lätt kunna ta ett åttonde skolår, såsom våra B³-skolor. Där får man tänka sig en centralisering, men i andra skolor är det lätt att tillfoga ett åttonde år.

Herr Svärd. Man kan få det intrycket, att landsbygdens befolkning inte önskar få samma skolutbildning för sina barn som för städernas barn, men så är icke förhållandet. Önskemålen bottna nog i ekonomiska och sociala förhållanden. Då en stor del av befolkningen under normala tider inte har högre inkomst än tusen kronor om året och man har tre, fyra barn, många gånger kanske sju, åtta, som måste hållas i skola, är det lätt att förstå, att detta blir en tung börda. Då barnen skola vara i skolan, måste de ha helt andra kläder än de kunna ha i hemmet, och vidare behövs det en hel mängd med materiel. Jag tror säkert, att landsbygdens befolkning skulle vara med om en utökning av skoltiden, men det förutsätter, att man tar hänsyn till de sociala förhållandena och lämnar hjälp både till kläder och materiel samt kanske även ordnar bespisning för barnen med något mål varje dag. Under sådana förutsättningar tror jag, att ingen på landsbygden skulle motsätta sig en utökning. Jag vet ju, att det hemma på mitt område förekom motstånd, då man införde fortsättningsskolan och det sjunde läsåret, men det bottnade inte i någon motvilja mot att barnen skola få undervisning, utan det bottnade i ekonomiska förhållanden.

Jag är av den uppfattningen, att man inte bör lägga tvång på landsbygden och föreskriva, att det åttonde skolåret skall genomföras på samma sätt som skett med det sjunde skolåret, utan varje kommun bör själv avgöra, om den anser det lämpligt att införa det åttonde skolåret.

Herr Åkeson. Jag är kanske en klen försvarare av gruppens ära. Vi äro bara lekmän — vi äro inga stora matematiker. När jag gick i skolan, var sju plus sju fjorton, och jag vet inte om det har ändrats. Det heter ju, att barnen skola börja under det läsåret, då de fylla sju år, och då komma de ju att sluta under det fjortonde året. Men det finns kanske en högre matematik — jag var grek, så jag är dålig i det ämnet. Jag tror i varje fall inte, att det är någon stor risk här.

Vi vilja absolut inte någon reaktion från landsbygdshåll, utan vi vilja ha lika god standard för stad och landsbygd, men med hänsyn tagen till förhållandena på platsen och med stor frihet. Vi vilja också ha goda skolor för våra barn, men anordnade med hänsyn till landsbygdsförhållandena. Går det att ordna med en centralisering, så är det bara bra. Ni få inte tro, att vi från landsbygden vilja ha någon försämring. Tvärtom vilja vi ha så god utbildning som möjligt för våra barn, men vi vilja stå på den mark, som vi ha där ute och inte på stadsgatorna.

Fru Nyblom. Det sades, att det inte finns realskola med praktisk anknytning till jordbruket. Det är sant. Men det är den vi vilja ha på landsbygden. Vi vilja ha en praktisk realskola med anknytning till jordbruket som komplettering till den sjuåriga folkskolan.

Herr Spetz. När jag inom gruppen var fullt enig med de andra från landsbygden, var det under den förutsättningen, att skolväsendet på landsbygden kommer att centraliseras. De nuvarande kommunerna och skoldistriktet få slå sig ihop till stora enheter, för att det skall vara möjligt att göra en centralisering. Det är klart, att en centralisering bör ske inte bara för de klasser, där de mera begåvade barnen skulle samlas, utan det är lika viktigt, att vi centralisera och ta hand om de barn, som behöva gå i hjälpklasser och extraklasser. Det är inte möjligt i de små skoldistriktet att ta hand om barnen på sådant sätt, och därför är folkskolan, sådan som den nu är ute på landsbygden, inte bra. Den kan inte fungera som bottenkola så, som vi önska. Skall det kunna ordnas rationellt, måste det bli på det sättet, att de nuvarande skolhusen utnyttjas för större områden och att alltså barnen föras över genom skolskjutsar från en kommun till en annan, där de kunna få lämpliga lärare.

Om jag då utgår från att vi i skolor på landet kunna ta hand om ungdomen på olika sätt, så kvarstår frågan om skolpliktsålderns slut; den kvarstår, skulle jag hoppas, för ett mycket litet eller i varje fall relativt ringa antal av landsbygdens barn. Det blir dessa, som inte vilja och inte kunna följa med. Det kanske i stor utsträckning just blir dessa extraklasser eller några av dessa. Frågan gäller egentligen, när skolpliktsåldern slutar för dem. Där har jag den uppfattningen, att då det sjunde skolåret är slut för dessa, är det lämpligt, att de komma ut i praktiskt arbete så snart som möjligt. Det är möjligt, att man även ute på landet skulle kunna åstadkomma rent praktiska skolor, yrkesskolor, för dessa, men det förutsätter ju, att skoldistriktet göras så kolossalt stora, eller att centraliseringen drives så långt, att man samlar upp barn nästan från halva landskap för att ge dem sådan utbildning. Detta stöter ju på andra svårigheter, genom att barnen tagas ifrån hemmen.

Det är från dessa synpunkter och under sådana förutsättningar, som jag för min del stoppar vid sju år för skolplikten. Jag anser nämligen, att det kommer att gälla endast ett relativt ringa antal barn. Jag siktar mot att det stora flertalet även av landsbygdens barn skall få en mera långvarig och fördjupad utbildning.

Ordföranden. Härmed få vi tydligen anse första punkten slutdiskuterad.

2. Anknytningen mellan folkskola och högre skola.

Ordföranden, undervisningsrådet Kärre. Som ni sett i förslagstrycket, ha skäl för och mot olika system tagits upp. Skolutredningen har tills vidare inte för sin del tagit ståndpunkt för någon särskild lösning.

I går var det ett par ledamöter, som ville ha det nuvarande systemet kvar och som ansågo, att vi inom utredningen bestämt uttalat oss emot dess bibehållande. Det ha vi visst inte. Vi ha varken uttalat, att det skall vara kvar eller att det skall försvinna, utan vi ha så objektivt som vi kunnat lagt fram de skäl, som kunna anföras för den ena eller andra lösningen.

Sist i förslagstrycket förekommer en sammanfattning av de olika möjligheterna. En lösning är ju, att vi i stort sett ha kvar det nuvarande systemet, d. v. s. både 5-årig och 4-årig realskola. Ett annat alternativ är, att man övergår helt och hållet till 4-årig realskola och alltså helt genomför 6-årig grundskola. En tredje möjlighet är, att vi ta mellanklassen mellan den fjärde och sjätte folkskoleklassen, nämligen den femte, och på den bygga antingen alltigenom 4-årig eller alltigenom 5-årig realskola. En fjärde möjlighet är, att vi ha 6-årig grundskola för alla och sedan bara en 3-årig realskola. En annan möjlighet är, att vi bygga in en eller två klasser av realskolan i folkskolan. Det kan ske på olika sätt, men det kan tills vidare bli en senare fråga; tills vidare kunna vi ta som en enhet, om vi över huvud taget skola gå in på att bygga in klasser från realskolan i folkskolan.

Det är alltså närmast dessa olika system, som vi skulle koncentrera oss på under vår diskussion nu.

Herr Åkeson. Denna fråga diskuterades ju litet grand i gruppen i går. Det gällde då närmast anknytningen mellan folkskolor och högre skolor; antalet år voro vi inte så mycket inne på. Det var många, som ansågo, att den dubbla anknytning, som nu finnes, var ganska bra, och att det för landsbygdens förhållanden nog var lämpligast med den 6-åriga odifferentierade grundskolan och en 4-årig realskola.

Det var en annan synpunkt, som också kom fram och som jag tror att alla äro ense om. Det beror inte så mycket på årens antal, men, som fru Nilson uttryckte det, det skulle bli mycket bättre, om klasserna kunde göras mindre. Jag hörde instämmanden från olika håll. Man ansåg, att ett av felen är, att klasserna äro alldeles för stora.

Ordföranden. Jag får skjuta in här, att den frågan kanske inte behöver tas upp till ingående diskussion, ty jag föreställer mig, att vi inom skolutredningen äro alldeles ense om önskemålet att få mindre klasser. Det är uteslutande en ekonomisk fråga, i vilken mån det kan förverkligas och i vilken takt det kan förverkligas.

Herr Åkeson. Jag vill tillägga, att något enhetligt svar såsom under den första punkten var inte gruppen beredd att ge.

Fru Nycander. Jag har mer och mer kommit att gå in för en enkel anknytning från 6-årig bottenkola, dock med den bestämda betingelsen, att det blir ett bättre samspel mellan folkskola och realskola. Jag skall då först ange, vad jag anser vara fördelaktigt med den 6-åriga bottenkolan.

Det är först klassläraresystemet, som jag av pedagogiska skäl tror vara

fördelaktigt för så små barn. En klasslärare kommer att känna barnen mycket bättre och kan även lära känna föräldrarna och få ett intimare samarbete med dem.

Vidare komma ju barnen att bli äldre, innan de måste bestämma, vilken väg de skola gå. Om de gå sex år i bottenskolan, går det lättare både för dem själva och för föräldrarna att säga, vilken väg de skola gå vidare. Man kan lättare se, hur de äro begåvade. Även om man kan konstatera detta tidigare genom intelligensmätningar o. s. v., kan man då inte bedöma vissa andra omständigheter, som kunna kompensera vanlig läsbegåvning, t. ex. energi, som kan verka kompenserande, om det förekommer vissa brister i läsbegåvningen. Det kan t. ex. hända, att några, som ha mycket svårt i matematik, kunna hindras därigenom, när de äro litet mindre, men att deras energi kan kompensera den saken, när de blivit litet mer målmedvetna.

Med den 6-åriga anknypningen blir det kanske inte samma överbelastning på de teoretiska linjerna, utan om barnen gå i folkskolan sex år, komma kanske flera att välja praktisk utbildning, praktiska realskolor. Om man skall göra valet vid tioårsåldern, kanske man vill försöka ta en chans, och på det sättet tror jag det blir flera, som lockas in på den teoretiska linjen.

Den 6-åriga bottenskolan finge enligt min uppfattning göras om en del. Det borde föras in språkundervisning där, möjligen bara i sjätte klassen, men helst både i femman och sexan. Men eftersom jag inte tror på att barn äro mogna i tioårsåldern för att fatta abstraktioner, skulle grammatikens tillämpning inte börja, förrän de kommit upp i realskolan. De lära sig då kanske på ett par minuter vad som tar en oändlig tid för dem att lära sig, när de äro mindre. Man skulle alltså mera börja med att lära dem främmande språk så, som barn lära sig tala, alltså bygga på språkinstinkten, och gå till det teoretiska, när det blivit äldre. Språkundervisningen skulle icke vara obligatorisk utan valfri. Det skulle inte vara nödvändigt att bestämma sig redan i femman, om de sedan skola gå i högre skola. Språkundervisning skulle meddelas till alla, som önska det, även till sådana som ämna kvarstanna i folkskolan.

Men det skulle även för övrigt vara större möjligheter till differentiering i olika ämnen och även större möjligheter till individuell undervisning, så att mera begåvade barn skola kunna få läsa mer på bredden. I norska undervisningsplaner har man något, som kallas »de minsta kraven», det som alla måste lära sig, men vid sidan därav möjligheter för de begåvade att läsa på bredden. Detta blir möjligt endast med mindre klasser, och kanske i någon mån med andra, modernare undervisningsmetoder.

På den 6-åriga bottenskolan skulle det sedan bli en realskola. Jag tror — jag är naturligtvis inte på något sätt kompetent att bedöma den saken, det är jag fullkomligt medveten om — att om samspelet mellan bottenskola och realskola bleve bättre, skulle det räcka med en 3-årig realskola, utan att det därför skulle bli ett lägre kunskapsmått än hittills.

I detta sammanhang vill jag säga, att det sätt, varpå nu urvalet sker, måste ur pedagogisk synpunkt betraktas som ganska vansinnigt, då så pass små barn skola utsättas för konkurrens. Det bör vara en ganska självklar rätt för dem, när de verkligen lyckats samla kunskaper, att också få komma in i realskolan. Det bör alltså finnas platser för alla, som vilja komma dit och som kunna följa med undervisningen.

Det behöves inte nödvändigt vara prövningar som nu, utan det kan i stället gå till så, att familjerna få uttrycka sina önskemål, om att barnen skola få komma in i realskolan. Det kan hända, att detta önskemål måste avslås

av ett lärarråd, om det befinnes direkt olämpligt för vissa barn att gå den vägen. De skulle i varje fall inte utsättas för denna konkurrens, som jag tror är mycket skadlig för dem, när de äro så unga. Jag tycker det egentligen är förskräckligt, att sådant förekommer, när de äro i 10-årsåldern.

På detta sätt kommer realskolan att bli endast 2- resp. 3-årig. Realskolorna skulle därigenom bli mindre, och det kan hända, att det så småningom skulle leda till den utvecklingen, att folkskolan och realskolan skulle komma att arbeta under samma tak, med samma organisation o. s. v.

Ett av skälen för att barnen skulle gå längre i folkskolan är ju, att det är skillnad på lärarutbildningen. Seminarieutbildningen är delvis redan, och kan i ännu högre grad göras mer ägnad just att utbilda lärare med intresse och lämplig inställning för barn. Det är inte kunskapsmeddelande, som blir huvudsaken, utan handhavandet av barnen som blir en central sak i seminarieutbildningen. För akademikerna har kunskapsinhämtandet varit huvudsaken från sju år och kanske upp till 30-årsåldern eller ännu längre. De ha inhämtat kunskaper och skola sedan ge sådana ifrån sig. Hela provåret blir en formalitet, som knappast kan ändra inställningen till läraryrket, och kommer dessutom ofta inte, förrän läraren varit lärare i flera år och redan hunnit inarbeta ett bestämt sätt att undervisa och handha barn. Det kan vara utmärkt, när det gäller litet större barn, men när det gäller de små barnen, fordras det just någonting annat av lärarna än detta — först kunskapsinhämtande under så många år och sedan bara att meddela kunskaper.

Ordföranden. Att provåret kommer så sent för många är inte något konstitutivt för det nuvarande systemet, utan det beror på att det finns så få provårsplatser. Det är ett allmänt önskemål att man skall få provåret så snart som möjligt.

Herr Åkeson. Jag tror det var fru Nycander, som i går, då hon var inne på detta problem, också motiverade sin anslutning till den 6-åriga botten-skolan med detta, att med realskolans system för utbildning av lärare blir det svårt för dem att omhändertaga de mindre barnen. Det vill jag helt ansluta mig till. Det är kanske litet tillspetsat, när jag säger, att jag inte anser realskolans lärare pedagogiskt kompetenta att ta hand om de små barnen, alltså dem som komma upp i den 5-åriga realskolan i 11—12-årsåldern. Där kräves nog en betydligt större pedagogisk skicklighet och träning, som i allmänhet inte våra universitetsutbildade lärare ha, under det att folkskollärarna börja med pedagogik och metodik redan i första klassen i seminariet och sedan hålla på med det i fyra år. Jag har fått ett starkt intryck av att de universitetsutbildade lärarna äro mycket efter våra folkskollärare i detta avseende.

Därför är anknytning till 6-årig botten-skola att föredra. Men där kommer fru Nycander med en sak, som jag tycker är värd att ta upp: realskola och folkskola under samma tak, lika väl som realskola och gymnasium under samma tak. Det gäller städer och samhällen; det kan inte realiserars för landsbygdens del redan nu. Men vore det inte en tanke att ta fasta på, att här få en enhetlig organisation? Är det så lyckligt med denna skilsmässa mellan folkskolan och realskolan, som många gånger gör, att den ene tycker sig vara så mycket finare än den andre, och som ofta leder till tråkiga stämningar mellan realskola och folkskola?

Det kan hända, att tanken är praktiskt ogenomförbar. Den har inte tillämpats någon annanstans. Men varför kunna inte vi komma först? Proble-

men kunna lättare lösas, om realskolan och folkskolan bleve samorganiserade.

Fru Åkerman-Johansson. Jag vill i huvudsak instämma med fru Nycander.

Det material, som vi fått här, är ju utomordentligt givande att ta del av, med den fullständiga uppläggning av ämnet och den fullständiga argumentation, som vi ha fått i detta betänkande. Den uppfattning jag kommit till efter genomläsning av detta gör, att jag också vill instämma i talet om att det vore lyckligt, om vi kunde avskaffa den dubbla anknytningen, sådan den nu är, och få en 6-årig bottenskola.

Sedan blir frågan, i vilken utsträckning denna folkskola skulle vara differentierad. En sådan språkundervisning, som har skisserats i betänkandet, som skulle vara frivillig och som sedan skulle fortsätta för folkskolans elever i sjunde och det eventuella åttonde skolåret, förefaller ju synnerligen önskvärd. Om dessutom kurserna för övrigt borde vara differentierade för elever, som ämna fortsätta i realskolan, är det svårt att yttra sig om. För lekmannen är det litet svårt att förstå innebörden av uttrycket här i punkt 2 om särskild undervisning i alla ämnen, där realskolan har andra kurser än folkskolan. Man kunde kanske tänka sig en sådan läggning, att det inte behövdes någon differentiering annat än i fråga om språkundervisningen.

Min personliga erfarenhet av övergången är mycket begränsad, men den är i alla fall sådan, att jag absolut känner olust inför det nuvarande systemet. Jag bor i ett samhälle utanför Stockholm, där vi ha 6-årig folkskola och 4-årig realskola. Skolan är mycket uppskattad — den anses mycket god, både folkskolan och realskolan — den är väl placerad i samhället, så att barnen ha kort väg o. s. v. Allt skulle därför tala för att samhällets barn i allmänhet skulle utnyttja sin egen skola, men så är icke fallet, utan det är en oerhörd förvirring. Så fort barnen komma upp i högre klasser i folkskolan, börjar denna tanke: »Var skola barnen gå?» Vi ha många alternativ. Vi kunna skicka dem till olika skolor i Stockholm. Vi kunna skicka dem till privatläroverk i samhället bredvid. Detta åstadkommer en splittning av intresset för samhällets egen skola, och det är ständiga diskussioner om vilket som skall vara det lämpligaste. Många föräldrar flytta över barnen redan efter småskolan och betala dryga avgifter i ett privatläroverk, därför att de tro, att de på så sätt skola ge barnen något bättre.

I detta enskilda fall skulle det skapa mycket större trygghet och tillfredsställelse med skolgången, om man vore försäkrad om att ens barn inom det egna samhället finge den bästa möjliga undervisningen, om det fanns en differentiering, så att man visste att begåvningarna tillvaratoges även inom folkskolan och barnen alltså, i den mån det visade sig att de orkade med det, kunde studera språk extra o. s. v. De finge alltså gå ut skolan inom samhället och avsluta den sådan den är, och först sedan behövde man avgöra, om de skulle fortsätta med gymnasiestudier.

Hela den allmänna argumentationen här tycker jag talar i samma riktning som mina personliga erfarenheter, och därför vill jag för min del instämma i fru Nycanders synpunkter.

Fru Nyblom. Jag tror att vi i detta avseende böra ha det, som vi ha det. Jag anser det är många fördelar förenade med möjligheten till övergång även från 4-årig folkskola. Vi veta alla, att det blir en stor trängsel och att

det är en hel del, som inte kommer in. Nu hjälpes ju inte detta genom att man gör folkskolan till 6-årig. Då har man trängsel där i stället, och då blir trängseln i viss mån värre, eftersom man inte har den andra möjligheten.

Det har sagts en hel del, som i och för sig är riktigt. Det är klart, att klasslärarsystemet kan vara av stor nytta för mindre barn, åtminstone om vederbörande lärare äro så nära det fullkomliga som möjligt. Nu är det nog så, att det kanske finns litet mindre fullkomliga lärare också. Jag skulle i det sammanhanget vilja säga, att alla, som jag träffat och som jag haft erfarenhet av från mina egna barns undervisning, äro utomordentliga, men det finns naturligtvis andra, och då blir väl klasslärarsystemet mindre lyckat. Men det är en sak på sidan.

Det har framhållits här, att folkskollärarna äro mycket bättre pedagoger. Det kan hända; jag vill inte alls bestrida det. Jag vet, att min egen pojke har sagt, att den och den läraren i läroverket är för lärd för klassen. Det säger strängt taget på barnens språk precis detsamma. Men sedan funderar jag på om inte införande av språkundervisning i folkskolan förutsätter, att det skall bli en annan utbildning av folkskollärarna. Kan man då inte tänka sig att gå den andra vägen, att läroverkslärarna få mera utbildning i pedagogik och sådant, som de sakna? Jag vet inte, men jag skulle vilja fråga, om man inte kan gå den vägen också?

Fru Nycander sade, att det möjligen skulle kunna bli en 3-årig realskola på en 6-årig folkskola. Jag förstår inte riktigt det resonemanget. Vi veta allesamman, att i den 5-åriga realskolan förekommer det alldeles för mycket kvarsitning. Ungarna få läsa extra, och de kunna ändå inte följa med. Hur skulle de då från en 6-årig folkskola kunna klara realexamen på tre år? Det måste ju innebära, att de två sista åren i folkskolan skulle ha större värde ur undervisningssynpunkt än motsvarande två år i realskolan. Är det inte ändå att vänta litet för mycket? Jag kan inte tänka mig, att undervisningen i de differentierade klasserna i folkskolan skulle kunna bli nämnvärt bättre än den, som förekommer i de första klasserna i realskolan.

Ordföranden. Fru Nyblom frågade, om man inte kunde tänka sig, att läroverkslärarna skulle kunna få mera pedagogik än för närvarande. Det faktiska förhållandet för närvarande är det, att läroverkslärarna få gå igenom en kurs i pedagogik och psykologi, som hör till ämbetsexamen, och därtill kommer sedan provåret. Men i praktiken är det ett stort och växande antal, som i stället för kursen i pedagogik och psykologi tar hela ämnet pedagogik i sin examen. I alla förslag till reformering av lärarutbildningen har det enhälligt yrkats, att ännu större utrymme skulle givas just åt den praktiska utbildningen på olika vägar. Det är man alltså alldeles ense om.

Vad beträffar själva undervisningen under provåret, skulle jag tro, att de övningslektioner, som läroverkslärarna få hålla under provåret, äro fullt lika många och kanske fler än de, som vederbörande lärare få hålla under seminarietiden. Det har gjorts direkta jämförelser mellan t. ex. dem, som gått seminarievägen för att bli ämneslärarinnor och dem som gått den akademiska vägen, och man har då funnit, att det varit flera övningslektioner för dem, som gått provår, än för dem, som gått i seminariet.

Skillnaden i praktisk-pedagogisk utbildning är inte så stor, som man ibland synes tro, och på alla håll är man för övrigt ense om önskemålet att ytterligare förstärka den pedagogiska utbildningen för läroverkslärarna.

Herr Hjärne. I anknyningsfrågan måste man tänka på hur det ligger till i verkligheten. Idealet vore naturligtvis, att man genomgående hade en viss anknytning. Då skulle man slippa alla dessa avgöranden, som fru Åkerman talade om och som kunna vara ganska besvärliga och dra med sig stora tråkigheter, skolan kunde ligga centralt, skolvägarna förkortas o. s. v. Men vi måste ta hänsyn till barnens egen utveckling. Den kommer inte precis exakt under det år de fylla 11 år eller det år de fylla 13 år, utan den kommer under alla de åren. Som jag skrivit på sid. 12 i mitt betänkande, är det både beträffande den kroppsliga och den själsliga utvecklingen så, att inom en och samma årsklass har man variationer, som äro mycket större än skillnaden i medeltal mellan två på varandra följande årsklasser. Vi ha alltså bland elvaåringarna sådana som äro psykiskt utvecklade som vanliga elvaåringar, sådana som äro psykiskt utvecklade som tolvåringar och sådana som ha en psykisk utveckling som trettonåringar. Bland trettonåringarna finnas sådana som fortfarande äro kvar på 11-årsstadiet, medan en del ha den utveckling, som motsvarar 14-årsåldern.

Man kan inte göra våld på utvecklingen och bara slå fast, att för den eller den årsklassen skall man ha en viss anknytning, utan man måste ha en smidig övergång. Hur det sedan organisatoriskt bör ordnas, vill jag inte yttra mig om, men jag vill påpeka, att professor Elmgren i sitt uttalande också sagt, att om det skall bli en 6-årig bottenskola, måste den vara differentierad, och han vill helst ha den differentierad under femte och sjätte åren. Han kan gå med på fyra års odifferentierad skola, men sedan bör det bli en differentiering efter begåvningsgraden.

Det kan också vara lämpligt att påminna om vad jag har skrivit om gymnasiets avslutande. Av många skäl anser jag, att eleverna böra komma fram vid 18-årsåldern och inte som nu vid 20-årsåldern. Från näringslivet kommer säkerligen också det kravet att ställas, att ungdomarna skola vara färdiga vid 18-årsåldern. Under de närmaste tio, tjugu åren kommer det att bli en sådan brist på kvalificerad arbetskraft, att vi helt enkelt inte få ha ungdomarna kvar i skolan. De måste komma i arbete så tidigt som möjligt.

Fru Nycander. Då jag talade om språkundervisning i folkskolan i femte och sjätte klasserna, tänkte jag mig, att det skulle vara särskilda språklärare. Det skulle kanske ändå vara rätt bra, att det kommer in litet andra lärare i klassen. Därigenom skulle man också få ett ökat umgänge mellan akademiskt utbildade lärare och seminarieutbildade, vilket för många kunde vara ganska befruktande.

Emot klassläraresystemet talar ju den omständigheten, att det finns olämpliga lärare. I det sammanhanget kommer man dels till frågan om lärarutbildningen, men dels också till frågan om lärarrekyteringen. Man måste ta hänsyn till vad de människor ha för egenskaper, som bli lärare. Det är något som jag tror att man måste lägga stor vikt vid. De som få veta, att de inte äro lämpade för lärarbanan, behöva därför inte känna sig som sämre människor. Jag tror, att t. ex. jag själv vore mycket olämplig som lärare, men det hindrar ju inte, att jag kan ha egenskaper, som äro lämpliga för andra uppgifter, och jag skulle därför inte behöva känna mig deklasserad på något sätt. Det finns ju människor, som äro ofantligt ambitiösa och ivriga att göra det allra bästa, men som kanske just därför kunna vara mycket olämpliga, när det gäller att handleda barn. Då behövs ju den där lugna stillsamma humorn och en förmåga att rätta sig efter barnets tempo, som långt ifrån alla vuxna människor ha.

Att det skulle räcka med den 3-åriga realskolan kommer sig ju därav, att om den 6-åriga folkskolan differentieras, skulle begåvningarna inte hållas tillbaka utan kunna utnyttja tiden mycket mer effektivt än de kunna nu och på det sättet vara mer förberedda för den 3-åriga realskolan. De ha då läst språk i två år och ha fått större möjligheter att utnyttja de två åren, än vad de för närvarande ha.

Det är inte bara fråga om en sämre eller bättre pedagogisk utbildning, då man jämför de två utbildningsformerna. Läroverkslärarnas utbildning är lämpad för deras uppgifter, alltså undervisning för de litet större barnen, men de seminarieutbildade lärarna äro lämpade för de mindre barnen. Det är en typskillnad där. Den akademiskt utbildade måste lägga en kolossal vikt just vid kunskapsinhämtande och kunskapsmeddelande, men detta bör inte vara huvudsaken för dem, som undervisa de små barnen. Emellertid tror jag visst, att utbildningen kan göras mycket bättre på båda hållen. Särskilt vill jag säga, att den kurs, som läroverkslärarna få i pedagogik, inte är så effektiv, som den borde vara. Ofta stannar man vid de grundläggande kunskaperna i pedagogik och psykologi, som man kanske inte har så mycket nytta av i det praktiska livet. Man sysslar ju med sinnnespsykologi, balanssinne och sådant, men inte med arbetshämningar, frågan om vad som är orsaken till att barnen äro lata — är det att de äro överansträngda, eller att det kommit olust i arbetet på grund av allt för stora fordringar? Sådana rent praktiska saker tror jag inte komma med i lärarutbildningen. Hur det är på seminariehåll, vågar jag inte uttala mig om.

Fru Åkerman-Johansson. Jag vet inte, om det är riktigt att uppfatta do-cent Hjärnes yttrande som en varning emot ett avskaffande av den 5-åriga realskolan och den dubbla anknytningen, en varning med hänsyn till att det då skulle bli svårare att få en differentiering med hänsyn till begåvningen. Men vad man har att invända mot det nuvarande systemet är ju att det i ganska stor utsträckning inte blir en differentiering med hänsyn till begåvningen utan med hänsyn till alla möjliga andra omständigheter, föräld-rarnas sociala ambitioner, deras ekonomiska ställning och ofta kanske ganska tillfälliga förhållanden. Jag vill ställa frågan, om man inte skulle få bättre möjligheter att göra en differentiering, om differentieringen verkställ-des inom folkskolan efter lärarnas bedömande av eleverna, utan att föräld-rarnas ambitioner finge spela in. Enligt det material vi fått i händerna skulle detta inte behöva förlänga skoltiden, utan man skulle kunna räkna med möj-ligheten av en 3-årig realskola. Det är omöjligt för mig att säga, om detta är en lämplig form eller icke, men jag kan inte förstå annat än att det borde vara möjligt att nå lika bra resultat med differentierad folkskola och 3-årig realskola som på den andra vägen. Som framgår av handlingarna, skulle man ha möjlighet att behålla även den 4-åriga realskolan.

Fru Ingvar-Nilsson. För att ha så många möjligheter, som man kan be-reda, skulle man kunna behålla den dubbla anknytningen, införa differentie-ring i folkskolan och försöka med 3-årig realskola för dem, som äro särskilt studiebegåvade. Då hade man flera möjligheter, och det tycker jag skulle vara bra ur många synpunkter.

Herr Håkansson. Jag skulle önska, att skillnaden inte blir så stor för de barn, som växa upp på landsbygden, och för barnen i städerna. Som det är nu, har det blivit så, att den 5-åriga realskolan kunna endast barnen i stä-

derna tillgodogöra sig. De få i allmänhet en 9-årig studiegång till realexamen, medan landsbygdens barn få en 10-årig studiegång. Jag skulle vilja förorda skolutredningens förslag med en 4-årig grundskola, antingen med en 4-årig grundskola och 2-årig differentierad folkskola eller med en 5-årig grundskola och 1-årig differentierad folkskola. Jag tror dock, att det ligger bäst till för en 4-årig grundskola med 2-årig differentierad folkskola, antingen med särskild undervisning endast i ett främmande språk eller med undervisning i flera ämnen för att underlätta studierna i realskolan, så att det sedan endast behövdes en påbyggnad i form av 3-årig realskola. Vi hörde nyss, hur docent Hjärne framhöll, att utvecklingen hos barnen sker olika snabbt, så att vissa barn, som komma från 6-årig folkskola, mycket väl kunna antagas ha nått fram till en sådan begåvningsgrad, att de efter en 6-årig folkskola med differentiering i klasserna 5 och 6 skulle kunna på tre år klara de studier, som återstå till realexamen.

Emellertid ha vissa farhågor uttalats för att kuggningsprocenten skulle bli rätt stor. Därför kan man kanske för dem, som inte uppnått samma mogenhet, behålla en 4-årig realskola som påbyggnad på den 6-åriga folkskolan.

Jag tror det är ganska viktigt, att vi söka få fram en skolform, som häver skillnaden mellan landsbygden och städerna, så att inte som nu barnen från landet uppnå 17 eller 18 år, innan de komma fram till realexamen. Barnen från städerna ha kommit fram dit vid 15, 16, och mera sällan vid 17 års ålder. Om det nu skulle vara en sådan skillnad, att barnen från landsbygden i allmänhet senare uppnå den nödvändiga intelligensutveckling, som är en förutsättning för att den 3-åriga realskolan skall lämpa sig för dem, så bör man ju för dem behålla det gamla systemet med 6-årig folkskola plus 4-årig realskola. Men om de däremot äro lika snabbt utvecklade som städernas barn, böra de få komma lika långt på nio år som städernas barn.

Herr Hjärne. Beträffande frågan om var differentieringen lämpligen kan göras, kan det ju vara olika på olika håll. Vi hörde här om dagen en mycket intressant redogörelse för hur det sker i England. Där utföras centralt för ganska stora områden prov, testningar, som anordnas av en central myndighet inom områdena. Det är alltså likgiltigt, i vilken skola barnen gå. Man har ett centralt bedömande av barnens utvecklingsgrad, och med ledning av dessa resultat rekommenderas en del barn till fortsatt utbildning.

Ordföranden. Det företages där en gemensam prövning vid 11-årsåldern, varvid de, som lyckats bäst, gå till den engelska motsvarigheten till våra läroverk, de närmast bästa till de praktiska mellanskolorna och de övriga till folkskolornas överbyggnad.

Man sorterar alltså upp elevmaterialet mycket målmedvetet i dessa tre kategorier, och för folkskolan rekommenderas i de officiella anvisningarna ytterligare tre olika strömmar, som det kallas, allt efter begåvningsgraden. Man håller i England styvt på att man bör söka skapa effektiva arbetsenheter för att nå bästa möjliga resultat och för att man skall kunna taga ut vad man kan av var och en i mån av hans förmåga. Det var särskilt efter förra världskriget, som England slog in på detta system att så effektivt som möjligt tillvarata människomaterialet.

Fru Hasselrot. Det talas ju ideligen om differentieringen i utbildningen, och det är självfallet, att i ett demokratiskt samhälle måste det ske en differentiering, för att man skall kunna tillvarata varje individs möjligheter.

Denna differentiering kommer man naturligtvis aldrig ifrån, men jag finner, att just genom den organisation, som nu varit gällande sedan 1927, har det skett en mycket god differentiering med den dubbla anknypningen.

Det är klart, att där föreligga brister och missförhållanden, som behöva rättas till, men jag har svårt att tro, att man verkligen skulle vinna någonting väsentligt på att strypa den 5-åriga realskolan. Det har ju visat sig, att på platser, där man har dubbel anknypning, den 5-åriga realskolan är mycket mer utnyttjad än den 4-åriga, och detta av alla samhällsklasser — där föreligger således inte någon skillnad mellan mer eller mindre bemedlade. Detta har väl ändå sina orsaker och inte bara oväsentliga och ytliga utan djupt liggande orsaker, nämligen att man känner på sig, att det för de barn, hos vilka man kan räkna med studiebegåvning, är lyckligt, att de få börja skolan tidigt.

Jag tror inte heller, att det kan vara riktigt att med våld försena studierna för de mest begåvade. Det talas visserligen om att undervisningen inom folkskolan skall differentieras därefter, att det inte skall bli något slöseri med de goda begåvningarna, men jag är ändå rädd för, om det skulle bli en enhetlig 6-årig bottenskola, att det skulle vara svårt att genomföra en sådan differentiering av grundskolan, och jag tror inte, att samhället skulle vinna på en försening av de studiebegåvades utbildning genom att man håller kvar dem onödigt länge i skolan.

Vad sedan beträffar frågan om landsbygdens barn, har det ju påpekats, att de i stor utsträckning ha för små möjligheter att tillgodogöra sig den bättre utbildning, som den 5-åriga realskolan bjuder. Detta är jag i hög grad medveten om. Men detta är väl huvudsakligen ett ekonomiskt problem, som bör lösas genom att man sätter in en hel del kraft för att öka möjligheterna för landsbygdens barn i detta hänseende genom stipendier, inrättande av skolhem och eventuellt andra åtgärder. Även på det området hoppas jag för min del, att skolutredningen skall kunna komma med goda initiativ.

Fru Nilson. Jag undrar, om det är skäl att tillspetsa saken så, att denna fråga egentligen skulle gälla, om barnen äro tillräckligt intellektuellt begåvade eller ej för att gå igenom en skola. Man kan nämligen vara begåvad på annat sätt än direkt intellektuellt; man kan vara fantasifull och känslorik och ha annan begåvning på det själsliga området än rent intellektuell begåvning.

Vi måste se, hur saken i verkligheten ter sig. För att ta ett exempel: för att man skall få en befattning vid tullen, posten eller järnvägen, eller för att en flicka skall kunna komma in i en sjuksköterskeskola fordras exempelvis ett visst betyg i realexamen, men det är inte säkert att de, som äro de skarpaste intellekten, bli de bästa sjuksköterskorna eller de bästa post-, järnvägs- eller tulltjänstemännen. De, som ha hävdats sig sämre i skolan, kunna bli mycket bra människor i samhället och utomordentligt dugliga, även om de inte höra till de s. k. begåvade, som man vill skilja ut så tidigt som möjligt. Det är i alla fall en ganska vansklighetsfull sak att söka skilja ut begåvningarna och ange, vad den ene eller andre passar till eller duger till. Det veta varken föräldrarna eller barnen, när dessa äro 11 eller 13 år.

Det gäller här för övrigt i hög grad en ekonomisk fråga. En tjänsteman har i regel inte så mycket gods och guld att lämna efter åt sina barn. Han vill därför i stället försöka hjälpa dem fram så, att de få en god bärning och bli nyttiga samhällsmedlemmar, och i denna strävan ingår, så som samhället nu är funtat, att låta barnen få ett visst betyg, även om de inte äro

så utomordentligt begåvade. Därför menar jag, att man bör ha så många vägar öppna som möjligt för att låta även dessa barn komma fram, och jag tror att det vore olyckligt, om man inskränkte möjligheterna genom att bara ha en väg till övergång från folkskola till realskola. Jag tycker, att vi borde kunna ha råd att ha båda vägarna öppna, både en tidigare och en senare, för att inte trängseln skall bli allt för stor.

Ordföranden. Fru Nilson var nu inne på en mycket central fråga, nämligen hur man över huvud taget skall tänka sig utforma rätten så att säga att få gå i realskolan. Naturligtvis äro de synpunkter, som här anförts, alldeles riktiga, att det kan bli utmärkta sjuksköterskor o. s. v. även av sådana, som inte visat sig så intellektuellt framstående i skolan, och kunde vi få realskolor i sådan utsträckning, att alla från folkskolan godkända kunde komma in där, vore det ju i och för sig idealiskt — då menar jag inte att det är nödvändigt, att det är en realskola av den typ, som vi nu ha, men en skola som ger en utbildning, som svarar mot den nuvarande realexamen. Vi ha emellertid att räkna med den hårda verkligheten, att ekonomien inte tillåter anordnandet av realskolor i så stor utsträckning, och därmed äro vi framme vid frågan: hur skall man då göra, när det gäller intagandet? Då ligger det ändå närmast till hands att låta dem, som passa bäst för studierna, få företräde. Det är synnerligen svårt att hitta någon annan differentieringsgrund.

Fru Nyblom. Jag vill bara säga, att jag tror inte, att det finnes någon, som kan mer livligt än jag önska, att landsbygdens begåvade barn skola få samma möjligheter, som stadsbarnen, när det gäller att skaffa sig kunskaper. Men jag vill, att detta skall ske genom att landsbygdsbarnens möjligheter *ökas* och icke genom att stadsbarnens möjligheter *minskas*. Det förhållandet, att anordningen med en 6-årig bottenkola plus 4-årig realskola ligger bäst till för barnen i de flesta landsortskommuner, utgör väl inte skäl för att tillämpa systemet också i stadssamhällen, där den andra linjen befunnits lämpligare.

Däremot tycker jag, att fru Nycanders förslag om en differentierad folkskola med två klasser, som skulle motsvara de två första klasserna i realskolan, är utomordentligt bra just för landsbygdens vidkommande. På det sättet kunna ju landsbygdsbarnen, om de få gå i dessa två klasser, sedan komma in i vanliga läroverk och bli jämställda med kamraterna från städerna, och så skulle de kunna vinna ett år.

Men jag kan, som sagt, inte förstå, varför man i stadssamhällena, där man har en 5-årig realskola organiserad, skall tvingas att ha en sådan övergång, utan då tycker jag, att det är bättre att ha det som det är.

Fru Nycander. Jag håller med fru Nilson om att man inte får avskära möjligheterna även för de icke utpräglade intellektuella barnen att få realskolutbildning, men jag förstår egentligen inte, varför dessa möjligheter skulle behöva minskas, därför att det skulle bli en enhetlig 6-årig bottenkola, ty det skulle ju inte bli färre platser, därför att man har *en* typ av realskola och *en* bottenkola.

Jag håller styvt på att, i den mån det är möjligt, bör realskolan stå öppen för alla utom för dem, som klart och tydligt inte passa för den och för vilka det skulle bli ett lidande att genomgå den och som sakna både intellektuella förutsättningar och energi och andra egenskaper, varför de uppenbart äro olämpliga.

I övrigt anser jag, att det inte bör möta så förfärligt stora ekonomiska svå-

righeter att låta våra barn få realskolutbildning i större utsträckning. Jag tycker i alla fall, att vi borde ha råd att offra en hel del för våra barn, som äro vår framtid, och när det finns för litet barn här i landet, måste vi ge dem vi ha den bästa tänkbara uppfostran.

Herr Håkansson. Jag vill knyta an en liten smula till mitt föregående inlägg, då jag inte är säker på att det uppfattades riktigt.

Vad jag rekommenderade var, att man inte bara skulle inskränka sig till de möjligheter vi nu ha: en 5-årig realskola som fortsättning på 4-årig folkskola och en 4-årig realskola som påbyggnad på 6-årig folkskola, utan att vi skola i större utsträckning än hittills ge landsbygdens barn möjligheter att bli färdiga med realexamen efter 9 års studiegång, alltså vid samma ålder som städernas ungdom, så att om vi för städernas barn ha även en 3-årig realskolelinje, man skulle ha både 5-årig, 4-årig och 3-årig realskola även för landsbygdens barn — den sistnämnda typen med tanke på de mera begåvade.

Man måste säga, att det nu är mycket otillfredsställande ordnat för landsbygdens barn — det har jag många belägg för. Jag kan som exempel bara tala om, hur det är på den plats jag själv är ifrån, Robertsfors. Där ha vi i korrespondensskolan tagit in ett 30-tal barn, och jag har räknat ut, att om vi inte startat denna korrespondensskola, skulle av dessa 30 barn högst 5 ha haft möjlighet att komma till en plats, där det funnits antingen kommunal skola, högre flickskola eller läroverk. Det är således nu mycket otillfredsställande ordnat för landsbygdens barn.

Ordföranden. Enligt Robertsforsmetoden räknar ni ju med att kunna föra fram till realexamen på 3 år efter genomgången folkskola?

Herr Håkansson. Ja.

Ordföranden. Ha ni då siktat på att det skulle vara särskilt studiebegåvade barn?

Herr Håkansson. Nej, vi räkna med att de skola vara normalt begåvade — vi anse inte, att det behövs så stor begåvning för att ta realexamen. Vad som fordras är således en viss normal begåvning och vidare lust för studier och energi och över huvud taget en viss vilja och föresats att nå ett visst mål. Finnas dessa förutsättningar, tror jag nog barnen kunna klara de intelligensprov realexamen ställer, och vi ha räknat med att de i vanliga fall skola avlägga examen efter 3 år och i undantagsfall efter 5 terminer — av 30 barn blir det kanske 6 eller 7, som komma att ta realexamen efter 5 terminer, men dessa ha då haft en längre hemläsningstid, än som kanske är lämpligt i allmänhet, och ha forcerat sina studier, och de ämna också utnyttja sina ferier så, att de läsa någon månad på sommaren, ungefär som kvarsittare i vanliga realskolor bruka få göra.

Jag vill tillägga några ord om denna korrespondensskola. Som den är ordnad, tror jag, att den ger garanti för att barnen verkligen föras fram till realexamen. Korrespondensundervisningen har prövats och visat sig ge resultat för ungdomar, spridda över hela landet, som ägnat sig åt dessa studier utan att ha någon handledare eller studieledare att tillgå. En hel del ha kommit fram till realexamen och somliga även till studentexamen, och som det nu ser ut, tror jag inte, att bortfallsprocenten blir större, än när det gäller vanliga realskolor.

En ytterligare garanti för att det skall bli någonting av det hela är preparandkursen, där undervisningen skötes av läroverkslärare, som äro vana att meddela undervisning till realexamen. Jag talade om i den första debatten, att fyra av dessa elever, som varit nere i Malmö för att ta realexamen, ha klarat sig med bra betyg. Två hade slutat i läroverket, och en kom från högre folkskola eller kommunal mellanskola, och en — den som klarade sig bäst — var inackorderad i en stad hos en familj, där man inte kunde påräkna någon tillsyn eller något intresse för att han skulle sköta sig under studietiden. Han hade förut gått två år i 4-årig realskola i Umeå och slutligen en termin i preparandkursen. Han hade Ab på svenska stilen, Ab i tyska, Ba i engelska, a i räkning och var nära A, då han hade alla uppgifterna klara. Den kvinnliga eleven, som också gått i läroverk tidigare, hade fått följande vitsord i de skriftliga proven: svenska Ba, tyska A, engelska Ba och matematik B. Den tredje eleven, som tidigare gått 2 år i högre folkskola, erhöll vitsorden: svenska B?, tyska AB, engelska Ba och matematik a. Den fjärde eleven, som kom direkt från 6-årig folkskola, har klarat av saken på 6 terminer utan att ha gått i något läroverk med följande betyg i de skriftliga proven: svenska AB, tyska AB, engelska A och matematik A.

Ordföranden. Det är ingen, som tror, att det fordras någon märkvärdig begåvning för att ta realexamen vare sig nu eller i framtiden. Men när man hör, att de elever, doktor Håkansson talat om, i så stor utsträckning beräknas ta realexamen på 3 år, frågar man sig, hur detta kan vara möjligt, då det ändå visat sig, att det i läroverken fordras 4 år efter 6-årig och 5 år efter 4-årig grundskola och ändå blir så många kvarsittare.

Nu är det emellertid så, något som doktor Håkansson också antydde, att man inom en statligt organiserad skola inte kan tänka på den forcering, som äger rum vid sådan korrespondensundervisning, och inte heller kan tänka sig en myckenhet arbete såsom ordinärt inslag under ferierna.

Ännu en förklaringsgrund till att det möjligen går för er att klara saken på 3 år, är, att ni ju praktiskt taget slopat alla övningsämnen, som i vanliga realskolor ta upp en fjärdedel av tiden på schemat — det motsvarar ju ett helt läsår av de normala 4 åren — och man kan väl inte gärna i det offentliga skolväsendet slopa all undervisning i teckning, gymnastik, slöjd o. s. v. Att tänka sig organisera den officiella undervisningen till realexamen på det sättet har således sina vanskligheter.

Herr Wellander. Jag skulle gärna vilja veta litet mer om de här försöken, som ju äro av största intresse. Det står i direktiven för vårt arbete, att vi skola se till, att det skapas rättvisa, rättvisa så långt ske kan, mellan land och stad, när det gäller utbildningsmöjligheterna för barnen.

Då är frågan, hur detta skall kunna ske. En möjlighet är naturligtvis att sätta landsortsbarnen i de vanliga skolorna och ge dem stipendier. Men det systemet lider bl. a. av den svagheten, att barnen då tidigt skola tagas hemifrån, och doktor Håkansson antydde, att det visat sig inte så sällan, att barnen då liksom spåra ur. Det är således både ur ekonomisk synpunkt och ur uppfostringssynpunkt viktigt att hålla dem hemma så länge som möjligt.

Då finns det två möjligheter. Den ena är att genomföra en differentiering inom folkskolan, så att man inte behöver ha barnen borta mer än 3 år, varvid de dock nå samma resultat, som man för närvarande kommer till i den 5-åriga realskolan. Men detta förutsätter i alla fall, att barnen skola skickas till staden och inackorderas där, vilket möter både ekonomiska och — om

jag så får säga — pedagogiska betänkligheter, fränsett att det i och för sig är synnerligen tråkigt att skilja dem från hemmet.

Så yppar sig denna andra möjlighet med undervisning efter Robertsfors-systemet. Det är intet tvivel om att man kan komma till resultat på den vägen — även om jag misstänker, att det nog blir rätt stort manfall. Det är å andra sidan klart, att denna Robertsforsskola inte är någon skola i vanlig mening, eftersom bl. a. inga övningsämnen förekomma där, åtminstone inte i samma utsträckning som på andra håll, utan mera är, som norrmännen säga, »ett kursus», som för fram till examen.

Då skulle jag vilja fråga: om man står i valet mellan att ha barnen borta under tre år i en realskola och att behålla dem hemma, med de nackdelar det kan medföra, att de inte få gå igenom en ordentlig skola utan bara en sådan där kurs, vad väljer man då? För egen räkning skulle jag inte tveka.

Fru Nilson. För egen del skulle jag utan tvekan välja att få behålla dem hemma.

Jag har 8 barn där jag bor uppe vid norska gränsen, och jag vet vad det betyder både ekonomiskt och framför allt moraliskt att skicka bort dem.

Herr Wellander. Ja, man väljer hellre kursen hemma än skolan även med dess övningsämnen.

Det var roligt att höra den uppfattningen så tveklöst uttalad, ty det betyder ännu större tyngd i vågskålen till förmån för denna typ av undervisning.

Man kan här anlägga ytterligare en synpunkt, som talar till förmån för den: om man vill, att landsbygdens befolkning inte skall dragas till städerna och fastna i deras arbetsliv utan stanna kvar på landet, fastän bättre utrustad med kunskaper än hittills, är det naturligtvis mycket värdefullt, att barnen inte heller under skoltiden släppa denna miljö.

Jag måste alltså säga, att jag ansluter mig till dem, som vilja tillmäta stort värde åt Robertsforsmetoden — eller åt någon likartad metod, ty det är klart, att metoden ännu inte är slutgiltigt utformad. Det glädde mig därför att höra doktor Håkansson avråda från alltför snabba slutsatser och från att man i förtid skulle bevilja dessa skolformer examensrätt o. dyl., ty det skulle kunna leda till att systemet råkade i misskredit, vilket vore synd. Jag tror det är riktigare att betrakta det som ett försök, men det är ett ytterst betydelsefullt försök, och jag undrar, om man inte får tänka sig att gå denna väg i större utsträckning och icke låta den skymmas av andra strävanden — det har ju t. ex. varit ett gammalt krav, att landsbygdens barn skulle få stipendier och att man skulle upprätta skolhem och internatskolor för dem. Dylika äro också bra, men det gäller framför allt i sådana fall, då hemmet icke kan ge barnen någon fostran. Då är det skönt för lärarna och skolråden och dem, som ha vård om barnen, att kunna skicka dessa till skolhem eller internatskolor. Men i sådana fall, där hemmen äro goda och kunna ge barnen uppfostran, är det otvivelaktigt mycket bättre, om det kan beredas dem möjligheter att stanna hemma.

Slutsatsen för mig blir, att det är jämförelsevis mera som talar för en sådan skolform, trots att den är bara en »kurs», än för de andra möjligheterna.

Herr Håkansson. Jag vill också svara på professor Wellanders fråga om vilket man skulle föredra, att behålla barnen hemma eller att skicka dem

till staden, även om man hade en 3-årig realskola och alltså kunde förkorta inackorderingstiden med 1 år.

Jag vill då svara, att jag skulle föredra att få behålla barnen hemma. Jag har själv blivit skickad från landsbygden till en stad, när jag var 8 år gammal, och tagen ur mitt föräldrahem, där jag sedan bara vistades under ferierna. Man kommer efter att på detta sätt ha varit borta från hemmet i unga år, inte längre i samma förhållande till föräldrarna, som innan man reste. När man kommer hem under de korta ferierna, se föräldrarna, i synnerhet modern, så många fel hos barnen. Hon skall utnyttja den där tiden till att rätta felen, varför det blir ett förskräckligt tjatande. (Munterhet.) Och hon har inte riktigt följt med ens utveckling. Man kommer på det sättet på kant med både staden och landet och alla möjliga. Och om man i skolan inte sköter sig riktigt och det inträffar någonting, säger läraren: »Vad hade du inne i sta'n att göra? Du borde i stället ha ägnat dig åt lantliga sysselsättningar.» (Munterhet.)

Jag kommer ihåg från min skoltid, att jag hade en klassföreståndare, som nog var en ganska duktig karl — han sitter nu som rektor någonstans — och om man hade gjort någon dumhet, tog han det så allvarligt, att han yttrade inför klassen: »En sådan pojke hade inte i skolan att göra.» Vi själva togo det emellertid inte så allvarligt utan stannade kvar. Men man intog lätt förr i tiden åtminstone — jag vet inte, hur det är nu — en undantagsställning vid läroverken, om man kom från landet.

Dessa barn från landet fingo, när de kommo in till staden, växa upp hos några inackorderingstanter, som just inte hade större intresse än att tjäna några få kronor i månaden på att hålla inackordering — det var inte stora slantar de gjorde sig på det — och vidare att man beredde dem så litet besvär som möjligt. Jag tror inte heller, att skolhem äro några idealiska uppväxtplatser för barn.

Jag ser saken så, att det är ett offer de barn göra, som tas från föräldrahemmet, och det är även en uppoffring föräldrarna göra. Och om vi nu fråga oss vilket som är minsta uppoffringen för barnen — att få gå 3 eller 4 år i realskolan och åtnjuta vanlig undervisning med bättre utbildning i övningsämnen och en hel del andra förmåner eller att stanna hemma — eller för föräldrarna — att få sitta hemma kanske barnlösa eller undandraga barnen en ordentlig skola — så tror jag att den minsta uppoffringen ändå är att låta barnen gå hemma och få en undervisning, även om den inte innebär en fullgod skolgång utan endast en korrespondensundervisning under skolliknande former.

Jag har dock försökt att vid Robertsfors ge barnen litet kompensation när det gäller övningsämnena. Kursledarna ha alltså ordnat med gymnastiklektioner ett par gånger i veckan, och jag har lagt frukost- eller lunchrasten så, att barnen få vara ute i det fria 1½ tim. mellan kl. 12.30 och 14. De ha också en skridskobana m. m., så att de kunna vara ute i friska luften och komma i beröring med dagsljuset och solljuset även under den mörka årstiden.

I folkskolan återigen har man en frukostrast på 40—45 minuter. Jag tycker emellertid, att det är galet att under den ljusa tiden på dygnet hålla barnen instängda i skolan och låta dem ha 40 minuter på sig för att rusa hem och tillbaka.

Jag vill också säga, att barnen i min skola äro mycket litet sjuka. De vilja också gärna få träffa och vara tillsammans med sina studiekamrater,

och detta ta de ganska allvarligt — de ha annars möjlighet att sitta hemma och bedriva korrespondensstudierna i hemmet, om det är dåligt väder eller annat förhinder, men det är ytterst sällan detta sker. De vilja hålla kontakt med den grupp, där de studera, och träffa kamraterna. Även de, som ha en mil eller 6, 7, 8 kilometer att cykla till skolan, komma dit varje dag, och barnen skolka faktiskt mycket mindre, än jag själv gjorde en gång i tiden.

Fru Ingvar-Nilsson. När det gäller rena landsbygden, har sedan många år praktiserats den metoden, att barnen, sedan de gått i folkskolan, fått hjälpa till i hemmet och sätta sig in i de vuxnas arbete, varpå de, när de blivit 17, 18, 19 år, kommit till någon av landsbygdens högre skolor, där de lärt sig språk och fått utbildning i kemi och fysik etc. Detta har då gjort dem berättigade att komma in t. ex. vid skolkökslärarinneseminarier, lantushålls-seminarier och sjuksköterskeskolor och andra högre anstalter, och jag tror, att om man skulle uppgöra en statistik över vilken utbildning de ha, som nu äro ledare på jordbruksforskningens område och som undervisa vid våra lantmannaskolor, skulle man finna, att de gått den vägen, att de börjat i folkskolan, sedan hjälpt till i sitt eget eller andras hem och därpå fått denna teoretiska utbildning och sedan t. ex. gått igenom Alnarp.

Jag skulle därför tro, att det vore lyckligt, om dessa landsbygdens egna högre skolor finge en starkare ställning, så att de allt fortfarande kunde ge en utbildning, som i någon mån motsvarar realskolekompetensen och alltså öppnade samma möjligheter som realexamen.

Fru Nycander. I korrespondensskolorna kan man mycket väl tänka sig att få in även övningsämnen, om man utnyttjar föräldrarnas och ortsbefolkningens kunskaper, när det gäller slöjd och handarbete, och det skapas på det sättet ett samlat bygdeintresse kring dessa skolor.

Herr Håkansson. Svårigheten är att anskaffa skollokaler.

Herr Jonzon. Får jag fråga doktor Håkansson: hur många elever är det sammanlagt i den grupp, som undervisas?

Herr Håkansson. Det är 33, med 2 kursledare.

Herr Jonzon. Och de äro inte fördelade i klasser, utan arbeta individuellt?

Herr Håkansson. Dessa 33 sitta i en mycket stor sal — det är B-salen i Folkets hus. Den andra kursledaren utnyttjas på det sättet, att han tar fram vissa elever i mindre grupper, som kunna behöva muntlig handledning på något sätt. Vid språkstudierna begagnar man sig av grammofonkurser för att få något så när gott uttal, och efter vad jag förstår, har det lyckats ganska bra — uttalet kan vara väl så gott som hos de elever, som gått i läroverk. Det är ju inte alla läroverkslärare, som uttala främmande språk riktigt, utan de använda någon sorts »skolspråk», fastän jag tror, att det skett en ändring i det avseendet, sedan det blivit infödda lektorer vid universiteten. Men åtminstone på min tid var uttalet dåligt. Jag har sedan varit ute i Tyskland och England, och då märkte jag, att det var lättare att göra sig förstådd i Tyskland. Det hände till och med någon gång, om man inte sade för mycket, att de inte genast kommo underfund med att man var »Ausländer», utan trodde att man var tysk. Den engelska man förr åtminstone fick lära sig vid svenska läroverk var däremot nog något slags skolengelska.

Jag hade en gång i London sällskap med min fru, som var mycket mer framstående och hade högre betyg i skolengelskan än jag, så att hon hade det ännu besvärligare att bli uppfattad än jag, som hade ganska dåligt uttal. (Muntherhet.)

Herr Jonzon. Det undervisas alltså nu ett 30-tal barn i Robertsfors, men om där nu i stället funnits realskola med anslutning till folkskola, där undervisningen praktiskt taget varit fri, är det väl antagligt att elevantalet stigit till det dubbla?

Herr Håkansson. Nej, jag tror inte att det går att få fram större grupp där.

Herr Jonzon. Men de få väl betala rätt bra?

Herr Håkansson. Ja, det är ganska höga avgifter — hela kursen med preparandkurs och resa och inackordering i Malmö skulle gå på 1 640 à 1 650 kronor, varför det måste tagas ut 325 kronor per termin under 5 terminer. Men nu har jag sett, att Hermods, för att det skall gå i lås, måste taga upp ännu högre avgifter, och enligt sista årsredogörelsen har man gått in för en terminsavgift av 400 kronor. Men det blir ändå billigare än att behöva inackordera barnen i en stad, varjämte man vinner, att man kan få ha barnen kvar i hemmet — de behöva ju bara vara borta *en* termin.

Herr Jonzon. Men om det är så många elever som 30, då avgifterna äro så stora, är det väl sannolikt, att det, om undervisningen varit praktiskt taget avgiftsfri, skulle blivit ännu fler?

Herr Håkansson. Ja, men det får ju alltid ske en gallring, även om i Robertsfors en 40, 50 skulle kunna komma i fråga, ty somliga måste ju hållas tillbaka.

När Hermods startade det här, fick jag för övrigt med elever från ekonomiskt svaga hem, som bara betala 150 eller 200 kronor i terminen, och sedan ha vi fått stipendier, också från kommunen, så att vi nu till och med ha en elev, som inte betalar något alls.

Herr Jonzon. Detta försök förefaller mig ändå tyda på — och det är kanske ganska självklart — att om man verkligen vill hjälpa landsbygden i det här avseendet, får man lov att se till, att man rättar sig efter förhållandena på de olika orterna, och man kan inte göra upp ett schema, som skall gälla överallt. För Robertsfors och samhällen av samma storleksordning är uppenbarligen en sådan skola, som Robertsfors nu fått, den rätta och riktiga så vitt jag förstår. För något större samhälle, där man kan räkna med ett elevantal av 60—70, är det väl riktigare att anordna en vanlig realskola, eventuellt i kombination med folkskolan på platsen och på det sättet flytta ut realskolan till de orter på landsbygden, som äro tillräckligt stora för att kunna bära en sådan linje.

Vad till slut den allra glesast bebodda landsbygden beträffar, där man varken kan tillämpa det ena eller andra av dessa system, måste man försöka lösa frågan genom stipendier eller eventuellt enskilda korrespondenskurser och radio, vartill naturligtvis också skulle lämnas understöd.

Herr Håkansson. Jag är ense med doktor Jonzon om att denna skolform inte är någon idealisk skolform, som bör undantränga den vi redan ha, vil-

ken jag naturligtvis anser vara den lämpligaste för orter, där det finnes tillräckligt många elever, så att man kan inrätta en högre folkskola eller kommunal mellanskola. Men om det gäller en klass med 20—30 elever, spridda på flera årgångar, kan man inte räkna med en sådan utgift för staten, som upprättandet av en fast skola innebär. Jag vet inte, hur många lärare en kommunal mellanskola drar.

Ordföranden. Fyra plus rektorn i en skola utan parallellavdelningar och med nuvarande timal.

Herr Håkansson. Ja, i Robertsfors komma vi undan med två kursledare, och det behövs inga dyra lärarkrafter, utan för dem räcker det med studentexamen, eftersom korrespondensundervisningen är fullgod.

Jag tror inte heller, att man bör blanda ihop de olika systemen, så att man har en ofullständig korrespondensundervisning med muntlig undervisning om kvällarna av några lärare, som endast ha kompetens att undervisa i ett eller ett par ämnen men icke i andra. Jag tror, att det är bättre att ha en fullgod korrespondensundervisning men låta barnen arbeta under uppsikt vissa arbetstimmar som i en vanlig arbetsskola och senare som avslutning på korrespondenskursen få en muntlig undervisning i en preparandkurs vid ett läroverk eller ett institut, som begagnar sig av kompetenta läroverkslärare i olika ämnen.

Fröken Cardell. Jag skulle vilja fråga om en liten detalj, nämligen hemarbetet.

Jag undrar, om eleverna i Robertsfors ha mera hemarbete per dag under läsåret än i en vanlig realskola eller kanske de över huvud taget slippa hemarbete?

Herr Håkansson. Direktör Carne hos Hermods säger, att arbetet bör förläggas till skoltimmarna, men det är klart, att ingenting hindrar, att eleverna arbeta även något hemma, och jag har försökt ta reda på hur många timmar de arbeta hemma per vecka, genom att låta dem för varje dag anteckna på en lapp, hur många timmar de använt. Jag fick då fram mycket olika uppgifter: några hade använt 10 timmar per vecka till hemarbete — som jag tror huvudsakligen består i att renskriva de uppgifter de få i breven — andra 12 timmar, 16 timmar, 18 timmar, 20 timmar och jag tror, att det fanns även de, som använde 25 timmar. Jag har emellertid varnat för allt för mycket hemarbete. Korrespondensinstitutet sände först en studieplan, enligt vilken eleverna skulle kunna bli färdiga på 5 terminer. Jag höll då mycket styvt på att de skulle kunna följa olika kursplaner och inte nödvändigt ta den kortaste, utan beräkna 6—7 terminer och inte forcera. Direktör Carne var emellertid litet svag för att man skulle komma fort till resultat, så att det kunde visas, att denna studieform överglänste andra, och han var inte riktigt glad åt att jag ville bromsa studietakten. Jag har däremot alltid försökt framhålla för eleverna, att de mycket väl kunna använda ända till 8 terminer efter folkskolan fram till realexamen.

Jag har, som sagt, också försökt hålla igen på hemarbetet. Antalet arbetstimmar i skolan är ungefär 6 om dagen, först mellan 9 och 12.30 med 15 minuters rast, därefter träffas eleverna igen kl. 14. Om lördagarna däremot äro de samlade mellan kl. 9 och 13, varpå skolarbetet den dagen upphör — Robertsfors är ju ett industrisamhälle, och arbetarna ha för det

mesta också lördagsledigt från kl. 13, och då är det lämpligt, att barnen sluta samtidigt, om barn och föräldrar t. ex. skola göra någon utflykt gemensamt eller dylikt.

Fröken Dahr. Jag skulle också vilja göra en fråga: är det inte stora differenser i fråga om åldern på dessa elever? Har det märkts någon skillnad i fråga om arbetssättet och förmågan att klara uppgifterna mellan de mindre och mera mogna?

Herr Håkansson. Denna skola är ju till skillnad från de vanliga korrespondenskurserna tänkt som en direkt fortsättning på den 6-åriga eller 7-åriga folkskolan. Nu har det emellertid kommit med barn, som ha slutat folkskolan för ett eller två år sedan, men det sammanhänger inte med själva systemet, utan beror ju på att det inte fanns någon skola på platsen förr och att barnen inte hade några studiemöjligheter tidigare. Sedan kommer det väl inte att vara större åldersskillnad mellan barnen än i vanliga real-skolor.

I Robertsfors ha vi 7-årig folkskola, medan man i de andra byarna bara har 6-årig, så att vissa elever i Robertsfors komma från 6-årig folkskola.

De, som gått 7 år, kunna sedan forcera studierna, så att de komma fram till examen på 5 terminer, medan de andra få beräkna 6 à 7 terminer — de förra förlora alltså kanske en termin på att de gå i 7-årig folkskola i jämförelse med de andra.

Fröken Dahr. Hur var det med de fyra, som gingo ut?

Herr Håkansson. Två kommo från läroverk, men en kom direkt från folkskolan — jag tror det var en 6-årig. Det var en pojke, som slutat folkskolan 2 år tidigare och som således var litet äldre. Han var särskilt studiebegåvad och forcerade antagligen sina studier och klarade korrespondensstudierna på 3 terminer och preparandkursen på 1 termin.

Fröken Dahr. Då räknar man alltså med att de yngsta skola vara 16 år, när de ta examen?

Herr Håkansson. Ja. — För att tillägga några ord om studiemöjligheterna för barn på landet vill jag säga, att Robertsfors ju är ett medelstort landsortssamhälle, men i mindre samhällen, där bara några enstaka barn kunna komma i fråga för studier till realexamen, bör man bereda dem andra möjligheter t. ex. att få stipendier. Att klara korrespondenskursen på egen hand i denna ålder, 14 år, tror jag emellertid är ganska besvärligt. Jag tror inte heller, att korrespondensinstitutet föra fram så många i denna ålder till examen. Jag har aldrig lyckats få reda på hur stor bortfallsprocenten är. Man gör ju en kolossal reklam med dem, som lyckats ta examen, och jag tror, att man till och med hjälper en del, som inte ha pengar därtill, att genomgå en preparandkurs, bara för att man skall kunna visa upp gott resultat av undervisningen. Man har nog många fler sådana elever än de 50—60 om året, som verkligen lyckas ta realexamen.

Ordföranden. Ja, hela antalet är nog mångdubbelt större.

Herr Håkansson. Jag tror alltså att det är bättre, när det gäller orter, där det bara finns ett par elever, att man bygger skolhem vid de kommunalsko-

lor och högre folkskolor, som man har på landsbygden. De barn, som vilja fortsätta och äro särskilt lämpade för fortsatta studier, bör man bereda skolhem i gymnasiestäderna, men de andra skolhemmen kan man gott bygga i landsortssamhällena, där det finns en kommunal mellanskola. Det skulle de kommunala mellanskolorna också vinna på, ty jag tror, att en del av dem arbeta med relativt få elever.

Ordföranden. Det är snarast undantag, att man har mindre än 80 elever sammanlagt.

Herr Håkansson. Man bör inte heller samla allt för många barn i ett skolhem, ty då komma de att få föra kasernliv, och det tycker jag inte är bra för barn i 14—15-årsåldern. Det går rasande lätt att spåra ur i den åldern, och det är så många saker man blir i tillfälle att lukta på i en stad, att det lätt kan gå gale.

Ordföranden. Vi ha nu resonerat igenom punkt 2 och i detta sammanhang också varit inne på frågan om antalet år för undervisningen i folkskolan och realskolan. Däremot har icke berörts, hur undervisningen skulle fördelas på folkskola och småskola inbördes eller hur lång tid man skall beräkna på gymnasiet.

Fru Nycander. Jag skulle vilja säga några ord beträffande gymnasiestudiernas längd.

Jag nämnde litet grand i går om att man skulle kunna försöka lägga om undervisningen, när det gäller gymnasiet, så att det bleve ett mellanting mellan gymnasie- och universitetsstudier. Därigenom skulle bestämt ernås större effektivitet, och på det sättet skulle gymnasietiden kunna förkortas med ett år. Jag föreställer mig, att eleverna nu använder en stor del på dagen till att liksom sitta och vänta på varandra, under det att de utföra självständigt arbete bara på kvällen. Om en effektivare undervisning infördes, skulle man kunna förkorta skoltiden högst väsentligt eller till $6 + 2 + 3$ år, och därigenom skulle också det förhållande undanröjas, som det nu klagas över från universitetslärarnas sida, nämligen att studenterna inte äro vana vid självständiga studier och inte ha begrepp, om hur de skola lägga upp sitt arbete.

Herr Kahlström. Vad beträffar tiden i småskolor och folkskolor, skulle jag tro, att det vore lyckligt, om antalet år i småskolan utökades från 2 till 3 eller kanske 4.

Herr Persson. Det skulle vara intressant att få reda på skälen för den ståndpunkten.

Herr Kahlström. Jag anser, att en lärarinna, som är utbildad särskilt för att undervisa yngre barn, har större förutsättningar att sköta undervisningen ytterligare ett tredje år. Jag tänker också närmast på skolorna ute på den glest befolkade landsbygden. Där blir det så, att småskolläraryrket ofta får sitta med 2—3 barn i en klass, medan däremot läraren i folkskolan får ha rätt många elever i sina klasser. Och jag tror, att det vore bra, om det bleve en utjämning.

Fröken Cardell. Det är väl också bättre att slippa byta lärare redan efter 2 år?

Herr Kahlström. Det är givetvis ett av de starkaste skälen för en utökning av antalet läsår.

Fru Nilson. Ja, det är ett förslag, som jag kan gå med på. Man kan alltså tänka sig, att småskolan skulle omfatta 3 klasser, så att lärarbytet skedde vid övergången från tredje till fjärde klassen. Ätminstone som folkskolans läroplan nu är, passar det utmärkt bra att byta lärare just där, och man kan då också rent av tänka sig litet friare flyttning inom folkskolan och en möjlighet att hoppa över någon klass. För de barn, som visa sig mera starkt intellektuellt begåvade, skulle nog fjärde klassen vara lättast att hoppa över.

Docenten Hjärne har i sitt betänkande just föreslagit friare flyttning inom folkskolan för de barn, som ha lätt att fatta, och i denna ålder har barnet lätt att lära sig rena minnessaker.

I fjärde klassen förekommer nu ingenting egentligen nytt, utan det är bara en fortsättning på den grund man lagt i den tredje klassen.

Ordföranden. Men om man förlänger småskolestadiet på folkskolestadiets bekostnad, stöter man också på en lärarutbildningsfråga, ty småskollärarinnorna behöva otvivelaktigt en bättre utbildning, om de skola undervisa också i tredje klassen.

Fru Nilson. Tenderar inte utvecklingen till att man önskar att *alla* lärare och lärarinnor skola ha folkskollärarytutbildning, även sådana som undervisa i första och andra klassen?

Fröken Cardell. Jag skulle vilja fråga hr Kahlström, om han menar, att de nuvarande småskollärarinnorna skulle undervisa också i 3:an och 4:an, eller om han menar, att folkskollärarinnor skola undervisa i första och andra klasserna?

Herr Kahlström. Jag anser, att den utbildning småskollärarinnorna nu ha räcker till även för den tredje klassen.

Herr Persson. Jag skulle bara vilja fråga fru Nilson: I vilken skolform menar fru Nilson, att det inte förekommer något nytt lärostoff i fjärde klassen?

I A-skolan läser man ju i fjärde klassen hela Sverige, naturkunnighet och historia.

Fru Nilson. Jag menar, att det inte förekommer något grundläggande nytt såsom i tredje klassen, som är svårare på sätt och vis, eftersom man där har en grundläggande undervisning i geografi, historia o. s. v. I fjärde klassen gäller det bara att gå vidare. Dessutom är tempot mera lugnt i fjärde klassen.

Herr Persson. Men om det är så i verkligheten, som fru Nilson säger, att det är mycket nytt, som skall läras i tredje klassen, varmed man sedan fortsätter, så kan väl detta inte vara något skäl för att fördela arbetet på två skilda händer? För närvarande är det ju samma lärare, som lägger grunden och fortsätter att bygga vidare därpå. Skulle det vara särskilt önskvärdt att fördela uppgifterna på skilda händer?

Fröken Jonsson. Jag tror, att jag förstår både fru Nilson och folkskolinspektör Persson.

Det är alldeles riktigt, som fru Nilson sade, att tredje klassen är svårare, ty där gäller det att lägga en grund i geografi, naturkunnighet och historia, men jag förstår ju också vad fru Nilson menar med att det inte är så mycket nytt stoff i fjärde klassen.

Å andra sidan menar folkskolinspektör Persson, att det är bättre, att den, som lägger grunden, också fortsätter att bygga vidare.

Fru Nycander. Jag fattade fru Nilson så, att en ändring skulle medföra den fördelen, att det skulle kunna ske litet friare flyttning och att de, som äro duktiga och lätt kunna inpränta lärostoffet, skulle kunna hoppa över en klass.

Fröken Jonsson. Det är just så vi göra i mitt skoldistrikt.

Fröken Cardell. Vad fröken Jonsson sade om fjärde klassen skulle väl tala för att man satte gränsen, när det gällde differentieringen, efter denna fjärde klass.

Herr Persson. Jag undrar, om det är en allmän mening, att den nuvarande tvååriga småskolan inte fyller de krav, som vi skäligen böra kunna ställa på den, och att man har det intrycket, att det är en dålig skola och att det är särskilt påkallat att göra mer ingripande förändringar, för att den skall kunna fylla sin uppgift?

Fru Nilson. Nej, det anser jag inte; jag tycker att den är en mycket bra skola.

B. Sammanträde med grupperna 1 och 4.

1. Skolkursernas innehåll i folkskola och realskola.

Ordföranden, statsrådet Bagge. I fråga om detta överläggningsämne har inte till ledamöterna av nämnden utsänts något förslag till yttrande. Det föreligger visserligen en del preliminära sådana uppgjorda inom utredningen, men det gäller så pass detaljerade saker, att det knappast finns någon anledning att närmare gå in på dem vid detta tillfälle. Vad vi äro intresserade av att få veta är närmast, om det är några allmänna önskemål eller synpunkter på denna sak, som man vill föra fram från nämndens sida.

Fru Grubb. För att kunna säga något om detta borde man veta, om det var tänkt, att tillträdet till realskolan skulle göras mycket snävare än nu, ty då finge kurserna läggas annorlunda t. ex. i folkskolan. Men om jag rätt förstått de upplysningar jag fått, var det tänkt, att tillträdet skulle göras något snävare, men inte så mycket snävare, att det i stort sett blir så mycket annorlunda än nu.

Ordföranden. Vad vi talat om har varit att höja betygsfordringarna något.

Herr Iverus. Jag kanske får nämna några problem, som man yttrade sig om under den tid, jag var med vid överläggningen med grupperna. Det var inte mer än halva tiden.

Det talades om karaktärsdanningen, och man påpekade också vad som framförts från husmodersförbundet till skolutredningen om åtgärder för att införa något familjekunskap i skolundervisningen.

Vidare talades det om olika praktiska frågor. Man påyrkade exempelvis, att hushållsekonomi skulle införas. Det ifrågasattes, att det varje vecka skulle bli föredrag, som bl. a. skulle avse karaktärsfostran. De kunde aningen anordnas för skolan som en helhet, eller också för de olika klasserna. Aktuella problem kunde då tagas upp, berörande olika sidor av samhällslivet och olika sidor av personlighetsdanningen. Det talades också om sociala föreläsningar. Man påminde därvid om den form av sociala föreläsningar, som en gång ordnades här i Stockholm på K. F. U. M., där det var frivilligt för gymnasiets elever att vara närvarande och där olika ting behandlades.

Så har det debatterats en smula om åtgärder för att stärka skolans gemensamhetsliv. Man refererade vad som kunnat åtgöras redan i den nuvarande skolan och vilka önskemål, man kunde ha för framtiden. Yrkande framställdes bl. a. om att skolan skulle undervisa i vårt demokratiska statskick.

Dessutom framkommo krav på ändring av undervisningen exempelvis i historia och i litteraturhistoria med införande av mera moderna saker, och vidare på införande av bl. a. konsthistoria. Man ville i större utsträckning ha psykologi med i skolan. Det var tal om att införa nationalekonomi och till sist om samarbete och uppfostran av eleverna till att arbeta gemensamt.

Detta var några av de synpunkter, som framkommo.

Ordföranden. Det vore bra, om man kunde få detta närmare utvecklat.

Fröken Aulén. Jag har framställt ett förslag, som kanske låter litet djärvt. Det är ju så många saker, som omtalas i anvisningarna, och det säges där, att man inte skall försumma t. ex. framhållande av samhällssynpunkter, samhällslära i samband med historieundervisningen o. s. v. Men man vet, hur det går, när man har ett överbelastat schema och en lång kurs. Då blir det inte så mycket av det. Därför menade jag, att en timme, som man kunde kalla »Aktuella frågor», skulle insättas åtminstone i de högsta klasserna i realskolan och i de högsta klasserna i gymnasiet. Man skulle då använda tiden dels för verkligt moraliska och etiska och karaktärsuppfostrande frågor, dels för alla hemfrågorna, som komma så oerhört litet in i skolan. Ett barn kan gå igenom hela skolan och knappast höra ordet hem nämnas, sedan det kommit ifrån folkskolan och hembygdsundervisningen där. Jag tror inte det förekommer alls. Jag menar, att det är nödvändigt, att barnen känna sambandet mellan det liv, de leva i utanför skolan, och det liv, i vilket de leva i skolan. Några timmar skulle kunna användas till detta.

Det var även tal om yrkesrådgivning i skolorna. Man kunde här också använda några timmar till detta. Det skulle alltså efter min mening vara olika lärare under denna timme. Då och då skulle man, allt efter som det passade, insätta föreläsare, som komme utifrån, t. ex. just en expert, som kunde hålla en föreläsning om yrkesrådgivning. På denna timme kunde man alltså få in sådant, som inte kunde plockas in i de vanliga ämnena men som dock behövs och som det ropas efter i skolan.

Ordföranden. Fröken Aulén hade då tänkt sig en timme i veckan?

Fröken Aulén. Ja.

Ordföranden. Det skulle vara i realskolan?

Fröken Aulén. Ja, men också i någon gymnasieklass.

Herr Kärre. Detta har förverkligats på sina håll i England och Amerika. Där har man s. k. »Current events». Det är i och för sig en god tanke. Det är litet svårt att förverkliga den, men det behöver kanske inte vara alldeles omöjligt.

I vissa skolor här i landet, t. ex. Höglandsskolan, har man infört en timmes »Samling». Den har inte haft undervisningskaraktär, utan det är en timme, då eleverna underhålla varandra, uppföra ett skådespel, recitera och sjunga eller något sådant.

Fröken Aulén. Jag tänkte mig också, att det ibland skulle kunna bli ren diskussion mellan lärare och elever, samtal om alltid aktuella frågor, sådant som rör deras liv, det liv, som de leva utanför skolan och det liv, som skall levas i skolan.

Ordföranden. Jag tycker visst, att man bör undersöka denna möjlighet — just detta att få litet mer av livet in i skolan.

Fröken Ehrnwall. Vi talade också om att det skulle komma till stånd en beskärning av det äldre stoffet i vissa ämnen och en koncentration på de senare århundradenas och årtiondenas historia och litteratur o. s. v. Genom denna beskärning kan man kanske vinna någon tid, som gör det möjligt att införa dessa saker.

Ordföranden. Menar fröken Ehrnwall att man skulle beskära historieundervisningen?

Fröken Ehrnwall. Nej, det menar jag inte, men det äldre stoffet i litteraturhistorien kunde beskärmas till förmån för det nya. Hela bakgrunden måste naturligtvis finnas, så att man får det historiska perspektivet. Men en beskärning måste göras, annars kommer man inte längre i gymnasiet än fram till Strindberg.

Herr Kärre. Detta berör bara gymnasiet. I realskolan läser man inte litteraturhistoria i egentlig mening.

Fröken Ehrnwall. På tal om yrkesorientering, uppehöll sig fru Vestin på förmiddagen ganska mycket vid den saken. Hon talade också om i vad mån sådan undervisning skulle kunna ordnas. Bl. a. framkom den tanken, att lärarna, som känna barnen, skulle vara de mest skickade för yrkesorientering. De skulle då skickliggöras för denna uppgift dels genom seminarieutbildningen, som skulle anpassas därefter, och dels genom kurser, ständigt aktuella kurser, som satte dem i stånd att följa utvecklingen på arbetsmarknaden o. s. v. Det talades också om en annan linje, nämligen att anlita utbildat fackfolk, som skulle resa runt i skolorna och komplettera lärarnas undervisning. Nästan hela första delen av sammanträdet talades det om yrkesvägledning.

Det talades också om att hemmen skulle engageras och orienteras på detta område, så att man inte, som det nu ofta sker, från hemmen driver in barnen på banor, som inte passa dem.

Från detta kommo vi över till kravet på hemkunskap och sådant.

Herr Allard. Jag blev på sätt och vis förekommen av fröken Ehrnwall. Jag ville just anknyta till vårt resonemang vid förmiddagens överläggning om en yrkesrådgivning och yrkesvägledning. Det ägnades ju mycket stort intresse åt detta. Vi talade om att i folkskolans sjunde och åttonde klasser bör det ha en given plats.

Det upplystes om att det finns någonting, som heter medborgarkunskap, och under det ämnet skulle en yrkesvägledning inrymmas. Jag vill för min del understryka vad som då uttalades från flera håll, att yrkesvägledningen bör lämnas så stort utrymme som möjligt under medborgarkunskapen, både i folkskolan och realskolan. Det är ju så, att de, som lämna realskolan, tyvärr i första hand söka ett manschettyrke. Det manuella arbetet anses inte alls stå på samma nivå. Jag anförde själv ett typiskt exempel. En tidning sökte samtidigt en typograf och en springpojke till kontoret. Man stod i kö för att få springpojksplatsen på kontoret, men ingen ville ha typografplatsen, trots att den kanske skulle ge tryggare försörjning i det långa loppet. Det är viktigt, att yrkesvägledningen lämnas största uppmärksamhet.

Det framhölls av fru Vestin, att arbetsmarknadskommissionen ju är mycket intresserad av detta. En lösning är väl, att man, vid sidan av lärarna, anlitar arbetsförmedlingskontoren på de olika platserna. Där finns det kanske någon tjänsteman, som är insatt i ortens arbetsförhållanden och industriförhållanden. Så är kanske inte alltid fallet, men på senare tiden har man strävat efter att få någon anknytning till ortens industri. Det är alltså viktigt, att man söker kontakt och att arbetsförmedlingskontoren i viss utsträckning få svara för den yrkesvägledning, som skall givas skolbarnen.

Jag vill också understryka betydelsen av att det anordnas föräldramöten för att behandla dessa frågor. Det händer många gånger, att föräldrarna ha en egendomlig inställning till de ungas yrkesval. Som jag sade redan vid vårt första sammanträffande, tror jag inte det är nödvändigt, att det bildas särskilda föräldraföreningar, utan jag tror det går bra att vid tillfälle sammankalla föräldrarna till ett möte och ge en ordentlig orientering över hurudant läget i verkligheten är.

Ordföranden. Vi få komma ihåg, att utredningens medlemmar inte alls varit med om vad vi behandlat förut, och vi vilja gärna ha litet upptecknat, så att vi komma ihåg något av detta i framtiden.

Herr Allard. Det är en sak, som vi togo upp till behandling och som jag skulle vilja hemställa, att vi behandla här. Det gäller antalet år i småskolan. Vi gingo förbi det i går. Jag skulle hemställa, att det kommer under behandling, ty vi ägnade också den saken stort utrymme.

Ordföranden. Det kunna vi ta upp nu, om det passar.

Herr Allard. Såvida inte någon nu vill säga något mer om yrkesorienteringen.

Herr Fredriksson. Får jag bara nämna som en upplysning, hur man försöker ordna med yrkesorientering i Göteborg i de högsta klasserna i folkskolan. Där har man sedan många år samarbetat med arbetsförmedlingen. Det brukar komma en assistent i skolorna och visa bilder och tala med de högsta klasserna. Vidare ordnas det ett föräldramöte eller ett par, där det också lämnas orientering. De sista åren har man försökt med att få någon från olika yrkesområden, som i klasserna berättar om sitt yrke för barnen,

talat om möjligheterna att få anställning där och hur det är att arbeta där, hur det ställer sig med avlöningen o. s. v. På det sättet få barnen direkt kontakt med det verkliga livet, och detta har visat sig mycket värdefullt och uppskattats av barnen själva.

Fru Grubb. När vi i förmiddags talade också om kurserna i realskolan, nämndes det, att rent teoretiskt skall där förekomma undervisning i hushållsgöromål och slöjd. I praktiken lämnas nu ofta inte någon sådan undervisning i realskolan. Det är enligt min mening nödvändigt, att detta beaktas i de nya kursplanerna, så att undervisning i slöjd och hushållsgöromål verkligen kommer till stånd.

Vi berörde också frågan, om antalet veckotimmar skulle behöva ökas genom att man införde en sådan undervisning, och om denna anordning skulle behöva medföra ökad belastning för flickorna. Nu tycker jag för min del, att antalet timmar, som ägnas hushållsgöromål, och antalet timmar, som ägnas slöjd, kunde vara lika många, så att det beträffande timantalet blir lika för pojkar och flickor. Jag tycker, att det är så nödvändigt, att dessa ämnen bli införda, att även om man nödgades beskära något annat ämne, finge man göra det. Men jag tycker inte det vore så farligt om man skulle arbeta en eller ett par timmar mer de dagar man har dessa praktiska ämnen.

Så talade vi litet om undervisningen i biologi, som ju också ligger mig om hjärtat. Där frågade jag, om man inte skulle laga så, att alla elever, som gå igenom både realskola och gymnasium, skulle få någon kunskap om ärftlighetsläran, alltså det elementära där, och undervisning i hälsolära. Jag hörde, att det var avsett att undervisning i hälsolära skulle införas även i realskolan och att man inte heller glömt bort sexualundervisningen. Därmed är jag nöjd på de punkterna.

Fröken Aulén. Jag framställde en fråga om konsthistorien, som jag tycker är ett så stort bildningsämne. Jag tyckte inte, att det egentligen behövede ha en särskild plats på schemat utan att det skulle kunna komma in exempelvis i historia, men jag fick då det svaret, att man knappast kan begära av läraren, att han skall vara kompetent i konsthistoria också, ty hans examen blir ändå dyrbar nog, utan att han har det ämnet med. Jag tycker, att det är synd, att det icke kan komma in på något sätt.

Ordföranden. Det är svårt att få rum med allt och samtidigt förkorta tiden.

Fröken Ehrnwall. Vi talade också om en utvidgning av kursen i psykologi och om att vi behövede lära oss människokunskap, alltså psykologi i den meningen.

Psykologi behöva vi mer av i skolan. Jag har sett en tidningsdebatt kring dessa frågor. Det har ofta invänts, att det är svårt att avgöra, vilket system man skall välja — det är så många stridande skolor o. s. v. Jag kan inte förstå, att det skulle behöva hindra. Det finns ändå ett visst fast kunskapsstoff på detta område, som man kan utgå ifrån, när det gäller vanlig kunskap, icke minst ungdomens kunskap om sig själv.

Det sades i diskussionen, att man tillgodosett detta i skolutredningen och förstod vikten därav för arbetslivet. Från officershåll har det också för sports sådana önsknings och likaså i alla möjliga sammanhang i arbetslivet. Jag blev tillfredsställd på den punkten.

Så talades det också om nationalekonomi. Det invändes, att själva ordet verkade avskräckande och lät så oerhört lärt, men saken förekommer i alla fall, såvitt jag förstår, under begreppet ekonomilära i många sammanhang. Någon kunskap i nationalekonomi är helt enkelt nödvändig ur bildnings-synpunkt. Den som gått igenom realskolan känner sig ju alldeles bakom, då han med de kunskaper han inhämtat inte ens kan förstå en ledare i en tidning.

Ordföranden. Jag tycker det skulle vara hemskt med nationalekonomi i skolorna. Det är min subjektiva uppfattning, trots att jag är professor i ämnet.

Herr Lund. En sak, som vi diskuterade, var förskoleproblemet. Det finns i nämnden stora sympatier för att småskollärarinnorna skola få utbildning även som kindergartnarlärarinnor och kunna omhändertaga de unga redan innan de börja skolan. Detta diskuterades mycket, och det fanns som sagt sympati för det förslaget.

Herr Allard. Vi fingo ju en del upplysningar där av en av skolutredningens ledamöter, som var närvarande, om att man inom utredningen har diskuterat en framställning från småskollärarynhåll om att småskolan skulle utökas eller att småskollärarinnorna skola få ha hand om barnen förslagsvis tre och upp till fyra år samt att en småskollärarinna skulle få samma ställning som folkskollärarna ha och att de samtidigt skulle komma i samma löneläge som folkskollärarna.

Jag tror, att man bör skilja på lönefrågan och själva antalet år, som barnen skola vara i småskolan. Jag tror inte man bör sammankoppla dessa saker. Självt har jag ju den uppfattningen, att det system som vi ha är bra. Jag tror inte, att man skulle tjäna något på att utöka småskolan upp till fyra år. Det skulle vara ytterligt intressant att få höra vad småskollärarynnornas representant har att anföra för skäl på den punkten. Enligt de erfarenheter, som man har, tror jag i varje fall, att det är bra med det antal år, som man har för närvarande. Jag tycker nästan, som jag sade på förmiddagen, att det är att reformera bakåt i stället för framåt, om man skulle utöka småskolan till 4-årig.

Jag förstår mycket väl småskollärarynnornas önskan att i lönehänseende och en del andra avseenden bli jämställda med sina kolleger, men det får man väl försöka lösa på något annat sätt. Självfallet böra ju småskollärarynnorna ha en så bra utbildning som möjligt, men det skall väl vara möjligt att giva dem en sådan, utan att man behöver förlänga skoltiden i småskolan.

Jag vill ansluta mig till det resonemang, som redan omnämnts och som fördes på förmiddagen, då jag tror man var ganska enig om att man borde låta småskollärarynnorna ta hand om lekskolorna. Jag tror, att en utredning är i gång om att staten skall överta utbildningsanstalterna på detta område. Den frågan har varit aktuell i Örebro just nu, och vi ha diskuterat, om skolstyrelsen i Örebro kan övertaga lärarinneseminariet. Frågan är då, om vi kunna bedriva en sådan ekonomisk rörelse. Den nuvarande innehavaren vill inte fortsätta. Vi räkna med att staten skall övertaga detta. Det har sagts mig, att enligt det förslag, som föreligger, skall det bli en sådan utbildningsanstalt i Örebro, och då måste man övertaga det seminarium, som finnes. Det tycker jag är ett skäl för att staten stöder och tar hand om utbildningsanstalterna och även för den mening, att detta sammankopplas med småskollärarynnornas arbete.

För min del ställer jag mig, som jag tidigare sagt, mycket skeptisk mot den 4-åriga småskolan.

Herr Nilsson instämde.

Fröken Aulén. Jag har rätt mycket studerat de tre förberedande klasser, som förr funnos i flickskolan, och jag gjorde då den iakttagelsen, att efter det andra året, när de kommo över i tredje, voro de i det stadiet, att de kunde ta emot en vanlig folkskolemässig undervisning.

Det var flera, som menade, att det är bra som det nu är, men så var det delade meningar om förskolundervisningen. Det är ju klart, att inte en småskollärarinna kan sköta både sin småskola och en lekskola, men om hon får någon utbildning, så att hon skulle kunna ta hand också om en förskoleklass, skulle detta även vara en vinst för hennes arbete i hennes ordinarie skola, därför att hon finge en något annan och vidare syn just på barnen i de tidiga åren. Det är ju så viktigt, att den, som har hand om barnen i de tidiga åren, är extra utbildad för det, och har det sinnet och anlaget. En sådan utbildning skulle ju kunna förstärka hennes möjligheter att förstå sig på barnen i tidiga år. Det skulle vara bra, tycker jag, om småskollärarinnan kunde få litet mer utbildning, så att hon eventuellt kunde ta sig an en förskoleklass. Däremot måste nog lekskolorna vara något fristående. Det är emellertid mycket önskvärt, att de beaktas mer och få statsunderstöd. I det fallet äro vi långt efter exempelvis England och Italien, där man lägger mycket stor vikt på dessa skolor.

Fröken Cardell. Det är riktigt, som herr Allard säger, att skolutredningen diskuterat, huruvida småskolan eventuellt bör utsträckas ett eller två år. Därvid har man i skolutredningen sett saken uteslutande från skolans synpunkt, om det skulle vara till gagn för barnen med en sådan anordning. Det har framhållits bl. a. av professor Katz, att det är en fördel, att barnen sammanhållas i klassgemenskapen under längre tid än som nu sker, särskilt gäller detta de yngre barnen. När barnen lämna småskolan, upplösas klasserna och de övergå till nya lärare. Det har då diskuterats, om det inte skulle vara fördelaktigare för dem att behålla samma lärare ytterligare ett eller ett par år. Det har också av de tillfrågade psykologerna talats om en differentiering efter begåvningsgrad och om att man skulle göra någonting för de mera begåvade. Man har då allmänt menat, att tidpunkten för en sådan differentiering, vare sig den sker inom folkskolan eller genom överförande till läroverk, lämpligen borde företagas i 10-, 11-årsåldern.

Ur denna synpunkt skulle man alltså kunna tänka sig, att det första stadiet omfattade exempelvis fyra år och att efter detta en differentiering ägde rum.

Det sker så i en del andra länder. När vi diskuterade med den förra gruppen på förmiddagen, nämndes det, hur man gör i England. Där äro barnen tillsammans till elvaårsåldern, och sedan genomgå de ett slags examination och barnen fördelas på olika skolor efter begåvning. De, som ha anlag för teoretiska studier, föras till en högre skola, de, som ha praktisk begåvning, gå till en praktisk realskola, och de andra fortsätta i en högre folkskola. Inom denna högre folkskola delas de också upp i olika strömmar. Detta sker som sagt i 11-årsåldern.

I Tyskland har man också en sådan uppdelning med en 4-årig grundskola

och därefter en 4-årig högre folkskola för dem, som inte gå till högre skolor. En liknande uppdelning finnes även på andra håll.

Det är detta, som har diskuterats här. Med en sådan anordning bör man givetvis tänka sig en annan lärarutbildning.

Kanske jag också bör säga något om lekskolorna. Det har varit ett stort intresse inom utredningen för att barnen i förskolåldern skulle tagas om hand. Det sades i går, att det vore önskvärt, att dessa skolor fördes under ecklesiastikdepartementet och icke under socialdepartementet. Det är också min uppfattning. Sedan är det väl fråga om vilken utbildning de skola ha, som skola sköta lekskolorna. Det är inte säkert, att det duger med samma utbildning, utan det behövs nog en speciell kindergartenutbildning.

2. Det inre arbetets organisation i olika skolformer.

Fru Grubb. Det var en sak, som vi talade om på förmiddagen, nämligen den differentiering på gymnasiet, som gör, att lärjungarna få komplettera. Åtminstone jag för min del hoppas, att bortvalet av ämnen skall komma bort. Det lät, som om det skulle bli en linjedelning, eventuellt med tre linjer, där man skulle få läsa de ämnen, som förekomma, och inte välja bort något. För min del skulle jag vara mycket glad, om det bleve så.

Ordföranden. Ja, jag tror att vi allmänt ha den uppfattningen, att man får lov att tänka sig någon form av konsolidering.

Herr Kärre. Jag har också fått det intrycket under de diskussioner vi fört i denna fråga.

Det är kanske inte något så absolut sammanhang mellan kompletteringar och differentieringen, som fru Grubb trodde. Differentieringen framtvingar en hel del kompletteringar, men sannolikt äro omkring tre fjärdedelar av dessa föranledda av andra skäl, framför allt konkurrensen på de olika banorna. Det är dock ett ansenligt antal kompletteringar, som beror på differentieringen, och även av andra skäl äro vi tveksamma om lämpligheten av en så stark splittring.

Fröken Ehrnwall. Kanske jag får säga ett par ord om demokratisk fostran, eftersom det var jag som talade om den.

Jag känner så intensivt starkt behovet av att ungdomen får ett klarläggande av vad ordet demokrati innebär. Vi ha samhällskunskap i skolorna, men jag vet inte, om vi ha något direkt klarläggande av det begreppet. Jag tänkte på vad Myrdals tala om i sin bok »Kontakt med Amerika», den möjlighet, som man har i Amerika, att använda författningen som underlag för undervisningen på ett sådant levande sätt, att den går in i allmänbildningen och även i idealbildningen. Man talar om »the American creed». På samma sätt skulle vi använda vår tradition, låt oss säga § 16 i regeringsformen, som underlag för en klarläggande demokratisk fostran. Jag tänker nu inte närmast på själva uppläggnings av arbetet i skolan — det kan också läggas mer eller mindre demokratiskt — utan jag tänker på ett framhållande av vår frihet, respekt för individen, samarbete o. s. v. Detta bör icke få komma mera slumpvis, beroende av om läraren är intresserad av det.

Jag tycker, att man här skulle kunna begagna det utmärkta förslag, som kommit från fröken Aulén om en timme i veckan. En del av den tiden skulle

kunna användas till denna undervisning, så att den inte blir valfri utan att den obligatoriskt kommer med.

Ordföranden. Från folkberedskapen har det kommit en lärobok, som går i den stilen, »Den svenska livsformen».

Fröken Aulén. Jag undrar, om den högre skolan och kanske särskilt realskolan har tillräckligt beaktat, att den måste vara allmänbildande men icke specialiserande. Är det inte åtskilliga kurser, som skulle kunna skäras ned? Det förefaller mig, som om t. ex. matematikkurserna vore större, än vad folk behövde för att klara sig. Man skulle då i stället kunna lägga litet mer på sådana ämnen, som äro grundläggande för allmänbildningen, t. ex. modersmålet. Jag tycker nog det är ganska otillfredsställande nu. Man blir ofta ganska förvånad, när man möter ungdom, som nyligen gått igenom både realskolan och flickskolan, över hur litet allmänbildade de äro och hur litet de kunna klara mycket enkla saker just beträffande språkets behandling.

Skulle man inte kunna tänka sig, att det bleve en grundlig revision i ämnena? Jag vet ju, att varje ämneslärare håller mycket starkt på sitt ämne, men man bör se detta ur helhetssynpunkt och fråga sig: »Vad kräver man av god allmänbildning med någon språkkunskap?» Efter den linjen bör man sedan kraftigt beskära ämnena, så att man får en liten lättnad i kurserna men i stället hinner göra dem mera levande och utan någon risk för överbelastning kan öka på litet på de punkter, där det är nödvändigt, och ge modersmålet något mer utrymme.

Herr Kolmodin. Vad först angår matematiken, är det avsikten, att det skall göras en del beskärningar i de kurser, som nu läsas i realskolan. Man skulle ta bort en del saker, som nu kallas för praktiska exempel men som inte äro det. En hel del konstlade affärsuppgifter skulle bort, och det som finge stå kvar skulle vara helt naturliga uppgifter. Den lilla kurs i matematik, som finnes i realskolan, ha vi emellertid inte tänkt oss att ta bort någonting av. Den är så minimal, att den inte gärna kan göras mindre, men i fråga om vissa tillämpningsövningar har man tänkt sig åtskillig beskärning för att få tid att göra det andra ordentligt. Det som kanske saknas mest nu hos dem, som ha tagit realexamen, är just allmänbildning i matematik. Det är det, som inte finns och som man skulle försöka få in en liten smula av.

I fysik har man också tänkt sig vissa beskärningar. Man skulle ta bort en del saker, som mera höra till den klassiska fysiken men som inte ha så stort aktualitetsvärde nu, och i stället föra in något litet modernare saker.

I kemi har man också tänkt sig att lägga om kursen och om möjligt få in något mera av tillämpad kemi, således litet allmänbildning i fråga om kemisk kunskap. Men det är svårt, därför att man inte kan gå in på dessa saker, utan att man har någon allmän kunskap i kemi förut.

Även i andra ämnen har man tänkt sig en omläggning och någon minskning av kurserna, men jag är inte så noga inne i hur man tänkt sig det i historia och geografi. I historien har man emellertid diskuterat rätt stora omläggningar, och för att få med viktigare saker skulle man släppa sådant, som kan vara mindre viktigt.

Eftersom jag nu har ordet, vill jag säga någonting om önskemålet att få in konsthistoria i undervisningen. I realskolan kunna vi ju inte få in detta ämne i historien, det är otänkbart, men det finns faktiskt redan något litet av den saken i teckningsundervisningen. Där ingår någonting, som heter stil-

historisk teckning, och för närvarande beror det helt på lärarna vad de göra av det. Men när man har möjligheter som här i Stockholmstrakten till besök på Nordiska museet o. s. v., kunna de göra rätt mycket av undervisningen i stlshistoria i samband med teckningsundervisningen. Det sker då i realskolans avslutningsklass.

Herr Wellander. Det var bara en sak, som jag ville fråga om.

Är det en allmän uppfattning, att man borde försöka plocka till modersmålet mer än vad det har hittills? Att modersmålet är relativt illa tillgodosett för närvarande i realskolan, därom råder intet tvivel. Det gäller nästan alla skolformer utom möjligen gymnasiet, och att modersmålet t. ex. i de stora kulturländerna är bättre tillgodosett, därom råder ju heller icke något tvivel. Men det skulle vara roligt att höra, om det är en allmän mening, att modersmålet bör tillgodoses mera.

Fröken Aulén. Jag tänker också på förmågan att uttrycka sig. Man kunde låta eleverna hålla små föredrag och sådant. De äro så ovana vid det och ha så svårt att uttrycka sig. Jag tror nog, att uppsatsskrivningen är något så när tillgodosedd och kanske också grammatiken, men inte elevernas förmåga att uttrycka sig.

Herr Kärre. Jag vill tillägga till vad som säges om modersmålet, att det inte bara är undervisningen i modersmålet, som uppövar förmågan att uttrycka sig muntligen, utan det gäller alla ämnen, särskilt om kunskapsredovisningen göres så självständigt som möjligt. Då blir det tillfälle för eleverna att öva just den sidan. Det är något, som man nu arbetar aldeles speciellt för, att inte läraren skall sitta och »mjölka fram» elevernas svar och framställa frågor, som de kunna svara på med ett ord eller två, utan ställa dem inför en självständig uppgift och låta dem lämna en redogörelse i ett sammanhang.

Därmed har jag inte velat säga, att icke modersmålet behöver all den tid det kan få, men även undervisningen i andra ämnen kan tjäna samma syfte.

Fru Grubb. En annan sak, som vi sysslade med i förmiddags och som kanske inte kommit fram tillräckligt, är, att de unga behöva fostras till förståelse för hemmet. Detta gäller inte bara för flickorna utan även för gossarna. Alla böra lära sig förstå, vad de ha att tacka sitt hem för och vad man har rätt att fordra av ett hem. Där kunde det komma in litet av karaktärsfostran genom att barnen finge lära sig inse, vad det fordras för egenskaper av individerna, för att man över huvud taget skall kunna hålla ihop ett hem, en kommun, en stat.

Vi kommo till sist överens om att denna fostran till hemmet kunde komma in på den Aulénka timmen, som vi talat om. Det är ytterligt viktigt att på det sättet knyta barnen till hemmet och dess uppgifter, så att de äro helt beredda på problemen och veta, hur de skola möta dem, då de så småningom skola själva bilda ett hem.

Vad beträffar den där allmänt orienterande timmen, kommer det väl på flera platser att bli svårt att få några lärare till den. Där är det ju meningen att ge något personligt, och lärarna äro kanske inte alltid så pigga på att göra det. Jag tror att det behövs några anvisningar om vad som skall läggas in i denna timme, om den kommer till stånd. Annars kanske den rent av kan användas på något sätt, som inte vore önskvärt. Det behövs nog några

riktlinjer, och då skulle jag önska, att fostran för hemmet och hemlivet inte glömdes bort.

Fröken Ehrnwall. I det uttalande, som gjorts från husmodersförbundet, talas om att hemmet, familjen och bostaden böra behandlas i skolan. Man vill alltså lösgöra denna undervisning från det, som har med hushållet att göra, och tänker sig saken så, som doktor Grubb här lagt upp den.

Jag vill framkasta frågan, huruvida det inte är tänkbart, att någon arbetsform kan införas i skolan inom ämnesundervisningen i karaktärsfostrans intresse. Som det nu är, fostras man visserligen till att kunna klara sig, men kanske klara sig på andras bekostnad. Något som är oerhört viktigt i samband med demokratisk fostran och karaktärsfostran är enligt min mening, att vi lära oss samarbetets idé. Det är något, som måste övas redan från barnåldern. Om vi tala aldrig så vackert om detta i skolan men hela skolarbetet är lagt på konkurrens, så faller all den där kunskapen, som vi inhämta genom våra öron, fullständigt bort, då vi lämna skolan. I arbetslivet möter konkurrensen på nytt, och det behövs mycket, för att man inte bara skall använda näbbar och klor i kampen för tillvaron.

Herr Malmström. Jag var redan vid första dagens sammanträde inne på frågan om det inre organisationsarbetet i skolan, och vi komma nu tillbaka till den. Vi ha också i förbigående varit inne på den frågan i många sammanhang.

Det gäller här att i de sista årsklasserna i alla de olika skolformerna få ett arbetssätt, som är mindre skolbundet, än det hittills i huvudsak varit. Det gäller att förbereda övergången till olika praktiska yrken eller i varje fall till undervisningsanstalter av ett annat och friare slag. Jag har det intrycket, att den där mycket skarpa övergången från ett skolsystem med bestämda läxor, med mycket bunden och disciplinerad ordning över huvud taget, till fria studieformer eller fritt förvärvsarbete kan vara rätt farlig. Det är många, som ha svårt att anpassa sig i denna nya situation. Vi ha talat om yrkesvägledning och menat, att man kan hjälpa eleverna genom att tala om för dem, vad som möter utanför skolan. Men är det inte så, att man också inom själva skolans ram måste börja vänja skolbarnen vid den ur deras synpunkt främmande verkligheten?

Arbetsskolan har i viss mån den karaktären. De synpunkter, som tidigare framförts om betydelsen av samarbete och grupparbete, böra också i detta sammanhang beaktas. Skulle man icke kunna försöka organisera ett slags föreningsliv bland de sista årsklassernas ungdom i större utsträckning, än man nu gör? I allmänhet ha vi väl den uppfattningen, att det vore bra, om de ungdomar, som sluta folkskolan och realskolan, omedelbart komma in i ett organiserat och mera värdefullt föreningsliv, i ungdomsorganisationer av olika slag. Då skulle man kunna fullfölja deras fostran, framför allt kanske deras karaktärsfostran, men också kunna hålla deras intresse för frågor av litet större räckvidd levande. Jag tror att dessa strävanden skulle underlättas, om man i skolarbetet införde något som liknade föreningsarbete. Detta har skett i några skolor, där lärarna eller rektorerna varit intresserade för den sortens verksamhet. Det borde komma med som en naturlig beståndsdel i skolarbetet.

Jag tänker också på anknytningen till det frivilliga studiearbetet. Det har sagts, att lärarna kunna göra åtskilligt för att befästa elevernas intresse för fortsatt studiearbete genom att tala om vilka möjligheter som finnas i form

av korrespondensstudier och i form av studiecirklar. Men även där bör man göra anknytningen så påtaglig, att det blir en naturlig sak för de elever, som avslutat den vanliga skolgången, att de inte sluta studera, när de sluta skolan, utan fortsätta studierna i andra former, som passa dem och som äro förenliga med deras förvärvsarbete.

Jag tror, att man skulle kunna åstadkomma en del, om man försökte systematiskt tränga igenom de här frågorna och under de sista skolåren byggde bryggor till den verklighet, vari barnen sedan skola leva. Detta gäller framför allt, skulle jag tänka mig, folkskolan och realskolan, och jag tror att man har åtskilliga möjligheter där. Problemet är väl viktigast i folkskolan. I det åttonde skolåret men också i fortsättningsskolan skulle man kunna naturligt knyta an till organisationer och intressen utanför skolan.

Detta är några uppslag och idéer. Jag vet inte själv, på vilket sätt de skulle kunna förverkligas, men jag har en bestämd känsla av att här finns en betydelsefull utvecklingslinje för skolan.

Ordföranden. Vi ha inom utredningen just kommit in på föreningslivet och sådana saker. Kanske rektor Iverus vill nämna något om det.

Herr Iverus. Vi ha varit inne på detta bl. a. ur den synpunkten, att vi vilja ha elevernas medverkan för upprätthållande av ordning o. s. v. Speciellt i de högre allmänna läroverken är det mycket vanligt, att eleverna tagas i anspråk på den punkten. Likaså är det mycket vanligt, att eleverna åtminstone i de högre allmänna läroverken ha ett ganska rikt utbildat föreningsliv, enligt mångas uppfattning kanske väl rikt, så att det är en mycket stark konkurrens om de unga själarna. Det är olika föreningar med rötter utanför skolan, som kämpa om dem, och de ha också sina egna föreningar.

Jag tror, att föreningslivet och självstyrelsen ha sina mycket bestämda krav på ungdomen. Kan man nu också koppla ihop det litet mer med skolarbetet direkt, så är det en god sak. Det får ju emellertid inte drivas så långt, att det blir till förfång för deras studier.

Fröken Aulén. Jag tänker på det där om att lära sig samarbete. Jag gjorde en gång ett experiment. Jag hade en avdelning, som var mycket ojämn. Många voro alldeles urбота, när det gällde grammatik, och då delade jag upp eleverna i två lag. Jag sade, att det skulle bli en tävling mellan de två lagen. Jag fann då, att de duktigare hjälpte de sämre begåvade i sitt lag alldeles kolossalt, och det blev ett alldeles utomordentligt resultat. Där bröts på något sätt den individuella linjen. Jag tror, att man skulle kunna göra så ibland, att man lämnar uppgifter, som en grupp får lösa gemensamt. Då lära sig de duktigare att hjälpa fram de sämre. Detta är en form av samarbete.

Det är en annan sak, som jag mycket tänkt på. Det är, att man skulle försöka lära eleverna att använda boken mer än de nu göra. De behöva någon handledning för att i ett bibliotek kunna söka reda på vad de behöva för att lösa en uppgift. Jag undrar, om det inte borde ägnas mycket mer uppmärksamhet åt att hjälpa dem att hitta i böcker och att använda böcker som hjälpmedel. Det är de hjälpmedel de sedan skola ha, när de inte längre ha lärarna till hjälp.

Ordföranden. Man kan organisera fusket litet bättre. Jag försökte det en gång i socialpolitiska institutet, och det gick rätt bra. Det blev så småningom

grupper eller studiecirklar, som samarbetade för att få så bra föredrag som möjligt o. s. v.

Herr Allard. Skolans inre arbete är en fråga, som man har anledning att ägna stor uppmärksamhet. Jag tänker då särskilt på vad fröken Ehrnwall sagt om den demokratiska fostran. Man ser, vilken tid man lever i. Man ser, vilken mentalitet barnen bli fostrade i i andra länder. Det inpräntas i dem, att den regim, som är rådande, är den allena saliggörande. Jag vill inte, att vi skola fostra våra barn på samma sätt, men jag tror, att vi på något sätt böra ägna den demokratiska fostran större uppmärksamhet. Där gäller det väl att försöka få in något av samarbetsskolan. Jag har med stort intresse tagit del av makarna Myrdals bok »Kontakt med Amerika» och tycker, att den i åtskilliga stycken har en del att ge i det avseendet.

För en lekman är det naturligtvis svårt att säga, hur samarbetsskolan och hur samarbetet skall organiseras. Men jag har en känsla av att man här inte gör allt, som går att göra. Jag påpekade redan första dagen, att detta sammanhänger med lärarens individuella förmåga. En lärare, som själv deltar i föreningsarbete och samarbetar med andra människor, har kanske lättare att få in samarbetet även i skolan.

Herr Malmström ansåg, att det bör vara en sådan fostran, att när eleverna lämna skolan — jag förmodar, att han tänkte på folkskolan i första hand — böra de ha en sådan inställning, att de söka sig till det frivilliga bildningsarbetet och det frivilliga föreningsarbetet. Vår demokrati är väl så uppbyggd, att det behövs ett antal frivilliga föreningsmedlemmar i landet. Det är vår demokrati beroende av, och därför tycker jag, att man redan i skolan bör ge barnen en sådan inriktning. De skola få med sig det från skolan, att de lära sig samarbeta med andra och även så, att de böra söka kontakt med de organisationer, som vilja ta hand om ungdomarna, när de lämna skolan. Jag tror, att här kan man nog försöka få in mera, än som för närvarande finns i skolan. Men som lekman kan man naturligtvis inte ge några direktiv på den punkten, utan man får nog lov att en smula sväva i det blå. I varje fall är det ett problem, hur man skall ta vara på ungdomen, och jag tror att skolan kan göra en hel del för att underlätta det arbetet.

Herr Fredriksson. Jag vill yttra mig om det sista, som herr Allard berörde, och lämna några exempel på hur man försökt komma fram på de vägarna. Inom de bästa klasserna i den skola, jag har att göra med, ha vi sedan många år tillbaka försökt föra eleverna över i arbetarföreningens studiekurser. Där ha de, samtidigt med att de gå i skolan, ett par, tre gånger i veckan fått t. ex. undervisning i maskinskrivning, och där ha de vidare läst främmande språk.

När de skulle lämna skolan, har sedan genom samarbete mellan folkskolestyrelsen och barnavårdsnämnden lämnats till dem en broschyr innehållande förteckning på alla organisationer i staden, som ha något med ungdomsverksamhet att göra, ideella föreningar av olika slag, föreningar för scoutverksamhet, gymnastik- och idrottsföreningar och allt sådant, med uppgift om adress och telefon, så att de kunna vända sig dit för att få kontakt med dem. Man har rekommenderat dem att söka sig dit, när de lämna skolan. Detta tror jag är en uppskattad form, som medfört vissa nyttiga verkningar.

Vad sedan gäller själva skolarbetet, är det givetvis en besvärlig sak att organisera det i friare former, men man försöker nog på många håll göra det, när ämnena passa därför, t. ex. i medborgarkunskap, när det är fråga om

stämmor och sådant. Jag tror att man är rätt vaken för behovet av att liksom skapa en mjuk övergång från skolan.

Ordföranden. Vi ha vid flera tillfällen varit inne på frågan om *de praktiska linjerna och den praktiska utbildningen* men ha väntat på att doktor Jonzon skulle komma hit och inleda diskussionen därom. Det vore kanske lämpligt att använda den återstående tiden till denna sak.

Herr Jonzon. Frågan om den praktiska utbildningen, på mellanstadiet till att börja med, har inom skolutredningen behandlats av en särskild delegation, där det har funnits representanter också för näringslivet och för skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning liksom även för ungdomsverksamheten i övrigt.

Vi ha sammanträtt åtskilliga gånger under detta arbetsår. När vi togo upp diskussionen där från början, framgick det ganska klart, att man på de håll, där man representerar näringslivet, ville fastslå, att vad man först och främst önskade ur näringslivets synpunkt var personer, som gått igenom vanliga yrkesskolor, alltså verkstadsskolor eller lärlingsskolor och yrkesskolor. Det var för den yrkesutbildningen, man i första hand hade intresse på näringslivets håll. Inom delegationen fick man emellertid så småningom klargöra, att vi ha även ett annat problem att brottas med än det, som gäller frågan om den mest effektiva yrkesutbildningen, nämligen problemet att leda de unga på rätt sätt till deras framtida yrken, så att man försöker se till att icke de teoretiska banorna bli överbefolkade, utan att det är något så när jämvikt mellan de olika vägarna och att både för de unga och för deras målsmän en praktisk utbildning kommer att framstå såsom socialt lika värdefull som en teoretisk utbildning. Det var först sedan detta blivit klargjort, som man riktigt på allvar tog upp tanken på de praktiska mellanskolorna och de s. k. inbyggda praktiska linjerna och diskuterade dem även ur näringslivets synpunkt.

Vi fingo sedan tillfälle i delegationen att samråda med en större krets av representanter för näringslivet. En dag hade vi en diskussion med handelns män och en annan dag speciellt med industriens män. De frågor, som vi ställde till dem, voro i huvudsak följande: har det visat sig, att man inom handeln respektive industrien har haft behov av personer med den utbildning, som våra nuvarande praktiska mellanskolor ge, och har man haft någon speciell erfarenhet, som möjliggör en jämförelse mellan de praktiska mellanskolornas och de inbyggda praktiska linjernas resultat å ena sidan och den allmänna realexamen och dess värde å andra sidan? Jag skulle kanske helt kort sammanfattande kunna säga, att beträffande industrien svarade man, att det visat sig, att det finns ett verkligt behov av personer med denna lägre praktiska utbildning och samtidigt en viss allmänbildning. Det framhölls, minns jag, speciellt av Aseas representant, att man inte på långa vägar kunde fylla sitt behov av så utbildade personer. De skaffade sig folk från tekniska mellanskolan i Norrköping och från tekniska mellanskolan i Stockholm, men det räckte inte alls till för att fylla deras behov.

Vi frågade då: »Vad är det för anställningar, som en person med praktisk realexamen kan få?» Därpå svarades att när det gäller industrien, var det framför allt ritare och laboratoriebiträden, som man behövde ha, och vidare vissa kontorstjänstemän. Däremot var man icke så särskilt entusiastisk för tanken att praktisk realexamen skulle vara en grund för förmansutbildning inom industrien. Man resonerade nämligen så, och det ligger

kanske något i det, att av en förman fordrar man speciella personliga egenskaper, som det inte är mera säkert att den, som tagit praktisk realexamen, har än en arbetare inom företaget. Man ville sålunda med andra ord inte säga, att den praktiska realexamen skulle vara någon speciell merit för avancemang till förmansplatser. Jag betonar detta därför, att den tanken har varit uppe, att man inom yrkesskolorna skulle anordna förmanskurser avsedda närmast för dem, som tagit praktisk realexamen. Det kanske sålunda inte är så alldeles lyckligt eller möjligt att fullfölja den tanken. Där emot var det alldeles uppenbart, att industrien har ett betydligt större behov av folk, som utbildats på detta sätt, än vad tillgången för närvarande medger.

Inom handeln var det på samma sätt. Där betonades det visserligen från representanterna för de speciella handelsskolorna, alltså den egentliga handelsundervisningen, att de handelslinjer, som vi ha i våra praktiska mellanskolor, liksom de inbyggda handelslinjerna icke ge en tillräcklig handelsutbildning. Man sade från visst håll, att det till och med är besvärligare att ta emot elever, som tagit praktisk realexamen på handelslinjen, än att ta emot elever som tagit vanlig realexamen, ty de som gått handelslinjen tro sig kunna någonting, och det tar alltid någon tid, innan man kan ta ur dem det. Det ligger naturligtvis åtskillig överdrift i detta, det är jag övertygad om, och det var alldeles påfallande, att de arbetsgivarrepresentanter, som voro med, inte hade samma mening. De voro, jag vill minnas undantagslöst, av den meningen, att det lyckats väl med dem, som de anställt med denna utbildning. Speciellt minns jag en representant från Norrköping, som ville betyga, att de, som hade lämnat handelsmellanskolan i Norrköping, hade fått förträffliga platser inom handeln och affärslivet där, huvudsakligen kontorsplatser, samt att de skött sig väl och att man var mycket belåten med dem.

Summan av detta är väl, att vi ha all anledning att på allvar ta upp frågan om en utvidgning av de praktiska utbildningsvägarna på realskolans stadium. Det är väl också delegationens mening att komma till utredningen med något förslag i den riktningen, ett förslag, som väl också då får innebära, att staten mer än hittills skulle ta hand även om den här grenen av utbildning. Det har staten redan gjort när det gällt de inbyggda linjerna. De äro inbyggda i statliga läroverk med ett enda undantag — det finns en inbyggd linje i en kommunal mellanskola.

Jag kanske borde ha nämnt från början — det framgår väl av de handlingar, som äro utsända — att de inbyggda linjerna omfatta de två sista åren i realskolan, vare sig det är 4-årig eller 5-årig realskola. Under de två sista åren ha eleverna således en från de andra skild undervisning i praktiska ämnen, antingen på en teknisk linje, en handelslinje eller en hushållslinje.

Vi ha också undersökt och gjort upp en promemoria över hur det förhåller sig med tillströmningen i de skolor, där vi ha både teoretiska och praktiska linjer, vart eleverna gå och vart de helst vilja. Det har visat sig, att tillströmningen till de praktiska klasserna måste anses god i det stora hela. Det är naturligtvis mycket olika på olika håll, men i vissa fall har mer än hälften av lärjungarna valt den praktiska linjen. Det har alltså visat sig, att dessa linjer ha förmåga att dra till sig elever.

Det finns kanske i dessa linjer i större utsträckning elever, som suttit kvar eller haft klena betyg i de föregående klasserna, och det är också ganska naturligt, att dessa gå till praktiska linjer. Det har medfört, att man från åtskilliga håll, där man är intresserad av dessa frågor, framhållit, att det inte är så önskvärt med dessa inbyggda linjer, ty på det sättet drar man

över till det praktiska livet dem, som äro mindre dugliga. Gent emot detta har invänts, att det inte behöver betyda, att en person är mindre duglig, därför att han har fått några underbetyg i realskolans lägre klasser. Man har menat, när man inrättat de praktiska linjerna, att taga hänsyn till skillnaden mellan teoretisk och praktisk begåvning. Att vara en praktisk begåvning innebär inte detsamma som att vara obegåvad.

Detta framgår också i viss mån av resultaten. Särskilt förtjänar det kanske att framhållas, att rektorn vid Vasa realskola, som har en inbyggd teknisk linje, har varit en mycket ivrig förespråkare för den linjen, och det av två skäl, dels naturligtvis därför att han velat leda över ungdomarna till det håll, där de ha passat bäst, och satt värde på att ha den möjligheten, men dels också av det skälet, att han har erfarit, att en elev, som endast med svårighet tar sig fram i den vanliga realskolan men som får komma över på en praktisk linje i övergångsåren, ryckes upp och blir en helt annan människa, inte bara så att han sköter det praktiska arbetet, utan även de teoretiska ämnena och börjar arbeta på ett annat sätt. Rektor Grimlund i Vasa realskola har för mig med konkreta exempel påvisat detta. Jag kommer speciellt ihåg ett fall, där en elev, som hade underbetyg i engelska, medan han gick i 3^e (alltså det första året han läste engelska), ett eller möjligen ett och ett halvt år senare hade AB i detta ämne. Han hade samma lärare som förut, vilket enligt rektorns mening vittnade om att det var eleven, som förändrat sig, och icke den yttre situationen.

Vi ha alltså kommit till den slutsatsen, att systemet bör utbyggas och utvecklas vidare.

Men det bör också utvecklas i annat avseende. Vi ha bara de tre slag av praktiska linjer, som jag nämnde, och det har från åtskilliga håll framhållits, att man bör kunna ge även annan praktisk betoning åt linjerna. Speciellt har det från jordbrukarhåll yrkats på att man skulle försöka sig på en jordbruksbetonad linje. Därvid har man emellertid med ganska mycken styrka framhållit, att det inte får bli fråga om någon konkurrens med de egentliga lantmanna- och lantbruksskolorna, utan vad man vill och önskar är en sådan inriktning på undervisningen i realskolan eller mellanskolan, att elevernas intresse riktas mot jordbruket och jordbrukets binärningar, att man sålunda inte lägger an på att göra eleverna till jordbrukskunniga i egentlig mening utan att man försöker binda deras intresse åt det hållet, medan de gå i realskolan, men inte allt för mycket tunna ut den allmänbildning, som realskolan eljest skall ge.

Det är ju ganska klart, att man inte torde kunna bygga upp några jordbruksbetonade praktiska linjer, som bli lantbruksskolor i egentlig mening. Det säger sig självt, ty då behövde man ha jordbruk till sitt förfogande, vilket väl är svårt att åstadkomma för en realskola.

Det kanske också kan tänkas, att man kan utbygga praktiska linjer i realskolan åt något annat näringshåll, men framför allt är för närvarande frågan om en jordbruksbetonad linje aktuell.

Fröken Aulén. Får jag fråga, hur den hushållstekniska linjen är lagd.

Herr Jonzon. Vi ha ännu inte gått in på själva kursplanerna. Enligt min uppfattning är den hushållstekniska linjen för närvarande allt för teoretiskt betonad, åtminstone i vissa fall. De praktiska linjerna äro icke fullt exakt lika konstruerade på alla håll; deras undervisningsplaner skola fastställas av skolöverstyrelsen, men enskilda skolor ha en viss frihet. Man har kanske

inte riktigt gjort klart för sig vad en hushållslinje skall tjäna för syfte. Att jämförelsevis få av de lärjungar, som avgå från denna linje, välja husliga yrken eller därmed besläktade yrken tyder på detta. Det är väl ännu oklart. Jag tror att det gäller om denna linje, mer än om de andra linjerna, att den drar till sig elever, som haft svårigheter i skolan. Därför har det också blivit så, att de högre anstalterna för huslig utbildning, som ligga ovanpå real-skolan, alltså seminarierna, inte vilja ta emot elever från den hushållstekniska linjen. De äro formellt tvungna att göra det men göra det ogärna. Men å andra sidan är den hushållstekniska linjen uppbyggd så, att den skall kunna tjäna som underlag för sådan fortsatt utbildning, och därför ha de teoretiska ämnena fått en tämligen stark ställning. Vore den i stället uppbyggd för att tjäna direkt praktiska syften, så att flickorna omedelbart skulle gå ut i praktiskt arbete, borde den vara mindre teoretiskt lagd, än den för närvarande är. Men på den punkten råder en viss oklarhet, och detta bör redas upp på något sätt.

Jag vet inte, om det är så mycket mer att säga om dessa linjer på mellanstadiet.

Sedan ha vi en annan fråga, som också debatterats, nämligen frågan om praktiska linjer på ett högre stadium, det stadium som motsvarar gymnasiet. Vi ha ju för närvarande parallellt med vårt allmänna gymnasium de tekniska gymnasierna, som äro statliga, och så ha vi handelsgymnasierna, av vilka det icke finnes något som är statligt utan som alla äro enskilda.

Ordföranden. Med statsbidrag!

Herr Jonzon. Nu är frågan, om man på samma sätt, som man inom real-skolan inrättat praktiska linjer, skulle kunna förena med gymnasiet någon form av praktisk gymnasielinje, som skulle tjäna samma syfte att differentiera ungdomen. Den frågan ha vi också inom delegationen resonerat mycket om, och vi ha nu kommit till den preliminära slutsatsen, att det är mycket svårt att i gymnasiet åstadkomma några tekniska linjer, ty den tekniska linjen kräver en sådan utrustning, att man måste ha en större teknisk anstalt samlad på ett håll. Man kan inte gärna inrätta en enda linje inom en skola, ty den kan inte få tillräcklig maskinell utrustning för ett verkligt effektivt arbete.

Däremot är det säkerligen möjligt att inrätta en handelslinje inom det nuvarande gymnasiet. Vad vi för närvarande grubbla över är, vilken ställning en handelslinje på gymnasiet skulle komma att få till en eventuell nyspråkig gymnasielinje. Det är klart, att vissa skillnader måste det bli. Handelsgymnasiet skulle få praktiska ämnen, som en nyspråkig linje inte har, men i mycket komma de två linjerna naturligtvis att närma sig varandra.

Där vågar jag inte för ögonblicket säga mera. Frågan är beroende av hur gymnasiet i det hela kommer att organiseras. Kanske delegationen för sin del kommer att förorda, att vi tills vidare göra ett försök att inbygga ett handelsgymnasium inom ett vanligt gymnasium, som är tillräckligt stort, för att man skall våga hoppas, att det där skall finnas tillräckligt många aspiranter till en sådan linje.

Fru Vestin. Är det tänkt, att handelsgymnasiet skall ersätta delar av det teoretiska gymnasiet, eller skall det bli en genomgående skillnad mellan det teoretiska och det praktiska gymnasiet?

Jag skulle också vilja framställa frågan om det är möjligt att inom en

någorlunda snar framtid lösa problemet om de tekniska gymnasierna och om det är möjligt att åtminstone på prov få ett hushållstekniskt gymnasium. Ett sådant skulle då kunna bli en föregångare till en hushållsteknisk högskola, som nog många kvinnor här i landet drömma om.

Herr Jonzon. Man kan tänka sig två sätt, på vilka handelsgymnasiet skulle kunna byggas upp. Det kan byggas direkt på realexamen såsom ett 3-årigt gymnasium. Man kan också tänka sig, att det skiljer sig från det nyspråkliga gymnasiet bara under de två sista åren. Jag skulle för min del åtminstone för ögonblicket vara böjd för att tro, att man på den sista vägen skulle få effektivare resultat. Då ha eleverna fått pröva på gymnasiestudier en smula och känna hur de passa dem. Man får väl ändå tänka sig, att man här så litet som möjligt använder tvång med betyg och så mycket som möjligt försöker göra utbildningen i den praktiska linjen sådan, att den blir eftertraktad. Om man skall gå ut från själva gymnasiegrunden, från första ringen, kan man naturligtvis tänka sig, att man skall kräva olika slag av betyg i ena och andra fallet, men då kommer det från början att förefalla, som om den ena linjen är litet förnämligare än den andra.

Vad de tekniska gymnasierna beträffar, kanske jag får hänvisa till att två nya kommit till stånd i år, i Skellefteå och Luleå.

Ordföranden. Där komma vi nog i fortsättningen inte att sträva efter flera gymnasier, därför att det blir så dyrbart, utan i stället bygga upp flera avdelningar i de gamla gymnasierna.

Fru Vestin. Kommer det inte att bli något rullande gymnasium, som för med sig den tekniska apparaturen?

Ordföranden. Något sådant har jag inte hört talas om.

Herr Jonzon. Det är svårt att föreställa sig ett rullande tekniskt gymnasium, då man tänker på den maskinpark, som ett tekniskt gymnasium behöver.

Fru Vestin. Jag tänkte på ett kemiskt-tekniskt gymnasium.

Herr Jonzon. Frågan om hushållslinjen ha vi inte varit närmare inne på. Det har anmärkts på den hushållstekniska linjen på realskolans stadium, att det varit svårt att fixera kraven. Det ligger kanske i sakens natur, att det inte är så lätt, och därför har det varit en viss risk för att den linjen skulle liksom sjunka i anseende på något sätt. Det är inte fråga om att ställa stora krav på eleverna, men det har varit svårt att fixera dem på samma sätt, som man kan göra på handelslinjen och den tekniska linjen.

Det skulle vara av mycket stort intresse att få höra de närvarandes mening om en hushållsteknisk gymnasielinje och kanske även beträffande vilken betydelse den hushållstekniska linjen på realskolans stadium kan ha.

Herr Hanno. Det var mycket intressant att höra vad som sades om en jordbruksteknisk linje. Jag undrar, om det är så, att elever, som tagit realexamen på låt oss säga en jordbruks- och skogsbruksbetonad linje, eventuellt skulle kunna fortsätta vid gymnasium för att sedan gå vidare till lantbrukshögskola.

Herr Jonzon. Vid övergång från praktisk realexamen, vilken linje det än gäller, måste vederbörande, om han skall fortsätta vid vanligt gymnasium, undergå en inträdesprövning i vissa ämnen, där kurserna skilja sig. På samma sätt skulle det bli med en jordbrukslinje. Vilja eleverna gå till vanligt gymnasium, få de underkasta sig prövning i vissa ämnen. Men däremot har man tänkt sig, att de via kursen på Vilan eller en andra årskurs i lantbruksskola, skulle kunna gå vidare till lantbrukshögskola.

Herr Hanno. Man skulle alltså bibehålla kurserna på Vilan?

Herr Jonzon. Alldeles säkert. De ha sin stora betydelse.

Fröken Aulén. Jag undrar, om den hushållstekniska kursen är så lyckad. Jag har hört från håll, där man utbildar lärarinnor i husligt arbete, att de inte äro nöjda med denna linje. Där behövs inte mer kemi än vad realskolan ger, men det fordras ofantligt mycket praktiskt arbete. Skulle det inte vara lämpligt att lägga kurserna mera praktiskt?

Herr Jonzon. Jag är av alldeles samma mening. Jag tror det vore mycket lyckligt, om linjen bleve mer praktiskt lagd än den är.

Men man måste fråga sig, vad linjen skall tjäna för syfte och vad eleverna skola bli. De, som ta praktisk realexamen på teknisk linje, kunna få en hel del mellantjänster på kontor, bli ritare o. s. v. Jag är inte tillräckligt inne i saken för att kunna räkna upp allt, men jag minns från vårt sammanträde med industrifolk, att det var inte så få tjänster av olika slag, som där kunde lämpa sig. På liknande sätt förhåller det sig med handelslinjen. Eleverna där få plats på kontor och få fortsätta utbildningen. Äro de duktiga, kunna de arbeta sig fram praktiskt taget hur långt som helst. Men var skall man tänka sig att de, som gå den hushållstekniska linjen, skola bli placerade i fortsättningen? Det är den stora frågan.

Fru Vestin. De vilja inte själva till husligt arbete. Det gäller snarare att höja det husliga arbetets anseende än att finna några arbetsuppgifter, ty sådana finns det nog och övernog. Enligt min mening hänger frågan samman med att man för det husliga arbetet inte har samma utbildningsformer som på andra områden.

Fru Grubb. Det är uppenbart, att på det husliga området är det brist på arbetskraft. Vår hembiträdeskår behöver rekryteras på något sätt. Det skulle vara trevligt, om man hade väl utbildade hembiträden och om det yrket kunde få ett så stort socialt anseende, att man kunde tänka sig att det rekryterades från dessa skolor. Jag tycker det är ett viktigt önskemål, att man i dessa skolor läser t. ex. näringsfysiologi.

Det är ett verkligt behov att komma till en lösning av hembiträdesfrågan. Det gäller här samma slags arbete som vanliga fruar som gå i sina hem få syssla med, och varför det yrket skall ha ett så dåligt socialt anseende, kan jag inte förstå.

Fröken Aulén. Skulle det inte kunna tänkas, att man i dessa linjer sysslade mera med olika slag av hemkunskap, hemekonomi, heminredningar och allt möjligt sådant, så att eleverna bleve, jag vill inte säga hemexperter men i varje fall insatta i dessa frågor? Då tror jag den linjen skulle bli efterfrågad och komma att fylla ett stort behov.

Herr Jonzon. Jag är av alldeles samma mening. Svårigheten ligger väl egentligen däri, att de hembiträden, som vi nu ha, antingen inte ha någon utbildning eller också, i den mån de ha utbildning, fått den i yrkesskolans ram, således ett års kurs efter folkskolan. Här skulle det i alla fall, såsom det nu är anordnat med anknytningen mellan realskolan och folkskolan, bli en rätt omfattande utbildning i jämförelse med den vanliga hembiträdesutbildningen. Om en sådan utbildning skulle locka den som tänker bli hembiträde, så förutsätter det en väsentligt höjd lönestandard, men det är ju ett besvärligt ekonomiskt problem.

Men kanske man kan tänka sig — det har också jag undrat, fast jag inte känner saken tillräckligt för att ha en bestämd mening — att man skulle på denna väg kunna få fram hemföreståndarinnor, som man nu utbildar i vissa seminarier, alltså personer, som på eget ansvar skola kunna sköta ett hem, där icke husmor finnes. Det finns väl ett rätt stort behov av personer med sådan utbildning.

Fru Grubb. Det sista, som vi hörde, sammanhänger ju litet med utbildningen av hemsystrar. Det fordras ju en viss utbildning hos dem, som antagas som hemsystrar. Den är väl inte så stor — det är väl några folkhögskolekurser eller något sådant. Men de här olika sakerna skära litet in i varandra.

Fru Vestin. Det förefaller, som om den hushållstekniska linjen borde vara en utmärkt förberedelse för blivande sjuksköterskor, för hemföreståndarinnor, för en hel del socialt arbete o. s. v.

Ordföranden. Är det någon, som har något vidare att anföra i denna eller eventuellt någon annan fråga?

Fröken Ehrnwall. Det är en annan sak, som vi också tänkt fråga doktor Jonzon om, nämligen om *den differentierade undervisningen i folkskolan* skall avse utslutande främmande språk, eller om den skall läggas så, att eleverna sedan kunna gå till 3-årig realskola. Vi ha inte fått någon klarhet om hur det är tänkt.

Herr Jonzon. Det har varit olika tankar uppe, vilket också framgår av handlingarna. Det har till en början gällt, om man skulle inom folkskolan kunna ge en grund för en 3-årig realskola. Då har frågan varit: bör man anordna folkskolans undervisning i det hela så, att vilken elev som helst kan gå över från folkskolans sjätte klass till 3-årig realskola? Det förutsätter, föreställer jag mig, om man skulle kunna nå någorlunda samma resultat som hittills, att man har språkundervisning för alla, antingen i sjätte klassen eller i femte och sjätte klasserna i folkskolan.

Det är den ena möjligheten. Den andra möjligheten är den, att man helt och hållet skiljer frågan om folkskolans behov av språkundervisning från frågan om språkundervisning som grund för övergång till realskola. Då skulle de elever, som äro rustade för att gå vidare genom realskolan, få en särskilt för dem tillrättalagd undervisning ett eller två år före övergången. Frågan blir då, vad denna undervisning skall omfatta. För min del har jag trott, att man skulle kunna låta den gälla det grundläggande språket och ingenting vidare och att man för övrigt kan bygga på de kurser, folkskolan ger i de andra ämnena, inte på det sättet, att man skall lägga till rätta folkskolans kurser för det ändamålet utan att den 3-åriga realskolan får lägga sina kurser efter folkskolans kurser.

Denna fråga kan naturligtvis inte besvaras, utan att man grundligt undersöker, hur kurserna böra ligga för folkskolan och för realskolan. Den sammanhänger givetvis också med vilken betydelse man tillmäter olika detaljer i realskolans kurser. Det har förekommit skilda meningar. En mening går ut på att kurserna ungefär som nu skola vara systematiska och sammanhängande, så att man t. ex. går igenom historien från början till slut. Ett annat sätt är att man, liksom det lär praktiseras i England, inte håller så styvt på fullständigheten i kurserna utan sätter mera värde på att grundligt och ordentligt fördjupa sig på några områden, även om det vi med våra gamla traditionella och kanske något ytliga begrepp kalla allmänbildning skulle bli lidande på det.

Har man den sista synpunkten på kurserna, är det kanske inte så farligt, om realskolan skulle lämna åsido en hel del av det, som blivit genomgånet i folkskolan förut, och säga: »Ni få nöja er med vad ni fått i folkskolan. Nu ägna vi oss åt andra delar av kursen.»

Men det där är saker, om vilka det råder mycket olika meningar. Frågan är: skall man ha en särskild undervisning på ett differentierat folkskolestadium för dem som skola gå till realskola, eller skall man ha en gemensam undervisning för hela klassen? Skall man ha gemensam undervisning i sex klasser, kan man enligt många mening inte förkorta realskolan till tre år, ty då blir det hela för svagt. Andra anse, att det går. Sålunda ansåg skolöverstyrelsens majoritet 1923, att det var tillräckligt. Men anser man, att det inte går, har man väl ingen annan råd, om man vill förkorta undervisningstiden till nio år, än att göra någon differentiering under ett eller två år.

Detta, menar jag, skulle ha en gynnsam inverkan på frågan om landsbygdens tillträde till skolorna. Man skulle då kunna i jämförelsevis många skolor ute på landet åstadkomma en sådan undervisning för en grupp av elever, i synnerhet om den inte behöver omfatta mer än ett eller annat ämne. Man skulle kanske också kunna lägga 3-åriga realskolor ute på landet i folkskolorna, ty de akademiskt eller på annat sätt utbildade lärare, som i framtiden skola ha hand om undervisningen i realskolan, kunna lika väl bo på landet som i en stad. Under förutsättning att det finns tillräckligt elevantal, är det inte svårare att placera en realskola på landet än i en stad.

Fröken Aulén. Det förefaller mig ändå, som om det skulle vara vissa olägenheter här. I den avslutande klassen i folkskolan kommer läraren med nödvändighet att mest intressera sig för dem, som skola gå över i realskolan och behöva vara så duktiga som möjligt. Vidare skall ju den avslutande klassen i folkskolan exempelvis läsa om nutiden i historien, medan däremot begynnelsestadiet i realskolan är något helt annat. Jag tycker det skulle vara mycket svårt att passa in kurserna. Eleverna få läsa om en del och hoppa över en del. Det blir inte lätt att lägga det så, att det går ihop.

Så förefaller det mig, som om den 3-åriga realskolan ändå skulle bli ofantligt forcerad. Realskolan är redan nu mycket forcerad. Jag tänker på docent Hjärnes intressanta uttalande om den lämpliga tiden för arbetet i skolan och läxläsning. Hur gå hans synpunkter ihop med den 3-åriga realskolan? Det måste bli ett våldsamt plugg på den korta tiden.

Herr Jonzon. Man kommer att läsa språk precis lika många år som nu, och jag förstår inte, varför det skulle bli så mycket mera plugg. Det är ingen annan skillnad, än att man har undervisningen i folkskolan i stället för i realskolan.

Den nyare tiden i historien läser man ju visserligen på det högsta stadiet i folkskolan, men den sjunde klassen beröres inte av detta.

Jag medger gärna, att det finns många svårigheter, och det kan mycket väl hända, att den 3-åriga realskolan visar sig ogenomförbar. Men det kan också visa sig möjligt att på en eller annan punkt pruta litet på kraven. Jag vet inte, varför man skall betrakta det kunskapsinnehåll realskolan ger nu som sakrosankt. Man kanske kan jämka på det en smula.

Herr Malmström. På programmet för en annan grupp står frågan om arbetsbelastningen i skolorna. Vi ha läst docent Hjärnes synnerligen intressanta utredning. Det vore kanske lämpligt, om vi också finge diskutera, hur man verkligen skall kunna minska belastningen i skolorna.

Ordföranden. Jag skulle vilja föreslå, att vi alla samlas på skolöverstyrelsens lokal i morgon. Då skola vi behandla åtskilliga frågor, som kunna vara av intresse även för de här närvarande ledamöterna av nämnden, bl. a. just arbetsbelastningen.

Fru Vestin. Det är kanske pedagogiskt okunnigt att fråga, om det är så olyckligt, att man får repetera vissa saker och fortsätta i realskolan med det, som man läst i folkskolan. Repetition är ju nödvändig vid allt inlärande, och jag förstår inte, att det är så olyckligt, om man tar om en kurs. Att det uppstår sådana svårigheter är väl ingenting, som bör avskräcka från den anordning, det här är tal om.

Jag vet inte, om vi få ta upp en annan fråga som mycket intresserar mig, nämligen frågan om gymnasiets inre organisation och innehållet i dess kurser.

Ordföranden. Vi kunna fråga doktor Jonzon om differentieringen i folkskolan först, och sedan gå över till det andra.

Fru Vestin. Då vill jag fortsätta med differentieringen.

En risk med differentieringen är ju, att man tvingar föräldrarna att på ett tidigt stadium välja vad deras ungar skola bli. Den väsentliga risken där är väl, som jag tror jag sagt vid ett tidigare tillfälle, att de av sociala eller av andra prestigehänsyn låta sina barn gå en lång studieväg. Man riskerar så att säga för säkerhets skull att låta ungarna studera för mycket för att vara på den säkra sidan, om de skulle få en lidnersk knäpp i framtiden, som många föräldrar givetvis vänta hos sina barn. Äro de långsamma i början, vänta föräldrarna att de bli bättre, när de komma högre upp och få bättre förstånd. Det är möjligt, att den risken kompenseras av att kloka föräldrar utnyttja möjligheterna att välja mellan en mer specialiserad linje och en allmänna, folkskolartad linje. Det är svårt att säga på förhand, hur folk kommer att reagera, men risken finnes att föräldrarna reagera oklokt.

Herr Jonzon. Det är rätt mycket med hänsyn härtill, som tanken på differentieringen har kommit upp. Man menar, att när föräldrarna redan då barnen äro i 11-årsåldern ställas inför ett val, som innebär att barnen skola flyttas från en skola till en annan och helt och hållet byta miljö, betyder ett misslyckande efter ett par år praktiskt taget en katastrof för barnen.

Så vill jag säga med anledning av vad fru Vestin nämnde om repetitioner av kurserna, att det inte är någon olycka, om man har tid med sådana. Men

jag menade, att man inte behöver dra sig för att göra realskolan 3-årig av rädsla för att man inte skall hinna repetera allt som är läst förut.

Fröken Ehrnwall. Jag förstår, att differentieringen för landsbygdens vidkommande kan vara ett värdefullt tillskott och att den möjligen kan lösa problemet för landsbygdens barn. Men jag förstår inte, att den skall behöva införas, där det redan finns andra former, 4- och 5-årig realskola. Jag förstår egentligen inte, vari det särskilt värdefulla i denna form ligger. Det blir ju egentligen en 5-årig realskolelinje på detta sätt. Vad är det för särskilt värde i att de två första åren skola uttagas i folkskolan? Jag hörde nu det skälet, att om någon misslyckas o. s. v., skall det bli lättare att knyta an till det gamla, om eleven icke lämnat sin miljö, men jag tycker inte detta är tillräckligt för att motivera att man delar upp realskolan i två hälfter. Jag undrar, om det kan vara gynnsamt för utbildningens resultat.

Herr Jonzon. Det är svårt att säga. Jag kan här endast tala om vad jag själv tänkt om denna sak. För min del menar jag inte, att man skulle dela upp realskolan i två delar. Jag menar, att framtidens väg är den, att realskola och folkskola bli *en* skola. När folkskolan blir 8-årig och realskolan omfattar 9-årig skolgång, komma vi att ha en ungdomsskola fram till 15 års ålder med olika grenar och olika linjer, och det är vår folkskola, som omsluter det hela. Detta är ju ingenting aktuellt, utan det är en eventuell utveckling, som man kan tro på eller icke tro på.

Skulle utvecklingen gå i den riktningen, kommer det självfallet att inverka också på gymnasieskolorna. De kunna inte vara utan sina underbyggnader, utan då måste vi tänka oss, att systemet skulle bli sådant som det man nu har i Danmark, så att realskolan både finns i folkskolan och utgör grundval för gymnasiet.

Fröken Ehrnwall. Då är det egentligen bara en organisationsfråga.

Herr Wellander. Om vi ett ögonblick fullfölja denna tankegång, att folkskolan blir 8-årig och sålunda nästan kommer till samma höjd som den nuvarande 5-åriga realskolan, då kommer naturligtvis hela problemet i ett avsevärt förändrat läge. Det är därför en rätt viktig fråga, huruvida man skall sikta fram mot 8-årig folkskola eller om man skall resignera inför den 7-åriga folkskolan och planera för den. Skall man sikta fram mot 8-årig folkskola i det stora hela, vill man naturligtvis, att de olika utbildningslinjerna skola te sig så likvärdiga som möjligt. Då blir det i själva verket så, att man får en realskola, som är mera teoretiskt inriktad, en realskola, som är mer praktiskt inriktad, och en allmän, låt mig säga mellanskola, som också är praktiskt inriktad men som är examensfri — det är ju detta, som blir det karakteristiska, om vi för att inte trassla till tankegången frigöra oss från de gamla benämningarna. Då blir man nästan tvungen att tänka om hela problemet. Det kan väl inte vara riktigt att utgå från den 6-åriga folkskolan som en given storhet, då den inte längre finns, eftersom folkskolan är 8-årig. Jag tror, att man bör tänka längre fram i tiden och stå litet friare i förhållande till de nuvarande skolformerna.

Om man då vill göra inte bara den praktiska mellanskolan utan även denna allmänna examensfria mellanskola så likvärdig med den teoretiska realskolan som möjligt, inställer sig frågan: kan det vara klokt att låta denna allmänna examensfria mellanskola vara endast 2-årig? Kommer den i så fall

att te sig likvärdig med de andra linjerna? Antag, att man förkortar den nuvarande 5-åriga realskolan och i stället, som det tycks vara en allmän opinion för, differentierar folkskolan och bygger på folkskolans sjätte klass en 3-årig realskolelinje, som för fram ungefär till den nuvarande realskolans mål. Det blir sammanlagt en 5-årig utbildningslinje. Om man sedan som alternativ till denna ställer en 2-årig linje byggd på sjätte klassen, finns det då några utsikter till att den linjen kommer att bli socialt likvärdig och av föräldrarna uppfattas så?

Skola vi kanske i stället bestämma oss för att inte differentiera folkskolan och låta realskolan bli 3-årig utan föregående differentiering, i vilket fall den alltså inte för lika högt som den nuvarande realskolan? Eller skall man rent av kapa av den nuvarande realskolan och göra den endast 2-årig? På så sätt kan man uppnå likvärdighet, men på en sådan realskola kan man inte bygga det nuvarande gymnasiet.

I detta sammanhang får jag kanske beriktiga något, som sades här, nämligen att skolöverstyrelsen 1923, när den avgav sitt utlåtande över skolkommisionens förslag, föreslog en 3-årig realskola byggd på 6-årig grundskola och ledande till nuvarande mål. Så var det inte. Skolöverstyrelsens majoritet tänkte sig en realskola med avkortat studiemål. Men studentexamen skulle ligga vid den nuvarande nivån, man tänkte sig gymnasiet 4-årigt, och det var alltså en 7-årig studiegång, som efter 6 folkskoleklasser förde fram till studentexamen, medan realskolans mål var nedflyttat ett år.

Jag skulle vilja underställa damerna och herrarna den frågan, huruvida det är sannolikt, att man lägger skolsystemet väl till rätta, om man å ena sidan bygger låt mig säga en 5-årig utbildningslinje, som för fram till den nuvarande realexamen, och å andra sidan på den odifferentierade folkskolan lägger en 2-årig examensfri utbildningslinje.

Ordföranden. Jag vet inte om nämndens ledamöter äro beredda att gå in i diskussion av de här perspektiven. De äro kanske litet besvärliga.

Fröken Ehrnwall. Får jag bara fråga en sak: behöver utgångspunkten verkligen vara social likvärdighet?

Herr Wellander. Nej, men man vill förstås gärna sträva åt det hållet. Det var kanske i den andra gruppen, som man talade mycket om detta önskemål att så vitt möjligt minska den olikvärdighet, som för närvarande vidlåder de olika linjerna, så att den praktiska och den teoretiska realskolan skola socialt te sig ungefär likvärdiga och så vitt möjligt även den examensfria linjen skall te sig något så när likvärdig, eller åtminstone att skillnaden inte skall bli så stor.

Fröken Aulén. Skall likvärdigheten nödvändigt innebära, att man skall sänka kraven och att inte realskolan skall vara kvar? Vore det inte mera att sträva efter att man inte betraktade ytterligare ett års studium som liktydigt med ett högre socialt trappsteg? Vi komma ingen vart, om vi inte lära oss att betrakta det praktiska livets människor som likvärdiga med de teoretiskt litet mer utbildade.

Jag tycker inte det är riktigt att skära ned realskolan endast för att uppnå social likvärdighet, utan jag tycker att vi måste ha den kvar, ty i sin nuvarande form ger den inte så mycket, att man kan sänka kraven något vidare. Skillnaden kommer ändå inte att bli så stor, när folkskolan kommer att ge

så pass mycket mer än förut. Den allmänna bildningsnivån blir då i alla fall mycket mera jämn, och det kommer inte att betyda så mycket, om en person tagit realexamen eller inte. I varje fall anser jag inte, att man bör företa någon stympning för att uppnå likvärdighet, om man inte har något annat syfte därmed.

Fru Vestin. Jag förstår inte, vad professor Wellander lägger in i begreppet »social likvärdighet». Det är nog så, att folk ofta bedömer en undervisnings sociala värde efter vad den ger för ställning, när det gäller arbete, inkomster o. s. v., och så länge realexamen är kompetensvillkor för vissa yrken, som av en mängd skäl äro eftertraktade, komma de yrken, som realexamen öppnar vägen till, att anses socialt mera högtstående än yrken, där sådan kompetens icke fordras. Man måste hålla för ögonen, att här gäller det ett faktiskt krav från arbetslivets sida på den ungdom, som skall in i olika fallor. Där ha vi pudelns kärna.

Fröken Ehrnwall. Vad det sociala likvärdighetsbegreppet beträffar, anser jag i likhet med fröken Aulén, att det är synnerligen farligt att åstadkomma likvärdighet genom att sänka standarden. Man bör visserligen försöka hjälpa människor till social självkänsla, men det måste ske på ett positivt sätt genom att man inom rimliga gränser ger alla människor lika utbildningsmöjligheter och samma bildningsresurser, i den mån de kunna tillägna sig dem. Jag kan inte förstå, att man här kan gå på någon annan linje än den positiva, att man försöker ge så mycket man kan men på samma gång försöker hjälpa människor att få bort alla sociala mindervärdeskomplex. Jag tycker att det är synnerligen olyckligt att sänka standarden på realskolan, som inte är allt för hög sådan den är.

När jag läste uttalandena från industriens och handels och allmänna livets representanter, framgick, att flera av dem i vissa sammanhang åtminstone satte flickskolans utbildning framför realskolan. Detta visar, att realskolutbildningen faktiskt betecknar ett litet steg tillbaka jämfört med den gamla flickskolutbildningen, och att så är förhållandet, torde vara otvivelaktigt för den, som arbetat inom de båda skolformerna. Sänkas fordringarna ytterligare, vet jag inte, var man skall hamna, i synnerhet som man inom vissa yrken utgår från den nuvarande realskolestandard.

Herr Lund. När man i skolutredningen diskuterat ett obligatoriskt åttonde skolår, har frågan då inte kombinerats med tanken på obligatorisk språkundervisning i åttonde klassen? Man vill ju ge ett högre värde åt hela folkskolutbildningen, men ligger inte däri just, att det skulle bli obligatorisk språkundervisning på det högre stadiet?

Herr Jonzon. Där man har ett åttonde skolår, undervisas det i allmänhet i språk.

Herr Lund. Men är inte språkundervisningen frivillig?

Herr Jonzon. Ja, språkundervisning kan knappast bli obligatorisk i folkskolan i den mening, att *alla* skola vara med därom, ty det finns alltid elever, som inte kunna följa med denna undervisning och ha något gagn därav — jag tänker t. ex. på våra hjälpklasser. Man kan således tänka sig, att språkundervisningen blir obligatorisk på så sätt, att de, som prövas ha förutsättningar därför, skola vara med om den. Här i Stockholm är det så,

att om någon elev inte deltar i språkundervisningen, är det läraren, som rått honom att avstå.

Jag tror således, att man nog tänkt sig språkundervisning i folkskolans åttonde klass och på många håll redan i dess sjunde.

Herr Allard. Vi tyckas komma tillbaka till det resonemang, som fördes i går, och jag skall inte upprepa vad jag då sade, när jag anlade en del sociala synpunkter på saken och blev anklagad för att komma med politiska synpunkter. Jag är emellertid glad åt att man i dag skiljer på sociala och politiska synpunkter, och jag hoppas, att man skall göra det i framtiden också.

Om jag fattat doktor Jonzon rätt, är det inte meningen, att man genom inrättandet av en 3-årig realskola skall sänka realskolans nivå, utan att man med den 6-åriga grundskolan och 3-åriga realskolan skall kunna hålla standarden på fullt samma nivå som för närvarande.

Jag är emellertid lekman på det här området och kan inte yttra mig så bestämt som fröken Ehrnwall och andra, som ha stor erfarenhet, men så vitt jag kan se, sänker man väl inte realskolans standard genom att göra den 3-årig, byggd på en 6-årig grundskola med förberedande språkundervisning i de högsta klasserna.

Herr Jonzon. Jag tror inte heller, att man i något väsentligt avseende behöver sänka realskolans standard, men när det gjorts invändningar, ha de grundat sig framför allt därpå, att den undervisning, som lägges över till folkskolan, ju kommer att bedrivas med ett osovrat och alltså mera trög- och tungarbetat lärjungematerial, något som skulle verka hämmande på undervisningen, varför man inte skulle hinna lika mycket i en del ämnen på de två åren. Om man emellertid bildar en avdelning inom folkskolan av dem, som skola gå vidare, och en avdelning av de andra, kvarstår ju inte det skälet.

Ett annat skäl, som anförts för att man inte skulle nå samma resultat, är, att man i folkskolan har klasslärare, varigenom man inte kan få samma drill, som om man har facklärare.

Därtill kommer att det, såsom här antytts, kan vara svårt med hänsyn till kursförläggningen att på ett sent stadium få in vad som bör komma på ett sent stadium och på ett tidigt stadium det som bör komma på ett tidigt stadium.

Jag vill bara tala om vilka invändningar, som gjorts, men därmed vill jag inte säga, att jag själv är så övertygad om deras bärkraft i alla avseenden.

Herr Malmström. Om man kunde få garantier för att eleverna i normala fall kunde nå fram till realexamen efter de nio åren och att man efter en omläggning kunde hålla samma standard på realexamen som för närvarande, så är det väl ur lekmannasynpunkter mindre viktigt, vilken skolform eller vilket administrativt system man använder. Men det är väl detta, som är själva kärnpunkten i diskussionen, i varje fall att döma av betänkanudet.

För närvarande har man ett system, enligt vilket större delen av dem, som ta realexamen, gå sex klasser i folkskolan och fyra år i realskolan. Frågan är, om man kan uppnå samma resultat, i fall man över lag gör realskolan till treårig och samtidigt i någon ringa mån justerar undervisningsplanen i folkskolan. Det skulle i så fall innebära, att den 9-åriga studielinjen blir den normala, medan man hittills haft såväl en 9-årig som en 10-årig och i

varje fall räknat med att endast de intellektuellt bäst utrustade eleverna skulle gå den kortare vägen. Man kan inte komma förbi problemet bara genom en mindre förändring i folkskolans undervisningsplan och genom att där införa parallell språkundervisning.

Skall man däremot göra en fullständig tudelning av eleverna i folkskolans sista klasser, blir det, såsom jag antydde, uteslutande en administrations- eller organisationsfråga, om man skall kalla det för folkskol- eller realskolundervisning. Man kan möjligen säga, att man i folkskolan får en effektivare uppdelning av materialet med hänsyn till studiebegåvningen, men då stöter man på det mycket väsentliga lärarutbildningsproblemet.

Härmed förklarades dagens förhandlingar avslutade.

III. Sammanträde den 17 juni 1943.

A. Sammanträde med grupperna 2 och 3.

1. Skolkursernas innehåll i folkskola och realskola.

Ordföranden, undervisningsrådet Kärre. Denna fråga är ju diskuterad ganska grundligt av grupp 1 och genomdiskuterades även på det enskilda sammanträdet i grupp 2.

Herr Åkeson. Vid det enskilda sammanträdet i grupp 2 uppehöllo vi oss mest vid frågan om underlättande av studierna för landsbygdens ungdom, något som ju särskilt intresserar landsbygdsrepresentanterna.

Vad beträffar frågan om skolkursernas innehåll i folkskola och realskola, började vi visserligen diskutera den, men kommo inte till något mera enhetligt resultat än att det vore önskligt att få diskutera den även i dag.

Fröken Aulén. Jag tycker nog inte, att vi fingo genomdiskutera denna fråga, men det är också, när man inte har några exakta kursplaner framför sig, svårt att komma med någon kritik eller något förslag.

Jag skulle i alla fall vilja säga, att vi ju alla veta, att ämnena tendera att allt mera utvidgas, och det klagas över överbelastning. Det vore därför önskvärt, att varje lärare ålades att försöka se saken med hänsyn till det helas intresse. Om man nu säger, att timantalet i det och det ämnet skulle minskas, svarar genast vederbörande ämneslärare: »Det går absolut inte», och då står man där och kommer ingen vart.

Man bör alltså betrakta allt som en helhet och försöka motverka överbelastningen dels genom koncentration av materialet och dels genom att försöka samordna en del ämnen, såsom t. ex. historia, litteraturhistoria och kyrkohistoria, så att samma period studeras samtidigt. Jag har själv varit med om ett sådant experiment och funnit det utomordentligt givande. Eleverna tyckte också att det var intressant, och det medförde tidsvinst på så sätt, att lärarna kommo överens om vad den ene och den andre skulle ta.

I detta sammanhang vill jag säga, att realskolan är alldeles för splittrad och alldeles för intellektuell. Den bör mer än nu sker ta sikte på den miljöbarnet kommer ut i efter skolan och på de uppgifter som möta såsom medborgare.

Jag skulle alltså önska ett samspel mellan ämnena och att man tar bort allt det oväsentliga. Därmed menar jag inte, att man t. ex. alldeles skall försumma de äldre perioderna i historien — den nuvarande världskatastrofen hade exempelvis enligt min mening inte utbrutit, om inte ledarna varit så historiskt okunniga — men man bör akta sig för petitesser.

Ordföranden. Jag nämnde vid den enskilda överläggningen i går, att vi i skolutredningen äro inne på den linjen att mer detaljerat fixera kurserna för att få dem begränsade till det väsentliga, detta icke minst med tanke på att ge riktlinjer till läroboksförfattarna.

Vad beträffar samspelet mellan ämnena, är man inne därpå redan nu och försöker behandla sådant samtidigt, som hör ihop inom skilda ämnen.

Vad angår speciellt litteraturhistorien, är att märka att detta ämne praktiskt taget inte läses i realskolan, utan bara litteratur med litet upplysningar om författarna och om några viktiga strömningar, ty man anser, och detta säkerligen med rätta, att eleverna där äro för unga att med större behållning läsa litteraturhistoria i egentlig mening.

Herr Åkeson. Jag vill instämma i vad fröken Aulén sade, att det är mycket svårt att ge sig in på någon kritik, när det gäller kurserna, men det är ett ämne som jag skulle önska finge litet fastare ställning i synnerhet i folkskolan, och det är kristendomsundervisningen.

Det nämndes under första dagens debatt, att folkskolans viktigaste uppgift var att verka karaktärsutvecklande, men då är det givet, att de ämnen, som kunna leda fram till detta mål böra få en fastare ställning på schemat. Jag vet, att det är många, som ställa sig avvisande till tanken, att kristendomsämnet skulle få en fastare ställning, men vi få väl i alla fall medge, att det ligger en stor sanning i slagordet, att den svenska linjen är den kristna linjen och att vårt samhälle i oerhört hög grad både socialt, moraliskt och ideellt vilar på kristen grund. Men då gäller det att icke avlägsna sig från källan. Vi ha på de sista åren iakttagit den moraliska uppluckring, som ägt rum, och jag kan inte finna annat än att en av dess orsaker är, att svenska folket mer och mer sekulariserats, och därvidlag spelar skolan en mycket stor roll.

Nu är kristendomsundervisning ett mycket svårt ämne, och det är ännu svårare, när man inte har en ordentlig lärobok att följa. Jag vill inte, att man skall återvända till katekesplugget i gammal mening, men jag vill ha större fasthet i ämnet, för att man skall kunna få den grund för karaktärsfostran, som behöves.

Herr Spetz. Man måste nog utgå ifrån vad man väntar sig för resultat av realskolan. Läser man de svar, som inkommit på utredningens frågor, från de verksamhetsområden, där man tänker sig, att realskoleleverna i framtiden skola arbeta, märker man, att man inte gärna kan inskränka på ämnena modersmålet, främmande språk och matematik. Skall totaltimantalet i realskolan minskas, därför att man vill förkorta studietiden i realskolan, är det uppenbart, att denna minskning inte bör få gå ut över just dessa ämnen. Detta skulle bli fullständigt ödesdigert för realskolan, ty det skulle utestänga realskoleleverna från de yrken, där de nu kunna komma in, såvida de inte komplettera, och på så sätt har man gjort realskolan en otjänst.

Var en minskning skall sättas in, kan jag icke ange — det är naturligtvis synnerligen svårt, ty vilket ämne man än föreslår, trampar man alltid någon på tårna. Säger man t. ex.: »kristendom», blir kyrkoherde Åkeson ledsen, och säger man »biologi», förargar man någon annan, och på det sättet är det hela vägen igenom.

Här har talats om karaktärsfostran. Jag är av den mening, att denna fostran sammanhänger med lärarnas personlighet. En klass kan få lika bra

karaktärsfostran tack vare en lärare i matematik som genom den lärare klassen har i kristendom — det har jag själv erfarenhet av.

Ordföranden. Vi äro säkerligen ense om att detta sista är en grundläggande synpunkt, och jag skulle för egen del bara vilja tillägga, att det spelar en stor roll för varje elevs fostran, att han får arbeta så mycket som möjligt i de ämnen och på sådana områden, som intressera honom. Man fostras nämligen framför allt genom arbete i de uppgifter, som intressera en.

Fröken Jonsson. Vi äro nog överens om att vi behöva en lärobok i kristendoms-kunskap. Jag förstår inte riktigt, vad hr Åkeson menade med »fastare ställning», ty kristendoms-kunskapen har ju en fast ställning, men kanske på vissa punkter en utökning behöves.

Herr Jonzon. Jag vill bara framhålla, att frågan om en utökning av tiden för ämnet kristendoms-kunskap, ifall man ser det ur synpunkten av dess karaktärsfostrande betydelse, ju inte bara kan avse folkskolan, utan även realskolan på motsvarande stadier. Behövs det mera tid för ämnet på ett visst åldersstadium, så gäller detta alla skolor, och det är svårt att få till stånd en utökning i realskolan.

Vad folkskolan beträffar, håller jag med kyrkoherde Åkeson om att kristendoms-kunskap skulle kunna i långt högre grad än nu ofta är fallet bli ett ämne av betydelse för den karaktärsfostrande sidan av skolans verksamhet, men detta sammanhänger mindre med timantalet än med andra omständigheter, och det kan rent av vara frågan, om det inte innebär en fara att allt för mycket utsträcka tiden för kristendomsundervisningen just med hänsyn till att vi ha och måste ha så många lärare i våra skolor, som inte ha förmåga att på rätt sätt utnyttja den därför anslagna tiden. Jag tänkte i detta sammanhang på vad en erfaren musiklärare sade om sångundervisningen, då man klagade över att sången var ett så undanträngt ämne. »Vi skola inte yrka på utsträckt tid, förrän vi först lärt lärarna att utnyttja den tid de nu ha.» Jag tror, att det ligger mycket i detta, också när det gäller åtskilliga andra av skolans ämnen.

Vad frågan om själva kurserna beträffar, är jag benägen att tro, att man på den väg fröken Aulén anvisade, nämligen genom en koncentration, skulle kunna spara åtskilligt. Roar man sig med att gå igenom realskolans och folkskolans läroböcker, skall man rätt snart finna åtskilligt av kunskapsstoffet, som man inte kan anse nödvändigt på detta stadium.

Vad beträffar kravet på allmänbildning i ett visst ämne, tror jag att det ligger någonting i vad professor Lundell brukade säga: »Enda sättet är att tillkalla en biolog, som granskar historiekurserna, och en historiker, som granskar biologikurserna; på det sättet kan man få klart för sig vad som i dessa ämnen hör allmänbildningen till.»

I övrigt tror jag, att man så småningom måste slå in på den väg, som uppenbarligen engelsmännen följa, nämligen att helt enkelt säga ifrån: »Vi kunna inte göra anspråk på att eleverna skola kunna lika mycket över lag, utan somliga få vara kunniga på ett område och tämligen okunniga på ett annat.»

Ordföranden. Nog bör man kunna vinna något på en strängare fixering av kurserna. Men här ha ju uttalats diverse önskemål om saker och ting,

som böra komma med på skolschemat, och vi få nog inte utan vidare bara räkna med att man skall plocka bort, utan ett och annat måste säkert också komma till. Detta gäller väl även ämnen som historia och samhällslära — särskilt får man nog läsa litet mer samhällslära, eventuellt även med något uppmärksammande av de ekonomiska sammanhangen.

Därför är det bäst att från början inte vara allt för optimistisk i fråga om möjligheten att kunna sovra ut, men givetvis bör man inrikta sig på att göra vad man kan för att få fram det väsentliga i varje ämne.

Herr Åkeson. Fröken Jonsson frågade vad jag menade med uttrycket »fastare ställning».

Jag avser därmed inte alls någon utökning av timantalet, ty rätt använd räcker den anslagna tiden bra. Däremot skulle jag önska, att vi finge en lärobok i ämnet och större enhetlighet, ty nu är det hela synnerligen vagt på sina håll. Genom att man får en god lärobok, kan för övrigt även en lärare, som inte har förmåga att göra ämnet så levande genom sin egen undervisning, få en god hjälp.

Jag har sålunda inte något önskemål om flera timmar för ämnet — över huvud taget skola vi nog vara försiktiga med en utökning av timantalet — utan det är fråga om att använda tiden på rätt sätt och utsöndra en del petitesser även när det gäller detta ämne.

Fröken Ehrnwall. Vad kristendomsundervisningen beträffar, har jag mycket litet positivt att komma med, men jag skulle i alla fall vilja ge uttryck för några funderingar.

När man tänker på de erfarenheter man har om ungdomen efter slutad folkskola och realskola, slår det en, att kristendomsundervisningen tycks ha passerat ganska spårlöst förbi. Men jag har också en känsla av att trots 1919 års förordning angående kristendomsämnet i folkskolan måste det fortfarande på sina håll undervisas mycket dogmatiskt, så att det etiska, moraliska hos kristendomen såsom livsåskådning i mycket liten utsträckning kommer fram, alltså tillämpningen av kristendomen på de ungas eget liv. Det finns med andra ord inte några förbindelselinjer mellan den livsuppfattning, de fått undervisning om, och det liv de själva leva.

Det var för övrigt en kristendoms lärarinna, som en gång sade till mig: »Jag undrar, om det inte vore väldigt bra att under ett par år, ungefär i mellanstadiet» — jag tror hon menade 11—13-årsstadiet — »hoppa över kristendomsundervisningen fullständigt.» Det låter först vansinnigt, men hon menade naturligtvis, att barnen i den åldern voro så litet mottagliga och att det tjatades så mycket, att undervisningen miste den friskhet och livsnärhet, som den borde ha.

Nu har jag intet förslag att komma med, men det vore kanske nyttigt att liksom låta ämnet vila ett tag och låta det bli ett gap mellan barnundervisningen, då eleverna få lära in vissa berättelser, och det högre stadiet, då undervisningen inriktar sig på livsåskådningen. Från min egen skoltid minns jag, att kristendomsämnet togs mycket tjatigt och att det skulle ha kunnat göras mera levande.

Ordföranden. Jag vet inte, om grupp 1 fått reda på att vi i skolutredningen planera en ganska kraftig nedskärning av timantalet i realskolan, som kommer att beröra det stora flertalet av realskolans ämnen. Det är bland annat det, som gör det svårt för oss att få in en timme för »current events», d. v. s.

en allmän orientering över aktuella ting, som fröken Auién talade om i går. Man får nog inte heller bortse från svårigheterna på många håll att kunna klokt utnyttja en hel veckotimme av detta slag. Vi ha resonerat om saken tidigare och funnit, att det i och för sig vore utomordentligt önskvärt, men om man skall göra en sådan allmän reduktion av lästiden i varje klass, blir det svårt att tillgodose detta önskemål, för så vitt inte docenten Hjärne vill tillåta oss att tillfoga en timme härför utanför den ordinarie timplanen. Men vi skola givetvis överlägga om saken en gång till.

Fru Grubb. Jag vill beröra ett ämne, som jag är intresserad för, nämligen hälsolära. Jag känner till, att i flickskolorna förekommer undervisning i hälsolära. Men jag undrar, om ämnet är tillgodosett också i realskolan. Jag vet, att man där läser allmän biologi, däri ingår människokroppens byggnad, men har man inte hoppat över hälsoläran?

Ordföranden. Det beror mycket på läraren. Läroplanerna ta upp alltsammans, men kursen är stor, och människokroppens byggnad och funktioner ha fått en ganska vid behandling.

Fru Grubb. Ja, jag tror att man fastnar vid människokroppens byggnad och glömmar hälsoläran. Men detta är ett fel. I de tider vi leva i är det viktigt, att var och en även känner till så mycket om ärftlighetsläran, att man inte kan bli itudad vad som helst på området. Jag vet också, att en del om sexualhygien kommit in i läroböckerna, och det får man hoppas inte kommer att tagas bort.

Vad undervisning i hushållsgöromål och slöjd beträffar, finns visst, när det gäller realskolan, en undervisningsplan, men i verkligheten förekommer inte någon sådan undervisning. Jag tycker emellertid, att det är alldeles nödvändigt, att det undervisas i hushållsarbete, och likaså vore det nyttigt för pojkar att få undervisning i slöjd, ty somliga kunna nu knappast slå i en spik, och det är inte bra, att de äro så borta, när det gäller praktiskt arbete.

Vad kristendomsämnet beträffar, har jag som mor med bedrövelse iakttagit undervisningen i kristendom. Det lilla jag bläddrat i läroböckerna måste jag säga, att dessa inte tillfredsställa en. Där ges en viss objektiv kunskap, kan man säga — kanske allt för objektiv — men den talar mer till förståndet än hjärtat. Barnen säga själva: »Vi förstå inte vad kristendom är.» Denna undervisning bör mer sikta till karaktärsfostran än till bara inlärandet av vissa fakta, även om jag vet, att man också på det området måste inhämta vissa faktiska kunskaper.

I vår grupp resonerades om att man under fröken Auléns »extra timme» också skulle tänka på karaktärsfostran. Jag menar, att vi på något sätt måste fostra barnets känsloliv, ty det är det, som är vägledande för en människas handlande — inte förståndslivet — och genom en riktigt ledd kristendomsundervisning skulle man kunna fostra barnens känsloliv och få det inställt på ett riktigare sätt.

Ordföranden. Skolutredningen tänker föreslå obligatorisk undervisning i hushållsgöromål och slöjd.

Menar doktor Grubb för övrigt, att ärftlighetslära skulle komma in redan på realskolestadiet?

Fru Grubb. Ja, barnen borde få veta vad forskningen kommit till för resultat på detta område.

Ordföranden. En ganska grundlig sådan undervisning förekommer för närvarande i 4:de ringen. Eleverna anses nämligen inte mogna därför förrän på gymnasiet, men det bör inte hindra, att man kan ge vissa antydningar i samband med undervisningen om människokroppen och i hälsolära.

Fru Grubb. Jag menar, att man bara skulle meddela slutsatserna och inte diskutera premisserna. Barnen skulle alltså få veta: »Dithän har man kommit», och det behövs inte så många sidor för att tala om de resultaten. Sedan få de lov att tro, att det är riktigt. (Munterhet.)

Ordföranden. Vad kristendomskunskapen beträffar, har ju ämnet förut kallats »kristendom». Med ändringen avsågs att betona, att man, med hänsyn till de olika religiösa åskådningar, som kunna vara företrädda i hemmen, skulle ge eleverna en rent objektiv kunskap, men jag kan inte förstå, att det behöver utesluta, att undervisningen lägges så, att den leder till fostran av känslö- och viljelivet.

Fru Nycander. Jag vill undanröja ett felaktigt intryck, som eventuellt kan ha uppkommit, när jag i går talade om att läroverken inte skulle vara lämpade att på samma sätt som folkskolan ta hand om mindre barn. Detta uttalande innebär inte på något sätt någon kritik mot läroverkslärarna. Det har på sista tiden hackats på dessa, och jag vill inte höra till den grupp av människor, som göra det, utan jag hyser den största uppskattning för det ofantligt värdefulla arbete våra läroverkslärare utföra. Jag tycker bara, att läroverksutbildningen lämpar sig något mer för ett senare stadium.

Vad kristendomsundervisningen beträffar, tycker jag, att vad man verkligen kan fordra av den är, att den meddelar fasta kunskaper, alltså att eleverna på det lägre stadiet få lära sig en del utantill, nämligen psalmverser och mera kända bibelställen — det behöver inte vara mycket men så, att de få lära sig någonting att minnas, som sitter kvar under hela livet. Och varför skulle de också inte kunna få lära sig ur katekesen? Man behöver därför inte läsa t. ex. det långa bibelspråket om »hedningarna, som icke hava lagen», men däremot tio Guds bud och förklaringarna därtill. Det tycker jag hör till allmänbildningen i ett land, som har kristendomen till statsreligion.

För att kristendomsundervisningen skall kunna verka karaktärsdanande på ett annat sätt än andra ämnen fordras emellertid i främsta rummet, att läraren är en medveten kristen människa inte endast till sin åskådning utan framför allt i sitt trosliv.

Jag tycker således inte, ifall kristendomen skall vara ett obligatoriskt ämne, att det skall läggas så, att det framför andra ämnen skall sikta på att påverka barnens känsloliv. Barnens känsloliv danas i umgänget med människorna, och det är snarare det sätt, varpå man behandlar ett barn, som blir utslagsgivande för känslolivets daning, än vad man säger till barnen om det ena och andra.

När det gäller att bedöma skolkurserna, hoppas jag, att det inte bara blir lärare som komma med, utan även lekmän.

Vad språkundervisningen beträffar, har man ju diskuterat frågan om vilket språk man skall börja med, engelska eller tyska. Man har därvid till stor del sett saken från den utgångspunkten: vilket tar mest tid att lära? Men man skulle kunna tänka sig att i stället den synpunkten anlades: vilket

språk passar bäst för det utvecklingsstadium barnen uppnått vid tio års ålder? Och jag undrar, om det inte ur den synpunkten är riktigare att börja med engelskan, som mera vädjar till språkinstinkten än tyskan gör. Engelskan har ju en oerhört utvecklade fraseologi och ett kolossalt ordförråd och vädjar till fantasien på ett helt annat sätt än tyskan, och det är lättare att få ett grepp om den än om tyskan, som, efter vad jag förstår, så uteslutande ställer fordringar på en viss intellektuell utveckling.

Jag har läst i de metodiska anvisningarna till undervisningsplanen, att tyskan inte skall vara något skrivämne i första och andra klassen, men det är den i verkligheten ändå med alla dessa lappskrivningar. Jag har talat med många lärare om saken, och de anse, att de *måste* låta barnen genom lappskrivningarna i första och andra klassen visa, att de förstått grammatiken, ty annars kunna de inte skriva i tredje klassen.

Nu säger man visserligen, att betygen inte skola sättas efter dessa lappskrivningars resultat utan efter hur barnen kunna läxorna och över huvud taget sköta sig, men jag vet, att lärarna också rätta sig efter lappskrivningarna, därför att klasserna äro så stora, att det är svårt att på annat sätt bilda sig en uppfattning om vad barnen kunna. Jag har direkt erfarenhet därom. Min pojke gick nämligen i första klassen i femårig realskola och fick varning i tyska på vårterminen. Jag gick då upp till skolan för att få veta, var felet låg, och fick då det beskedet, att han genom att ta några extra lektioner före nästa lappskrivning, kunde klara sig till betyg. »Men har han inte kunnat sina läxor?», frågade jag. — »Jo, men han har inte förstått att tillämpa det i skrivningarna.» — Detta strider ju alldeles emot vad de metodiska anvisningarna ange.

Jag skulle i detta sammanhang också vilja säga några ord om de privata förberedande drillskolorna. Dessa måste försvinna, om det skall vara någon glädje med bottenskolan, och blir denna sexklassig, hoppas jag, att dessa korvstopningsapparater, som för övrigt göra, att konkurrensen inte blir jämn, skola försvinna.

Till sist också ett ord om välskrivningen. Det har klagats mycket över att ungdomarna från realskolan inte kunna skriva. Detta beror väl dels på att det är synnerligen liten tid anslagen till detta ämne på schemat, och dels undrar jag, om inte barnen, när de komma till läroverken från folkskolan, ofta tvingas att skriva för fort. Jag vet inte, vilka åtgärder som böra vidtagas härvidlag — här kommer det väl i hög grad an på lärarens personliga inställning.

Ordföranden. Dessa förberedande privatklasser äro numera uteslutande en storstadsföreteelse och förekomma knappast annat än i Stockholm, Göteborg och Malmö. Anledningen till att de nedlagts är till stor del, att den, som söker in i läroverkens första klass och kommer från folkskolan, bara behöver tentera i svenska och räkning, medan den, som kommer från en privatskola, får tentera i alla ämnen. Dessutom kostar ju denna privatundervisning pengar.

Fröken Ehrnwall. Jag skulle vilja fråga: tänker sig skolutredningen någon kompensation för nedskärningen i ämnenas timantal genom en förlängning av terminerna?

Ordföranden. Ja, i någon mån, ehuru inte fullständig kompensation.

Fröken Ehrnwall. Men kommer då inte standarden att sjunka på ett sätt, som är farligt både med hänsyn till gymnasiernas inträdeskrav och yrkeslivet?

Ordföranden. Det finns de, som hysa bekymmer på den punkten, men man räknar med att nedskärningen inte skall bli så väsentlig, att den behöver ha så kraftig verkan. I och med att man förkortar arbetsdagen, kan man också säga, att den tid man har, bör kunna utnyttjas mera effektivt. Den sjunde lästimmen på dagen är ju inte så rolig, den är inte så effektiv som de andra och har inte samma värde.

Fröken Ehrnwall. När jag hörde, att benämningen »kristendomskunskap» införts i objektivitetens intresse, så undrar jag, om man inte där begick ett misstag. Det har nämligen visat sig, om man tänker på den ekumeniska rörelsen, att det är just när det gäller trosläran, som det är omöjligt att uppnå någon enighet mellan olika kristna samfund, medan det däremot är lätt att åstadkomma samarbete, när det gäller det etiska, och när det är fråga om att meddela kunskaper i ämnet, är det risk för att just det dogmatiska blir huvudsaken.

Det är sålunda möjlighet, att det, om i kristendomsämnet tyngdpunkten förlades till det etiska och moraliska, vore lättare att åstadkomma dels mera objektivitet och dels ett mera personligt delgivande av kristendomens innersta tankar, och jag tror visst, att man kan fostra känslolivet genom kristendomsundervisning, under förutsättning att läraren verkligen är kapabel.

Fröken Aulén. Jag ber om ursäkt för att jag återigen trots allt tar till orda till förmån för den extra timmen.

Det är av största vikt, att barnen verkligen sättas i kontakt med föreltelserna i livet och få en personlig fostran, men om kurserna beskäras och timmarna minskas, blir det ju inte någon möjlighet för lärarna att ta med något extra utöver ämneskursen. Hade man denna extra timme, skulle man däremot hinna gå in även på karaktärsfostran eller karaktärspedagogik — ett tråkigt ord, som vi emellertid använt i Sigtuna.

Betydelsen därav kan inte överskattas. Jag vet, att våra ungdomar ansett sig inte ha så mycken vinst av något ämne som av detta, där vi behandlat *alla* livets frågor såsom psykologiska frågor, yrkesrådgivning — vilket också är ett viktigt ämne — m. m. Men allt detta kan en vanlig ämneslärare inte behandla på sin kurs, och jag vill därför kraftigt understryka behovet av en sådan extra timme.

Sedan några ord om kristendomsundervisningen. När fröken Ehrnwall säger, att det skall vara etisk undervisning, är detta riktigt, men man får inte glömma, att kristendom inte är bara etik, utan också religion, och jag tror, att det skulle vinnas mycket, om man återvände till det väsentliga i katekesen, t. ex. tio Guds bud. Jag känner en kyrkoherde i Stockholm, som årligen undervisar konfirmander och som säger, att numera kan nästan ingen av hans läsbarn svara på frågan om första budet. Jag kan inte förstå, att det kan finnas en bättre grundval för kristen moralundervisning än dessa tio Guds bud.

Sedan skulle jag i anledning av fröken Ehrnwalls förslag, att man eventuellt vid en viss tidpunkt skulle lägga ned kristendomsundervisningen, vilja säga, att jag anser, att den tidpunkten just är den rätta för att taga ämnet praktiskt och t. ex. läsa missionshistoria, så att barnen finna, att kristen-

domen är en levande makt i livet och få lära känna världens mest betydande kristna personligheter.

Fröken Jonsson. Den uppfattningen, att barnen inte skulle vara mottagliga för kristendomsundervisning i 11-, 12-årsåldern, kan jag inte dela. Jag har under många år undervisat i kristendom, och man kan inte undervisa i det ämnet utan att påverka barnens känsloliv. Å andra sidan har under senare tid meddelandet av fasta kunskaper försvårats genom avsaknaden av lämplig lärobok, men jag är förvissad om att man numera strävar efter att meddela barnen en fastare kunskap med de hjälpmedel, som finnas.

Jag vill stryka under vad fru Nycander sade, ty barnen böra enligt min mening ej få lämna skolan utan att kunna tio Guds bud liksom en del psalmverser, som de senast minnas och taga med ut i livet och som således utgöra en fast kunskap.

Jag kan heller inte gilla tanken att under en period av barnens skoltid uppges undervisningen i kristendomskunskap. Två veckotimmars undervisning i detta ämne kan väl ej mer än undervisning i t. ex. geografi betecknas som tjat.

Jag tror, att hela skolutredningen är enig om att man bör precisera kurserna litet mera. Då kunna vi också få in sådant, som vi anse karaktärsfostrande för barnen, på rätt plats, och jag tror att det skulle innebära en vinst.

Fru Hasselrot. Vi ha nu fått höra, att skolutredningen är inne på den linjen, att det skall bli obligatorisk undervisning i husligt arbete för flickorna, och det gläder mig oerhört, ty många mödrar med mig ha känt det som en fruktansvärd brist, att så många flickor sluta skolan utan att ha fått någon som helst undervisning i husligt arbete.

Jag vill också ansluta mig till fröken Auléns uppslag om en särskild timme för aktuella frågor. Där kan just upptagas sådant, som berör barnens privatliv. Jag har en känsla av att så länge barnen gå i folkskolan, är det inte så farligt med den saken. De ha då ännu en nära anknytning till hemmet. Särskilt i småskoleklasserna förefaller mig undervisningen närma sig idealet, åtminstone att döma av vad jag sett i min hemstad, där undervisningen är mänsklig, levande och åskådlig och fångar barnen oerhört. Men så snart de komma högre upp, i synnerhet i realskolan, går mycket av entusiasmen av dem, och det måste väl bero på något fel i själva kursplanerna. Barnen avlägsnas på något sätt från det, som för dem måste vara det naturliga, och om man i realskolan kunde få in en timme, där karaktärsfrågor och allmänna livsfrågor kunde dryftas, skulle det innebära en oerhörd vinst — det skulle kunna ge en helt annan prägel åt hela vår ungdomsvärld. Jag tror i likhet med fröken Aulén, att det inte går på annat sätt än genom att man får en sådan särskild timme, ty hur det är, måste varje ämneslärare i realskolan försöka driva sitt ämne och gå igenom sin kurs. Detta utsluter icke, att man under *alla* timmar bör taga sikte på karaktärsfostran. Men jag vill som representant för mödrarna ivrigt framhålla vikten av en särskild timme, som tar sikte på karaktärsfostran. Jag tror, att det är en allmän känsla bland oss vuxna, just att den kristna linjen är den svenska linjen, men då gäller det att i skolorna verkligen få fram större förståelse och respekt för de andliga värdena och för den kristna övertygelsen, som vi omfatta, och det kunna vi få, och jag tror att det är nödvändigt nu, där-

för att den värld, som våra ungdomar skola ut i, är sådan, att de särskilt behöva en anknytning i skolan till det liv de skola leva och det liv, som lever kring dem, så att de få en ryggrad, som hjälper dem att klara sina uppgifter.

Ordföranden. Det vore önskvärt att få en precision av detta förslag om en sådan extra timme. Är det meningen, att den skall gälla hela realskolan eller bara realskolans högsta klasser?

Fröken Aulén. Jag har tänkt mig, att det bara skulle gälla de högsta klasserna — i varje fall böra barnen inte lämna skolan utan att ha haft en sådan timme.

Ordföranden. Skola vi med förenade krafter söka påverka docenten Hjärne och anhålla om den medicinska sakkunskapens välsignelse till en sådan timme utanför schemat?

Herr Hjärne. Det tror jag inte alls behövs — det timplansförslag, jag satt upp, överstiger redan i samtliga åldersklasser vad jag teoretiskt kommit fram till såsom det riktiga.

Däremot tror jag, att det inte är lämpligt att anslå en extra timme särskilt för etik, utan det vore bättre, om det bestämdes i studieplanen, att under en timme i realskolans sista klasser — antingen i samhällslära eller kristendom eller gärna i biologi — de etiska synpunkterna skola särskilt betonas. Detta behöver inte alls medföra någon schemateknisk svårighet. Om det däremot upptages en särskild etisk timme på schemat, kommer kanske någon kvickus bland eleverna att göra sig löjlig över att man skall vara etisk på bestämd tid, och en sådan särskild timme kan lätt bli tråkig.

Men att själva den etiska synen på ämnena bör komma fram, är jag den förste att understryka. Jag har själv skrivit på sid. 34 i mitt utlåtande: »En individuell personlighetsutveckling får ej förkvävas av bristande tid. Eleverna, särskilt i de högre skolorna, måste ha tillfälle att genom samvaro och samarbete med varandra och med andra människor *utom skolan* få synen vidgad utöver skolans horisont till att omfatta allmänt samhällligt och mänskligt liv, måste ha tillfälle till en orientering i tidens och tillvarons allmänna, i skolan icke avhandlade problem.»

Ordföranden. Man får här göra klart för sig vad man vill nå. Vad speciellt samhällsläran beträffar, faller den ju under historia, och vi ha i vår preliminära timplan på den ena linjen minskat historieundervisningen med inte mindre än $1\frac{1}{2}$ timme — på den andra linjen med $\frac{1}{2}$ — varför det blir svårt att där föra in det nya, som väl avses att ingå i en »aktuell timme».

Fröken Aulén. Jag vill påpeka, att denna timme inte alls skulle kallas för »etisk timme», utan för »aktuell timme», och inte innefatta enbart etik, utan just beröra aktuella frågor.

Ordföranden. Uppslaget är under alla förhållanden mycket intressant.

Fröken Ehrnwall. Jag vill bara svara fröken Aulén, att jag menar inte, att etiken skulle vara lösgjord från religionen, men jag syftade på bibringandet av en andlig livsåskådning. Våra ungdomar behöva nämligen en fast

punkt i livet, och de böra få en känsla av att kristendomsundervisningen är en sak, som angår dem och hela deras liv och inte bara rör en särskild del av livet, som har med söndagen och kyrkan att göra, men icke de problem de möta i arbetslivet, sexualfrågan och allt möjligt.

Vad vi egentligen behöva i denna tid är just en livsåskådning, men det är kanske meningslöst att efterlysa detta för skolans del, när talet om den kristna linjen nu bara är en vacker beredskapsklyscha och ingenting mer. Bland de svåraste problem vi stå inför under denna tid är just att skaffa oss en livsåskådning, som håller och bär och kan ge ungdomen en riktlinje. Vi böra inte bara tala om ungdomens förvildning, utan söka ge ungdomen en fast linje att handla och leva efter, ty det får den inte genom kristendomsundervisningen, sådan den är, och konfirmationsundervisningen. Det är ett faktum, som man är förtvivlad över i ungdomsarbetet, där man dock har de allra bästa ungdomarna, som där tala om dessa saker mera öppet och fritt än i skolan. Det är en underbar upplevelse att få mottaga detta förtroende, sedan man varit lärarinna, då katedern varit som en oöverstiglig skiljemur. När man blivit ungdomsledare, får man höra, hur de unga verkligen ställa sig till skolan och kristendomsundervisningen, och man får klart för sig, att det brister oerhört mycket, när det gäller förbindelselinjen mellan den kristna kunskapsmeddelelsen och livets krav, och det är där vi skola sätta in våra strävanden. Det är visserligen ett svårt problem, men det är nödvändigt att det löses.

Sedan vill jag rätta en liten felsägning, då jag nyss talade om 11-, 12-årsåldern. Det var 13-årsåldern jag åsyftade.

För resten ville jag med mitt uttalande bara framhålla, att det finns en period i barnens liv, då de inte äro så mottagliga för kristendomsundervisningen, och denna kan ofta verka tjatig, vilket kan medföra aversion mot ämnet — det står jag för — men det kan ju hända, att fröken Jonsson kan undervisa så, att det inte verkar tjatigt.

Fru Nycander. Jag skulle gärna vilja ställa den frågan: kunna verkligen flickorna nu för tiden mer hushållsarbete än förr, innan det fanns någon undervisning i skolan i husligt arbete? Det förefaller mig snarare vara tvärtom. Nu tar skolan ansvaret för så mycket, även när det gäller husligt arbete, att hemmens ansvar för att lära barnen något avlastas. Om skolan tog mindre tid i anspråk och hade mindre kurser på alla områden, skulle man då inte kunna tänka sig, att en massa hem kunde använda den tid, man sålunda vann, till att lära de unga praktiskt arbete? Och varför skulle man inte i större utsträckning kunna låta flickorna lära sig sådant i hemmet och söka få in i folks medvetande, att de skola lära sig sådana saker i hemmen, om barnen nu få mera tid ledig från skolarbetet — nu ha de helt enkelt inte haft tid till att mottaga undervisning i hemmen annat än på somrarna, och då vilja de vara lediga såsom en reaktion mot det långa skolarbetet.

Ungdomsvårdskommittén håller på att försöka utröna orsakerna till upplösningen av hembanden o. s. v., och jag undrar, om man inte så småningom kommer fram till att en av orsakerna är att barnen nu skola lära sig allting utanför hemmet, i det att skolorna mer och mer ta ansvaret för deras fostran, varigenom hemmens ansvar minskas.

Detta gäller också den etiska påverkan på barnen. Det är visserligen utomordentligt viktigt, att skolan utövar sådan i de fall, där det inte kan ske i hemmen, men är detta inte i hög grad en föräldrarnas sak?

En sådan extra timme, då barnen skulle etiskt påverkas i samband med aktuella frågor, tycker jag också vore en mycket bra sak, och jag vill inte på något sätt tala däremot, men under den timmen kommer väl huvudvikten att läggas vid kunskapsmeddelande och kanske mindre vid det etiska — en etisk påverkan skulle för övrigt lätt kunna komma i konflikt med hemmet, där man kanske intar en ståndpunkt, som är rakt motsatt lärarens.

En sådan timme bör inte heller göras obligatorisk över hela landet, så att vilken lärare som helst får hand om denna undervisning, utan det måste först finnas lärare, lämpade för en så krävande undervisning, varför denna tanke nog får realiseras först så småningom.

Herr Åkeson. Jag är mycket tacksam för att kristendomsundervisningen blivit föremål för ingående diskussion. Det är emellertid ett annat ämne, som jag också vore glad att få höra de närvarandes mening om, nämligen sexualundervisningen. Den berördes visserligen i förbigående av dr Grubb, men det är ett oerhört viktigt ämne, som vi nu glädjande nog fått in på skolans schema.

Jag har sedan många år berört detta ämne vid konfirmationsundervisningen, och under de sista åren har jag märkt, att det är betydligt lättare att behandla sjätte budet, sedan vi fått sådan sexualundervisning. Den etiska sidan av sjätte budet anser jag inte kan behandlas, utan att man i lämplig mån beaktar även den biologiska.

Jag vill i motsats till en kollega, som skrivit en liten broschyr, som heter »Sexualundervisning med måtta», göra gällande, att undervisningen visserligen bör ske med måtta men komma så tidigt som möjligt, och man bör inte vänta för länge därmed. Jag har själv två flickor, den ena i 10-årsåldern, den andra i 8-årsåldern, och de ha redan börjat komma med sina frågor. Vi föräldrar skulle ha en god hjälp i detta avseende av skolan. Om inte barnen få svar på frågorna i hemmet eller i skolan, kan det bli »buskundervisning», som är farligare än någon annan.

Jag har här antecknat en liten fråga, som kanske är mycket dum. Den lyder: »Har skolutredningen tänkt på studiecirkelmetodens användning i realskolan?» Jag har hört att man i Örebro län under sista åren använt studiecirkelformen och att man nått mycket goda resultat.

Jag skall inte gå närmare in på kvinnornas område, men vill säga i anledning av fru Nycanders yttrande om det husliga arbetet, att jag har märkt, när det gällt anförvanter, att de, när de få arbeta i ett skolkök, äro mycket mer intresserade än av att hjälpa till i hemmet. Skolköksundervisningen i skolan har alltså betydelse i det avseendet, att den väcker intresse för detta arbete.

Ordföranden. I anledning av herr Åkesons uttalande vill jag säga, att vi i skolutredningen först på allra sista tiden börjat gå närmare in på hur det inre arbetet skall organiseras och ha då snuddat också vid de av honom anförda synpunkterna, visserligen närmast när det gäller gymnasiet.

Herr Fredriksson. Jag vill närmast yttra mig i frågan om en aktuell timme. Den var ju uppe i går i ena gruppen, och jag meddelade då, att man i viss utsträckning inom folkskolan praktiserat systemet med en s. k. »klas-sens timme» — tagen t. ex. från modersmålet eller något annat ämne, allt efter som det passat — som klassen fått disponera efter gottfinnande till

något, som den tyckt vara roligt eller för att högtidlighålla något särskilt eller fira någon födelsedag eller namnsdag.

Här har ifrågasatts, att man skulle begränsa denna extra timme till realskolans högsta klasser, och det förstår jag, om man då bara vill lägga in rent etiska spørsmål och sådant, som tar sikte på elevernas fostran för livet. Jag tror emellertid, att det är motiverat, att man skolan igenom, utan att det fixeras särskilt på schemat, skapar möjligheter att anslå en timme i veckan efter klassens och lärarens gottfinnande, givetvis i samråd med skolans högsta ledning.

Barnen ha i de fall jag syftat på själva uppfört små skådespel t. ex., och det har förekommit uppläsningar men också musik, ty många barn även i folkskolåldern äro musikaliskt intresserade och ha musikaliska färdigheter, och man kan variera sysselsättningen på den särskilda timmen alltefter åldersstadiet.

På detta sätt tror jag, att man skulle kunna tillgodose olika önskemål, både deras, som vilja att man skall syssla med etiska och direkt uppfostrande saker, och deras, som mena att man bör taga upp aktuella ting eller sådant, som utvecklar barnen till självständigt uppträdande och förmåga att säga ifrån vad de ha på hjärtat. Man kunde i anvisningarna ange, att en timme i veckan får eller kan användas till sådant ändamål, och därvid kan hänsyn tagas till de olika skolornas förutsättningar, och man behöver då inte heller beröva något visst ämne någon timme, utan kunde förlägga denna extra timme till olika tider. Jag tror, att ansläendet av en sådan timme till detta ändamål har betydelse även i det avsendet, att det skulle närma lärare och elever till varandra och åstadkomma ett naturligt umgänge mellan dem, och kunde man lösa detta problem utan att något särskilt ämne trampas på tårna, tror jag att det vore lyckligt.

Herr Karnell. I anledning av ett yttrande nyss av fröken Aulén vill jag gärna höra, om nämndens ledamöter i allmänhet anse, att folkskolan bör släppa sitt klasslärarsystem och realskolan, speciellt i klasserna I⁵ och 2⁵ sitt ämneslärarsystem?

Fru Åkerman-Johansson. Jag vill instämma i de yttranden, som gått i den riktningen, att man varnat för att överskatta skolans möjligheter till personlig fostran. Det är även så, såsom här tidigare sagts, att härvidlag är det personligheten som betyder mest. Man kan inte tänka sig, att våra lärare i gemen skola vara några speciellt märkvärdiga människor, utan de äro vanligt folk, och man får nog inte ställa allt för stora förhoppningar på att man genom nya kursplaner eller metodiska anvisningar skall kunna åstadkomma någon verklig förnyelse eller kunna göra så mycket mer för att fostra personligheter eller goda demokratiska medborgare eller vad man önskar. Vi ha i alla fall under hela skolans tid t. ex. haft en del tillmätt för kristendomsundervisning, och tidigare var det t. o. m. så, att flera bland lärarna voro kristna än nu är fallet, men skolan har ändå inte egentligen kunnat förhindra sekulariseringen. Naturligtvis vill jag inte med detta säga, att inte skolan skall göra vad den kan på detta område, men man får inte ställa för stora krav på den i detta fall.

Vad som är det mest personligt fostrande är väl själva det sätt, på vilket man får barnen att arbeta inom olika ämnen, och befordrandet av samarbete och goda vanor. Den intellektuella påverkan på eleverna, som man på sina håll hoppas så mycket av, genom att man talar med dem om huru-

dana människorna böra vara, tror jag däremot inte så mycket på, när det gäller vanliga lärare. I enskilda fall kan en lärare naturligtvis ha stor direkt uppfostrande betydelse, men man kan inte tänka sig, att man i våra vanliga skolor med deras tusentals lärare skall kunna på detta område åstadkomma någon omvälvning.

Jag skulle också vilja tillägga några ord om de s. k. övningsämnen, slöjd, hushållsarbete, teckning och musik, och vill uttrycka den förhoppningen, att skolutredningen måtte ägna dessa ämnen och undervisningsplanerna i dem och deras uppläggning stor uppmärksamhet, så att man verkligen undersöker, om det inte finns möjligheter att göra något väsentligt för eleverna på detta område. Jag håller icke med fru Nycander, då hon ifrågasätter, om det är nödvändigt att undervisa i husligt arbete, och vill överlåta detta åt hemmen. Vi måste se hemmen sådana de nu äro, med denna oerhörda sänkning av all manuell färdighet, som ägt rum särskilt hos kvinnorna — utvecklingen är mera utpräglad för deras del, eftersom de tidigare haft en allsidig kunskap om material och handhavandet av olika ting — varför mödrarna nu ha mycket litet kunskaper att meddela barnen. Över huvud taget håller denna kunskap på att försvinna på grund av industrialiseringen.

Jag tycker, att skolan verkligen bör taga upp dessa problem till övervägande. Här gäller det inte någon intellektuell påverkan på barnen, utan att ge dem någonting faktiskt och ge dem kunskaper om tingen, att sätta material i händerna på dem och lära dem förstå, hur det skall handhas.

Därtill kommer att dessa ämnen, som man kallar övningsämnen, måste ur hälsosynpunkt och ur synpunkten av behovet av en allmän balans i skolarbetet vara värdefulla för eleverna. Jag antar, att inte heller docenten Hjärne på något sätt skulle opponera sig emot att undervisningen i dessa ämnen i vissa fall komme att svälla ut över de angivna tidsgränserna. Det bör givetvis inte bli så, att det på något sätt blir fastslaget i kursplanen, att »så och så lång tid får hushållsundervisningen överskrida schemat» eller »här får slöjden ta en extra timme», utan i och med att eleverna få intresse för detta arbete, kan man tänka sig, att de få ägna sig däråt såsom fritidssysselsättning, såsom skett i vissa fall vid Stockholms folkskolor. Stockholmskolorna ha haft sådan kolossal anslutning till sina fritidstimmar av detta slag, att det visar, att det förelegat ett verkligt behov hos ungdomarna att lära sig använda sina händer på detta sätt. Och jag tror inte, att detta innebär, att man uttunnar familjelivet, utan tvärtom berikar detta. Lära sig ungdomarna t. ex. att sy, vilja de naturligtvis sköta om sina kläder själva även i hemmen, och få de i skolan uppslag beträffande matlagning, blir det naturligare för dem att i hemmet omsätta vad de lärt sig, och ha de lärt sig att slöjda, fortsätta de därmed även hemma. Ingenting är en så utmärkt sysselsättning för pojkar i besvärlig ålder som att slöjda, och i den mån hemmet kan bereda dem utrymme därför, komma de att fortsätta därmed hemma. Kan på detta område ett samarbete etableras mellan skola och hem, i den mån föräldrarna själva äro hantverkare, är det utmärkt. Men den stora massan är som sagt på väg mot att förlora alla färdigheter på det manuella området, så att på många håll arbetar skolan med barn, som komma från hem, där över huvud taget aldrig annat än mycket, mycket enkla sysslor kunna utföras med händerna.

Fru Nycander. Ja, det kan hända är nödvändigt, att skolorna överta allt kunskapsmeddelande på detta område, men det är i så fall en sorglig utveckling, och jag tror inte, att barnen få tid att inhämta dessa kunskaper

både i skolan och hemma, ty skolarbetet i övrigt tar så oerhört mycket tid. Det är emellerid en sorglig utveckling, att hemmet mer och mer endast blir en plats, där man sover.

Ordföranden. Vi ha nog inte räknat med någon minskning av tiden för övningsämnen — de ha ju haft så liten tid förut.

Dessutom ha vi tänkt oss, att det med minskningen av det totala timantalet i skolan kan bli behov av fritidssysselsättning och att övning i maskinskrivning då skulle kunna komma i fråga, liksom också att eleverna skulle kunna få syssla med det ena eller andra övningsämnet såsom sådan frivillig fritidssysselsättning.

Fru Åkerman-Johansson. Jag sätter ett litet frågetecken för maskinskrivning, som visserligen är direkt praktiskt nyttigt men som inte har någon som helst fostrande betydelse i samma mening som de andra manuella färdigheterna.

Ordföranden. Jag tror inte att det är så säkert; det var också min mening först, men jag fick en högre tanke om maskinskrivningen i just det avseendet, när jag fick se, hur undervisningen gick till.

Fru Åkerman-Johansson. Naturligtvis är det nyttigt för det praktiska livet och i vissa yrken. Men det väsentliga är, att eleverna få lära sig någonting om tingens handhavande och om olika kvaliteter.

Fru Hasselrot. Jag vill bara replikera fru Nycander, att det är klart, att det egentligen är hemmets uppgift att fostra barnen och mödrarnas att lära dem husligt arbete, men hur många ha förmåga att verkligen fylla denna uppgift? Man ropar i denna tid på hemmens renässans, och jag tror att ett mycket viktigt moment, då det gäller att få till stånd en sådan renässans, just är att höja den allmänna respekten för det husliga arbetet. Alldeles frånsatt att det praktiska arbetet i skolan är mycket nyttigt och nödvändigt såsom motvikt mot det intellektuella arbetet, har det också visat sig, att undervisningen i hemvård ger ökad förståelse och intresse för det arbete, som utföres i hemmen. När vi började skolköksundervisningen för pojkar i Norrtälje, var det flera av pojkarna, som sade: »Nu förstår jag, att morsan verkligen gör nytta.» (Munterhet.)

Därför tror jag, att en sådan undervisning kommer att i sin mån kunna bidra till att pånyttföda och stärka känslan för hemmet, något som vi alla sikta till.

Herr Nilsson. Jag har begärt ordet för att svara på frågan om vi anse att det bör finnas klass- eller ämneslärare i folkskolan.

För min personliga del har jag den uppfattningen, att det är till gagn för såväl barnen som skolan i dess helhet, om läraren får följa sin klass så långt som möjligt. I mitt skoldistrikt, där det finns flera avdelningar i tredje och fjärde klassen, beroende på den stora avgången från fjärde klassen till realskolan, stå vi inför tvånget att behöva upplösa vissa klassavdelningar, varpå en lärare får fortsätta med dem, som äro kvar och då sammanslås. Det är inte något att rekommendera, att barnen på detta stadium få ny lärare, ty det tar tid, innan läraren lär känna barnen och innan barnen lära känna läraren.

Detta är också en av de synpunkter, som för mig varit tungt vägande, när det gällt att ta ståndpunkt till anknytningen.

Fru Ingvar-Nilsson. Jag tycker också som fru Nycander, att hemmen böra ta hand om undervisningen i husligt arbete så mycket som möjligt och om den målmedvetna fostran till husligt arbete, men det utesluter inte att man har kurser även i skolorna, ty sådana äro också nödvändiga. Vi behöva komplettera undervisningen i hemmet och över huvud taget göra det praktiska arbetet mera intressant. Men mycket viktigt är att lärarinnorna verkligen knyta an undervisningen till vad eleverna kunna förut.

Jag tror för övrigt, att man har för ensidig uppfattning om hennens och kvinnornas roll. Många flickor ha den uppfattningen, att inte kvinnorna betytt någonting förut utan först nu, sedan de kommit att sitta med i olika nämnder och delta i sammanträden, och att det före industrialismens genombrott bara var fattigdom och elände och okunnighet. Detta är ju alldeles felaktigt, och man måste få en mer mångsidig historisk bild av utvecklingen.

Vad undervisningen i historia beträffar, vill jag understryka behovet av mera kulturhistoria. Historia är ju inte bara krig och revolutioner och segrar och nederlag, utan det gäller svenska folkets liv i helg och söcken. Finge barnen en bättre bild av *denna* historia, skulle de få bättre förståelse för det nutida arbetet.

Fru Grubb. Jag vill säga några ord om undervisningen i husligt arbete i anledning av vad som sades av fru Nycander — jag är delvis förekommen av fru Åkerman och fru Hasselrot.

Jag tror att det fortfarande är nödvändigt med undervisning i hushållsarbete i skolorna, dels därför att det är en bra sysselsättning för barnen i pubertetsåldern och dels därför att det är bra, att barnen på ena hållet få lära sig tillämpa vad de lärt sig på det andra. Det gäller alltså att det ena göra och det andra icke låta, och det bör således förekomma undervisning både i skolan och i hemmen.

Här har också berörts frågan om sexualundervisning. På den punkten vill jag säga, att sexualundervisning bör meddelas, då det faller sig naturligt. Liksom man i hemmen bör svara på barnens frågor om hur små barn komma till, bör man göra så även i småskolan, då tillfälle gives. Barnen fråga lärarinnorna om allt möjligt, och då barnen fråga, är rätta tiden att börja denna undervisning på ett sanningsenligt och lämpligt sätt. Men man bör inte göra den till någonting väsentligt utan ge upplysningar, när barnen själva komma in på saken, och sedan lämna den detaljen. När man sedan kommit dithän, att föräldrarna i skolan fått en riktig undervisning, bli föräldrarna skickade att själva undervisa sina barn i dessa ting, och sexualundervisning är kanske i ännu högre grad än hushållsarbete en hennens sak.

Kyrkoherde Åkeson sade också, att det var lättare att undervisa om sjätte budet, när barnen läst biologi, och det förstår jag, ty jag har aldrig kunnat fatta, hur man skulle kunna undervisa om sjätte budet utan biologiska kunskaper.

Vad beträffar den aktuella timmen, tror jag att det är nödvändigt, att det blir en särskild timme avsatt för ändamålet. Det var ju inte heller meningen att där undervisa bara i etiska spörsmål, utan denna timme skulle vara till för att liksom ge barnen en orientering i nutiden och för det liv de skola gå ut i. Därför skall där bl. a. förekomma yrkesorientering och vad vi talade om i går och som jag tror kallades »familjekunskap», ty det behövs en fostran även för hem- och familjeliv.

Vad beträffar frågan om klasslärare eller ämneslärare, tror jag, att det

är utmärkt med klasslärare, om det är en bra lärare, men annars är det bättre med ämneslärare, så att inte barnen få en och samma dåliga lärare hela tiden.

Fru Nilson. Jag skulle vilja säga några ord om ett ämne, som förut inte berörts så mycket, nämligen räkning, som det kallas i folkskolan, eller matematik, som det heter i realskolan.

Jag hoppas, att räknetimmarna i tredje och fjärde klasserna i folkskolan skola ökas. Däremot tycker jag, att matematiken i realskolan kan beskäras till förmån för de levande och mänskligt allmänbildande ämnena såsom historia och samhällskunskap, geografi och biologi.

Jag tycker också, att räkning skall vara praktisk, och det behövs inte så mycket högre matematik, som man inte har någon praktisk nytta av.

Matematiken odlar ju inte heller vare sig känslolivet eller fantasien. Om något ämne kan beskäras i realskolan, tycker jag därför, att det skulle vara matematiken.

Ordjöranden. I anledning av vad som sades nu sist, vill jag bara nämna, att matematiken ju var det ämne, som vid reformen 1933 beskars allra kraftigast. Vidare finns det ju möjlighet för alla, som så önska, att helt enkelt släppa matematiken i de båda högsta realskoleklasserna.

Jag vill inte heller underlåta att lämna en liten upplysning på tal om klass- och ämneslärarna, nämligen att ett land, vars skolväsende ofta återopats hos oss, nämligen England, tillämpar ämneslärarsystemet i en utomordentlig utsträckning, inte bara i de skolor, som motsvara våra läroverk, utan även i folkskolan på ett rätt tidigt stadium — efter 11-årsåldern — och systemet är strängare genomfört än hos oss, i det att varje lärare bara har ett à två ämnen. Där hävdar man mycket bestämt ämneslärarsystemets effektivitet.

Fru Nycander. Jag är mycket betänksam mot den beskärning, som hotar historia, som jag tycker är ett kolossalt allmänbildande ämne.

Jag vill också påpeka, att i samband med frågan om klass- eller ämneslärare måste man taga upp frågan om lärarrekryteringen och utbildningen, ty det fordras ju mycket mer av en klasslärare än av en ämneslärare.

Fröken Ehrnwall. När det gäller frågan om hemmet och hemmets betydelse och fostran till hemuppskattning, har det framhållits förut i dag, att det behövs mycket mer än bara den praktiska utbildningen för att lära sig uppskatta hemmet.

Jag vill påminna om att när husmodersförbundet lämnade in en skrivelse — jag tror det var till skolöverstyrelsen — för några år sedan, kallade de det ämne, som de tänkte sig få inlagt på schemat, för »familjekunskap», och jag undrar, om det inte är av värde att begagna detta uttryck. Man tänkte då inte bara på ett återupplivande av de husliga dygderna utan på en ny syn på hemmet såsom en plats för fostran och samlevnad, på föräldrarnas syn på barnen och barnens på föräldrarna och inte bara en praktisk utan en personlighetsfostran. Jag har en känsla av att man måste lägga denna sak på en bredare bas än man gör, när man talar om den husliga utbildningen. Om hemmet verkligen skall bli den fostrareplats, som vi efterlysa, behöva vi fostra också föräldrarna, och denna föräldrafostran skulle kunna ingå i ämnet familjekunskap, så att man försöker få folk skickade

att vara föräldrar, något som man inte utan vidare födes till, såsom det trots.

Det finns tyvärr många hem, där föräldrarna inte förstå barnen och där man t. ex. till grund för valet av yrke för barnen inte har deras inre läggning och kallelse utan anlägger karriärsynpunkter eller där hemmen inte fostra barnen till osjälviskhet, utan där man framhäver det själviska. Jag har oändligt många gånger stött på sådana fall, då unga människor klagat bittert över att de inte fått gå den väg de själva skulle önska, därför att den inte medfört så goda framtidsutsikter i fråga om lön och pension.

Fröken Aulén. Jag har ofta funnit, att skolköksundervisningen i realskolan varit ganska litet effektiv — eleverna ha ju då så mycket annat att göra och kunna ägna sig åt skolköket bara en dag i veckan. Däremot kan undervisningen bedrivas mycket mera effektivt i fortsättningsskolan, där det kan ägnas en sammanhängande tid åt denna undervisning.

Nu skulle jag vilja fråga, om det inte vore tänkbart, att skolköksundervisningen, som ju tar mycken tid, kunde anordnas som någon feriekurs för barnen — sommarferierna äro ju alldeles för långa och skolköket roar dem mycket.

I realskolan på landet måste ju ändå denna undervisning anordnas vid sidan av den andra, eftersom vi inte där kunna ha särskilda skolkökslärarinnor.

Ordföranden. Vi få väl undersöka den saken.

Herr Åselius. Jag har tyvärr varit förhindrad att tidigare delta i denna överläggning. Men nu förstår jag bättre än förut, vilket oerhört svårt avvägningsproblem som skolutredningen har att ta ställning till, då så många olika intressen här skära sig och var och en vill föra fram sina krav på beaktning av andra.

Jag begärde ordet närmast, då matematiken kom på tal, och det föreslogs, att den skulle beskäras i realskolan. Jag vill bestämt varna därför, ty matematiken innebär dock, om den meddelas på rätt sätt, den stora fördelen, att den övar upp det logiska tänkandet, och det tror jag är synnerligen viktigt. Jag tänker på en sådan förkättrad sak som Euklides' geometri. Jag har flera döttrar, som gå i skolan och som först hade svårt att förstå värdet av att läsa geometri, men när de blivit insatta i saken, ha de i alla fall kommit till klarhet om värdet av logiken i bevisen. Jag tycker, att detta är så värdefullt, att jag vill varna för en inskränkning av matematiken. För övrigt skulle det bereda svårigheter på gymnasiet, om matematiken beskärdes allt för mycket på realskolstadiet.

Sedan vill jag säga några ord om slöjden och undervisningen i husligt arbete. Jag tycker att det vore bra, om även gossarna kunde få tillfälle till skolköksundervisning och undervisning i kvinnligt arbete, ty det är värdefullt, att också pojkarna kunna laga mat nödtorftigt och sy i en knapp eller stoppa en strumpa o. s. v., för vilket en yngling nu måste lita till kvinnliga släktingar. Detta är en brist i den manliga uppfostran.

Fru Nilson. Gentemot den siste talaren vill jag säga, att jag genom den litteratur vi fått, kommit till den bestämda uppfattningen, att matematiken inte har den medövande verkan, som man förut trott. En professor i psykologi har bl. a. påvisat, att den psykologiska forskningen kommit till det re-

sultatet, att matematiken är det ämne, som har den minsta medövande verkan.

Att man får välja bort matematiken i de två högsta klasserna innebär ju ingenting positivt. Det betyder bara, att barnen få en håltimme, men deras kunskaper i de allmänbildande och givande ämnena bli inte större för det.

Jag vidhåller således den uppfattningen, att om något ämne skall beskärmas, bör det vara matematiken, ty det är min bestämda åsikt, att historia och geografi och språk ge mycket mer mänskligt än spetsfundigheterna i matematiken, såsom en massa traggel i regula de tri om hur mycket foder två hästar äta på tre veckor, om en äter så och så mycket på den och den tiden. Detta är ju inte ens praktiskt, men det tar oändligt mycket tid för barnen. Vid en provräkning fick en av mina flickor i 2^a i kommunala mellanskolan följande exempel: »Under maj månad 1929 förekommo sex helgdagar. En arbetare, som arbetade, hade 10:40 kr. om dagen, men om han strejkade, fick han bara 2:50 kr. ur strejkkassan. Vid månadens slut utkvitterade han tillsammans 140:10 kr. Hur många dagar arbetade han, och hur många strejkade han?»

Är det fasoner, att barn skola behöva räkna ut sådant? Det är meningslöst, att vi skola betala inackordering för barnen för den tid, då de skola räkna ut sådana dumheter. (Munterhet.)

Herr Kolmodin. Det är just meningen, att sådana exempel som de här refererade skola försvinna.

Vad beträffar beskärningen av matematiken, måste man komma ihåg, att realexamen skall medföra kompetens till vissa yrken och levnadsbanor, och beskära vi matematiken, förlorar examen sitt värde. Kraven äro nog så långt nedskurna redan, som det är möjligt.

Ett bortval av matematiken är det naturligtvis inte så stor vinst med som det låter, eftersom eleven då mycket riktigt får en håltimme, men denna håltimme kan dock användas till andra studier. Jag har själv under de sista åren haft ungefär en lärjunge varje år, som valt bort matematiken i sista klassen för att få tillfälle att bättra på sina kunskaper i något av språken, varvid också vederbörande lärare givit extra uppgifter, och detta har lyckats så bra, att det blivit överbetyg i språken.

Fru Grubb. Ibland talas det i olika sammanhang om att man tänkt sig ordna frivilliga kurser på eftermiddagarna i vissa ämnen. Jag är personligen mycket rädd för det där systemet med frivilligt arbete på kvällarna, ty det tar opropotionerligt mycket tid från barnens läxläsning och annat.

Sedan vill jag anknyta till vad fröken Aulén sade om ordnande av skolkörskurser på sommarferierna. Jag tycker, att det uppslag man fått genom beredskapsarbetet för skolungdom vore någonting att ta fasta på i olika sammanhang, och jag vore mycket tacksam, om skolutredningen ville se efter, om det inte kan bli ett bestående moment i undervisningsväsendet.

Vad historieundervisningen beträffar, tycker jag också, att det vore tacknämligt, om man läste litet mer kulturhistoria än nu, och även tog sikte på nutiden mera, vilket inte betyder, att man alldeles skall bortse från äldre tider.

Vidare ansluter jag mig till herr Åselius uppfattning, att gossarna böra få lära sig husligt arbete. Det betyder icke, att den manliga delen av befolkningen skall övertaga det arbete, som hittills tillkommit kvinnorna, men det

är också bra för en man att kunna sy i en knapp eller stoppa en strumpa liksom att kunna litet matlagning. Men allt detta fordrar också litet övning.

Vad angår matematiken på realskolestadiet, vill jag säga, att jag är betänksam mot ett bortväljande av matematiken, ty då får man inte det underlag, som behövs i gymnasiet. Jag tycker för övrigt, att man inte skall ha någon större differentiering, när det gäller realskolestadiet. Jag vill i detta sammanhang peka på att i den gamla studentexamen läste man ju alla ämnen men hade möjlighet att få examen, även om man hade underbetyg i ett ämne.

Fru Vestin. Jag anser, att det ur många synpunkter är farligt att beskära matematikundervisningen på realskolestadiet, eftersom nu inom åtskilliga yrken kunskaper i detta ämne fordras, och det är ofta på för sent stadium vederbörande nu får veta, att han behövt godkänt betyg eller överbetyg i matematik.

Betyg i matematik betraktas för övrigt ofta som ett begåvningsbetyg, och många arbetsgivare, som skola anställa en elev, förklara: »Kunde inte vederbörande klara den lilla matematik, som behövs för realexamen, så passar han inte hos oss.»

Ordföranden. Jag vill nämna, att det är mycket få, som välja bort matematiken — det förekommer, att en och annan flicka gör det, och ofta gäller det då endast geometrien, men inte det andra. Men det är riktigt, att om de ska upp i gymnasiet, måste de ha läst matematik hela realskolan.

Diskussionen på denna punkt förklarades härmed avslutad.

2. Formerna för intagning i realskolan.

Ordföranden, statsrådet Bagge: Det gäller väl här närmast frågan om den prövning, som skall äga rum för utgallringen. Denna sak hänger också ihop med en fråga, som vi voro inne på under första dagen, nämligen frågan om begränsning av tillträdet till realskolan. Medan man tidigare inte tänkt sig någon sådan begränsning annat än på det sätt, att man borde se till att det inte kom med barn, som inte kunde följa undervisningen, har nu, icke minst på grund av ekonomiska betänkligheter i riksdagen börjat göra sig gällande den åsikten, att man nog blir tvungen att införa en viss begränsning av antalet klassavdelningar i realskolan, och jag tror nog, att man får tänka sig möjligheten av en åtstramning därvidlag.

Vad beträffar gymnasiet, måste vi — åtminstone har jag inte hört någon annan uppfattning — göra en betydligt skarpare avgränsning än för närvarande. Hur det skall ske, är emellertid svårt att säga. Närmast ha vi tänkt oss en höjning av betygsgraden, när det gäller övergång från realskolan till gymnasiet, men det kan också tänkas andra former, t. ex. en särskild inträdesprövning, mera subjektiv bedömning från de avlämnande lärarnas sida och testning, åtminstone som hjälpmedel.

Fru Nycander. Om realskolan bleve sådan, att den icke på samma sätt som nu skulle vara en direkt förberedelse till gymnasiet utan en mer självständig skola med självständigt mål och därför inte på samma sätt som nu skulle suggerera fram barnen till studentexamen, skulle det kunna tänkas,

att hela frågan kanske kommer i annat läge, så att man kunde våga sig på att vara mer generös mot realskolan och mildra den ur uppfostringssynpunkt så skadliga konkurrens till gymnasiet, som de mindre barnen nu utsätts för — i Stockholm ha ju i år 350 inträdessökande blivit godkända men inte fått plats. Det innebär helt enkelt en andlig misshandel av barnen att locka dem in i denna konkurrens. Om det måste vara konkurrens, bör den lägga mer an på en intelligensprövning än på kunskapsprövning, ty kunskapsgraden kan sammanhänga med vilken lärare eleverna ha haft liksom med sjukdom och yttre tillfälligheter. Å andra sidan finnas nu utprövade metoder att undersöka intelligensen, vilka böra kunna komma till användning, och det behöver inte bli någon individuell prövning, utan kan ske gruppvis.

Ordföranden. Vad beträffar riksdagens inställning till denna fråga kan jag omnämna, att det bara varit tal om antalet avdelningar i Stockholm, varom ju förekommit mycken diskussion i tidningarna.

För min del har jag ansett, att man inte bara kan minska antalet platser — ty då blir följderna, att de föräldrar, som ha råd därtill, låter barnen få extralektioner för att få in dem, liksom att det uppkommer privata läroverk av icke önskvärd högre-klass-typ — utan jag anser, att vi böra försöka skaffa tillräckligt med platser, så att det nuvarande behovet fylles, men i stället tänka på att för framtiden försöka få så många som möjligt över till praktisk utbildning, så att de slippa belasta de *allmänna* skolorna. Men jag är naturligtvis beredd, om de ekonomiska svårigheterna visa sig för stora, att eventuellt slå in på en begränsning, när det gäller realskolan, men då räcker det inte bara med att säga: »Vi släppa inte till tillräckligt med platser», utan man måste på något sätt företa en gallring ur lämplighetssynpunkt.

Fru Nycander. Skulle man då använda intelligensmätningar som bedömningsgrund?

Ordföranden. I skolutredningen äro vi på det klara med att de på sin höjd kunna tänkas som hjälpmedel och att bedömningen i övrigt får ske med hjälp av betyg o. s. v.

Herr Kärre. Det finns knappast tillräckligt med kompetent folk heller att förrätta dylika prov över hela landet.

Fru Vestin. Mig förefaller det, som om det vore ganska svårt att diskutera denna sak utan att veta, *vilken* skolform man avser. Om man har en åttaklassig folkskola, ställer det sig ju mycket annorlunda med intagning i realskolan än om man har en sex- eller sjuårig, och då är det tänkbart, att en del kategorier skulle stanna kvar i folkskolan i stället för att söka sig till realskolan. Frågan om språkundervisning i folkskolan spelar här också in.

Men bortsett från sådana organisatoriska svårigheter kan man säga, att först och främst naturligtvis skolbetygen måste ligga till grund, och man kan möjligen komma ifrån en del svårigheter, när det gäller de mindre begåvade men mycket energiska eleverna genom att man inte ger kompletteringsbetyg i samma poäng som originalbetygen. Vidare skulle man ju kunna tillämpa ett förfarande, som visat sig synnerligen lyckligt vid socialinstituttet, där sådana, som otvivelaktigt med sina betyg och intyg från praktik

visa, att de ha en lämplig kunskapsgrund, kunna komma in utan prövning, medan de, som icke kunna visa det, få undergå prövning. På så sätt skulle de, som vilja in i realskolan, också få arbeta litet grand. Dessutom skulle man kunna falla tillbaka på läraromdömet — det skulle kunna användas tryckta formulär, som lärarna hade att fylla i. För övrigt tror jag, att ett läkarutlåtande kan vara nyttigt, och även det skulle kunna ges på ett enkelt formulär, och den vägen vore väl inte oframkomlig, om nu skolläkarinstitutionen skall utbyggas. Då har man fyra olika grunder att bygga på, och det tror jag är tillräckligt. Det svåraste blir testningen, men jag antar, att man genom samarbete mellan skolläkare och lärare i tveksamma fall kan åstadkomma en hel del.

Ordföranden. I anledning av vad fru Vestin nu yttrat, vill jag säga, att jag tror inte, att vi behöva så mycket tänka på frågan, huruvida olika organisationsformer skulle kunna medföra större eller mindre tillströmning, ty det är alldeles klart, att det under alla förhållanden kommer att bli en väldig tillströmning. Den allmänna utvecklingstendensen pekar därhän, men dessutom komma de åtgärder för att demokratisera skolan, som alla äro ense om, att medföra, att ännu flera barn söka komma upp i de högre skolformerna, och samma effekt ha strävandena att hjälpa landsbygdens barn att få en bättre undervisning.

Herr Åselius. Det kunskapsmått realskolan meddelar är inte större, än att det vore önskvärt att det kom stora delar av vårt folk till del, men kan inte vårt näringsliv bära upp en sådan apparat, måste det bli en åtstramning på något sätt. Jag tror därvidlag inte på intelligensprövningarna, utan man måste nog använda den gamla metoden med betyg och uttalanden från de avlämnande lärarna o. s. v. Däremot är det klart, att vid övergången från realskolan till gymnasiet måste tillgripas starka restriktioner, och egentligen borde man inte släppa fram större antal elever än som erfordras för att befolka de högre skolorna. Man kan ju vid varje tidpunkt ange ungefär, hur stort behovet är av läkare, tandläkare, ingenjörer o. s. v., och därefter bör tillströmningen till gymnasierna rättas.

Fru Vestin. Enligt min uppfattning vore det klokt att ha någon slags möjlighet att lämna gymnasiet utan mistad ära mitt i gymnasiekursen, alltså före de sista ansträngande åren med en eventuell specialisering. Om man inför en sådan möjlighet, vore det inte så farligt att släppa in flera i gymnasiet, men någon spärr måste nog finnas, och därvid tror jag som sagt, att man kan lägga till grund betygen, läraromdömet och eventuellt testningen, när det gäller tveksamma fall. Men eftersom det är så för närvarande, att omkring 80 % av eleverna gå vidare till långvariga studier, måste man redan i realskolan försöka få ådagalagt, om vederbörande har studiebegåvning i akademisk mening och alltså är lämpad att fullfölja skolgången ända upp genom gymnasiet, men efter vad jag nu kan se, är det en fråga på lång sikt, om man skall kunna få realskolan så yrkesorienterad, att man får några intagningsbestämmelser, när det gäller gymnasiet, grundade därpå.

Herr Kärre. Jag förmodar, att man, när det gäller tillträdet till realskolan, kommer att följa endera av de två huvudlinjerna, antingen en särskild prövning vid inträdet i realskolan eller också får man ta hänsyn till folkskolebetygen och då eventuellt kräva en del överbetyg.

För närvarande pågå ju försök med provningsfri intagning. Utredningen vill inte ta ståndpunkt till frågan, förrän vi fått större klarhet om de erfarenheter, som därvid ha gjorts, och såsom vi nämnt i bilaga V, ämnar skolöverstyrelsen nästa höst göra en ingående undersökning av hur dessa försök utfallit, så att man får ett material att bygga på

Principiellt vore det naturligtvis önskvärt, om man kunde slippa jäktet med särskilda provningar, men då stöter man på frågan om mera enhetliga betyg inom folkskolan, så att inte eleverna från en folkskola bli gynnade på andras bekostnad, och där äro vi inne på frågan om standardiserade prov eller något dylikt, för folkskolans vidkommande.

Herr Åkeson. Jag är förekommen av undervisningsrådet Kärre. Naturligtvis vore det enklast, om man kunde gå på betygen från folkskolan och slippa en extra provning. Men betygssättningen är ju nu så olika, och det kanske är en prestigefråga för vissa lärare att söka få så många som möjligt av sina elever in i realskolan, varför de ge högre betyg än mera ansvarskännande lärare. Den risken föreligger också, att folkskolan kan komma att betraktas bara som en skola, som skall förbereda till realskolan.

Som förhållandena nu äro, är det därför tyvärr nog bäst att gå på linjen med en provning.

Fru Nyblom. Det har nu bara talats om klasslärarnas betygssättning, och systemet med klasslärare är naturligtvis bra på de lägre stadierna, om man har bra lärare. Men kunde man inte tänka sig, att de elever, som skulle pröva in, finge göra sina prov en vanlig skoldag och att lärarna bara samlade ihop proven och skickade in dem till den skola, där eleverna skola söka inträde? Jag vet inte, om det är praktiskt genomförbart, men så länge skolbetygen inte äro enhetligt satta, skulle man här ha en möjlighet att få fram en enhetligare bedömning under mindre uppseendeväckande former.

Fru Vestin. Det är väl inte nödvändigt att pröva *alla*, om man begränsar inträdet till realskola. Jag tycker, att det vore rättvist, att den, som i folkskolan på grund av flit och begåvning fått ett betyg, som ligger nära gränsen till vad som fordras, inte skall bli utslagen av en, som varit tvungen att under sommaren läsa upp sig, något som är lätt gjort även för en som är slarvig och mindre begåvad. Detta uppläsningssystem innebär också en ekonomisk spärr, ty det är inte *alla*, som ha råd att låta barnen läsa på sommaren.

Fru Nycander. Om vi ha en sexårig bottenskola och en fyraårig realskola, undrar jag, om inte frågan skulle lösa sig ganska naturligt därigenom, att det skulle bli en mycket mindre tillströmning till de teoretiska skolorna, ty det är många, som nu söka sig in i den femåriga realskolan och som litet senare upptäcka, att det inte alls är lönt att gå vidare på den teoretiska utbildningsvägen.

Fröken Aulén. Kan det inte vara tänkbart att man i tvivelaktiga fall skulle kunna låta dessa barn under några dagar delta i den vanliga dagliga undervisningen, så att vederbörande lärare finge göra sig en uppfattning om barnen, ty ett nervöst barn kommer ofta till korta vid ett prov men kan passa utmärkt till skolstudier ändå?

Herr Spetz. Jag vill bara vända mig mot uttalandet, att näringslivet möjligen inte skulle kunna bära kostnaderna för en utvidgad realskola. Jag har

svårt att förstå det talet, då det visat sig, att näringslivet inte ens nöjer sig med sådana, som ha realexamen, utan vid konkurrens föredrar dem, som ha studentexamen. Under sådana förhållanden förstår jag inte, varför inte näringslivet skulle kunna bära en utvidgad realskola.

Ordföranden. »Näringslivet» får väl i detta sammanhang anses betyda hela vårt samhälle.

Herr Kolmodin. Det borde väl vara möjligt att vid intagning kombinera betyg och någon form av prövning. Den lilla erfarenhet jag har av prövningsfri intagning säger mig, att det, om konkurrensen är stor, är svårt att välja mellan t. ex. de fem, som komma närmast över gränsen och motsvarande antal närmast under gränsen, om man går endast efter betygen, och det är i sådana fall jag åtminstone tänkt mig, att en testning skulle kunna vara till vägledning. Å andra sidan är jag rädd för att det vid den prövning, som nu förekommer vid intagningen i de flesta läroverk, ofta är beroende på tillfälligheter, hur en blivande lärjunge klarar ett prov, och det kan man aldrig komma ifrån. Jag tror inte heller, att man kan lösa problemet genom att anordna prov under någon längre tid t. ex. en vecka eller så. Dels är det svårt att anordna dylika prov, och dels skulle man då komma i den situationen, att de, som hade råd därtill, kunde anställa privatlärare som läste extra med barnen under denna vecka och preparerade dem på eftermiddagarna. Dessutom skulle detta system innebära en orättvisa mot lantbefolkningen, som skulle behöva hålla barnen inne i staden en vecka bara för att de skulle få vara med om det där provet.

Fru Grubb. Jag tror för min del, att man, hur tråkigt det är, inte kan komma ifrån det gamla prövningsförfarandet, därför att alla de andra momenten äro så ovissa. Systemet med prövning är visserligen olämpligt för många barn, men å andra sidan kan man säga, att vi ju i hela livet dagligen underkastas prov på olika sätt.

Jag inser mycket väl, vilka fördelar en testning har, men det kan också bli missvisande av det skälet, att barnen även på det området kunna mer eller mindre medvetet få sin uppmärksamhet uppövad. Jag tror således, att man överskattat betydelsen av testningen.

Denna fråga förklarades härmed slutbehandlad.

3. Arbetsbelastningen på olika skolstadier.

Ordföranden, statsrådet Bagge. Såsom framgår av handlingarna, ha vi fäst särskild vikt vid denna sak. Vi ha ju haft förmånen att få en expert med såsom ledamot, nämligen doktor Hjärne, som så att säga dragit upp vissa gränser, som enligt hans åsikt inte få överskridas, och vi ha inom utredningen enats om att söka hålla de gränserna. Men i synnerhet efter alla de ytterligare krav, som nu ställts på skolan, blir detta icke lätt, men enda möjligheten för att inte arbetsbelastningen skall ökas undan för undan är, att man kommer överens om en viss ram att hålla sig inom.

Fru Vestin. Jag skulle vilja ställa ett par frågor till docenten Hjärne.

Är det möjligt, att vid intagningen i gymnasium avge ett läkarullåtande, som säger, om pojken eller flickan kan orka med fortsatta studier i fyra år?

Och vidare: måste arbetsplanen inom skolan vara uppgjord med hänsyn till normalfallen, d. v. s. måste man av tekniska skäl hålla sig till genomsnittet, när det gäller att uppgöra skolschemat?

Herr Hjärne. Vad beträffar den första frågan om läkarutlåtanden, vill jag avråda från att allt för mycket tro på nyttan därav. I somliga fall kan man visserligen säga, att man är tveksam, huruvida vederbörande skall orka med skolarbetet, och därför föreslå ett uppskov, men att direkt avråda från skolgång anser jag inte man bör göra annat än efter en just genomgången sjukdom.

Den andra frågans innebörd var väl, om man inte skulle kunna tänka sig normalplanen utvidgad för vissa kategorier. I det avseendet skulle jag vilja säga, att min tanke och förhoppning har varit, att i och med att man fastslog en rimlig arbetsordning med ett visst mått av fritid för alla elever, skulle alla vara villiga och benägna att läsa vidare själva inom kursens ram, medan nuvarande belastning skapar en nästan hundra procentig ovilja mot studierna.

Ordföranden. Jag vill påpeka, att denna fråga hör ihop med punkt 6 »Skoldagens och läsårets längd. Feriernas förläggning.»

Herr Kärre. Jag vill beröra frågan om en eventuell förlängning av läsåret — vi ha ju ett mycket kortare skolår, än man har t. ex. i Danmark — och det har ju framkommit önskemål om att minska något på våra långa ferier. De äldre realskoleleverna och eleverna på gymnasiet, d. v. s. i åldern till 19 à 20 år, arbeta ju i skolan 192 dagar plus idrottsdagarna, medan man i en fabrik eller på ett kontor arbetar minst 275 dagar om året, ofta mer. Redan från den utgångspunkten kan man tveka, om denna stora skillnad är berättigad, även om det är klart, att vi vilja utnyttja vår nordiska sommar för rekreation så mycket som möjligt. Jag skulle emellertid önska, att nämndens ledamöter på denna punkt ville ge sin mening till känna.

Herr Malmström. Frågan om en begränsning av arbetsbelastningen och en kompensande förlängning av terminerna är bland de viktigaste problemen här. Man har allmänt haft på känn, att belastningen är för stor och att eleverna ha för litet fritid och för litet tid över för hemlivet. Jag tror att många av de problem vi här diskutera, komma att lättare lösas genom en begränsning av arbetstiden, och personligen har jag ingen invändning mot att man, för att inte allt för mycket minska det totala timantalet, gör terminerna något längre.

Den synpunkt undervisningsrådet Kärre anförde, att det är stor skillnad i semesteravsende mellan förvärvsarbete och skolarbete, är betydelsefull. Skolarbetet är inte så oerhört mycket mer krävande än förvärvsarbetet, att det motiverar denna skillnad. Jag tror därför att man inte kan resa några starkare invändningar mot en måttlig förlängning av terminerna.

Fröken Ehrnwall. När jag först läste i handlingarna om en förkortning av arbetstiden, tyckte jag visserligen, att en sådan vore behaglig för barnen och kanske även nyttig ur medicinsk synpunkt, men jag blev förskräckt med tanke på standarden hos dem, som skola ta examen, och en kompensation genom terminernas förlängning tycker jag innebär en oundgänglig konsekvens. En sådan linje — förkortning av den dagliga arbetstiden och en för-

längning av terminerna — skulle innebära en god lösning av många av skolans problem, t. ex. frågan om överansträngningen och anhopningen av lektioner för barnen, och samtidigt skulle man kunna hålla samma nivå i fråga om kunskapsmängden, och jag tycker man inte kan resa någon invändning mot en liten förkortning av våra sommarferier. Det är ju inte ens fjorton dagar av sommarlovet, som skulle falla bort. Men det bör vara under förutsättning att tanken på ett vårvinterlov realiseras. Tanken på ett lov, då man egentligen är mest trött, tycker jag är mycket sympatisk, och ofta går man nu och längtar efter ett sådant lov i skolorna.

Herr Åkeson. Frågan om läsårets längd har delvis varit uppe i annat sammanhang ute i bygderna. På föräldramöten har jag hört, att föräldrarna i allmänhet inte haft någonting emot en förlängning av terminerna, men man hakar upp sig på den ekonomiska konsekvensen, då det skulle betyda högre lön åt lärarna, något som jag tycker att de äro berättigade att få. Men jag instämmer med de sista talarna i att läsåret bör förlängas och ferierna förkortas. Sedan vill jag beträffande feriernas förläggning framföra en synpunkt, som framkommit på föräldramötena, att man bör göra julferierna litet längre med hänsyn till de långa vägar, somliga barn ha att gå. Det finns nämligen barn, som ha 7, 8 kilometer till skolan, och under den kalla årstiden och särskilt under snörika vintrar är det mycket svårt för dem att komma från de små ställena borta i skogarna, dit det inte finnes ordentlig väg. Problemet är således komplicerat för landsbygdens vidkommande.

För övrigt ha beredskapsarbetena på sista åren visat, att ferierna borde kunna utnyttjas bättre, och kunna de utnyttjas till manuellt arbete, kunna de också utnyttjas till förlängt skolarbete.

Jag skall således be att få instämna med dem, som önska en förlängning av läsåret.

Fru Nilson. Jag skall i detta sammanhang säga några ord om skolskjutsarna, som ju på de flesta ställen äro en följd av centraliseringen av skolväsendet på grund av att skolor med mindre antal elever dragits in.

Skolskjutsarna dryga ut arbetsdagen ofantligt på landet, där man har långa vägar, och det gäller i synnerhet för barn i småskolan, vilka få vänta på att få åka med samma skjuts som barnen i folkskolan. På detta sätt gå en eller två timmar alldeles till spillo — barnen få inte arbeta i skolan och få inte vara hemma, och under många timmar på dagen få de också vara utan ordentlig mat.

Kan det inte göras någonting för att förhindra den extra belastning, som skolskjutsbarnen få vidkännas — om man går ut från normalplanen enligt doktor Hjärnes förslag — på annat sätt än genom att öka antalet småskolor?

Ordföranden. Centraliseringen är en bekymmersam historia, men vi kunna inte komma ifrån den, ty när barnantalet gått ned till 3 à 4, kan man ju inte hålla en särskild lärarinna för så få.

Fru Nilson. Vad ferierna beträffar, tycker jag, att det är önskvärt, att man i de nordliga delarna av landet hade mycket längre ferier mitt på vintern, ty vi där uppe vilja och behöva faktiskt sova mycket mer under den mörka årstiden — det gäller nästan hela december och januari.

Hos oss ser man aldrig solen på en hel månad, och våra barn få aldrig vistas ute i dagsljuset, då de skola gå till skolan klockan 8 på morgonen och

komma hem kl. 2. Den starka kölden under mörka årstiden motiverar också längre julferier.

Herr Åselius. Jag är lycklig far till 6 barn, som alla gå i skolan från småskolan upp till högskolan, och jag har den personliga erfarenheten, att arbetsbelastningen i småskolan och folkskolan inte är någonting att tala om, medan belastningen i mellanskolan och gymnasiet, så vitt jag förstår, är mycket hård — arbetsdagen är alldeles för lång, och barnen få ofta arbeta långt efter det att andra gått och lagt sig. Mina barn ha visserligen haft ganska lätt för sig, men de ha i alla fall måst sätta till lång tid för att klara realskolan på det sätt de själva önskat och vi varit glada över. Detsamma gäller gymnasiet.

Jag tror också, att man måste vara litet misstänksam mot de uppgifter, som lämnas om den tid, som åtgått för läxläsningen. Jag undrar, om det inte ligger i barnanaturen att gärna vilja ange för låga siffror.

Jag vill också säga, att det varit alldeles påtagligt, att barnen mot slutet av läsåret varit särskilt trötta. Det bör man också tänka på, när man talar om en förlängning av läsåret.

Herr Hjärne. Jag vill i detta sammanhang säga några ord om konfirmationsundervisningen, som, såsom den nu är lagd, inte gör någon glad. Prästerna kunna väl inte vara glada över att få hand om barnen några timmar efter det skolarbetet är avslutat för dagen, då barnen äro tröttkörde, och föräldrarna kunna inte vara belåtna, då barnen därigenom få vara borta från hemmet ytterligare ett par timmar i veckan, som de skulle kunna ägna åt läxläsning.

Hur skulle det vara att ordna något slags barnkoloniverksamhet i form av fritidsläger med konfirmationsundervisning? Jag tror att det vore ett utmärkt sätt, då barnen därigenom skulle komma i personlig kontakt med en hel del andra ungdomar. Rätt att kostnadsfritt delta i en sådan kurs skulle kunna ges som stipendium till särskilt duktiga och lovande lärjungar.

Skolskjutsproblemet är ur medicinsk synpunkt ytterligt besvärligt, och en stor olägenhet är, att de små och större barnen måste åka på samma gång. Man kunde emellertid tänka sig, att man anordnade något rum eller någon vilohall med enkla britsar eller något frukostrum, där barnen kunde få ta igen sig. Men naturligtvis är en decentralisering det enda rationella, och då nu barnantalet så kraftigt stiger, är det väl otänkbart, att de centraliserade skolorna skola kunna räcka till.

Vad schemat och dagordningen beträffar, böra de inte vara absolut lika för landet i dess helhet, och de böra inte för samma skola vara lika under hela året, utan man bör ha ett schema för den ljusare årstiden och ett annat för den mörkare, när vägarna äro mindre farbara.

Beträffande frågan om läxläsningstiderna är jag säker på att de officiella siffrorna äro minimisiffror.

Jag har själv gått med på en förlängning av läsåret, och jag vet, att mina kollegor i läkarkåren inte ha någonting däremot, men vi ha ingen som helst entusiasm för förslaget. Jag har emellertid lagt märke till att eleverna särskilt denna termin, då påsklovet kom så sent, att man hade en sammanhängande arbetstid under januari, februari, mars till slutet av april, voro särskilt trötta, och påsklovet räcker inte till att, enbart det, kompensera denna trötthet. Ett vårvinterlov i februari och mars skulle kunna göra stor

nytta, och i detta sammanhang vill jag tillägga, att det vore bra med en fixerad påsk.

Herr Allard. Jag är också anhängare av en förlängning av läsåret.

Vad beträffar feriernas förläggning, har väl varje skolstyrelse nu möjlighet att förlägga ferierna med hänsyn till ortens förhållanden.

Skolskjutsarna äro ett särskilt besvärligt kapitel just nu med de inskränkningar, som skett i kommunikationerna.

Herr Åkeson. I anledning av att docenten Hjärne talade om konfirmationsundervisningen, vill jag meddela, att jag i fem år haft konfirmander i 7:e klassen en timme efter det att skolan slutat för dagen, och jag har inte märkt någon överansträngning, även om naturligtvis barnen inte varit så pigga, som de varit på morgontimmarna. Emellertid är tanken på konfirmandläger eller på att samla konfirmander på en ungdomsskola utomordentligt god, men talet om överansträngning i detta sammanhang förstår jag inte riktigt.

Fru Nilson. Det har i Dikanäs kapellförsamling i Västerbotten gjorts ett praktiskt försök att kombinera konfirmationsläsning med skolkök — därmed kommer man kanske in på den tanke, fröken Aulén framkastade om att skolkökskursen skulle kunna förläggas till sommarferierna. Komministern i Dikanäs har tillsammans med sin fru försökt ha konfirmandläger under ett par somrar, kombinerade med skolkök för både pojkar och flickor, och jag tror att det utfallit bra, så att det är kanske en framkomlig väg.

Fröken Ehrnwall. Vad beträffar barnens läxläsningsuppgifter, har jag snarare tyckt mig märka en tendens att överdriva antalet minuter man använt, detta för att inför lärarna verka flitig och omsorgsfull. Det har jag åtminstone konstaterat ibland, och jag är över huvud taget ganska skeptisk mot de där uppgifterna.

Det var roligt att höra docenten Hjärne föra fram tanken på konfirmandläger, ty det är en tanke, som vi några stycken inom den frivilliga verksamheten diskuterat ganska länge, ehuru delvis ur andra synpunkter än skolans. Vi tyckte nämligen, att det skulle vara värdefullt att förlägga konfirmationsläsningen till en tidpunkt, då inte skolan liksom tog bort intresset därför.

Vi ha också tänkt på möjligheten av att få kvinnliga läger, där kvinnliga ledare skulle medverka, ty det är av vikt, att flickorna under denna allvarliga brytningsperiod i deras liv också kunna få tala med ledare av sitt eget kön.

Fru Grubb. Alla äro överens om att arbetsbelastningen i realskolan och gymnasiet varit för stor, och därför måste man vara glad åt tanken på en minskning av arbetet, även om det skulle medföra en förlängning av terminerna. Feriernas förläggning skulle vi väl inte bestämma gemensamt för hela landet, utan det bör väl vara olika på olika ställen. För mig har det framstått som fördelaktigt, att barnen finge vara lediga, när det är ljusst, men nu hör jag, att man på andra håll önskar, att de skola ha en lång ledighet på vintern, så att de kunna sova ut.

Jag undrar också, om det inte bör sägas någonting om hur många timmar barnen böra läsa före och efter frukostlovet. På en del håll har man läst 4 timmar före frukostlovet, men jag har till min glädje hört, att docenten Hjärne inte gillat detta.

Vad uppgifterna om läxläsningstiden beträffar, tror jag också, att de äro avrundade av vederbörande både uppåt och nedåt, och siffrorna ha ofta satts på en höft bara för att ta sig bra ut.

Fru Vestin. För min del undrar jag, om det är tillrådligt att tillgripa sommarferierna för kurser av olika slag. För mig ha alltid sommarferierna framstått som den axel, kring vilken allting rör sig, och när skola barnen kunna få vara tillsammans med föräldrarna annat än på somrarna? Jag tror att det är synnerligen farligt att slå in på den vägen, att somrarna skola användas till obligatorisk eller halvobligatorisk utbildning. (Instämmanden.)

Herr Kärre. Jag ville bara beträffande läxläsningssuppgifterna säga, att många skolor numera lyckas utomordentligt väl med att få in uppgifter, som kunna anses tillförlitliga.

Frågan förklarades härmed slutbehandlad och förmiddagens förhandlingar avslutade.

B. Sammanträde med samtliga deltagare.

1. Underlättande av studier för landsbygdens ungdom.

Ordföranden, statsrådet Bagge. Det kanske kan påskynda behandlingen, om herr Åkeson vill börja med att lämna en sammanfattning av vad som förekommit vid grupsammanträdet beträffande denna fråga. Det hindrar ju inte, att vi sedan överlägga vidare härom.

Herr Åkeson. Under diskussionen om denna fråga var man ganska enig om att i huvudsak ansluta sig till skolutredningens förslag beträffande den hjälp, som skulle lämnas landsbygdens ungdom.

I diskussionen pekades dessutom på utvägen att bereda ökade möjligheter till studier genom fria resor.

Vidare talades om en skattelindring genom avdrag på skatterna, men däremot restes ett ganska kompakt motstånd.

Av herr Kahlström nämndes, att anslag borde lämnas icke allenast till radio utan också till grammofon.

Ett krav, som var ganska enhälligt från gruppens sida, var, att där det inrättades internat, skolhem, skulle dessa icke förläggas till de större städerna eller till städer över huvud taget, utan till landsbygden.

Ganska mycket diskuterades också frågan om praktisk realexamen med jordbruksbetoning, liksom man nu har realexamen med handelsbetoning i vissa realskolor. Det har praktiserats i några högre folkskolor nere i Skåne. Det skulle här icke bli något motsatsförhållande till lantmannaskolorna, men däremot kunde det bli ett behövt komplement till dem.

Herr Kahlström. Jag kom att nämna grammofon i samband med radio, som omtalas i handlingarna. Det gäller givetvis de elever, som idka språkstudier. Radion höres inte alltid tillräckligt bra på landet. Där det inte finns nätanslutning, kunna batterierna vara slut. Vädret kan vara sådant, att det inte är möjligt att uppfatta ett program.

Det kunde tänkas, att man vid språkundervisning lånar ut eller på annat sätt tillhandahåller grammofonskivor.

Ordföranden. Vi ha väl sådana anordningar redan i någon mån, skulle jag tro, men det behöver kanske utsträckas vidare.

I det stora hela ha ni alltså varit belåtna med det förslag, som föreligger från skolutredningen, och vi behöva därför kanske inte tala mer om denna sak.

2. Rationaliserings- och besparingsåtgärder rörande landsbygdens skolor.

Ordföranden. Fru Nilson hade i förmiddags ett yttrande om rationaliseringsåtgärderna. Vill fru Nilson säga något mer om dem?

Fru Nilson. Nej.

Herr Åkeson. Problemet om rationaliseringsåtgärderna är ju synnerligen aktuellt på landsbygden redan nu, och det har blivit en viss centralisering. Vi få nog inte utgå från förhållandena just nu, då skolskjutsarna på sina ställen ha måst indragas och icke kunnat fylla sin uppgift. Jag tror nog det skulle vara av stor betydelse, om det kunde bli en måttlig centralisering, men jag vill understryka ordet *måttlig*. I största möjliga mån få åtminstone småskolor vara decentraliserade. När det gäller de fyra eller fem sista klasserna i den 7-åriga folkskolan, går det bra med centralisering, men det går inte så bra att plocka de minsta barnen från hemtrakten och köra dem ett par mil till en skola, så att föräldrarna kanske inte få se dem under den ljusa delen av dygnet. Jag minns ett fall i våras, då en bil gick sönder och en rad småtingar i 7-, 8-årsåldern fick vänta utan att ha någonstans att ta vägen.

En förutsättning för systemet med centralisering är, att man ordnar någon plats, där barnen kunna få vänta, så att de inte bara skola sitta i en korridor eller i en skolsal utan att det verkligen blir något hemtrevligt rum, där barnen kunna vistas och där de också kunna få litet tillsyn. Det blir vidare nödvändigt att ordna med någon skollunch för dessa barn, så att de inte skola leva på matsäck hela dagen, när de få åka dessa långa vägar.

Kan centraliseringen genomföras, är det naturligtvis det bästa ur undervisningssynpunkt. Dock tror jag inte, att det skall behöva gå så långt, att centraliseringen skall medföra A-skolor i vartenda distrikt, utan jag tror mer på B-skolan för landsbygdens förhållanden.

Det nämndes i går — jag vet inte, om det var vid det enskilda eller vid det allmänna sammanträdet — att det radikalaste nog vore, att det på folkskolans område skedde detsamma som i socialvårdskommitténs utlåtande föreslagits på socialvårdens område, nämligen att man bildar större kommuner. Man kan inte vänta, att en mycket liten kommun skall kunna lösa skolfrågan lika tillfredsställande som ett distrikt med 4—5 tusen människor. Här bör man inte stanna vid någon halvmesyr utan gå radikalt tillväga. Skall det ske, så bör det ske ordentligt, även om det gör ont i traditionalismen.

Ordföranden. Det kommer förmodligen att sättas till en kommitté för utredning av hela frågan om den kommunala indelningen, och jag har anmält till socialministern, att även skoldistriktsindelningen bör granskas i det sammanhanget.

Herr Persson. Hur centraliseringen utfaller blir i högsta grad beroende av hur skolskjutsarna anordnas. Ett förslag, som vi ha diskuterat i min hemort i åtskilliga fall, där centralisering genomförts, går ut på att skolskjutsningen skulle verkställas i skoldistriktets egen regi, så att skolstyrelsen själv skulle sörja för skolskjutsen. Man skulle med andra ord köpa en buss, och skolvaktmästaren skulle vara kapabel att sköta bussen. Då skulle man kunna visa större frikostighet med skjutsningen, och framför allt skulle detta underlätta hemtransporten av småskolebarnen. Det blir oerhört kostsamt, ifall vi skola ha det nuvarande entreprenadsystemet och staten skall betala extra för varje skjuts, som går. Om distrikten däremot kunde få statsbidrag för att själva ombesörja skjutsningen, kunde man som sagt visa mycket större frikostighet, och det skulle inte bli dyrare för det allmänna, än vad skolskjutsarna för närvarande bli.

3. Fortsättningsskolans organisation och uppgift.

Ordföranden. Vi ha talat om detta i den första gruppen, och där visade det sig råda litet olika meningar. Särskilt de, som hade erfarenheter från städer och stadsliknande samhällen, ställde sig mycket kritiska mot fortsättningsskolan, under det att man på landsbygdshåll åtminstone i vissa delar av landet tycktes ha en mycket mer gynnsam erfarenhet av fortsättningsskolan.

Jag tror det skulle vara mycket nyttigt för vårt arbete, om vi kunde få denna sak litet mer belyst med erfarenheter från olika delar av landet.

Herr Åkeson. Jag har ju ett distrikt, som består dels av en köping med 3 000 invånare och dels av en ganska vidsträckt landsbygd med 2 000 invånare. Jag har märkt raka motsatsen. På landsbygden är det knorr hos lantbefolkningen över att man tar bort barnen från hemmen, i synnerhet som vi har kurserna på sommaren, då barnen behövas till skörden. I samhället reses däremot i normala fall ingen anmärkning. Tvärtom tycker man, att fortsättningsskolan är bra. Där undervisas i medborgarskunska och bokföreläsning, och så ha vi också fört in slöjd där. Det händer, att lärjungarna självmant komma och anmäla sig för att delta frivilligt. De ha gått igenom två klasser i samrealskolan och äro inte skyldiga att gå i fortsättningsskola, men de komma och vilja gå där i alla fall. Missnöjet kommer däremot från landsbygden, och det är inte bara i detta distrikt, som jag hört det.

En lösning på problemet om fortsättningsskolan vore ju att göra den mer praktiskt orienterad. Men då komma vi till den svåra lärarfrågan. Det heter ju så vackert, att fortsättningsskolan skall vara yrkesbestämd med hänsyn till jordbruk. Det var en del folkskollärare, som gingo igenom en kurs på en lantmannaskola, jag tror på sex veckor, och sedan skulle de vara kompetenta. (*Herr Persson:* Man har två årskurser.) Jag vet, att med bondpojkar har det gått bra — de ha något att falla tillbaka på — men för stadspojkar har det blivit svårare, därför att eleverna äro mera hemma i dessa saker än läraren själv, så att det ofta blivit litet ironiska anmärkningar om undervisningen.

Här ha vi en god hjälp att få från bl. a. J. U. F. samt hushållningssällskapet och deras konsulenter. Det är givet, att de inte kunna övertaga skolan helt och hållet, men delvis. Vissa ämnen kunna klaras av läraren. Jag tänker på bokföreläsningen. Det var någon som sade, att jordbruksbokföreläsningen förstå

eleverna inte något vidare och ha inte intresse av i 15-, 16-årsåldern. Jag tror för min del, att de tvärtom ha mycket intresse av sådant i den åldern, mycket mer än av att få vanlig handelsbokföring. Jordbruksbokföring är något, som ligger mera nära till för dem, och läraren tar då exempel från deras eget område.

Eftersom vi ha en ungdomskonsulent här, skulle det vara mycket intressant att få höra, vad han anser om den yrkesbestämda fortsättningsskolan med verkligt kunniga lärare.

Herr Hanno. Jag tror det skulle vara en mycket stor uppgift att på något sätt sammankoppla J. U. F:s klubbverksamhet och den yrkesbestämda fortsättningsskolan. Jag har själv varit i tillfälle att hålla fortsättningsskolekurser i Västerbottens län, och jag får säga, att jag har enbart goda erfarenheter därifrån. Pojkarna voro mycket intresserade. I Pajala socken har man haft en jordbruksbetonad fortsättningsskola med praktisk verksamhet under sommaren. Och där har man också haft enbart goda erfarenheter. Det är mycket viktigt, att det är intresserade lärare, som ta hand om sådant arbete, och jag tror att det i första hand bör vara fackmän, som äro intresserade av saken. Folkskollärarna i allmänhet äro intresserade att hålla kurser, men jag har hört, att det är mycket svårt att få några fortsättningsskolelärare, åtminstone i vissa socknar i Norrbottens län. Jag tror emellertid, att det skulle gå att åstadkomma mycket genom klubbverksamhet i förening med fortsättningsskolan. Det bör då vara såväl teoretisk som praktisk undervisning.

Herr Persson. Jag var närvarande vid ett sammanträde med 1929 års fortsättningsskolsakkunniga, där man just diskuterade frågan om samarbete mellan J. U. F. och fortsättningsskolan. Ett sådant ansågs från alla sidor vara önskvärt. Det var bara det, att man inte kunde finna någon form för detta samarbete, och jag tror nästan man står på samma ståndpunkt ännu — det är ett mycket fredligt och gott förhållande mellan dessa institutioner, men det är svårt att få någon direkt samverkan mellan konsulenterna och fortsättningsskolan.

I min hemort har J. U. F. stor anslutning, och en del av de unga ha sina odlingar och få vara med där rätt mycket i praktiskt arbete, men i fortsättningsskolan blir det övervägande en teoretisk undervisning. Den meddelas dels av folkskollärare, som gått igenom kurser, som nog äro litet fullständigare än vad herr Åkeson trodde, och dels av andra, agronomer och framstående jordbrukare, som av intresse för saken ställt sig till förfogande.

Det är mycket mer intresse för denna sak på jordbrukarhåll nu än tidigare. Det började med en viss hänförelse, men sedan kom en tid av skepsis och kritik, då man höll på att alldeles gå ifrån den jordbruksbetonade fortsättningsskolan, emedan man hade den föreställningen, att det inte var mycket bevänt med den. Nu har det inträtt ett fullkomligt omslag. Som exempel kan nämnas, att i ett fall har skolstyrelsens ordförande upplåtit sin maskinpark för fortsättningsskolan, och under fem veckor ha pojkarna fått använda praktiskt taget alla de olika slag av jordbruksmaskiner, som förekomma på ett modernt, rationellt skött jordbruk.

Vad beträffar betydelsen av undervisning i jordbruksbokföring, vill jag nämna, att det ofta förekommit, att fäderna på sina gårdar infört samma bokföring, som tillämpats vid undervisningen i fortsättningsskolan.

Men frågan är, hur man skall ställa sig, när det gäller undervisning i hus-

ligt arbete för flickor. Jag hade tidigare i dag velat ställa en fråga på den punkten, och det är kanske tillfälle att göra det nu i stället. Anses det, att tillräckligt starka skäl tala för en kurs i husligt arbete, som göres obligatorisk för flickorna i folk- eller fortsättningsskolan, så att de vid skoltidens slut skola ha genomgått en sådan kurs? Det blir närmast fortsättningsskolan, som kommer att fullgöra den uppgiften på landsbygden. Det var kvinnoorganisationerna, som fällde förslaget, när det var framme sist, och därför är det av särskilt värde att få höra ett uttalande från de kvinnliga representanterna här.

Detta är en trängande fråga från allmän synpunkt, men också med hänsyn till de skolkökslärarinnor, som arbeta i bygderna. De ha hållit på med ambulerande kurser i tjugu år, de ha inte någon avlöning, ifall de bli sjuka, de ha inte möjlighet att få någon statlig pension och veta inte den ena terminen, om de få något arbete nästa termin. Det finns inte någon annan lärarkår, som är så nödställd som denna, och man kan ha skyldighet att ta hänsyn till dessa trofasta tjänare åt skolan.

Herr Åkeson. Läget var nog litet annorlunda 1929, än vad det är nu. Sedan den tiden har klubbverksamheten utökats oerhört, och därigenom har det bildats en plattform för samarbete med fortsättningsskolan. Man kan visserligen inte ställa krav på obligatorisk odlingsverksamhet, men en anknytning till de erfarenheter, som ha vunnits i det praktiska arbetet, skulle ha mycket stor betydelse för fortsättningsskolan. Jag minns från min tid som distriktsstudieledare i J. U. F., att just det praktiska arbetet blev inkörsporten till teoretiska studier. Det var en hel del frågor de mött i sin odlingsverksamhet, som gjorde, att de sedan bildade en studiecirkel i gödsellära. Det var ytterst roligt att vara med i de cirklarna och konstatera hur deltagarna fingo syn på boken och sedan gingo vidare.

Samarbetet beror ju också på vad J. U. F. vill. Vad beträffar det distrikt jag representerar, kan jag säga, att de med förtjusning vilja hjälpa till, där de kunna, dels med sin konsulent och dels med de assistenter, som äro anställda. Jag tror att det förhåller sig på samma sätt med de andra distrikten. Det räcker inte med en konsulent, utan jag tror att det också behövs någon assistent med i bästa fall nio månaders lantmannaskola.

Det var ju visserligen damerna, som skulle svara på frågan om skolköken, men om jag får svara som skolrådsordförande, vill jag säga, att det vore önskvärt, att de bleve obligatoriska. Vi ha skolkök inom vårt distrikt, men som jag sade i går, bli lärarinnorna på landsbygden lantushållslärarinnor, inte skolkökslärarinnor. Man säger kanske, att det är en petitesse och att det inte är någon stor skillnad. Jo, det är en mycket stor skillnad! Lärarinnorna se saken mer från lantushållets synpunkt.

Herr Hanno. Det har förut varit Kristianstads län, som legat främst i fråga om antalet klubbodlare här i landet, men i fjol var det Norrbotten. Där är det nu tvåhundra odlare. I synnerhet från lappmarkssocknarna har det visats stort intresse, och man har skaffat särskilda assistenter och instruktörer. I fjol var det 13, 14 instruktörer, som jämte konsulenten ledde arbetet ute i socknarna.

När en gång klubbverksamheten sattes i gång här av Rockefellerstiftelsen, kom det en representant för denna till Sverige — en dansk-amerikan, ingenjör Lund — som höll mycket styvt på att inte personer, som bara hade någon lägre examen från en lantmannaskola eller så, skulle få ta hand om

verksamheten; han ansåg, att det var ett så förnämt material att arbeta med, att det minst borde vara en agronom, som finge ta hand om ungdomarna i klubbverksamheten. Det kunde här lösas på det sättet, att man hade fortsättningsskolelärare, som voro agronomer och som voro årsanställda, med uppgift att dels leda odlingsverksamheten bland J. U. F.-arna och dels omhändervärderna skolodlingarna.

Om jag tänker på Norrbottens län, tror jag det vore lämpligt, att man först på vintern går igenom vissa teoretiska saker i fråga om jordens behandling, gödsling, vårbruk o. s. v. På våren skulle man sedan samlas vid demonstrationsodlingar och göra i ordning dessa i enlighet med den teori man inhämtat. Någon gång i veckan skulle man komma dit för att beså landet, övergödsla det, harva o. s. v. På hösten skulle man sedan kunna ha några avslutningstimmar. Jag tror, att en sådan undervisning skulle kunna väcka kärlek och intresse hos ungdomarna för jordbruket på ett helt annat sätt, än vad enbart teoretisk undervisning kan göra.

Det finns möjligheter att få en sådan både teoretisk och praktisk undervisning genomförd, om man har årsanställda lärare. Till en början skulle verksamheten då kombineras med J. U. F. Från J. U. F.-håll tror jag man skulle hälsa detta med glädje.

Jag vill tillägga, att redan nu ha vi i Norrbottens län mycket samarbete med skolorna.

Fru Ingvar-Nilsson. Jag har den uppfattningen, att man i fortsättningsskolan måste ha en obligatorisk kurs i hemvård. Däröfver tycker jag att man inte kan ha några delade meningar, utan vi måste gå in för det. Som jag sade i förmiddags, måste man medvetet fostra flickorna i hemmet till husligt arbete. Där skall grunden läggas. Man kan inte lägga en grund på en kort kurs, utan grunden skall läggas i hemmet. Där skola de få träning och rutin, och så skall kursen i fortsättningsskolan komma som ett komplement.

Jag tror också, att vi borde ha mera respekt för vad man kan i hemmen förut. Det finns en otrolig kunnighet ute bland landsbygdens husmödrar, en kunnighet som de inte förvärvat genom böcker utan som vuxit genom många generationer och som vuxit fram under nödvändighetens tryck. De ha alltid stått i situationer, som varit svåra, och det har vuxit fram en kunnighet, som är stor och omfattande. Den kunnigheten skall tillvaratagas, men den bör kompletteras och aktualiseras i våra skolor. All skolköksundervisning och all undervisning i husligt arbete måste knyta an till det, som redan finnes. Det har funnits hemvård och matlagning i alla tider i de svenska hemmen. Det är oeftergivligt krav, att våra lärarinnor ha respekt för vad som finnes, och att de veta, att det är det viktigaste och att kurserna i skolorna bara äro ett komplement till vad flickorna ha med från hemmet.

Jag har hört på olika lektioner i fortsättningsskolorna, dels den manliga jordbruksbetonade, dels den för flickorna, när de ha husligt arbete, och jag har ofta tyckt, att våra lärarinnor och även lärare varit alldeles för teoretiska. De se inte riktigt klart elevernas bakgrund och ha inte klart för sig vad de kunna förut. De tala för mycket om teoretiska saker och i lärda termer om vitaminer och bakterier o. s. v. Det är mycket nyttigare, om de t. ex. fråga en pojke: »Varför harva vi på våren? Varför göra vi det och det?» än att de tala om bakteriernas arbete. Och det är mycket bättre, om lärarinnorna direkt tala med flickorna om arbetet i hemmet och fråga: »Varför bryna vi köttet? Varför göra vi så och så?» Det är ett önskemål, att våra lärare och

lärarinnor bli mindre teoretiska och få mera blick för det praktiska och anknyta till det i undervisningen.

Fru Hasselrot. Herr Persson frågade, om det i kvinnokretsar är ett allmänt önskemål om obligatorisk undervisning i husligt arbete. I husmodersförbundet är det alldeles givet så. På det landsmöte, som hölls för kort tid sedan, fattades ett enhälligt beslut om att gå in till skolöverstyrelsen med en hemställan om att skolöverstyrelsen måtte göra en förnyad framställning till Kungl. Maj:t om obligatorisk undervisning i husligt arbete i fortsättningskolan. Men beslutet blev ännu mer omfattande. Det blev också ett uttalande om att det borde bli obligatorisk undervisning i husligt arbete — eller hemvård, som vi numera hellre kalla det, därför att vi gärna vilja ha ämnet bredat — även i realskolor och flickskolor. Det uttalades vidare, att vi gärna vilja ha in även barnavård där.

Det är alldeles påtagligt en bestämd känsla inom husmödrarnas kretsar, att det är någonting som fattas, någonting som alldeles givet bör ges varje flicka. Jag vill gärna tro på vad fru Ingvar-Nilsson säger, att landsbygdens flickor verkligen många gånger få en utomordentlig undervisning i hemmen, men de flickor, som bo i städer och i större samhällen, få många gånger inte något begrepp om dessa saker. Många flickor kunna endast det, som de hinna lära sig på de sex veckorna i fortsättningsskolan. Det är den enda vägen att över huvud taget intressera dem för detta arbete, som man hoppas i de flesta fall skall bli deras kommande verksamhet. Då tycker man ju, att det borde vara självklart, att varje flicka skall ha en sådan undervisning och helst naturligtvis, att den kan påbyggas ytterligare sedan, men i varje fall bör den finnas dessa veckor i fortsättningsskolan.

När, som jag vill hoppas, det åttonde skolåret kommer, hoppas jag innerligt att det skall kunna bli en ännu grundligare undervisning på detta område, än vad fortsättningsskolan kan ge.

Fru Åkerman-Johansson. Orsaken till att kvinnoorganisationerna opponerade sig mot förslaget om hushållsundervisning i fortsättningsskolorna, när det framlades, var, att de då ansågo, att den kvinnliga ungdomen skulle få en sämre undervisning i vissa teoretiska ämnen än pojkarna, såsom förslaget såg ut. Emellertid kan det väl tänkas, att man nu garderar sig mot sådant genom att på något sätt tillförsäkra den kvinnliga ungdomen motsvarande teoretiska undervisning. Det är väl ingen, som opponerar sig i de fall, då folkskolan får en praktisk läggning, antingen det nu är hushållsundervisning eller en sådan jordbruksundervisning, som nyss skildrades, mot att fortsättningskolekursen sväller ut och blir litet längre än den normala.

Jag tror för övrigt, att vi inom kvinnoorganisationerna nog vid det här stadiet ångra den aktion, som då gjordes. På de flesta håll anser man nog, att vi begingo ett misstag med den negativa hållning, som då intogs, och att man kunde ha uppnått vad man önskade, om man icke ställt sig negativt till det framlagda förslaget.

Så vill jag säga, att man kan tänka sig ett sådant samarbete med kvinnliga ungdomskonsulenter, som nyss skisserades beträffande de manliga ungdomskonsulenterna. Det bör vara mycket fördelaktigt. Jag vill påpeka, att de kvinnliga ungdomskonsulenternas ställning förefaller hotad för närvarande genom att hushållningssällskapsutredningen har föreslagit, att det inte skall vara några speciella kvinnliga ungdomskonsulenter utan att deras uppgift skall övertagas av hushållningssällskapens hemkonsulenter. Hemkonsulen-

terna ha en utomordentligt stor arbetsuppgift bland husmödrarna och i hemmen för övrigt. Det förefaller, som om det skulle mycket försämra verksamheten bland den kvinnliga ungdomen, om vi inte finge ha några speciella ungdomskonsulenter. Man skulle kunna organisera ungdomskonsulenternas arbete på ett lämpligt sätt, om de samtidigt också toges i anspråk för undervisningsverksamhet i fortsättningsskolan. Då finge de inte så stora områden, och de ungdomar, som de en gång undervisat i fortsättningsskolan, skulle de kanske kunna ha kvar i ungdomsverksamheten efteråt, sedan de på detta sätt lärt känna dem, och därigenom skulle de få goda möjligheter för sitt arbete. På detta område finns det säkert kolossalt mycket att göra.

Jag vill påpeka, att just J. U. F:s arbetssätt i hög grad är ägnat att knyta an just till hemmen. Man har låtit ungdomarna arbeta inom hemmen så mycket som möjligt, och på det sätt, som fru Ingvar-Nilsson nämnt, ha de möjligheter att få med de dugliga husmödrarna i undervisningsarbetet. Också ur den synpunkten tror jag det vore värdefullt, om fortsättningsskolan och ungdomskonsulenterna kunde få ett mera kontinuerligt samarbete.

Fröken Ehrnwall. Vad var anledningen till kvinnoföreningarnas negativa inställning? Jag misstänkte, att den just hängde ihop med att man var rädd för att flickorna skulle mista en del av den teoretiska undervisningen.

Herr Hanno. Det ligger också mig varmt om hjärtat att vi i varje socken kunde få även en kvinnlig ungdomskonsulent. Hon skulle få oerhört många arbetsuppgifter. Bl. a. skulle hon just kunna ta hand om fortsättningsskolans verksamhet. Det skulle då bli möjligt att hålla kurser olika tider på året. I vissa delar av Norrbotten hållas kurserna i de flesta fall på vintern, och eleverna få då aldrig lära sig t. ex. att tillvarataga grönsaker och frukt. Det skulle vara mycket bra, om det kunde hållas någon kurs under högsommaren, då det finns spenat, ärter o. s. v., och på hösten, då man kan syssla med konservering av bär och annat.

Rockefellerstiftelsens representant höll mycket styvt på att de kvinnliga konsulenternas kurser inte skulle hållas i skolsalar och att man inte skulle använda alla möjliga slags attiraljer, utan de kvinnliga konsulenterna skulle lära ungdomarna att använda de redskap, som stå till buds i vanliga fall. Jag tror att det ligger mycket i detta. Så länge jag var konsulent i Västerbotten och i Norrbotten, höllo vi strängt på att kurserna inte skulle hållas i skolkökslokaler utan ute i gårdarna. Vi höllo hela tiden på i olika hem varje gång. Jag tror att man möjligen skulle kunna försöka ordna det på samma sätt i fortsättningsskolan. Många gånger blir det verkliga högtidsdagar i gårdarna på landsbygden, då kurserna hållas där.

Jag vill också nämna, att det förekommit, att den manliga och den kvinnliga fortsättningsskolan arbetat hand i hand. Först ha pojkarna haft en trädgårdssodling, och sedan ha flickorna på hösten fått ta hand om de grönsaker, som odlats och konservera dem o. s. v.

Fru Hasselrot. I husmodersförbundets beslut att göra en hemställan om obligatorisk undervisning i husligt arbete innefattades också ett önskemål om att ordna skolkökslärarinnornas anställnings- och lönevillkor. Vi ha mycket klart för oss inom husmodersförbundet, att det inte kan få fortsätta så, som det varit hittills. Annars kommer denna bana att bli avfolkad. Skolkökslärarinnorna ha det ju så fruktansvärt illa ställt. Det är ett mycket bestämt

krav inom husmodersförbundet, att skolkökslärarinnornas lönevillkor måste regleras i en gynnsam riktning.

Men jag vill också gärna hålla med kyrkoherde Åkeson om att på landsbygden vore det kanske mycket fördelaktigare, om man hade lanthushållslärarinnor. Det tror jag visst skulle kunna ha sin stora betydelse. Här skulle man väl kunna tänka sig en utveckling och en differentiering, som borde gestaltas så omsorgsfullt som möjligt.

Fru Åkerman-Johansson. Jag skulle bara vilja tillägga något om undervisningslokaler för hushållsundervisningen. Det skulle kanske vara farligt att gå in för att på J. U. F:s sätt klara sig utan skolkökslokaler, ty det blir naturligtvis något annat, när lärarinnorna skola undervisa klasser, som kanske kunna vara ganska stora, och de skola ge en mer systematisk undervisning, som det måste vara i fortsättningsskolan. Det är väl otänkbart, att de kunna klara sig bara med att vända sig till hemmen. Det är också skillnad, när det är en skola, som eventuellt skulle förlägga sin undervisning i hemmen, och när det är en frivillig klubbverksamhet, som gör detta.

Därför är det naturligtvis ett mycket stort önskemål, att alla skolor förses med lokaler för denna undervisning. Det är inte nödvändigt, att de förläggas till skolhusen. De kunna också förläggas i anslutning till en samlingslokal i orten, så att skolkökslokalen också kan användas vid de vuxnas undervisning, för hemkonsulenternas undervisning o. s. v. Det finns givetvis i varje bygd behov av en lokal för skolköksundervisning. Detta får man inte släppa efter på, även om man givetvis önskar, att J. U. F.-systemet med arbete i hemmen skall fortsätta. Då blir det fråga om arbete under andra förhållanden i mindre grupper, vilket på ett utmärkt sätt kompletterar skolköksundervisningen.

Herr Åkeson. Förutsättningen för att det skall kunna bli ett effektivt och fruktbringande samarbete med ungdomskonsulenterna är, att vi få dela upp dessa kurser på olika tider, så att de inte måste hållas sex veckor i följd. Vi komma snart in i bärtiden, och då bör det bli kurser i konservering av bär. Så kommer frukten och svampen. På hösten ha vi slaktkurser, och så blir det hemvårdskurser, som gärna kunna anordnas i närheten av jul.

Jag skulle vilja fråga statsrådet, om man vid anlitan av konsulent får lov att räkna ihop timmarna och har möjlighet att dela upp kurserna på sådant sätt, i stället för att hålla dem i ett sammanhang.

Ordföranden. Det kan jag inte svara på.

Herr Åkeson. Jag vill ansluta mig till vad fru Åkerman sade om lokalfrågan. Vid mitt första möte med J. U. F. blev jag alldeles överväldigad, och jag fick en stark kärlek till J. U. F., men det är inte alltid det går på samma sätt. Att vi få skolkökslokaler ordnade i varje socken är nog ett minimikrav, som man måste ställa. Kanske detta kan sammankopplas med frågan om landsbygdens lokalförhållanden, på vars lösning vi vänta ute på landsbygden.

Fru Ingvär-Nilsson. Jag vill också understryka, att vi behöva skolkökslokaler i varje socken. Det är ett oeftergivligt krav.

Jag anser inte, att man bara bör använda de redskap, som förekomma i hemmen, utan det är viktigt, att eleverna få lära känna andra goda och lämpliga redskap. Det är en viktig uppgift för konsulenterna att sprida

känedom om sådana redskap, som kunna underlätta arbetet och göra det möjligt att utföra detta med mindre möda.

Herr Persson. Jag vore tacksam för att få framställa en sista fråga.

Det är bekant för flera representanter här, vad det förra förslaget gick ut på i fråga om husligt arbete. Man tänkte sig 44 arbetsdagar som minimitid med 5 timmar om dagen, alltså 220 arbetstimmar. Detta skulle också vara den kvinnliga kursens minimitid. Emellertid befarade vissa kvinnoföreningar, att fortsättningsskolan för flickorna skulle kunna användas enbart för denna skolkökskurs, och man ville ha garanti för att de också skulle få undervisning i allmänna ämnen. Därför gick man emot förslaget.

Antag att man bibehåller dessa 220 timmar för det husliga arbetet och tänker sig en utökning för flickorna med låt oss säga ett 50-tal timmar för någon kurs i medborgerliga ämnen. Skulle man kunna tänka sig, att detta bättre motsvarade de önskemål, som gjorts gällande från kvinnohåll?

Fru Åkerman-Johansson. Vilken proportion tänker man sig i den jordbruksbetonade fortsättningsskolan för pojkarna mellan teori och praktik i sådana fall, där man har förutsättningar för att kunna ordna praktisk utbildning?

Herr Persson. I ettårig jordbruksbetonad fortsättningsskola brukar minsta tiden för arbetskunskap vara 90 timmar, men i regel anslås 120 timmar. Detta när den årliga lästiden stannar vid 180 timmar; det är olika i olika delar av riket. Man får nog tänka sig skilda minimitider för flickor och gossar, naturligtvis med möjlighet att utöka den; 540 timmar är övre gränsen. Det får nog bli ett lägre minimitimtal för gossar och ett högre för flickor, ifall dessa skola få 220 timmars husligt arbete och dessutom någon tid för undervisning i teoretiska ämnen.

Fru Åkerman-Johansson. Med dessa tider tror jag det skall bli möjligt att tillgodose flickornas behov av undervisning i teoretiska ämnen.

Herr Persson. Jag får kanske tillägga, att det antagligen skulle vara lämpligt, att skolutredningen i fortsättningen får tillfälle till mera enskilda överläggningar med representanter för J. U. F.

Ordföranden. Härmed få vi kanske anse detta ämne slutbehandlat.

4. Avslutande yttranden.

Ordföranden. Jag får fråga, om möjligen någon önskar ta upp något ämne utöver det nu genomgångna programmet.

Fru Nycander. Jag berörde första dagen tanken på en statens provskola, där man skulle utexperimentera vetenskapliga undervisningsmetoder. Jag vore synnerligen intresserad av att få veta något mer om hur denna skola skulle komma att arbeta. Jag tror att många av de frågor, som debatterats här, såsom arbetsbelastningen och skolkursernas innehåll, skulle komma att betraktas från en helt annan synvinkel, om man hade andra undervisnings-

metoder, som dels vore mera rationella och dels fångade barnens intresse på ett annat sätt.

Ordföranden. Jag får hänvisa till det betänkande, som skolutredningen avgav angående högre lärarinneseminariets nedläggande, och till den kungl. proposition, som avläts förra året rörande denna sak.

Fröken Aulén. Jag vill framhålla en allmän synpunkt.

Det ligger mig om hjärtat, att man vid denna väldiga skolutredning inte bara skall gå igenom kurser, anslutningar till olika kurser och timplaner, vilket allt ju är mycket viktigt, utan också taga hänsyn till friare metoder i undervisningen — inte så mycket läxläsning och läxförhör, utan nya metoder med uppgifter för barnen, självständiga uppgifter så långt som det kan vara lämpligt, i alla händelser i gymnasiet men kanske också något i sista realskoleklassen. Jag tror det skulle betyda så mycket, att det finge komma in litet mera friska, nya metoder just i sättet att meddela kunskap, och att man finge in mera självansvar.

Ordföranden. Vi hålla på att arbeta ut en promemoria över de inre arbetsmetoderna, där det just är fråga om dessa saker. I varje fall kommer detta att bli föremål för överläggning vid något av de senare sammanträdena.

Är det någon, som vidare önskar yttra sig?

(Nej.)

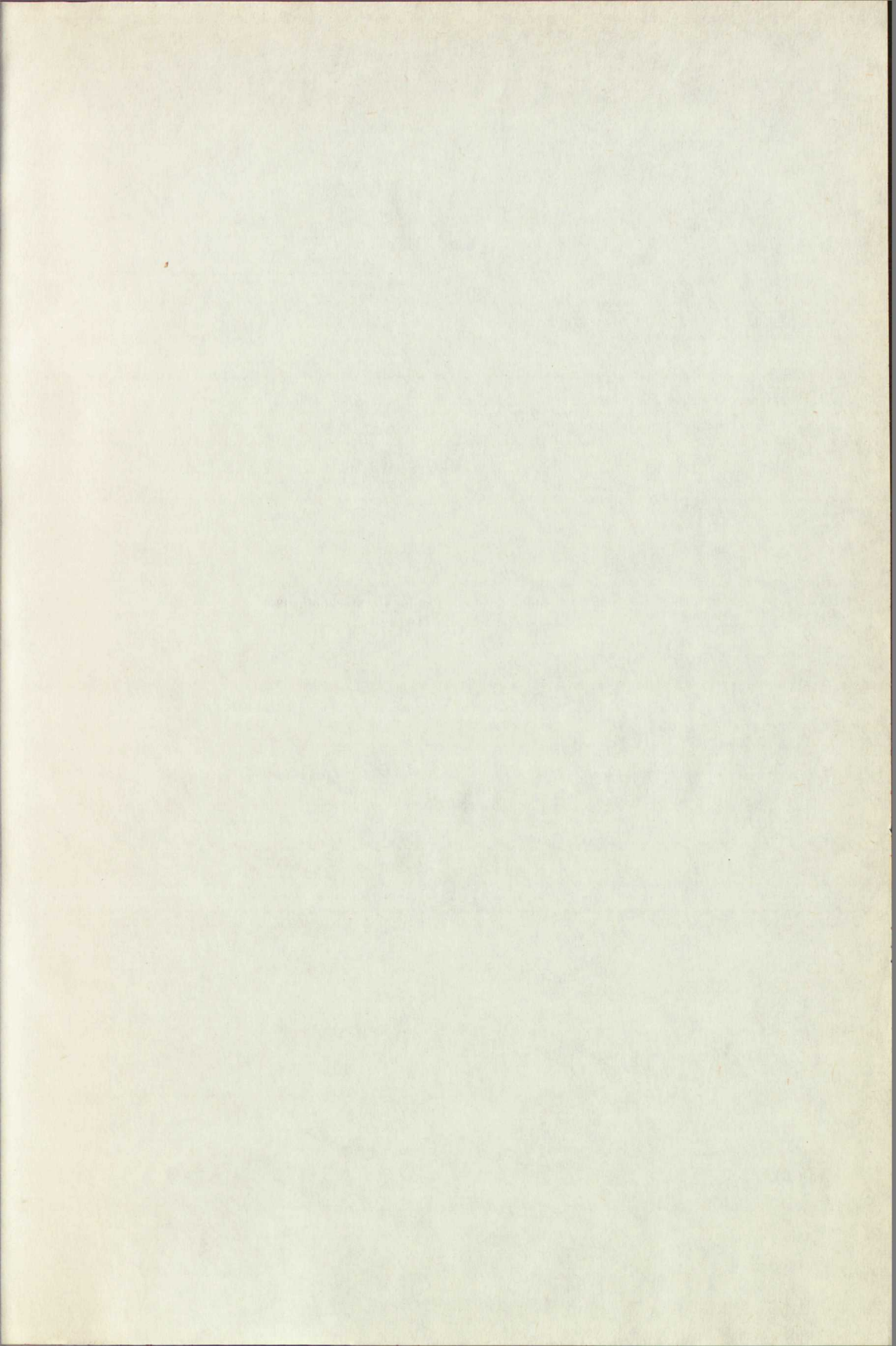
Då få vi kanske anse våra överläggningar denna gång avslutade.

Jag började med att säga, att detta i viss mån var ett experiment i svensk utredningspolitik. Jag har åtminstone inte reda på att någon annan förfarit på detta sätt tidigare, och jag undrar, om vi inte våga konstatera, att experimentet ser ut att ha varit lyckat. Jag åsyftar detta, att man först utreder de olika möjligheter, som skola undersökas, och sedan kallar in intresserade lekmän och får till stånd en diskussion på ett stadium, där dessa ännu kunna göra sitt inflytande gällande i fråga om de resultat, som kommittén kan komma till.

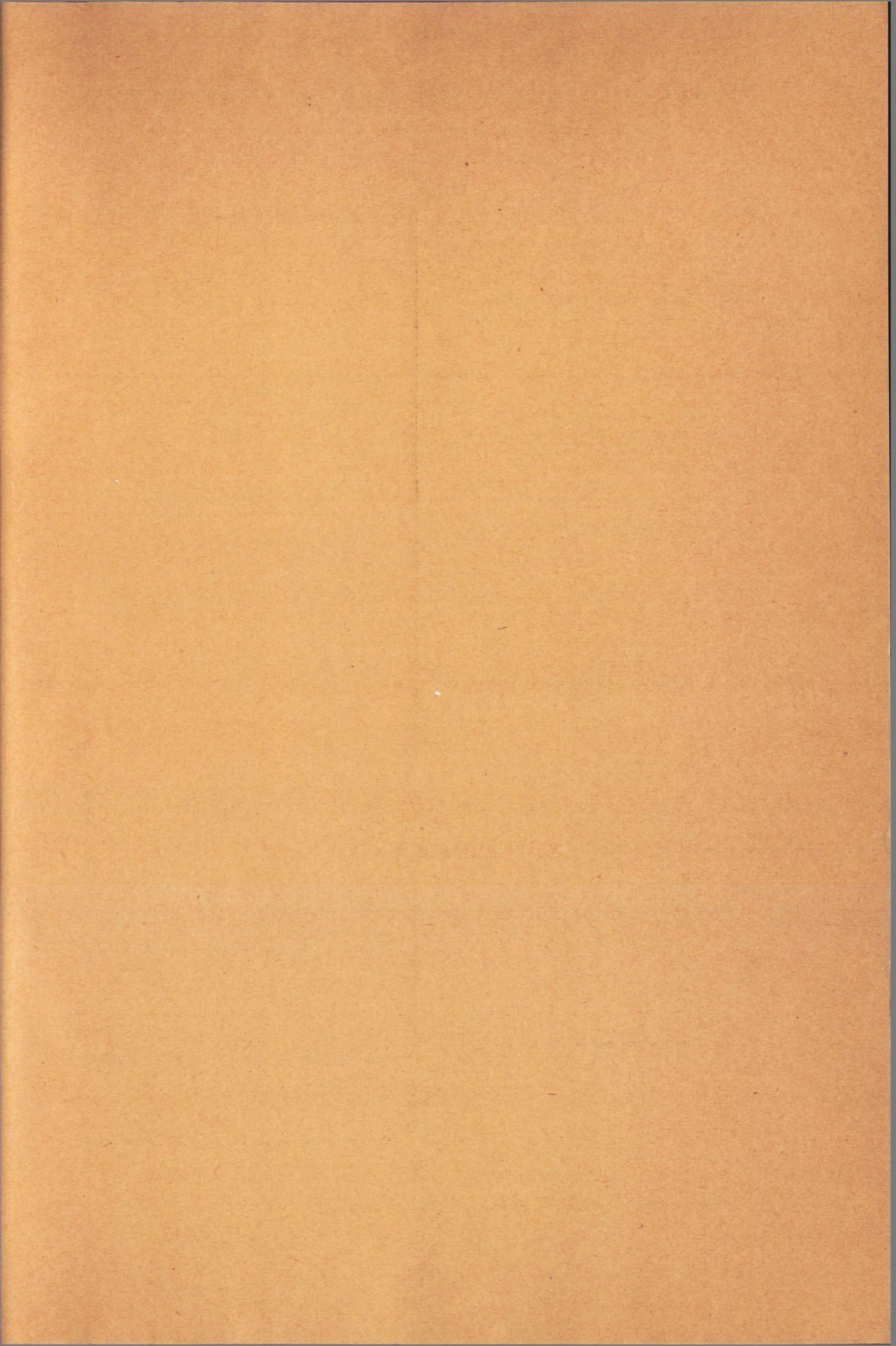
Jag hoppas, att det nästa gång, då vi få tillfälle att kalla in nämnden, skall gå ännu bättre än nu, därför att ni då bättre veta, vad det är fråga om, och kunna säga ifrån, hur ni vilja ha det i olika avseenden beträffande arbetsmetoder o. s. v. Är det några erfarenheter, som ni gjort om hur arbetet lämpligast bör läggas här, så är jag naturligtvis mycket tacksam, om ni vilja skriva några rader om det. Det behöver inte vara några längre utläggningar, utan det är tillräckligt, om vi få ett sådant meddelande, och vi skola då ta det under övervägande nästa gång nämnden sammankallas.

Så vill jag ytterligare understryka, att vi i utredningen äro tacksamma, om vi utöver de inlägg, som här ha gjorts, kunna få skriftliga inlägg, i den mån ni anse det kan vara lämpligt att göra sådana, när ni komma hem och börja fundera vidare på de saker, som vi behandlat här.

Jag vet inte något ytterligare, som behöver tilläggas nu, utan ber endast att få tacka er alla.

Iduns tryckeri, Esselte ab. Stockholm 1944
416132

Statens offentliga utredningar 1944

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Processlagberedningens förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken m. m. 1. Lagtext. [9] 2. Motiv m. m. [10]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Betänkande med förslag ang. revision av riksdagens arbetsformer. [8]

Kommunalförvaltning.

Promemoria med förslag till lag med bestämmelser om allmänna behörighetsvillkor för vissa kommunala uppdrag m. m. [4]

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Betänkande ang. nykterhetstillståndet under krigsåren. [3]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Utredningar ang. ekonomisk efterkrigsplanering. 1. [7] 2. [12] 3. [13] 4. [14]
Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 4. Tiden juli 1942—juni 1943. [11]
Socialvårdskommitténs betänkande. 7. Utredningar och förslag ang. lag om allmän sjukförsäkring. [15] 8. Kostnadsberäkningar ang. lag om allmän sjukförsäkring. [16]

Hälso- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Jordbruksbefolkningens levnadskostnader. [1]
Betänkande med förslag till byordningar och instruktioner för ordningsmännen i lappbyarna. [6]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Betänkande med förslag till vägtrafikstadga m. m. [18]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrk Väsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.
Betänkande med förslag till åtgärder för främjandet av litteraturtjänsten inom de tekniska fackområdena. [17]
Om inrättande av ett samhällsvetenskapligt forskningsråd. [19]
1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar.
1. Skolan i samhällets tjänst. [20] 2. Sambandet mellan folkskola och högre skola. [21] 3. Utredning och förslag ang. vidgade möjligheter till högre undervisning för landsbygdens ungdom. [22] Bilaga 3. Förhandlingarna vid sammanträde den 15—den 17 juni 1943 med 1940 års skolutrednings rådgivande nämnd. [23]

Försvarsväsen.

Betänkande med förslag ang. långtjänstunderbefäl m. m. [2]
Betänkande med förslag till civilförsvars lag m. m. [5]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.